

УНИВЕРЗИТЕТ „КИРИЛ И МЕТОДИЈ“ ВО СКОПЈЕ

Правен факултет „Јустинијан Први“

Роберт Камбер Даути

РЕТОРИЧКИТЕ АСПЕКТИ ВО СУДСКАТА ПРАКСА НА РЕПУБЛИКА
СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА

Докторски труд

Скопје, 2024

Докторанд:

РОБЕРТ КАМБЕР ДАУТИ

Тема:

РЕТОРИЧКИТЕ АСПЕКТИ ВО СУДСКАТА ПРАКСА НА РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА
МАКЕДОНИЈА

Ментор:

Проф. Д-р Есин Кранли Бајрам

Комисија за одбрана:

Проф.Д-р Владо Бучковски (претседател)

Јустинијан Први- Правен Факултет

Проф.Д-р Есин Кранли Бајрам (ментор)

Јустинијан Први- Правен Факултет

Проф.Д-р Мирјана Поленак Аќимовска,

Јустинијан Први- Правен Факултет

Проф.Д-р Гоце Наумовски,

Јустинијан Први- Правен Факултет

Проф.Д-р Ферат Полиси,

Државен Универзитет во Тетово- Правен Факултет

Научна област:

ПРАВНА РЕТОРИКА И АРГУМЕНТАЦИЈА

Датум на одбрана:

(Ако датумот не е утврден, се додава дополнително рачно)

Роберт Камбер Даути

**РЕТОРИЧКИТЕ АСПЕКТИ ВО СУДСКАТА ПРАКСА НА РЕПУБЛИКА
СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА**

– А п с т р а к т –

Овој труд има за цел да ја дефинира реториката, нејзиното потекло како дисциплина и вештина, а особено нејзините видови и развојни фази. Во продолжение на истиот ќе биде претставена временската и квалитативната еволуција на реторичките аспекти, почнувајќи од антиката, римскиот период па до денес. Вреди да се напомене дека најголемото влијание врз реторичките аспекти доаѓа од славниот период на римското право, каде што може да се забележи првата систематизирана судска реторика, а потоа ќе се направи споредба помеѓу раните фази на реториката и подоцнежните во однос на организација и влијание врз судските постапки. Исто така, во оваа докторска дисертација ќе го прикажеме влијанието и меѓусебната поврзаност на оваа реторика со современата реторика кај нас. Покрај дефинирањето на поимот, ќе бидат претставени составните елементи на судската реторика, посебните карактеристики на судската реторика, функциите и влијанијата на реторичките вештини и важноста од нивната примена. Реторичките аспекти во судските постапки во Република Северна Македонија ќе бидат составен дел на овој труд. Во овој дел ќе биде прикажано потеклото на овие аспекти во нашиот систем, а потоа нивното влијание и улога во судските постапки. Конкретно, ќе се анализираат реторичките аспекти во различните судски постапки, при што ќе се согледа нивото и влијанието на овие вештини во реализацијата на главната цел на овие аспекти, како што е убедувањето на аудиториумот, односно судијата кој мора донесе одлука за конкретните прашања. Сето тоа и на практичен начин ќе се покаже како овие аспекти треба да се подготвуваат и имплементираат во судските постапки, а особено ќе ни направи до знаење какво и колкаво е влијанието на реторичките вештини во судските постапки во Република Северна Македонија.

Клучни зборови: реторика, красноговор, убедување, судска реторика, реторички аспекти, фореизничка, вештина, говор, аудиториум, бранител.

Robert Kamber Dauti

RHETORICAL ASPECTS OF JUDICIAL PRACTICE OF THE REPUBLIC NORTH
MACEDONIA

–Abstract–

This paper aims to define rhetoric, its origins as a discipline and skill, and especially its types and stages of development. In addition, the temporal and qualitative evolution of rhetorical aspects will be presented, starting from Antiquity, then Roman period and up to the present day. It is worth noting that the greatest influence on rhetorical aspects comes from the glorious period of Roman law, where the first systematized judicial rhetoric can be observed, and then a comparison will be made between the early stages of rhetoric and the most late in terms of organization and impact on court proceedings. Also, in this doctoral thesis, we will present the influence and interrelationship of this rhetoric with the contemporary rhetoric in our country. In addition to the definition of the notion, constituent elements of judicial rhetoric, the special characteristics of judicial rhetoric, the functions and influences of rhetorical skills and the importance of applying them will be presented. Rhetorical aspects in judicial proceedings in the Republic of North Macedonia will be an integral part of this paper. In this part, the origins of these aspects in our system will be shown, and then their influence and role in judicial procedures. In particular, the rhetorical aspects in the various judicial procedures will be analyzed, where the level and influence of these skills will be seen in the realization of the main purpose of these aspects, such as the persuasion of the auditor, respectively the judge who must bring a decision on certain issues. All this will also be shown in a practical way, how these aspects should be prepared and implemented in judicial procedures, and especially how rhetorical skills affect judicial procedures in the Republic of North Macedonia.

Key words: rhetoric, eloquence, persuasion, court rhetoric, rhetorical aspects, forensic, skill, speech, audience, defense counselor.

БЛАГОДАРНОСТ

Во овој дел сакам да се заблагодарам на сите оние кои што на некој начин помогнаа во изработката на оваа дисертација.

Особено се заблагодарувам на мојот ментор, Проф. Д-р Есин Кранли Бајрам за нејзиниот непроценлив надзор, нејзината професионална поддршка и охрабрување за време на изработката на оваа докторска дисертација.

Исто така, им се заблагодарувам на ценетите членови на комисијата Проф.Д-р. Владо Бучковски, Проф.Д-р. Гоце Наумовски, Проф.Д-р. Мирјана Поленак Аќимоска, Проф.Д-р. Ферат Полиси, за нивното внимание и вредните професионални препораки.

На крај, бескрајна благодарност им должам на членовите на моето семејство за се она што сторија за мене, огромната морална поддршка при изработката на мојата дисертација.

ПОСВЕТА

Оваа докторска дисертација е посветена на мојата мајка Клелија Целеска Даути (1965-2015), во знак на сеќавање и вечен спомен, за прекрасната личност што ми недостасува секој ден.

Нејзината храброст и страст за образование представува голема инспирација за мене.

Изјавувам дека докторскиот труд е оригинален труд што е изработен самостојно.

Своерачен потпис на
докторандот

Изјавувам дека електронската верзија на докторскиот труд е идентична со отпечатениот докторски труд.

Потпис на авторот,

СОДРЖИНА

ВОВЕД	11
Предмет на истражување.....	14
Цели на истражувањето.....	14
Образложение на работните хипотези и тези.....	14
Научна методологија.....	14
Научен придонес.....	15
I ГЛАВА – ОПШТО ЗА РЕТОРИКА	16
1.1 Поим на реторика.....	18
1.2 Видови.....	19
1.2.1 Елементи на реториката.....	19
1.2.2 Функции на реторичките вештини.....	19
1.3 Значењето и примената на реторичките вештини.....	20
1.4 Современата реторика - разлика помеѓу современа и стара реторика.....	22
II ГЛАВА – АНТИЧКА ФОРЕНЗИЧКА РЕТОРИКА	23
2.1 Развој.....	23
2.2 Реторика во античка Грција.....	26
2.3 Реторика во Стариот Рим - Кикерон.....	30
2.3.1 Pro Sexto Roscio Amerino.....	44
2.3.2 In Verrem (Verrines).....	44
2.3.3 Pro Cluentio.....	45
2.3.4 Pro Murena.....	45
2.3.5 Pro Sestio.....	45
2.3.6 Pro Milone.....	45
III ГЛАВА – СОВРЕМЕНА ФОРЕНЗИЧКА РЕТОРИКА	47
3.1 Судски аудиториум.....	47
3.2 Структура на судскиот говор.....	49
3.3 Реториката во Република Северна Македонија.....	57
3.3.1 Карактеристики на современата реторика во Република Северна Македонија.....	57
IV ГЛАВА – СТРУКТУРАТА НА СУДСКИОТ ГОВОР И НА АРГУМЕНТАЦИОНИТЕ МОДЕЛИ ВО СОВРЕМЕНАТА ФОРЕНЗИКА (СУДСКА) РЕТОРИКА	62
4.1 Теорија на правната аргументација.....	62
4.2 Аргументациони модели.....	65
4.2.1 Еден од привите аргументациони модели е тој на Стефан Толмин.....	65

4.2.2	Чејн Перелман во својата Нова Реторика	67
4.2.3	Јурген Хаберман и неговата теорија на комуникативната рационалност	70
4.2.4	Нил МакКормиковата теорија за оправданоста на правните одлуки и решенија.....	73
4.2.5	Роберт Алекси во неговата процедурална теорија на легалната аргументација	75
4.2.6	Аулис Арнио во својата аналитичко – нормативна теорија за оправданоста на правната интерпретација	78
4.2.7	Александар Печеник	82
4.2.8	Прагма-дијалектичка теорија на правната аргументација на Франс Ван Емерен и Роб Гротендорст,.....	86
V	ГЛАВА – ФОРЕНЗИКА (СУДСКАТА) РЕТОРИКА ВО РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА И ПРАВНАТА АРГУМЕНТАЦИЈА.....	90
5.1	Анализа и на законот на парнична постапка од аспект на форензичка (судска) реторика и законот за вонпарнична постапка Судската реторика во Република Северна Македонија	90
5.2	Анализа на повеќе судски одлуки од Основниот Суд Струга и Апелациониен Суд Битола од аспект на форензичката (судска) реторика	95
	ЗАКЛУЧОК.....	222
	БИБЛИОГРАФИЈА	225

ВОВЕД

Без никакво сомнение човекот е најголемата мистерија во универзумот. И покрај големите досегашни откритија, човековото суштество сеуште крие еден цел универзум кој сеуште е голема мистерија за науката но и за животот во целина. Човековото поведение како и неговиот начин на изразување исто така се едни од најголемите тајни на човековата природа. Неговиот начин на изразување, начинот како зборува и како се движи, поточно неговиот вербален и невербален начин на обраќање се и ќе бидат и понатаму тема и објект на истражување на голем број на научници во целиот свет. Исто така во денешно време сме сведоци на голем број на истражувања и трудови поврзани со ова тематика. Со полно право може да кажеме дека човекот уште од своите зачетоци до денес се карактеризира со неговите тежнења за усовршување, како на својот изглед, начин на однесување, изразување и тн. Ова докажува дека човечката природа е во постојана еволуција кон недостижното совршенство или кон унапредување на неговите особини и карактеристики.

Во нашиот регион постои една поговорка која е со иста содржина кај повеќето балкански народи, дека добриот збор железни врати отвара, што многу поучно кажува на човекот дека треба да знае како да се однесува, како да се обраќа, како да ги организира неговите настапи пред аудиториумот и тн. Во овој труд, ќе се обидеме да прикажеме какво и колку е значењето на човековото изразување и како тоа еволуирало низ вековите наназад а како е денеска. Со оглед на темата на трудот, посебно ќе се осврнеме на реториката и влијанието на реторичките вештини како и развојот на истите со цел поквалитетно изразување и појакво аргументирање пред надлежните органи.

За да го достигнеме погоре наведеното, во структурата на трудот кој што е составен од пет дела, почнуваме со анализа на првите зачетоци на реториката и реторичкото изразување, поточно од антиката и древните антички научници кои ги анализирале и проучување најдобрите начини на изразување и пренесување на пораката на најквалитетен начин кон другата страна или аудиториумот. Ова секогаш било прво како цел кој самиот човек како индивидуа сакал да го постигне, а покасно и како претставник или како гласноговорни на некој друг субјект кој го овластил или задолжил за достигнување на одредена цел.

Меѓу другото во овој докторски труд ќе го прикажеме значењето на реториката од најстарите времиња до ден денес. За разлика од старите времиња, каде реториката била главно како способност на одредени лица да се изразуваат подобро од другите лица или да елабораат делови на реторичката мисла во нивните филозофски дела, во денешно време реториката е развиена како систематизирана и консолидираната наука.

Освен ова, кога зборуваме за судската реторика, доаѓаме до еден многу специфичен вид на реторика што за жал има многу мал број на пишани истражувања и научни трудови, посебно во нашата држава. Во нашата земја, судската реторика ги влече корените од европско континенталниот правен систем а кој извира од славното римско право. При елаборирање на темата ќе може да се види и влијанието кој што го има римската реторика во европското реторичко мислење, а со тоа и во нашиот правен систем.

Кога го спомнавме на почеток значењето на реториката и разликата помеѓу грчката античка и римска реторика од една страна и современата реторика од

другата страна, на некој начин го покажаме и нејзниот развој како наука т.е. како дисциплина. Како што минува времето, така и реториката си го добива своето значење и се збогатува со елементи кои може да кажеме дека го комплицираат нејзното истражување а исто така и примената на нејзините техники кои главно зависат од видот на реториката т.е дали станува збор за општа или посебна реторика. Старата реторика е реторика која претставува изобилие од трајни вредности и круцијални општо прифатени елементи кои ја идентификуваат реториката како дисциплина и постојат од самите зачетоци на истата. За разлика од античките, т.е старите елементи на реториката, современите реторички вештини се одликуваат со експанзија на говорништвото, влијанието на техничките средства, импровизации, поголемо инсистирање на занимливости, користењето на сознанието од психологијата и другите науки, како и други позначајни правила.

Во дефинирањето на елементите на реториката несомнено, задолжителен процес е дефинирање на поимите и учесниците во процесот кои ги дефинира и главните функции на реториката, а тоа е да го убедиме другиот што нè слуша. Затоа говорникот треба да биде снабден со реторички вештини за кои треба да биде во континуитет надграден и да се снабдува со нови вештини кои ќе го прават по прифатлив од страна на аудиториумот и по успешен во вршење на неговата/нејзината професија.

Кога сме кај судската реторика во современите правни системи, треба да се анализира улогата на сите учесници во судска постапка, а посебно на професионалните бранители на странките. Освен професионалните познавања со кои треба да располага еден адвокат, истиот треба и да има истакнати реторички вештини кои што би му дале огромна предност во успешното вршење на неговата професија. Што се однесува до судската постапка, како што кажавме за еволуцијата на реториката и реторичките вештини, исто така и судската постапка не е тоа што беше пред неколку века. Во минатото судските постапки не биле толку формализирани и систематизирани како што се современите постапки. Во денешните судски постапки секој нејзин детаљ е уреден и предвиден со правен пропис што може да се каже дека детаљите одлучуваат за исходот на истата, и едно мало движење или мал удел во правната аргументација може да го менува епилогот на истата. Затоа адвокатот во текот на неговото делување во судница треба да и посвети доволно внимание на неговото вербално и невербално говорење, како и да го има добро организирано неговото претставување во судница. Освен фактичката состојба, тој треба да биде добро подготвен и за анализа и оценка на доказите, за правната квалификација на делото, карактеристиките на личноста на обвинетиот и оценка на оштетениот, анализа на причините и условите кои влијаеле на извршување на делот, предлагање на видот и размерот на казната и тн, кои детално ќе бидат образложени во посебно поглавје во овој докторски труд.

Со оглед на фактот дека постојат различни судски постапки, ќе зборуваме и за процедуралните елементи со посебен акцент на реториката во парничната, вонпарничната и во кривичната постапка, преку прикажување и на правната регулатива на нашата држава за овој дел.

За да да биде комплетиран овој труд и да не остане без практично истражување и анализа, ќе се обидеме да анализираме одреден број на пресуди од основниот суд во Струга и од Апелациониот суд во Битола кои го имаме детално прикажано во

петтата глава на овој труд а каде освен структурата и деловите од пресудите, ја имаме анализирано и секоја пресуда посебно.

Како што и спомнав погоре, во овој труд составен од пет глави ќе направиме научно прикажување и анализа на судската реторика. Почнувајќи со дефинирање на поимот реторика во првата глава, потеклото и значењето кое го имало и го има во различни системи. Понатаму во истата глава ќе направиме вовед во темата и ќе преземтираме за судската реторика во Република Северна Македонија, како и карактеристиките на современата реторика во нашата земја, видовите, елементите на реториката, реторичките вештини и тн.

Во втората глава ќе се осврнеме на античката фореизничка реторика, зачетоците на реториката, еволуцијата на реториката и реторичката мисла почнувајќи од античка Грција, па реториката на Стариот Рим, а тука подетално ќе ги презентираме главните мислителите на различните развојни период на реторичката правна мисла во Стариот Рим.

Третата глава ќе биде за современата фореизничка реторика, судскиот аудиториум, структурата на судскиот говор и генерално за реториката во Република Северна.

Во глава четири ќе ја презентираме структурата на судскиот говор, правната аргументација и на аргументационите модели, додека во последната петта глава ќе збориме за судската реторика во Република СевернаМакедонија преку анализа на процедуралните законски прописи, како и практична анализа на повеќе судски одлуки донесени од судовите во Република Северна Македонија.

Предмет на истражување

Во полето на интерес на оваа дисертација од голема важност е да се напомене дека раѓањето на реториката истовремено е и раѓање на судската реторика, имено тоа се случува со практикувањето на реториката токму на Коракс и неговиот ученик Тисиј, со што се воочува дека реториката настанала од форензичките беседи, а дури подоцна во Грција се воведува политичкото беседништво.

Предмет на истражувањето ќе бидат и аргументационите модели во современата форензичка (судска) реторика. Развојот на правната аргументација и нејзиното влијание врз форензичка (судска) реторика е посебен предмет на ова истражување.

Цели на истражувањето

Основна цел на докторската дисертација е да се докаже влијанието на античката форензичка реторика врз современата европска форензичка (судска) реторика. Посебна цел на ова истражување е да се потврди влијанието на античката судска реторика врз современата судска реторика која се применува во нашата држава.

Истражувањето особено се задржува на влијанието на правната аргументација во носењето на соодветните судски одлуки анализирани преку примери од судската практика во Република Северна Македонија.

Образложение на работните хипотези и тези

Основна хипотеза во докторската дисертација е потенцирање на влијанието на античката реторика врз развојот на современата европска форензичка(судска) реторика. Посебна хипотеза која оди во прилог на основната е зголемување на значењето на реторичките вештини во современата форензичка (судска) пракса.

Силната правна аргументација комбинирана со напредна реторичка вештина е хипотеза за која однапред е позитивен исходот.

Научна методологија

Во рамките на оваа докторска дисертација, можеме да истакнеме дека доминантен метод кој ќе се користи при изработка на истата е компаративниот метод. Користењето на овој метод се наметнува од потребата за анализа на правни извори во споредбеното право како би можеле да извлечеме правилни и релевантни заклучоци за предметот на истражување на овој труд. Овој метод ќе се користи низ целиот труд при анализа на сите прашања кои се разработуваат во трудот.

При изработка на дисертацијата, ќе се користи и дескриптивниот метод кој ќе послужи за опишување, прикажување и оцртување на средствата кои се анализираат во трудот со оглед на тоа дека во овој труд се вршат анализи на повеќе правни извори од домашното и споредбеното право. Во него свое место

зафаќа и историскиот метод преку кој се согледуваат развојот, дефинирањето и примената на анализираните правни извори.

Низ овој труд ќе се користи и метод на анализа и синтеза кој ќе послужи за расчленување и спојување на нормите, кој ќе се предмет на анализа низ многубројните правни извори. Овој метод треба да придонесе за извлекување прецизни заклучоци.

Методите на индукција и дедукција имаат централно значење при донесување на заклучоците од истражувањето и поставувањето на хипотезите на кои се базира овој труд.

Значајна позиција во овој труд ќе има и методот на компликација преку кој ќе се претстават различни видувања и ставови на реномирани професори и теоричари. Преку примена на наведените методи очекуваме да постигнеме резултати кои одат во насока на аргументација на основната теза на докторската дисертација.

Примената на овие методи би требало да овозможи детално и структурално разработување на поглавјата кои се поставени во овој труд и да овозможи извлекување на целосни и конкретни заклучоци, како за поединечните прашања кои се разработуваат низ трудот, така и на основната теза која се провлекува низ овој труд.

Научен придонес

За очекување е дека ова истражување ќе придонесе во продлабочена анализа на влијанието на модерната форензичка реторика во судската пракса во нашата држава. Научниот придонес ќе се согледа и во пронаоѓањето на аргументационите модели во анализираната судска практика во нашата држава.

За очекување е дека резултатите од ова истражување ќе дадат придонес во подобрувањето на состојбите во нашата држава во делот на форензичката реторика и подобрувањето на правната аргументација во судските одлуки на нашата држава.

I ГЛАВА – ОПШТО ЗА РЕТОРИКА

Во првиот дел од трудот кој дава воведни забелешки, се осврнуваме на експликација на улогата и значењето на реториката низ историјата, но и денес. Во оваа прилика го нотирам исклучиелно значајното место на реторичката вештина во постигнувањето на определената цел, пред се на убедување на аудиториумот. Оттука и ставот дека реториката е една од клучните алатки за влијание во општественото живеење.

Анализирајќи ги основните карактеристики на реторичката вештина низ ставовите на аналитичките мислителци, во вториот дел на трудот, се дава целосна слика за улогата на етиката и етичноста во реториката. Во овој дел се цитирани голем број значајни проучувачи на реториката како Кикерон и Квантилијан и нивните ставови околу потребата на еден ретор, меѓу другите карактеристики, нужно е да се биде и етичен. Објаснувајќи ја улогата на вистината, добриот морал и чесноста на говорникот, кандидатот дава прецизна слика за разбирањето на етичноста и нејзината улога во античката реторика.

Понатаму во овој дел на трудот следи експликација и изложување на ставовите на современи теоретичари кои се занимаваат со проучување на реториката, како Хаим Перелман, кој сметал дека одвојувањето на реториката од етиката, на вистината од аргуменацијата, е последица на ставот кој содржи длабок презир кон реториката. Постојат и ставови според кои во целина реториката е аморална вештина. Таква позиција застапуваат Роуланд и Вомек. Иако е јасна тенденцијата на губење на врската помеѓу реториката и етиката, сепак, треба да се констатира дека говорникот и во современото време треба да биде насочен кон барање на вистината. Иако е тешко да се следи вистината како една од компонентите на етиката, сепак на неа треба да се настојува. На крајот од овој дел кандидатот прави паралела помеѓу античките и современи ставови околу улогата на етиката во говорништвото воопшто.

На самиот почеток ќе се осврнеме повеќе кон значењето и потеклото на термините реторика, вештини, говор, говорништво, беседништво, разликата помеѓу нив, како и зошто реторичките вештини се потребни.

Првично, за да дојдеме до јасна претстава (слика) што е тоа реторика како дефиниција (теориски, а потоа и практично), потребно е да разјасниме од каде потекнува зборот реторика. Основното и најстарото значење на реториката е поврзано за хеленскиот збор ретор, оној кој поднесува барање обично до судот, а има врска со именката *rhema*-збор. И, токму оттука, иницијално, реториката се поврзува со судското беседништво, за отпосле ретор или оратор да означува оној кој говори.

Реториката уште означува и слободна уметност или *trivium*, заедно со дијалектиката, граматиката и логиката, и претставува една од трите антички вештини на дискурс од каде се запознаваме со концептот реторички вештини. Овој поим има долга историја, односно 2500 години и оттука поимот се користи како ознака или способност да се уведе некој преку јазик. Со тоа што, првите теориски резграничувања и согледувања за реториката се во антиката, кога на Аристотел му се препишува првата формална обработка на дисциплината. И токму затоа, важно е да се почитува правилото во кое јасно стои дека, постои

клучна разлика помеѓу беседништвото, говорништвото или ораторството и она што се нарекува реторика или реторички вештини. Додека беседништвото се однесува на конкретна изведба, на практичното остварување на беседата, реториката се однесува, исклучиво, на теориското обмислување и дефинирање на говорништвото.

Така на пример, Римјаните биле први кои ја прифатиле хеленската определба, но кај нив се применувал терминот оратор, говорник (ого, огаге-означува оној кој моли или се обраќа на суд), за потоа да се дојде до конечен став, дека оратор е оној кој говори, кој се обраќа на некого, оној кој е говорник.¹ Во потесно значење со зборот оратор е именката *eloquentia* (доаѓа од глаголот *loquor, loqui*) и во превод значи-да се говори или во пошироко значење, речитост, зборување, говор.²

Додека, во пракса, реториката има една јасна цел, да убеди, со помош на elokвентното, речито изразување, составено од внимателно, убаво и прецизно подредени зборови (форма), со што на тој начин би предизвикале емоции и доверба кај луѓето.

Тука може да се споменат Аристотел (философ и научник) и Квинтилијан (познат римски оратор и професор). Аристотел најконцизно ја објаснува реториката како пронаоѓање на сите потребни средства кои можат да се користат во мисијата на убедување. За разлика од него, Квинтилијан, иако има околу десетина обиди за дефинирање на реториката, сепак, накратко, тој реториката ја опишал како вештина или моќ на убедување.

Додека пак, под поимот вештина се претставени збирот на правила кои произлегуваат од некое искуство, но и кои се дополнително промислени, со цел да се постигне успешно дејствување кое однапред се знае дека е планирано, односно не е случајно. Така што вештина е она искуство кое е созреано и рационално.

Ако ги доближиме овие два термини реторика и вештина, автоматски ќе дојдеме до констатација, знаејќи од претходно споменатото, дека под реторика се подразбира вештина на убедување. Како основни елементи при одредување на дефиницијата на реториката се појавуваат наговарањето и убедувањето (разубедувањето). За да успееме да убедиме некого во нешто, да се убеди (*convincere*) значи претходно да му се наметне одреден став или план, инспирирани преку моќта на доказите со кои располагаеме.³

Од друга страна да се наговори (*persuader*) некој за нешто, тоа значи заемање личен (сопствен) став. Со наговарањето мисијата е да се совлада слушателот, односно, да се победи и надмудри неговиот разум. Врз основа на ова наговарањето е базирано на емоции, а помалку се базира на разум и аргументи.⁴

---

¹Поленак-Аќимовска, Мирјана, Гоце Наумовски, *реторика и правна аргументација*. Правен факултет “Јустинијан Први”. Скопје, 2010 г. Стр.7

²Станојевич, О.Аврамович, *С. Ars Rhetorica, вештина беседништва*. Београд, ЈП Службени лист СРЈ, 2002. Стр.14

³ Ibid,

⁴Chaignet A.Ed.*La Rhetorique et histoire*. Paris, F.Vieweg, 1888. P.93

Со помош на наговарањето се забележуваат личните квалитети на говорникот, како што се: елоквенцијата и афективноста, моќта на сликовитото изразување и физичките својства (гласот, ставот и изгледот), како и моралните квалитети. Додека пак, кај убедувањето доминира силата на логичните аргументи. Ако сакаме да достигнеме брз раст на квалитетот на вештината, треба од старт да знаеме дека тоа е резултат на природна дарба и вежба и само на тој начин би постигнале совршенство.

1.1 Поим на реторика

Суштината или главната цел на реторичките вештини е елоквентното, речито изразување, составено од линиско подредени убави и вистински зборови, кажани со молизвучна боја во гласот, имајќи цел да ги убеди слушателите, да се почувствуваат природно и да побуди емоции кај нив, всушност, тоа е и суштината.

Но, најсоодветна дефиниција за што конкретно дефинираат реторичките вештини дале Кикерон и Аристотел. Така на пример, Кикерон образложил дека целта на говорништвото е во наговарањето или убедувањето, некој да се разубеди во нешто, со цел, да влијаеме врз слушателите. Додека за ранохеленските оратори, кои биле преокупирани со судската реторика, говорништвото претставува вештина на спорење или вештина на водење расправа.

Старите мислителите од античкиот свет, кои исто така се занимавале со судската реторика, реторичките вештини ги презентираат како вештини на спорење, вештини на водење расправа. Но, според Аристотел, за да допре беседата до слушателите, таа треба да биде симбиоза меѓу *logos* и *pathos*, преку разумот, личноста на говорникот и чувствата, емоциите, без разлика од тоа дали е во прашање судска, политичка или пригодна реторика, ќе преовладува еден или друг елемент под аристотеловото „свето тројство“.

Според Кикерон, секој говорник главно има три клучни задачи и тоа: да ја докаже својата теза, да овозможи уживање кај слушателите, да дејствува на нивната волја.

За разлика од Кикерон кој се колебал во прецизното дефинирање на реторичките вештини, Квинтилијан реториката ја опишал во мошне кратка и концизна формулација, на која инсистира и редовно ја повторува и употребува: „Реториката е учење за добро говорење“.

Во римската реторика вниманието од ученикот на беседата и нејзината општествено зададена цел постепено се приближува кон истакнување на квалитетот на секоја беседа, остварен низ приликите на говорењето, на говорот (*dicere*), како еден вид на осмислена јазична основа – структура. Така што, во реторичките списи на Кикерон, јасно може да се забележи ваквиот премин во дефинирањето на реторичките вештини. Многу често, тој ја следи традицијата на Аристотел и потврдува дека крајната цел (*finis*) на беседата е да убеди

(persuadere), додека, задачата на говорникот, ораторот (officium oratoris) е да говори убедливо, (dicere ad persuadendum).⁵

Според тоа, реториката, како термин уште означува: изработува убедување, токму онака како што тоа го прават ракотворците, со познавање на одредени правила и процедури и со опитност, па како резултат на тоа, произведува некаков општествено значаен производ, односно говор за јавно обраќање. На ваков начин Платон прилично концизно ги опфатил двата нераздвојни идентитети на античката реторика: вештината и јавноста.⁶

Имено, меѓу многубројните дефиниции за реториката е присутен важен сегмент, во кој говорот се истакнува како квалитативен елемент на кое е упатена оваа вештина. Така што реторичките вештини, се вештини на говорење, кои се темелат на познавање на правилностите на вештината (artificiosaeloquentia).

Оттука, доаѓаме до заклучок, доколку ги соединиме сите овие дефиниции, заедничката определба е дека реториката (arsbeledicendi) е-уметност на убавото.

1.2 Видови

1.2.1 Елементи на реториката

Поконкретно за поделбата на реториката е делот каде што јасно е ставен акцентот на општа и посебна реторика, со тоа што, општата реторика, во главно се занимава со актуелни прашања за сите видови реторика. Додека, кај посебната реторика, акцентот е понагласен на видот на говорот, односно, прикажува во која прилика конкретно за каква намена е упатен говорот. Главната задача и функција на посебната реторика е да изврши расчленување на сите основни, базични елементи во процесот додека се говори.

Ваквите правила придонесуваат до заклучок според кој се потврдува дека потребно е да се разграничат и дефинираат поимите што ги сочинуваат основните елементи во процесот на говорење. Како клучни поими кои се дел и припаѓаат во процесот кон успешно говорење се:

Говорник- оној кој говори поими како главно својство,
Аудиториум- кому му се говорат елементите на реториката,
Говор- што се говори.

1.2.2 Функции на реторичките вештини

Во теоретскиот дел на реториката, постојат темелни дефиниции за функциите на реторичките вештини. Како најзначајни и карактеристични функции на реторичките вештини се издвојуваат:

---

⁵Cic. De Inv. 1.6.1-3

⁶Парафраза на овие содржини има во Платоновитот дијалог Филеб (58a8-b2)

- Ораторска
- Аргументативна
- Хеуристичка
- Херманаутичка
- Педагошка

Како најважни од овие пет реторички функции се смета функцијата на убедување или уверување или во реториката позната како: ораторски или аргументативни реторички вештини. Токму затоа, како функција на која најмногу е ставен акцентот, а воедно и како доминантна реторичка функција се доаѓа до заклучок дека всушност од конкретната дефиниција на реториката, произлегува и констатираната дефиниција за аргументативната - ораторската реторичка функција. Ако тргнеме од правилото под кое се подразбира дека реториката означува вештина на убедување во буквална смисла, тогаш логично е првата функција на реториката е да се убеди аудиториумот во ставовите на ораторот, на оној кој говори.

Потоа, кога сме кај делот на херманаутичката реторичка функција, првата асоцијација треба да биде дека всушност станува збор за вештина на разбирање, толкување и изложување. Самиот термин херманаутика води потекло од старо хеленскиот јазик и означува Хермес – гласноговорник на боговите, оттаму настанала кованицата херманаутика, означување на етимологијата, на конкретниот поим што се одредува како вештина на убедување со помош на дискурс, со тоа што дискурсот не е изолиран, упатен е кон целокупниот аудиториум, бидејќи се наоѓа во контакт со друг дискурс или во содејство со дискурс кој го поддржува.

Хеуристичката реторичка функција, потекнува од зборот *euro*, *eureka*, и во реториката означува можност да се осветли, да се разјасни, да се открие и да се пронајде потребното што се сака да се презентира пред аудиториумот.

Потоа, последната и не помалку важна реторичка функција, која треба да биде најклучијална е педагошката функција. Оваа реторичка вештина е потребна за општата култура на секој образован човек, кој ја практикува усната реч во вршењето на својата професија и секојдневно континуирано да ја надоградува и проширува.

1.3 Значењето и примената на реторичките вештини

Реторичките вештини не смее и не може да се изедначуваат со обична техника. Затоа што, самиот поим реторика има повеќе значења, како на пример: вештина, дисциплина, уметност, потреба на секој оној кому изговорениот збор му е професија. Реторичките вештини претставуваат добар говор или дискурс кој

убедува, и од тој аспект произлегува дека имаат теоретски и практични особености.

Реториката поконкретно се дефинира во повеќе кратки дефиниции со различен назив, но исто значење. Најчесто реториката се изедначува со термините:

Еден од првите теоретичари ја воочиле разликата на терминологијата припадност на реториката, кој во својата реторска расправа за говорникот, заклучил дека убавото говорење, доброто беседење, не произлегуваат од теоријата (реториката), туку напротив теоријата произлегува од красноречивоста.⁷

За да се полемизира јасна разлика меѓу говорништвото и реториката скован е терминот метареторика, кој треба да ја опише реториката како теорија, или како вештина која за свој предмет ја има практичната реторика, односно говорништвото и да ја одвои од реториката како пракса, т.е. како вештина применета на конкретна беседа.⁸

Со терминот реторичар се означува оној кој се занимава со реториката како теорија (според теоретичар), од друга страна, ретор е синоним за говорник, за беседник.

Од досегашните дефиниции, сумирано, би добиле една главна и концизна дефиниција за реторичките вештини. Реторичките вештини овозможуваат elokventно, речито изразување, стремејќи се да ги убеди слушателите преку докажување на своите тези со одбрана на цврсти аргументи, говорење кое ќе предизвика чувство на задоволство кај соговорниците или слушателите и со сигурност да дејствува на нивната волја, што значи да ги разубеди во нивни ставови кон одредена тема или област.⁹

Реторичките вештини се такви вештини кои го изнаоѓаат, детално го проценуваат и го објавуваат со соодветни говорни украси она што може да биде убедливо за секој предмет од јавниот живот. И токму затоа, оваа дефиниција е сместена во јавниот, граѓанскиот простор, благодарение на дејствителноста на оваа вештина, на која освен Аристотел, се надоврзал и Теодор од Гадера, заокружувајќи го овој процес при дефинирањена реториката како поим.

Подеднакво предизвикувачки важно е како дефинирањето на реторичките вештини, исто толку важно е и утврдувањето на целта.

---

⁷Cic. De orat. 1.146.4-5 sic esse non eloquentiam ex artificio, sed artificium ex eloquentia natum.

⁸ G.A.Kennedy, *A New History of Classical Rhetoric*. Princeton, 1994. P.3

⁹Аристотел. *Реторика*. Прев. Од старогрчки Весна Томовска. Скопје, Македонска книга, 2002. Стр.38

1.4 Современата реторика - разлика помеѓу современа и стара реторика

Старата реторика е реторика која претставува изобилие од трајни вредности и круцијални елементи кои траат вечно. Нешто што има голема вредност, трае заекогаш, па дури и кога се појавуваат и вклучуваат новитети. Но, старите реторички вештини, колку и да се трајни и корисни, сепак проследени се со нови тактики и реторички елементи. Така на пример, збирните согледувања за современите реторички вештини се одликуваат со експанзија на говорништвото, влијанието на техничките средства, импровизации, поголемо инсистирање на занимливости, користењето на сознанието од психологијата и другите науки, како и други позначајни правила.¹⁰

Доколку, согледаме од сублимиран агол, класичните и современе реторички вештини се аристократски по рафинираноста, по времетраењето, по вкусот, додека говорниците, во најчести случаи, биле големопоседници.

Со оглед на сознанието и фактот за реториката, познато е дека се дадени повеќе дефиниции. Оттука прозлегуваат безброј дефиниции и слободата за флексибилност во нејзиното толкување. Конкретно во нашиот јазик, можеме да се сретнеме со термините: реторика, ораторство, говорништво, беседништво. Но, поконцизно и попрецизно толкување е тоа дека под реторика се подразбира поимот вештина.

Вештина, според античко значење претставува сложен поим, настанат како множество од збирни делови на природата, различно искуства, случаи и настани. Така на пример, еден човек може да има природна дарба, но без искуство не би можел определено да дејствува во дадена област. Со вежбање, вложување труд во континуиран процес на учење и работа, може да се постигне совршенство. Хелените и Римјаните, ваквата способност да се дојде до совршена вештина ја нарекувале виртуозност (Virtus).

Како круцијални елементи при дефинирање на реториката се појавуваат убедувањето и наговарањето бидејќи основниот термин на реториката во превод значи убедување. За успешно да убедиме некој, тоа значи дека предходо треба да му се наметне одреден став, сопствено размислување, план или идеја преку докази поткрепени со цврсти аргументи.

---

¹⁰Станојевич, О.Аврамович, С. *Ars Rhetorica, вештина беседништва*. Београд, ЈП Службени лист СРЈ, 2002. Стр.131

П ГЛАВА – АНТИЧКА ФОРЕНЗИЧКА РЕТОРИКА

2.1 Развој

Од повеќето историчари е прифатено дека реториката, како што ја знаеме, го има своето потекло некаде во 5 век п.н.е. кога во Сиракуза на Сицилија била воспоставена форма на демократија. Многу прогонети, чиј имот бил зашленет за време на поранешното владеење, се вратиле за да ги вратат своите присвоени имоти од новите власти. Бидејќи многу од овие барања биле стари неколку години, барателите не биле во можност да изнесат документарен доказ за сопственоста. Сепак, тие добиле можност да го расправаат својот случај пред порота составена од нивни сограѓани. Ваквата ситуација наметнувала потреба да се зборува добро и убедливо. Следствено, тужителите барале помош од специјалисти при презентирањето на нивните случаи. Како резултат на тоа се појавило ново училиште за ораторство. Коракс, сицилијански Грк, бил, можеби, еден од најпознатите ретори. Неговиот систем го подели говорот на следните основни делови: вовед, наратив (историска позадина), главни аргументи, подредени аргументи и помошни забелешки и резиме.

По Сиракуза, реториката продолжила да се користи и да го достигнала својот највисок развој во Атина. Таму политичкиот систем беше таков што суверенитетот во атинската демократија беше доделена на Собранието (Екклесија), кое беше тело на возрасни машки граѓани кое сочинуваше околу 20% од вкупното население. Меѓутоа, многу од овие потенцијални присутни живееле во оддалечените области, а другите што живееле во областа на Атина не сакале да се вклучат во политиката, Собранието со сите практични цели се состоело од олигархија на мажи кои живеат во градовите, со околу 300 од можните 3.000 присутни. Под Собранието се наоѓало Буле (совет), избрано тело од 500 машки граѓани. Секое од десетте племиња доставувало по 50 мажи на советот, а секој од 50-те се придржувал до неговите конститутивни општини. Советот бил одговорен за околу половина од уредбите ратификувани од Собранието и се извршиле административни именувања. И Собранието и Булето биле места каде што луѓето морале да се бранат кога ќе биле предизвикани да дадат сметка за нивната служба. Административните службеници, на пример, морале да дадат отчет за нивните услуги при пензионирање, а секој машки граѓанин можел отворено да биде обвинет во Собранието. Оттука и потребата за здрава обука во реториката.¹¹

Социјалистичките револуции дале низа говорните како Маркс, Енгелс, Ласал, Блум, Роза Луксембург, Троцки, Ленин и др. Самите социјалистички револуции започнувале со силни и емотивни говори што ја буделе новата мисла кај масата. Во социјалистичките револуционерни времиња, големо значење се посветувало на кажаниот збор. Таа означувала нов почеток, нов вид општествени односи. Според Марксистичката теорија, работничката класа ја презема власта, а потоа од позиција на власт ја менува економијата. Таа цел изискувала многу

---

¹¹Brian Leggett, *History of Classical Rhetoric – An overview of its early development*, Posted on October 16, 2012, <https://blog.iiese.edu/?leggett/2012/10/16/history-of-classical-rhetoric-an-overview-of-its-early-development/>

голема пресија, како преку пишаниот така и преку кажаниот збор и пропаганда. Но, во постреволуционерните времиња, се потврдила уште една Верновата мисла:револуција (мислејќи на Француската) како богот Сатурн, ќе ги изведе сопствените деца.

Социјализмот значел безизлезна темница за мислата и за говорништвото. Доминирале пригодните говори со воспевање на револуционерните или актуелните пригодните. За лидерите на партијата била секогаш во право, а кој смета дека е секогаш во право, значи дека не ги признава или не е свесен за грешките. Се говорело премногу често, но не и убаво. Едноумието и идеологијата не дозволувале никакво отстапување од формата и од содржината. Говорништвото ги следело шемите на системот: класна борба, диктатура и пролетеријатот, работници – селани – чесна интелигенција, светлина на иднината. Биле организирани големи собири, самоуправни собранија на кои привидно можеле сите слободно да говорат за кое било прашање. Но, постоела слобода на мислата, а и квантитетот не давал квалитет. Многумина станале жртви на системот и биле “убивани од збор”, дали од сопствениот или од туѓиот. Социјализмот го уназади и речиси го уништи политичкото говорништво, не затоа што немало или не му биле потребни добри говорници туку затоа што реториката се сметала за вештина на манипулација на буржоазијата и капитализмот, а истата социјалистичка реторика вешто била користема токму за таа системска манипулација. Писмениот реферат станал образец за говор, а самата писмена форма ги уназдила креативноста и оригиналноста.

Што се однесува на судската реторика, со сигурност може да се каже дека постоела, но самото непочитување на принципот на поделба на власта и влијанието на политиката и политичкиот систем врз работата на судската власт влијаеле и врз развојот и особеностите на овој вид реторика.¹²

Во овој свет на брзи промени и на неминовен развој, поминато е времето на говорење дека човекот е тој кој достигнал совршенство и максимум во својот развој и своето изразување преку општествените и културните достигнувања и организациона структурираност. Поминато е тоа време бидејќи совршенството и максимумот кои ги гледаме денес, утре можат да бидат само појдовни точки до нови совршенства и максимуми кои секако ќе бидат надминати од човековата генијалност. Но, за едно сме сигурни дека не е поминато и надминато, а тоа е човековиот говор, неговото говорно изразување и говорната комуникација меѓу луѓето. Секако ние оваа привилегија ја должиме на прородата и природната предиспозиција која ни створила услови за развој низ милениумите и воспоставување на говорењето, говорењето какво што го знаеме денес, говорењето преку кое ова го пренесувате на тие пред вас и околу вас, таа искористена и реализирана природна предиспозиција која не издвојуива од сите останати битија на земјата го следи и му помага на човекот во реализирањето на тоа што тој навистина е.

Развојот на човековата цивилизација и неговото културно издигнување е проследено и помогнато со развојот на неговиот јазик и говор, преку кој ги исполнува своите барања, желби, потреби, преку кој ја гради и збогатува својата цивилизација, а преку тоа збогатувајќи го и својот јазик и говор.

---

¹²Андоновски, Јован, *Реторика*, Арс Ламина, Скопје, 2018, стр.195

Токму и затоа не можеме да го одвоиме говорењето и говорништвото од развитокот на човекот, бидејќи токму таа особина, да говори, да мисли, да разговара, разменува мислења непречено да комуницира со тие околу него се причина и средство за побрз развиток и причина за супериорност над останатите видови на живи суштества.

Затоа и велам дека не е надминато говорењето како совршен систем на комуникација, систем кој ќе го следи развитокот на човекот додека тој постои.

Во овој свет на брзи промени и на неминовен развиток, поминато е времето на говорење дека човекот е тој кој достигнал совршенство и максимум во својот развиток и своето изразување преку општествените и културните достигнувања и организациона структурираност. Поминато е тоа време бидејќи совршенството и максимумот кои ги гледаме денес, утре можат да бидат само појдовни точки до нови совршенства и максимуми кои секако ќе бидат надминати од човековата генијалност. Но, за едно сме сигурни дека не е поминато и надминато, а тоа е човековиот говор, неговото говорно изразување и говорната комуникација меѓу луѓето. Секако ние оваа привилегија ја должиме на прородата и природната предиспозиција која ни створила услови за развиток низ милениумите и воспоставување на говорењето, говорењето какво што го знаеме денес, говорењето преку кое ова го пренесувате на тие пред вас и околу вас, таа искористена и реализирана природна предиспозиција која не издвојуива од сите останати битија на земјата го следи и му помага на човекот во реализирањето на тоа што тој навистина е.

Развитокот на човековата цивилизација и неговото културно издигнување е проследено и помогнато со развитокот на неговиот јазик и говор, преку кој ги исполнува своите барања, желби, потреби, преку кој ја гради и збогатува својата цивилизација, а преку тоа збогатувајќи го и својот јазик и говор.

Токму и затоа не можеме да го одвоиме говорењето и говорништвото од развитокот на човекот, бидејќи токму таа особина, да говори, да мисли, да разговара, разменува мислења непречено да комуницира со тие околу него се причина и средство за побрз развиток и причина за супериорност над останатите видови на живи суштества.

Затоа и велам дека не е надминато говорењето како совршен систем на комуникација, систем кој ќе го следи развитокот на човекот додека тој постои.

Кога зборуваме за говорење и говорништво од најраните почетоци на цивилизацијата, може да зборуваме и за реториката, “ во смисла на обично говорништво, се појавила пред нејзината историја дури и пред историјата воопшто, затоа што е несфатливо луѓето да не се служат со говорењето за да убедуваат и на тој начин да им се наметнат на слушателите”¹³.

Па, можеме да заклучиме дека реториката е постара и од историјата, бидејќи за да почне историјата мора нешто да се проговори и да се направи.

---

¹³ Поленак – Акимовска Мирјана, *Трите извори на класичната грчка реторика (авторизирани, предавања)*, Правен Факултет “Јустинијан Први” - Скопје, Скопје страна 1

Реториката својата кулминација ја достигнува во античкиот свет, во Античка Грција и во Стариот Рим, иако постојат и податоци дека таа се среќава и порано.

Реториката ја практикувале и Хебрејците, Кинезите, Индусите и Египќаните.

2.2 Реторика во античка Грција

Античките Грци може да се каже дека ја измислиле реториката, иако тоа не значи дека во тоа античко време со нејзината кулминација завршува и нејзиниот развигот. Реториката се развива со развигот на човековата цивилизација и во себе носи дел од секој период во кој е практикувана.

Иако творците на реториката се античките Грци, сепак местото на нејзиното раѓање е Сицилија, односно Грчка Сицилија, кога во периодот на паѓањето на тиранијата во Хиерон во 5 век п.н.е. се јавуваат огромен број на граѓански спорови и процеси за враќање на одземените поседи и права. Ролан Барт истакнува дека “реториката е родена во процесите за сопственоста.”¹⁴ Во тоа време на докажување од исклучителна важност и потреба е да се биде добар говорник, кој ќе биде слушнат, разбран и кој ќе може да го убеди судот во своето тврдење. Кога адвокатите не постоеле, сиот товар паѓал на странката и нејзиното добро или лошо говорништво, од кое во најголем број на случаи зависел и целокупниот исход.

Во тоа време Античка Грција и античките Грци одржувале силни врски со Сицилија, па ја присвојуваат и почнуваат да ја развиваат реториката.

Аристотел во неговиот извештај за момчешкиот дијалог со софистите кажува дека Емпедокле е основач на реториката, за подоцна да преовладува мислењето дека Емпедокле е само добар говорник како многумина пред него и дека тој со реториката се занимавал од прагматични причини и не создал никаков реторски систем. Прагматичната реторика на Емпедокле, како водач на народот и реформатор кој ја вовел демократијата во полисот Аргигент на Сицилија му била неопходна, тој “бил мошне можен во изразувањето, полн со метафори, како и со други потески средства”¹⁵ и забележан од народот кој го дал неговиот печат во историјата.

Сепак како родоначалник на реториката се смета Коракс кој го составува првиот Прирачник по реторика на Сицилија. Во првите години на воспоставување на демократијата во овој дел на јужна Италија и со многубројните судски процеси за враќање на имотот и правото, Коракс е тој кој ги советува и им помага на луѓето да ги образложат своите барања пред судот, па така и првото значење на зборот, „rhetor” во грчкиот јазик означува оној кој што поднесува барање пред судот.¹⁶ На угледниот говорник и политичар Коракс му се припишува и

---

¹⁴Roland Barthes: *L'ancienne rhétorique, Aide mémoire*, 1970, Seul

¹⁵ Караниколова Луси, *Реторика (авторизирани предавања)*, Европски Универзитет, Факултет за правни науки, Скопје, 2011 страна 26

¹⁶ Караниколова Луси, *Реторика (авторизирани предавања)*, Европски Универзитет, Факултет за правни науки, Скопје, 2011 стр. 27

отворањето на првата школа за реторика и составувањето на првиот учебник за беседништво во кој за првпат се дава структурата на говорот која се состоела од пет дела и тоа : вовед (eisodos, лат. proemium), изложување на проблемот (katastasis лат. narration), докажување (agones лат. probation), додатни напомени (perekbasis) и заклучок (epilogos лат. peroration)¹⁷, а исто така Коракс е заслужен и за аргументот на веројатноста (eikos) кој се вбројува во основните елементи на денешната реторика.

За нашето поле на интерес е од голема важност да се напомене дека “раѓањето на реториката истовремено е и раѓање и на судската реторика”.¹⁸ Имено тоа се случува со практикувањето на реториката токму на Коракс и неговиот ученик Тисиј, со што се востановува дека реториката настанала од форезничките беседи и дека дури покасно во Грција се востановува политичкото беседништво.

Тисиј кој како ученик и следбеник на Коракс понатаму го пропагира пристапот на својот учител според што “реторичката вештина е вештина на наговарање која целосно ја релативизира вистината”. Тисиј го трасира патот на софистите, преку отворање школи во многу градови, но исто така со нив и заедно со својот учител поради нивниот пристап кај грчките филозофи кои подоцна се јавуваат стекнува лош глас.

Терминот “техничка реторика” на Коракс и Тисиј укажува на практичниот карактер кој го имала оваа реторика, наспроти “софистичката” реторика. Сепак тие имаат близок карактер не само по многуте содржински елементи, туку и по персоналниот карактер бидејќи Тасиј и Горгија ја пренесуваат во Грција сицилијанската беседничка традиција.

Со појавата на софистите, кои биле еден вид на патувачки професори, учители на мудроста, а посебно на Горгија кој во Грција дошол да бара помош за својот полис во судирот со Саракуза и кој со својот говор толку многу ги воодушевил атињаните, почнува нов начин на говор проследен со слобода и сигурност во изложувањето. Битно за овој нов начин на говор е тоа што Горгија ги учел младите софисти дека тие во својот говор “треба да го направат смешно она што противникот го претставува како сериозно и обратно”¹⁹ и пропагирањето на софистичкиот релативизам, кој има за цел да ги наговори слушателите во тоа што се говори, без оглед дали тоа е вистинито или не и тежнењето да се убедат слушателите во она што го сака говорникот.

Ставот на софистите исто така е дека аргументите во судницата треба да бидат правно и реторички ефективни. Од големо значење се дава сочувани говори на Горгија, **Одбраната на Паламед** и **Економион** на Хелена.

Во првиот говор кој претставува одбрана против обвинение за велепредавство со сочинуваат неколку елементи : вовед и изложување на темата

---

¹⁷Караниколова Луси, *Реторика (авторизирани предавања)*, Европски Универзитет, Факултет за правни науки, Скопје, 2011 стр.27

¹⁸ Наумовски Гоце, *форезничка (судска) реторика (авторизирани предавања)*, Правен Факултет “Јустинијан Први”- Скопје, 2010 ст.1

¹⁹ Караниколова, *Реторија (авторизирани предавања)*, стр.28

на говорот, аргументи засновани на прашањето, аргументи насочени кон тужителот, аргументи насочени кон судиите и епилог.²⁰ “Третиот и четвртиот дел се карактеризираат со *ad hominem* аргумент кој е насочен кон карактерот на тужителот и интересот на судиите”.²¹

Вториот говор претставува одбрана на Хелена од обвинувањето дека го напуштила Менелај и отишла во Троја со Париз. Говорот исто така е составен од неколку делови: вовед, пристојноста и убавината на Хелена, аргументи основани на предметот и епилог.²²

Овој говор имал за цел да докаже дека Хелена не била виновна за избувнување на Тројанската војна и да го објасни однесувањето на Хелена, преку моќта на убедувањето (*logos*) и љубовта (*eros*).

За разлика од софистите кои Платон остро ги осудува и судската реторика ја нарекува вештина на лажењето, тој во прв план го става односот на реториката и етиката и се залага во убедување на слушателите во она што е морално и праведно и жестоко се противи на аргументот на веројатноста во чија основа лежи убедувањето, а не учењето на вистината.

Следбеникот и ученик на Платон и еден од најголемите и највлијателните претставеници на школата за моралистичкиот и рационалистичкиот однос спрема реториката е Аристотел, а тој ја карактеризира реториката како легитимна и етичка кажува дека во спорот треба да се држиме до вистината „до она што се случило и да ги истакнеме рационалните докази. Сепак, смета дека и чувствата играат голема улога за исходот на еден спор, бидејќи поротата често дозволува страстите да завладеат со неа.

Во првата книга од неговата “Реторика”, тој ги разгледува мотивите на сторителите на кривичните дела, правото кое се практикува и видовите на сторители и жртви и особено ја нагласува тесната врска меѓу реториката и логиката, а особено докажувањето преку силогизми и ентгеми.

Во неговата втора книга ги обработува условите кои придонесуваат за убедливоста на беседата, односно емоциите и емоционалните средства со кои се убедуваат слушателите.

Во третата книга нагласува дека беседата има две многу важни карактеристики, а тоа се јасноста и убавината на стилот и ја обработува самата беседа, нејзината форма, композицијата, распоредот на материјалот во говорот, начините на изразување на мислите и чувствата и т.н.

“Најголема придобивка на Аристотеловата судска реторика е концептот на реторички аргумент”²³, каде се вклучени нестручните и стручните докази, имено заклетвите, сведочењата и материјалните докази од една страна и вештините на адвокатот од друга страна.

---

²⁰ Наумовски, *Форезничка (судска) реторика (авторизирани предавања)* стр.5

²¹ J.A.E.Bons, *Gorgias The Sophist and Early rhetoric, Companion*.p.41

²² Наумовски, *Форезничка (судска) реторика (авторизирани предавања)* стр.5

²³ Наумовски, *Форезничка (судска) реторика (авторизирани предавања)*, стр.6

Во Атина постоеле два вида на судски постапки и тоа *graphai*, *apophrasis* и други (јавни постапки) и *dikai* (приватни постапки).

Кај јавните постапки тужба можел да покрене секој граѓанин, а во приватните постапки право на тоа има само оштетениот.

Тужените при постапката се бранеле сами или биле помагани од *synergoi*, кои не смееле да примаат надомест за тоа бидејќи се сметало дека се подмитени.

Првиот атињанин кој почнал да се занимава со подучување на беседништво бил Антифон, кој бил особено талентиран при составувањето на говори во случај на убиство, Сите негови говори имаат форензичарска природа, а најпозната е збирката **Тетралогија**, составена од три групи по четири беседи. Исти говори во оваа збирка се измислени и се по два за обвинување и два за одбрана, а се напишани за подучување на младите беседничари. Тој кажува дека често пресудата е детерминирана од говорот кој го изложил говорникот и од неговата сила и убедливост. Според Антифон, поротниците се “присилени да носат пресуди врз основа на говорите на тужителот и тужениот..... нивните гласови се резултат на повеќе на сличностите, отколку јасно знаење (*Antipfon*, 6.18)”.²⁴

Друг атињанин кој се занимава со судска реторика е Лизиј, а тој тоа почнува да го прави на 50 годишна возраст кога сам составува тужба против некој тиранин и кој го имал заробено неговиот брат. Лизиј составил околу 200 говори од кои се сочувани само 34.

Несомнено најпознат атински говорник е Демостен, тој е познат по говорите против Филип II и Македонците, кои јавно ги кажувал во атинското собрание, поради што многумина мислат дека токму тој со неговите говори ја турнал Грција во страдања.

“Судските говори на Демостен се карактеризираат со директни, релевантни и екстензивни докази, но и со постојано повторување на бесрамноста на Афоб”²⁵, кој ја злоупотребил оставината на Демостеновото семејство. Демостен особено бил успешен во приватните спорови, поради што подоцна добил можност да пишува говори кои биле насочени по повод -дела против државата. Неговата успешност се должи и поради структурата на атинскиот судски систем, каде немало јавен обвинител и судските говори можеле да ги пишуваат логографи. Едни од попознатите говори на Демостен се :”**Против Андроцион, Против Тимократ, Против Аростократ, Против Лептините, За круната**”²⁶ и т.н.

Други познати атињани кои оставиле белег со нивната судска реторика биле и Андокид. Исеј со неговите говори од областа на тестаменталното право, Ајсхин кој бил жесток политички противник на Демостен, Хиперид, Ликург, Динарх кој се прославил по говорите за поткупот на Демостен од страна на Харпал, чувар на трезорот на Александар Македонски и т.н.

---

²⁴*Encyclopedia of Rhetoric*, p.314

²⁵G.Kennedy, *a New History of Classical rhetoric*, Princeton, New Jersey, 1994. P.68

²⁶ Наумовски, *Форезничка (судска) реторика (авторизирани предавања)*, стр.4

За разлика од старите Грци, старите Римјани биле практичен народ, биле “трезвени и упорни, без многу склоност кон теоретизирање”²⁷. Тие претежно се занимавале со земјоделие и војување, но со разгорувањето на борбата помеѓу плебејците и патрициите се појавил интересот и неминовноста за користење на беседништвото. Со тек на време дошол период кога реториката и речитоста досега се ценеле.

Форумот и сенатот биле главните места каде се одвивало беседништвото. Беседништвото и обраќањето во сенатот било резервирано за видните и водечки луѓе на државата, а додека судската реторика се практикувала во форумот, бидејќи во форумот заседавале судовите, исто така во форумот се користела реториката за обраќање кон народот.

2.3 Реторика во Стариот Рим - Кикерон

Најголемиот процут судската реторика во Стариот Рим го постигнала во времето на Кикерон, тоа било време на формулирана постапка, каде “граѓанската судска постапка се одвивала во две фази: *in iure* (која се одвивала пред преторот) и *apud iudicem* (која се одвивала пред судија)”²⁸.

“Најголем број од случаите во кривичната постапка се вбројувале во *questions perpetuae*, судења пред трајни судови и со порота”²⁹ Правото да поднесе тужба во граѓанските спорови било резервирано само за заинтересираната страна, а додека во кривичната постапка тоа можело да го направи секој граѓанин.

Во поглед на реституцијата која ја содржела пресудата, во граѓанската постапка тоа бил тужигелот, а во кривичната постапка таа била реализирана преку санкција определена од страна на државата.

Заедничко за двете постапки е тоа што и во едната и во другата главната улога ја игра адвокатот *advocates*, кој на повик од *ad voco* доаѓал да помага на некоја од странките во спорот.

За римскиот форум Кикерон вели дека наликувал на бојно поле, а судењата наликувале на театарски претстави, каде често за да ја добие наклонетоста на публиката, а со тоа и на поротата, адвокатот зборувал на допадлив народен говор.

“Кикерон е најголем римски и заедно со Демостен најпознатиот светски беседник”³⁰. Тој бил слаб и со нежна конституција и кога ќе се возбудел гласот му станувал тенок, но и тој како и Демостен докажува дека само со одлучна работа и решителност може да се надминат тие пречки и да се стане човек кој ќе биде запишан во историјата.

---

²⁷ Караниколова, *Реторика (авторизирани предавања)*, стр.42

²⁸ Наумовски, *Форезничка (судска) реторика (авторизирани предавања)*, ст.7

²⁹ Ф.Лажетик-Бужаровска и Г.Наумовски, *Зборник во чест на Стефан Георгиевски Правен Факултет “Јустинијан Први” Скопје, 2009 год.*

³⁰ Караниколова, *Реторика (авторизирани предавања)*, стр.48

Имено, тој со упорно вежбање (секое утро до длабока старост, рецитирал грчки и латински стихови), со гимнастички вежби, дури и со часови кај актери успеал да ги одстрани овие недостатоци, а исто така имал и извонредно памтење.

Тој постојано вежбал и се надоградувал затоа што сметал дека говорникот кај судското говорништво треба да оставивпечаток на добар маж *vir bonus*, за така да може да ги засили своите аргументи. “Кикерон смета дека судскиот говорник го карактеризираат неколку особини: природна способност, блиска врска со менторот, имитирање на истакнати судски говорници и либерано образование со форензичка elokventност”.³¹

Според Кикерон судскиот говор имал шест делови и тоа: (exordium), (insinuatio) кој имал за цел да ја освои поротата, односно нејзината наклоност, со вториот односно (narration) се објаснувала фактичката состојба, третиот дел имал за цел да ги пронајде точките каде двете страни се согласуваат и не се согласуваат во спорот и бил наречен (paritio), истакнувањето на доказите се пренел на четвртиот дел (confirmation), во (confutation) тужениот дава контра аргументи на тужигелот и завршниот збор односно (peroration) каде се врши резимирањето и се прави обраќањето кон поротата.

Сето ова Кикерон го објаснува во **De Inventione** (Rhetorici Libri) во рамките на елаборацијата за трите типа говорништво: судско, делиберативно и епидектичко.

“Во “**De oratore**” Кикерон истакнува дека идеалниот оратор е “сестручен”, односно истовремено тој треба да биде правник, филозоф, филолог, политичар и врвно elokventен манипулант со јазикот”.³²

За судската реторика во Средниот век и Ренесансата е битно да се напомене дека се прават обиди на сцена да се врати класичната судска реторика прикажано во делата на Исидор од Севиња (VI век), и Алкуин (VII век) и посебно внимание се посветува на техниката на подготвувањето на правните акти, тоа посебно може да се види во делото на Раинериј од Перуца, кој во 13 век објавува дело со наслов “**Ars Notaria**” каде дава упатства за подготовка на различни правни акти.

Судската реторика во 18, 19 и 20 век, престанува да е достапна за сите како што тоа било случај во класичниот период и за таа намена се технизира и се става како привилегија на одреден број луѓе кои се професионалци во таа област.

Во центарот на судската реторика од овој период е аргументацијата и користењето на *ethos* и *pathos*, од страна на адвокатите и се прави реунификација на правото на реториката и многу од познатите оратори во ова време стануваат познати и успешни политичари.

---

³¹J. Harries, *Cicero and the Law*, p.149

³²J. Powell, J. Paterson, *Cicero the Advocate*, Oxford, 2003 p.18

Говорењето на суд е еден од трите основни видови реторика кои се наследство на античката реторика. Во Античка Хелада и Стариот Рим најголем дел од ораторите својата слава ја достигнале преку своите судски говори и нивните теоретски учења. За најраните грчки мислителци и беседници што се занимавале, пред се, со судската реторика говорништвото е вештина на спорење, вештина на водење расправа.³³ Во судската (форезничката) реторика, говорникот се обраќа кон судот во рамки на судската постапка, чија цел е решавање на некои правни прашања. Целта на судската реторика е да се определи што е праведно, а што неправедно. Етимолошки, судската реторика уште се нарекува и правна реторика и форезничка. Терминот “форезничка” реторика доаѓа од латинскиот збор “forensic” и значи “она што му припаѓа на судот”. Оттука, земено во поширока смисла под форезничка односно судска реторика се подразбира секој вид на судско говорништво.

Од Коракс и Тисиј се до Аристотел, хеленските оратори во најголем дел се занимавале со судската реторика и теорија. Аристотел детално го разработува судското говорништво од теоретски аспект. Сметал дека цел на судското говорништво се обвинувањето и одбраната. Оној кој говори на суд во својот говор треба да одговори на три прашања: 1. Зошто некој неправедно дејствува? 2. Каков е тој? и 3. Кој и каков е тој што го трпел неправедното дејствување? Потоа, Аристотел ги разработил и дефинирал поимите неправедно дејствување и своеволноста. Неправедното дејствување е своеволно правење штета, кое е спротивно на законот. Своеволно е она што се прави свесно, без принуда и по сопствен избор. Тој сметал дека лошиот карактер и неумереноста се причина за порочното однесување и за неправедно дејствување. Аристотел исто така, дејствувањето го класифицирал во две групи. Првата се однесувала на нешто што било сторено со лично залагање, односно сторување поради навика, промисленост, гнев, страст и слично. Втората група се однесувала на нешта или дела случени без лично залагање односно поради случај, природна нужност, сила и друго. Аристотел во овој дел извршил и разработка на причините за неправедното дејствување, како што се возраста, карактерот и слично.³⁴

Во Хелада, постоеле два вида на судски постапки: *graphai*, *apophasis* и други јавни постапки и *dikaí* (приватни постапки). Кај јавните постапки, тужба можел да поднесе секој граѓанин, додека кај приватните постапки, тужба можел да поднесе само оштетениот. Во судската постапка граѓаните учествувале лично. Тие ја имале улогата на обвинител и обвинет. Архонтот, лицето кое го водело судењето најнапред давало збор на обвинителот, а потоа на обвинетиот. Страните во постапката говореле во свое име, а доколку не бил доволно вешт во правото или реториката, тогаш си нарачувале говори, кои ги пишувале ораторите. Овие говори биле наречени логографии. Така секој граѓанин можел да си нарача говор со кој ќе настапел како обвинител или бранител. Овие говори биле учени напамет и потоа излагани пред судот. Значи, во тогашната судска пракса, не постоеле застапници во класична смисла – адвокати. Но, секако постоеле исклучоци односно ситуации во кои лицата не можеле самостојно да настапат во судската постапка. Најчесто станувало збор за жени, деца, стари лица, странци, робови или

---

³³Аќимовска, М.Поленак. *Судска реторика и правна аргументација важна карактеристика во едукацијата на правниците*. Зборник во чест на Стефан Георгиевски. Скопје, Правен факултет “Јустинијан Први“, 2009. Стр.572

³⁴Аристотел. *Реторика*. Прев.од старогрчки Весна Томовска. Скопје, Македонска книга, 2002, стр.91

ослободени робови, кои не учествувале лично во судската постапка и не говореле лично пред судот, туку биле застапувани од друго лице односно најчесто тоа бил сопруг, родител, господарот или старателот.

Секој учесник во постапката можел да говори по два пати, а времето на говорот било мерено. Пресудата била носена од судии поротници, кои гласале со тајно гласање веднаш по излагањето на странките во спорот, без пригода да има нивно договарање. Најчесто исходот од постапката зависел одговорот, од убедливоста на говорот на обвинителот или обвинетиот. Ова било логичен начин на одлучување ако се знае дека во тоа време правото не било строго и пишано, а она што било правно регулирано, не било детално и сеопфатно. Кога се расправало особено за нерегулирани или недоволно регулирани прашања, тогаш судот одлучувал врз основа на аргументите и убедувањето на говорниците. Ова прашање го наметнал и Аристотел кој сметал дека законите треба да опфатат што е можно повеќе, за да не им дозволи на оние што судат да одлучуваат самоволно, но при тоа нагласил дека тоа сепак не е можно, затоа што со законите се опфатени општи и можни случаи, додека на суд се одлучува за посебни и конкретни случаи.

Осврт на судската реторика во античка Хеллада дава и Бернд Штајнбринк. Според него, спор е секоја постапка во која странките се натпреваруваат во изнесување на своите аргументи. Атинските граѓани, доколку требало да се појават на суд, морале да се соочат со следните услови:

1. Истапувањето пред судскиот колегиум кој е составен од 201м до 1501 лице. Тоа не биле професионални судии, но имале ранг и надлежности како судиите. Пред судскиот колегиум странката морала сама да го изложи својот говор.

2. Судскиот колегиум не бил правно образован, ниту предходно упатен во случајот за кој се води постапка, а судиите биле избирани преку случајно извлекување, специјално за конкретно рочиште. Странките самостојно морало да говорат и да ги изложат аргументите. Исто така, тие морале сами да ги изложуваат законите кои се однесувале на предметот на спорот и можат на него да се применат.

3. Доколку странките биле полноправни граѓани, тие можеле лично да ги изложуваат говорите, затоа што во пракса не можело да бидат застапувани од друго лице. Говорите можеле да бидат подготвени однапред од лица кои добро го познавале правото и реториката, но тие морало да бидат научени напамет и изговорени како сопствен говор.

4. Судот не се советуваат околку носењето на одлуките, туку можел под непосредно влијание на впечатоците по говорите, да гласа во врска со барањето на едната или другата страна во постапката.

5. Судската одлука не го засежала само обвинетиот. Во случај обвинетот да биде ослободен од вина, тужителот плаќал парична глоба наречена “епобелија”.³⁵

---

³⁵Steinbrink, Bernd. *Die rhetorische Theorie in der Antike*. Stuttgart, Gert Ueding, 1976. P.14

Затоа може да се констатира дека во една ваква постапка, сосема нормално е дека усно изнесенiot говор бил од особено значење.

Антифон (480 – 411 г. Пр.н.е.) може да се смета за прв автор кој пишувал во врска со судската реторика. Неговото дело “Тетралогии” е значајно затоа што авторот изложил неколку модели на аргументи на обвинение и одбрана во судења за убиства. Антифон сметал дека говорот може да влијае врз пресудата. Во низата на големи оратори на судската реторика не може, а да не се спомнат и Лизиј, кој имал околу двесте говори, од кои зачувани се 34 судски говори, потоа Демостен, кој својата ораторска кариера ја започнал токму со судски спор во кој тој се јавил како обвинител против својот старател, кој го распродал неговиот имот. Говорите на Демостен се карактеризираат со директни, релевантни и екстензивни докази, но и со постојано повторување на бесрамноста на старателот Афоб.³⁶ Исто така, Демостен се јавувал и како обвинител и говорник во судски постапки од јавен интерес, за дела против државата, а кои настанале како последица на подемот на Филип II Македонски. Меѓу останатите антички хеленски оратори кои оставиле трага со своите судски говори се: Исеј, судски говори поврзани со наследни спорови, Есхин, противник на Демостен, со кого имале големи политички спротивности, а кои биле предмет на судска разврска, Хиперид, Ликург, со говорот “Против Леократ”, а по повод обвинението за предавство, Динарх, со неколку говори против Демостен, за наводен поткуп и многу други, кои беа опфатени во овој труд.

Во Стариот Рим, исто како и во Хелада, судската реторика била многу значајна, особено во време на Републиката. Има една одлика на судската постапка во Рим, која во извесен степен се разликувала од класичката судска постапка во Хелада. Имено, доста често, во Рим, судските постапки се користеле како средство за политичка пресметка со политичките опоненти, а како основна задача на обвинителот не било докажување вина на обвинетиот, туку да му се наштети како на личност.³⁷ Прашањето за судската реторика било не само третирано во пракса од великаните на римската реторика, туку и во теоријата. Квинтилијан и Кикерон сметале дека истрагата во судската расправа треба да се води врз основа на три прашања; дали нешто е?(ansit), што е тоа?(quid sit), какво е тоа?(quale sit).³⁸

Квинтилијан сметал дека кога за едно сторено дело (faktum) ќе биде почната судска парница тоа се изложува на разгледување според правната процедура одредена со закон. (lex). Задача на судскиот процес (action) е да се утврди точна правна квалификација на делото што е сторено во согласност со одредниците праведно или неправедно (iustum/inistum). Притоа се доведуваат во прашање и делото и законот. За да бидат правилно и праведно оценети и едното и другото, делото треба да се проценува според законот, а законот да се толкува според стореното дело. Од ваквата двојно насочена задача на судскиот процес се развиле два вида прашања (generaquaestionum) во рамки на судското

---

³⁶ Kennedy, A. George. *A new History of Classical Rhetoric*. Princeton, NJ, Princeton University Press, 1994 p.68

³⁷ Руменчев, Величко. *Сјадебна реторика*. Софија, Универзитетско издателство Св.Климент Охридски. 1997.стр.10. Истиот став го застапува и Кузнецова, Т. *Ораторское искусство в древнем Риме*. Москва, 1976.стр.124

³⁸ Quintilian. *Institutio oratoria*. 3.6.80.2-3 <https://archive.org/details/institutioorator04quiniuoft.Cicero.Orator.45.1-4> https://archive.org/stream/cicerodeoratore01ciceuoft/cicerodeatore01ciceuoft_djvu.txt

говорништво. Прашањата опфатени со категоријата рационален вид /логичко стојалиште (genusrationale) го проценуваат стореното дело под претпоставка дека законот е прецизно и точно дефиниран, додека со прашањата од правичникот / законскиот/ легален аспект (genuslegale) се проценува, односно се толкува законот под претпоставка дека стореното дело има јасна касификација.³⁹

Во рамки на овие два вида прашања, едните поврзани со стореното дело, а другите поврзани со законот, Квинтилијан определил дека може да се моделираат четири основни постапки на одбрана и обвинување. За најдобра одбрана, според него, се смета да не се признае делото. Исто така, многу добра одбрана е да се одговори дека делото за кое е подигнато обвинение никогаш не било сторено. Трето и најчесно е да се објави дека делото било оправдано сторено. Последно е да се одбегне обвинението со тоа што ќе се најде некаков недостаток во законот според кој ќе биде можно да се покаже дека нема законска основа за судски процес. Обратно и еднакво, оној кој обвинува, за да биде успешен, треба најнапред да докаже дека нешто било направено, дека нешто конкретно се случило, дека тоа што било направено е неправедно и дека обвинението што се подигнува е во согласност со законот.(quin.inst.Orat.3.6.83-5).⁴⁰

Ова прашање било соодветно обработено и од страна на Аристотел, кој во делото “Реторика” дал примери за начини на одбивање на обвинението. Смета дека еден од начините да се одбие обвинението е да се употребат докази со кои обвинетиот ќе биде ослободен од неприфатливите сомнежи, сметајќи го овој начин за општо правило. Друг начин на одбивање на обвинението е да се оспоруваат аргументите на обвинителот односно на противникот со тврдење дека такво нешто не постои или дека не е штетно, или како такво за обвинителот не е важно, или дека не е неправедно, или дека не е големо, не е срамно, или дека нема толкава големина. Исто така, сметал дека обвинението може да биде одбиено и на друг начин, тоа е да се потврди дека делото е направено од грешка или случајно или дека било неизбежно. Дополнително, обвинението може да биде одбиено со поинакво претставување на причините, да се утврди дека намерата не била да се нанесе штета, туку намерата била да се направи нешто, но не она за кое се обвинува, а штетата е само последица од направеното, а не негова цел. Или пак, да се изјави дека со право треба да го мразат, ако навистина направил такво дејствие. Аристотел обработил и други начини на одбивање на обвинението, а еден од нив е дискредитација на обвинителот. Имено, сметал дека обвинението може да биде одбиено ако се замеша обвинителот со тоа што ќе се тврди дека тој или некој негов близок направил исто или нешто слично. Друг начин на одбивање на обвинението е ако во постапката се замешаат некои други кои не можат да бидат обвинети. Слично на ова, еден од начините на одбивање на обвинението е кога некои други биле обвинети за исто или некои други за истото го обвиниле оној што сега обвинува или за некои без да биде превземено обвинение за тоа, значи кога за сето ова ќе се докажало дека обвинението нема основа. Аристотел како еден од начините за одбивање на обвинение го сметал и одговор со противобвинение. Сметал и дека судската пракса може да се искористи за одбивање на обвинение односно да се повика на одлука која предходно била донесена. Како дополнителен начин за одбивање на обвинение бил укажувањето колку е тоа големо и дека предизвикува и други спорови кои

³⁹Томовска, Весна. *Античка реторика*. Скопје, Магор, 2013 стр.59

⁴⁰Томовска, Весна. *Античка реторика*. Скопје, Магор, 2013 стр.59

нема да бидат соодветни на стореното дело. Аристотел сметал дека некои итрини и умешности можат да помогнат да се одбие обвинението. Имено, тој сметал дека може на долго и широко да се воспалува некоја ситна безначајна работа, а само накусо да се прекори она што е значајно или да се изнесат многу значајни нешта за противникот, а да се прекорува само она што е важно за самиот случај.⁴¹

Судската реторика кај Кикерон тесно е поврзана со организацијата на судскиот систем и судските постапки во Стариот Рим во времето на доцната Република и секако со неговата вклученост во ораторската дејност. Во тоа време била применувана формуларната постапка, кога граѓанската судска постапка се одвивала во две фази: *in iure* (која се одвивала пред преторот) и *apud iudicem* (која се одвивала пред судија). Што се однесува пак до кривичните постапки, тие се спроведувале пред трајни судови и со порота.⁴² Постоеле најмалку две разлики помеѓу граѓанската и кривичната постапка: првата- во однос на правото кој може да поднесе тужба, кај граѓанската постапка право да поднесе тужба имала заинтересираната страна, додека пак, кај кривичната постапка, тоа можел да го стори секој граѓанин и втората- во однос на реституцијата односно сатисфакцијата која ја содржела пресудата, кај граѓанската постапка тоа бил тужителот, додека пак, кај кривичната постапка таа била изразувана во санкција определена од државата.⁴³

Во двете постапки, централна улога има адвокатот (*advocatus*) односно лице кое пружало правна помош, кој на повик доаѓал на суд да помогне на страна на спорот. Ова е сосема различно од судската постапка во Стара Хелада, каде што странките лично се претставувале во постапката и биле лишени од правото да имаат свој застапник.⁴⁴

Судењата се спроведувале јавно, во присуство на обвинителот и обвинетиот, нивни застапници, некогаш и повеќе од еден, потоа судиите, поротниците и сите заинтересирани. Судењата личеле на театарски претстави, а за да ја основи публиката, адвокатот често пати употребувал народен јазик, бидејќи поротата во голема мера се водела од однесувањето на публиката.⁴⁵

Кикерон се занимавал со адвокатура дваесетина години, се до неговото назначување за конзул, со мали прекини, додека бил квестор во Сицилија. Сметал дека судскиот говорник го карактеризираат неколку особини: природна способност, блиска врска со менторот, имитирање на истакнати судски говорници и либерално образование со форензичка elokventност.⁴⁶

---

⁴¹ Аристотел. *Реторика*. Прев. Од старогрчки Весна Томовска. Скопје, Македонска книга, 2002. стр.335

⁴² Лажетик-Бужаровска, Г. и Наумовски, Г. *Зборник во чест на Стефан Георгиевски*. Скопје, Правен факултет “Јустинијан Први”, 2009 г.

⁴³ Greenidge, A.H.Jones. *The Legal Procedure of Cicero's Time*. London, Elibron Classics, 2005.p.10

⁴⁴ Ferguson, R.James. *Roman Rhetoric and the Legal System*. Berkeley, University of California Press, 2000 p.8

⁴⁵ Harries, Jill. *Cicero and the Law*. London, Duckworth, 2006 p.149

⁴⁶ Harries, Jill. *Cicero and the Law*. London, Duckworth, 2006 p.317

Тврдел дека кај судското говорништво, говорникот треба да остави впечаток на *vir bonus* со цел да ги засили своите аргументи, чија соодветност треба да биде резултат на мудроста и вештините на адвокатот.⁴⁷

Кикерон извршил и поделба на судскиот говор на неколку делови: *exordium*, *partition*, *confirmation*, *digresio* и *peroratio*.

Првиот дел, *exordium* има за цел да ја освои поротата односно да ја придобие нејзината наклонетост. Со вториот дел, *narratio*, се објаснуваат настните односно фактичката состојба во конкретниот спор. Третиот дел *partition*, има цел да ги утврди точките во кои двете страни се согласуваат, како и оние во кои страните не се согласуваат. Четвртиот дел, *confirmatio*, служи за истакнување на докази, при што, тужителот користи методи на индукција и дедукција. Петтиот дел, *confirmatio* на тужителот. Последниот дел, наречен *peroratio* претставува резимирање на аргументите и обраќање кон поротата односно тоа е завршен збор во постапката.

Судските говори на Кикерон се актуелни не само од аспект на реториката, туку и за правната наука. Со нив се афирмирани принципи кои се актуелни и денес. Во **Pro Roscio** се третира односот помеѓу градот и државата, во **Pro Cluentio** тоа е владеење на правото, во **Pro Murena** значењето на војската, во **Pro Milone** е опфатено напишаното право, **Pro Caelio** на тема грешките на младината и слично.⁴⁸ Кикерон практикувал да ги објавува своите говори по нивното изрекување. Можеби постои сомнеж дека дел од нив биле редактирани, но сепак има сомнеж во нивната автентичност. Голем дел од овие говори спаѓаат во категорија судски. Четири говори се од областа на граѓанското право, а останатите спаѓаат во таканаречени *questions publicae*. Како најзначајни негови судски говори се следните: **Pro sexton Roscio Amerino** (За Секст Роскиј од Америно), **In Verrem** (седум говори проти Вер), **Pro Cluentio** (За Клуентиј), **Pro Murena** (За Мурена), **Pro Sestio** (За Сестиј), **Pro Milone** (За Милон) и др.

Тесно поврзани со судската реторика во античкиот период се уште две манифестации: теоријата за *stasis* и декламациите. Се претпоставува дека Хермагора од Темнос прв ја воведува таканаречената теорија за *stasis* (неподвижност, статичност). Централно прашање на оваа теорија е како да се реши еден судски спор при што неосновано е да се идентификува предметот и аргументите на адвокатите.⁴⁹ Теоријата може да се објасни преку следниот пример: Да претпоставиме дека некој човек обвинет за убиство откако е фатен како закопува човечки леш на некое изолирано место. Првото прашање кое се наметнува е: Дали тој е сторителот на убиството? Во оваа фаза, едната страна тврди дека тој е убиецот, а втората дека сторителот е некој друг, алудирајќи на карактерните црти на обвинетиот. Ова е таканаречен “конјуктурален стасис”. Ако се утврди дека обвинетиот го извршил убиството, се поставува прашањето дали неговото дејствие припаѓа под прифатената дефиниција за кривичното дело убиство, имајќи предвид дека секое одземање на живот не претставува убиство. Ова прашање претставува “дефинитивен, конечен стасис“ бидејќи аргументите се

---

⁴⁷Harries, Jill. *Cicero and the Law*. London, Duckworth, 2006 p.317

⁴⁸ Powell, Jonathan, Paterson Jeremy. *Cicero the Advocate*. Oxford University Press, 2003 p.18

⁴⁹Carter, Michael. *Stasis and Kairos: Principles of Social Construction in Classical Rhetoric*. NC, North Carolina State University, Rhetoric Review, 1988, p.101

доведуваат во врска со општоприфатената дефиниција за убиство и се обидуваат да ја воспостават, користејќи синоними, етимологии и релации *genus – species*. Ако се утврди дека дејствието е убиство, се поставува прашањето за квалитетот на дејствието: Дали е праведно, корисно, често и слично? Ова претставува “квалитативен стасис”. Релевантните аргументи во овој стасис ќе се потпрат на тоа дали обвинетиот признава дека го сторил делото или се обидува вината за тоа да ја префрли на друг. Ако и после ова се уште постои вина кај обвинетиот, единствено прашање кое преостанува е дали судот е надлежен да одлучи или не. Тоа претставува “транслативен стасис”.⁵⁰

Второто прашање се однесува на декламациите, кои претставувала основа на римското реторично образование. Зборот декламации потекнува од латинскиот *declamatio, declamare* – гласно изведување на говорот, што пратично претставувало вежбање на определен говор на судска или политичка тема. Таа вклучувала меморирање и изговарање на познати максими, но и говорење во улога на страна во судска постапка при реконструкција на судски случаи. Во првата фаза на декламинацијата, наречена *suasoria*, учениците играле улога на советник на некој великан во клучна ситуација. Тие требало да одговорат на практични прашања: Дали Александар Македонски треба да тргне во поход? Дали Цезар треба да го помине Рубикон? Втората фаза на декламинација, *controversia*, претставувале симулација на судски говор. Учителите им задавале прилично тешки теми на учениците, во која тужениот се соочувал со строга казна, а ученикот ја преземал улогата на адвокат во судот. Ученикот требало да подготви говор, користел аргументи и преку тој говор се воочувала неговата способност да иновира, да размислува, да ја освои публиката во извонредно тешки спорови како што се убиство, силување, грабнување и сл. Меѓу најпознатите декламаторски школи биле оние на Квинтилијан, Латро и др. Често пати биле организирани јавни натпревари кои биле одржувани под покровителство на аристократијата или носителите на јавни функции.⁵¹ Декламациите особено станале распространети во време на царството, особено ако се земе предвид дека реториката не била на пиедесталот заради гушењето на слободата на говорење.

Што е важно за судската реторика денес? Ако ја следиме логичната поделба на елементи во реториката, а тоа е говорник, говор и аудиториум, тогаш најнапред треба да се определи кои се субјекти во судската реторика. Актери во судската арена се: судија, обвинител и бранител (адвокат). Ако се земе предвид дека судијата е пасивна страна, односно лице или група на лица во постапки во кои заседава судски совет, тогаш неговата улога како говорник е сведена на минимум. Доколку сакаме да идентификуваме кој се јавува како говорник во судска постапка, треба да ја запознаеме улогата на обвинителот и бранителот. Во минатото обвинител можел да биде секој заинтересиран граѓанин. Денес, постои посебна институција кој е во рамки на системот на судската власт. По правило судската реторика е повеќе наменета за бранителите (адвокатите) отколку за судиите или обвинителите. Обвинителот сепак мора да се држи повеќе до формата, отколку до содржината на кажаното.

---

⁵⁰ Conley, M. Thomas. *Rhetoric in the European Tradition*. Chicago, The University of Chicago, 1994 p.32-33

⁵¹

http://books.google.mk/books?id=elsMAGBAJ&printsec=frontcover&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false

Називот адвокат потекнува од латинскиот збор *advocare* - повикувам, што во преносна смисла означува повикување на друго лице на помош. Адвокатот е образован правник, кој ги застапува странките на суд или воопшто во правниот промет. Во античка Хелада не постоеле адвокати, туку лица, добри познавачи на правото и особено реториката кои биле нарекувани логографи. Логографите пишувале говори за обвинителот или обвинетиот. Тие не биле многу почитувани, иако голем дел од нив успевале да станат великани на правото и реториката. За разлика од Хелада, во Стариот Рим постоеле адвокати кои биле токму лица кои се јавувале како застапници пред судот на една од страните во постапката. Римјаните сметале дека адвокатската професија била едно од најгледните професии. Ова го потврдува и Кикерон во **“De oratore”**. Можеме да заклучиме дека како говорник во судската постапка се јавува адвокатот односно бранителот и обвинителот.

Говорникот односно адвокатот во судската постапка треба претходно да се подготви за настапот во судот. Што подразбира подготовката на адвокатот? Пред се тоа значи запознавање на релевантните факти, прописите, доказите, сведоците, работа со експерти односно вештаци и сл. Во однос на прашањето дали и колку адвокатот треба да се подготвува за говорот во судот, најдобро кажува праксата. Сепак, со сигурност може да се каже дека секоја претходна подготовка е повеќе од добредојдена. Добро е адвокатот да се обиде да ги предвиди аргументите на другата страна и да подготви соодветни одговори.

Основно е адвокатот да подготви добар говор и настап, да определи во кој правец би сакал да се движи, која цел да ја постигне и што сака да докаже.⁵² Впрочем негова основна цел е да ги убеди оние кои одлучуваат во исправноста на неговите позиции. Француските оратори сметаат дека професионалната коректност на адвокатот му налага никогаш со лукавост да не изнудува признание од спротивната страна, сведокот, ниту пак да подметнува, да се повикува на непотврдени документи, сведоци, неегзактни и некомплетни цитати и неосновани изјави. Адвокатот не смее да ја извртува смислата на изјавите на своите противници, а сето тоа заради постигнување на посакуваната цел на својот клиент.⁵³ Основна цел на адвокатот е преку говорот да ги убеди судиите, поротниците и останатата публика. Судиите дозволуваат да бидат водени (насочуваат) само на оние адвокати за кои ќе проценат дека се чесни.⁵⁴ Но, спротивно од оние кои сметаат дека цел на адвокатот е да ги убеди судиите во тоа што е правилно или неправично, односно што е вистинито, без да се користи лукавост или измами, некои теоретичари сметаат дека говорникот во судот остварува исти цели како и демагогот во политичкиот настап. Така, Густав Ле Бон смета дека “влијанието на чувствата на поротата мора да биде главна задача на секој адвокат”.⁵⁵

Релевантни факти – претставува практично се она што води до одредено правно решение. Во кривичните спорови тоа се: место, време, начин на извршување на делото, мотиви, докази (вербални и материјални), соучесници,

---

⁵²Wetlaufer, B. Gerald. *Rhetoric and its Denial in Legal Discourse*. Virginia, Virginia Law Review. 1990, p.14

⁵³ De Isat, Walter. *Le Proces. Comment le presenter au juge*. Paris, Thuillies Ed Ramgal, 1938, p.43

⁵⁴ Pasquier, Etienne. *Le Barreau*. Paris, Grasset, 1939. P.152-153

⁵⁵ Le Bon, Gustave. *The Crowd. A study of the Popular Mind*-
<http://socserv2.socsci.mcmaster.ca/~econ/ugcm/3113/lebon/Crowds.pdf>

штетата која е причинета, душевната состојба, животот на лицето пред сторување на делото и сл. Во граѓанската постапка, рамката е многу поширока и тешко е да се дефинира.⁵⁶

Потребно е адвокатот, во подготовка на говорот да го оцени значењето на тие факти и околности, да ги класифицира според важност и според тоа да им даде соодветно место и редослед во говорот пред судот. Англосаксонската правна традиција ги дели фактите на битни и небитни. Првите непосредно влијаат на пресудата, а вторите се само посредно.⁵⁷

Во оние судски постапки каде одлуката ја носи поротата, подготовките на говорот се посебни. Повеќе внимание се посветува на фактите и околностите, отколку на правото. Говорот е упатен повеќе на емоциите, отколку на разумот.

Прописи – често пати во пракса се случува некој адвокат да го загуби спорот, поради непознавање на правото или неправилна примена на прописите. Во континенталните правни системи, во кои спаѓа и правниот систем на Република Северна Македонија, правото го создава законодавната власт, а судот само го толкува истото. Тоа секако не значи дека судот не може да пополни правни празнини преку создавање на судска пракса. Адвокатот во својот говор треба да се повика на некој конкретен правен пропис кој е во директна врска со спорот, а може и да се повика на судска пракса односно на претходни одлуки на судови поврзани со истородно дело.

Докази – доказите опфаќаат исправи, сведоци, стручни мислења и анализи, материјални докази и сл. Важно е адвокатот во својот говор да се повикува на докази кои се релевантни за предметот на спорот.

Користење на сведоци – адвокатот, исто како и обвинителот, мора да водат сметка за изборот на сведоците. Користењето на сведоци во судската постапка е познато уште од антиката. Општо земено и тогаш, а и сега, постои генерална недоверба во сведоците. Римјаните сметале дека еден сведок е како ниеден – *testis unus, testis nullus*. Исто така, не треба да се користи сведок кој ги нема информациите од прва рака, односно сведок кој има некои информации посредно. Сведоците можат да одиграат важна одлука, доколку адвокатот добро се подготви. Користењето на сведоците е посебна умешност, адвокатот, како и јавниот обвинител, треба да ги изберат сведоците што ќе придонесат во утврдувањето на материјалната вистина.⁵⁸

Експерти (вештаци) – доколку во постапката е потребно да се дојде до стручно мислење од било кој вид, тогаш адвокатот може да повика судски експерти (вештаци). За разлика од минатото, во кое за добрите оратори било природно да имаат широко образование и распространето познавање од многу области, денес адвокатите се специјализирани само за определени области на

---

⁵⁶Станојевич, О.Аврамович, *C. Ars Rhetorica, вештина беседничтва*. Београд, ЈП Службени лист СРЈ, 2002. Стр.308

⁵⁷Bell, Jonathan. *The Acceptability of Legal Argument. The Legal Mind*. Oxford, Oxford University Press, 1986. P.47

⁵⁸Поленак – Акимовска, Мирјана. *Судската реторика и правната аргументација важна карика во едукацијата на правниците*. Зборник во чест на Стефан Георгиевски. Скопје, Правен факултет “Јустинијан Први“, 2009, стр.584

правото. Затоа, добро е што правото нуди можност во судската постапка да се користи знаење на стручни лица.

Дополнителни околности – несомнено е дека аудиториумот е од особено значење при говорењето. Слушателите се оние кои судат односно проценуваат дали е нешто добро или лошо, праведно или неправедно. Затоа, говорот треба да биде прилагоден токму на слушателите. Во судот, слушатели се судијата (судиите) и поротниците. Затоа, адвокатот во својот говор и настап треба да наставува со почит кон аудиториумот.

Како да се говори на суд? - Адвокатот во говорот мора да делува отворено и искрено. Прашањата да ги поставува јасно и недвосмислено и на сличен начин да ги дава и одговорите. Прашањето треба да се поставува со прашална форма “дали”. Доколку прашањето биде поставено конфузно или нејасно странките во спорот нема да знаат што да одговорат.⁵⁹ Адвокатот треба да употребува јасен и едноставен јазик.⁶⁰ Говорникот треба да избегнува остра и агресивна расправа.

Како и во минатото така и денес, препорачливо е говорникот да ги предвиди аргументите на спротивната страна и по можност однапред да ги обезвредни или во најмала рака, да има одбрана за нив. Во говорот може да се користат општи места како што е прашањето :”Кого затворот успеал да го поправи “? Или пак дека затворот е погубен за младите. Може да се укажува и на тежината од одвојувањето на мајката или таткото од семејството. Адвокатот треба да се обиде да докаже дека лицето не го сторило делото, тогаш кога за тоа има услови. Потоа треба да се обиде да ги истакне околностите кои ја отстрануваат или намалуваат одговорноста, како што се нужна одбрана, крајна нужда, виша сила, намалена пресметливост и сл. Особено во кривичната постапка, говорникот треба да ги осознае и проучи сите факти и околности и да собере што е можно поголем број на олеснителни околности: младоста на сторителот, лошото детство, признавање на делото, каењето, претходниот непорочен живот и др.

Бранислав Нушиќ сметал дека говорникот во судот, кога говори за правни прашања, проблеми или прописи, треба да биде повоздржан, додека пак, кога говори за фактите и околностите, тој може да биде послободен и да се “предаде на придобивање на слушателите (судијата, поротата, публиката), и во говорот да внесе ораторски елементи, служејќи се со гестикулации и израз на лицето”.⁶¹

Некои причини за лош правнички стил – примарно ова зависи од степенот на познавање на правото од страна на браниелот или обвинителот. Ако во минатото, ораторите биле лица со големо различно образование, денес, страните во судската постапка се само правници. Не случајно Квинтилијан и Кикерон обрнале големо внимание на прашањето за образованието на ораторот. Уште во стариот Рим се сметало дека познавањето на јазикот и граматиката се од особено значење и предуслов да се биде добар оратор. Дополнително, на

---

⁵⁹Поленак – Акимовска, Мирјана. *Судската реторика и правната аргументација важна карика во едукацијата на правниците*. Зборник во чест на Стефан Георгиевски. Скопје, Правен факултет “Јустинијан Први“, 2009, стр.584

⁶⁰ Tanford, Alexander. *The trial Process: Law, Tactics and ethics*. Charlottesville, Lexis Nexis. 1993. P.69

⁶¹Нушич, Бранислав. *Реторика. Наука о беседништву*. Београд, 1938. Стр.56

правничкиот стил влијаат и самите судии. Самиот факт што реториката не е задолжителен предмет на правни студии е индикатор за немање на основни познавања од реториката и нејзините вредности во примената на правото во професијата.

Жил Фавр дава прегледна слика за тоа како современиот адвокат треба да биде образован. “Правничката професија бара минуциозна работа во многу области, знаејќи дека адвокатот брани клиенти кои се обвинети за различни дела и постапки. Затоа е неопходно адвокатот да биде спремен, да позанимава прашања од областа на политиката, економијата, индустријата, новинарството и др. Адвокатот не треба да го жали трудот што го вложил за да обезбеди широко образование и познавање. Историјата му остава богато искуство и антиципација на стари и умни луѓе, а тој би требало тие вредно собрание знаења..... на судскиот оратор, старите говорници му нудат обилност на говори, возвишеност, поредок, разновидност.....”.⁶²

Тек на судската постапка – во судската постапка постојат неколку видови на говор: читање на обвинението, одбрана, реплика и возвратен говор. Што се однесува до обвинението, тоа се чита по службена должност од страна на обвинителот. Со обвинението се укажува на вината на обвинетиот, на основа на кои правни норми се подига обвинението, како и санкцијата која се предлага. Обвинението треба да биде јасно, концизно, треба да содржи индикативни судови и оценки, кои се логички изведени од правните прописи. Во читањето на обвинението не е дозволено ниту најмала пристрасност. Одбраната претставува говор на адвокатот на обвинетиот во постапката. Реплика е интервенција на адвокатот, после обвинението или пак интервенција на обвинителот по говорот на бранителот.

Морис Угарди смета дека репликата е упатена на слабите точки било во одбраната или пак во обвинението, а чија основна смисла е да се придонесе да се воочи најнапред она што е изоставено или да се засили некој аргумент, а може да се користи и за да се проценат силите на спротивната одбрана.⁶³ Угарди за разлика од Ле Бон, кој смета дека на говорникот во судската постапка му се дозволени сите средства, а на став дека не е упатно на суд да се користат сите средства на високата elokvenција. “Да застапуваш (во суд м.з.), често пати значи да говориш со едноставен и непосреден (директен) јазик. Исто така, самиот аудигориум е често пати со скроман духовен потенцијал, така што сложениот јазик би бил беспредметен, ако не и смешен. Особено во мали судници каде што говорникот говори очи во очи со судијата и присутните, бесмислено е да се говори на висок стил, туку со едноставен стил. Адвокатот не оди на суд за да блесне со својот говор, туку да докаже и убеди.⁶⁴ Ова е делумно точно. Точно е дека добрата беседа нема да ги замени доказите и прописите. Но, несомнено е дека добриот говор може да ги засили доказите и секако да даде добро толкување на прописите и збирно да докаже и убеди. Угарди е во право со инсистирањето за користење на јасен и едноставен јазик. Анри Робер смета дека е погрешно во судницата да се говори театрално. Тоа може да биде опасно и погубно за парницата, бидејќи

---

⁶² Favre, Jules. *Avocats republicains du Second Empire*. Paris, Denoel et Stelle, 1993. P.55

⁶³ Hougardy, Maurice. *La parole en public*. Paris, Scientifiques et litteraires, 1946. P.157

⁶⁴ Hougardy, Maurice. *La parole en public*. Paris, Scientifiques et litteraires, 1946. p.159

ништо не остава подобар впечаток од искреноста.⁶⁵ Ова е вонвременска вистина. Искрениот настап е секогаш на цена. Театралноста и накитеноста на говорот е одлика на реториката од антиката, поточно на азијатскиот стил. Тој стил денес е сосема неприменлив и би бил комичен.

Во подготовките на говорот, говорникот треба да ги користи сите средства кои му стојат на располагање. Но, на говорникот треба да му биде јасно дека убавиот говор ќе понуди решение на сите прашања и дилеми. Елоквенцијата не поседува ниту сила ниту докази.

На прашањето дали говорникот треба да подготви цел говор во судската постапка мислењата се поделени. Пјер Жин сметал дека само владите и недоволно искусни адвокати треба да имаат интегрално подготвен говор, но тоа не треба да важи за искусните. “Што се однесува до младите адвокати, составувањето на одбраната е еден од начините на бранителот да ги фиксира главните поенти, да избегне почетничка опширност односно да воспостави прецизна елоквенција”.⁶⁶ Херман Бет сметал дека подготвување однапред говор и настап пред суд е некорисно, затоа што природната елоквенција, која е прекрасна работа, би била заменета со вештачка и однапред подготвена беседа. Морис Гарсон констатирал дека адвокатот кој би дошол на суд со пишан говор од кој не би можел лесно да се ослободи, би можел без сомнеж да оствари совршенство, но никогаш не би постигнал права елоквенција.⁶⁷ Едно е сигурно. Искуството се стекнува. *Poetae nascitur oratores vero fiunt* – поет се раѓа, оратор се станува. Препорачливо е особено за младите судски оратори прецизна подготовка. Тоа не ја исклучува можноста и поискусните судски говорници да имаат однапред подготвен говор или барем најважните поенти за говорот. Добрата подготовка може да значи пола завршена работа. Тоа не значи дека говорот треба да се учи напамет, како што некогаш тоа го правеле древните Хелени кои ги учеле логографиите напишани од искусните правници и оратори. Угарди смета дека не е корисно адвокатот да се обидува да го учи напамет својот судски говор, затоа што така може да стане жртва на својата меморија, што може да го доведе до непредвидена ситуација. Често пати може да се случи говорникот да прекинува, со што ќе се изгуби оригиналноста и основата насвоите идеи. Ова особено важи кога постапката е во фаза на претресување на факти и околности. Такивот адвокат личи на рецитатор, смета Угарди, кој одлучно додава дека говорникот не треба ниту да чита, ниту да рецитира најдобро е одбраната да се говори. Угарди заклучува дека адвокатот може да има план на излагањето, да ги има главните факти, идеи, и материјални докази, законски принципи кои упатуваат на тие факти.⁶⁸ Адвокатот треба сепак да има подобра аналитичка предходна подготовка за секој нејзин елемент.

Во одбраната треба да се говори јасно и прецизно и да се изнесе само она што е неопходно. “Јасно составено експозе создава кај судијата цврсто убедување. Убедениот судија е судија кој не му поставува прашања на адвокатот, тој има впечаток дека со експозето адвокатот му ја олеснил работата. Корисно е адвокатот да даде поголем значење на опишувањето на фактите, отколку на

---

⁶⁵ <https://archiv.org/details/lavocatr00robe>

⁶⁶ Gin, Pierre Louis. *De L'eloquence Du Barreau*. Paris, Kessinger Publishing, 2009. P.305

⁶⁷ Garcon, Maurice. *Essai sur l'eloquence judicare*. Paris, Mercure de France, 1947. P.76

⁶⁸ Hougardy, Maurice. *La parole en public*. Paris, Scientifiques et litteraires, 1946. P.160

дискустија, интерпреација, затоа што дебата ќе дојде во секој случај. Подобра е адвокатот да го убеди судијата со фактите, отколку со расправа околу фактите”. Угарди смета дека говорникот не треба да го исклучи упатувањето на емоциите, затоа што и судијата е човек, но не треба да се заборава дека тој мора да биде ладнокрвен и непристрасен. Адвокатот кој се обидува да се спротивстави на напорот на судијата да биде непристрасен со својот патетичен говор повеќе би си наштетил отколку што би си помогнал себеси и на клиентот. Но, сосема е поразлично кога говорникот говори пред порота. Тогаш тој чини се да допре до нивните емоции. Според тоа дали говорникот ќе говори пред судијата или пред порота, се менува и техниката на настап. Јасно е дека говорникот може да допре до емоциите на поротата, но сепак, не треба да се поткрепува на можноста да управува со нив по своја волја.⁶⁹

2.3.1 *Pro Sexto Roscio Amerino*

Секст Роскиј од Америј бил угледен граѓанин на Јужна Умбрија, кој бил убиен во Рим. За убиството бил обвинет неговиот син, кој носел исто име како и таткото. Делото таткоубиство било едно од потешките дела и за него следеле сурови и тешки казни. Обвинението го застапувал извесен Ерукиј, а одбраната ја извршувал Кикерон. Кикерон говорот го поделил во два дела. Во првиот дел тој ја оспорува основата на обвинението и посочува на недостаток на докази. Во вториот дел, Кикерон го поврзува убиството со други лица, роднини на убиениот, кои од користољубие делувале по налог на Корнелиј, миленик на диктаторот Сула. Кикерон бил многу внимателен во настапот пред се заради релацијата која Корнелиј ја имал со диктаторот Сула. Затоа, тој прави дистинкција помеѓу нив двајца и особено води сметка дека токму судиите се блиски до диктаторот. Се смета дека во овој судски говор доминира *ethos* изразен преку аргументите за правда и правичност.⁷⁰ Кикерон успеал да го добие спорот и иако многу млад, успева да ја отвори вратата за понатамошни ораторски успеси.

2.3.2 *In Verrem (Verrines)*

Во овие говори Кикерон ја имал улогата на обвинител против Вер, кој бил гувернер на Сицилија. Тој го обвинил за корупција, но и за убиство на римски граѓанин со распување на крст, без судска пресуда. Седумте говори се во три различни категории: во првиот- Кикерон објаснува зошто токму тој, иако не е жител на Сицилија го застапува обвинението, два од говорите се однесуваат на *res perentudae* - реституција на имот, а останатите се дел од т.н. *action secunda* односно второ обвинение против Вер.

---

⁶⁹ Hougardy, Maurice. *La parole en public*. Paris, Scientifiques et litteraires, 1946. P.161

⁷⁰ Gotoff, Harold. *Oratory: The Art of Illusion*. Harvard Studies on Classical Philology, Harvard, Harvard University Press. 1993, p. 310.

2.3.3 *Pro Cluentio*

Овој говор претставува најдолгиот говор на Кикерон. Тема на говорот е одбрана во судски процес за убиство. Кикерон го застапува Клуентиј, кој бил обвинет за убиство со труење на Опианик, инаку син на неговиот очув, Опианик Постариот. Кикерон во говорот се осврнува на еден претходен случај, во кој, токму Опианик Постариот бил осуден за обид за убиство на Клуентиј. Кикерон успева да ја убеди поротата посочувајќи дека аргументите не кореспондираат секогаш со личните ставови на адвокатот.

2.3.4 *Pro Murena*

Кикероновиот „**За Мурена**“ е судски говор за одбрана на Лукиј Лициниј Мурена, кој бил обвинет за изборна измама од неговите политички опоненти (*ambitus*). Евентуалното осудување на Мурена би значело и политички промени кои би предизвикале криза во Римската Република. Токму тоа бил и главниот мотив кај Кикерон за да го застапува Мурена. Кикерон успал во одбраната и Мурена бил ослободен и можел да отпочне да ја обавува конзулската функција.

2.3.5 *Pro Sestio*

„За Сестиј“ е судски говор за одбрана од обвинение за "vis". Овој говор Кикерон го говорел по неговото враќање од прогон. Тој тврдел дека Сестиј не е виновен затоа што делувал во корист на Републиката (*pro republica*). Кикерон успеал да го ослободи Сестиј едногласно од обвинението, а со право се смета овој говор и како политички манифест на Кикерон за негова рехабилитација.

2.3.6 *Pro Milone*

Во говорот „**За Милон**“, Кикерон го застапува Милон, кој бил обвинет за *vis*, затоа што во текот на судирот бил убиен Клодиј, кандидат за претор. Во првиот дел од говорот (*exordium*) е содржана анализа на околностите во кои се одвива судењето односно т.н. *peristaticon*. Кикерон истакнал дека е зачуден поради присуството на војската. Исто така, тој нагласил дека народот е на страната на Милон. Натаму, тој не бара сожалување туку објаснува дека самоодбраната е клучна категорија кај ова убиство. Во вториот дел, *praeciudicorum dissolutio*, Кикерон имал задача да ги отфрли противничките тврдења кои ги замаглуваат фактите: тој го негира ставот дека секое убиство е грев достоин на смрт. Исто така, укажува на неточноста на исказот дека сенатот го осудил убиството на Клоудиј како антидржавен чин. Дополнително, посочува дека воспоставувањето на посебен суд од Помпеј за ова дело, не прејудира и неповолен став на Помпеј кон Милон. Во третиот дел од говорот (*peritatio*) се изложени фактите како подготовка на аргументацијата. Кикерон ги посочува следните моменти: интригите на Клаудиј против Милон и планот на Клаудиј да ги нападне Милон. Во овој дел од говорот, Кикерон докажува дека Милон постапил законито, бидејќи бил нападнат од Клаудиј, а исто така говори и за т.н. *status iudicialis* - правната страна на дејството на Милон. Четвртиот дел (*tractatio*) е главен дел од говорот, во кој детално е даден аргументација. Петтиот дел (*extra causam*) е помошен дел на

одбраната и се заснова на тврдењето дека дури и Милон да го убил Клаудиј на незаконски начин, сепак, тој не заслужува казна, туку награда, затоа што општата корист е поголема од општата штета. Во завршниот дел од говорот (peroratio) доаѓа до кулминација на чувствата, а Кикерон ги повикува судиите на милосрдие (commiseratio).

III ГЛАВА – СОВРЕМЕНА ФОРЕНЗИЧКА РЕТОРИКА

3.1 Судски аудиториум

Судскиот аудиториум е третиот елемент на судската реторика. Како аудиториум во овој случај може да се подразбира не само субјектите на процесот, туку и лицата кои врз основа на начелото на јавност на постапката се присутни во судот. Значи, аудиториум во поширока смисла означува не само учесниците во постапката, туку сите оние кои земаат учество во постапката во било кое својство. Сите присутни во судската сала за време на изнесување на говор аудираат (слушаат и разбираат). Тоа што говорникот го насочува говорот само кон дел од нив, не значи дека оние кон кои говорот не е директно насочен престануваат да слушаат и разбираат. Евентуалното игнорирање на останатите присутни во салата само може да го намали ефектот на говорот.

Прашањето за судскиот аудиториум е соодветно разработено и во теоријата. Алексеев и Макарова судскиот аудиториум го класифицираат според неколку параметри и во следните категории: 1. професионални учесници во процесот (судија, обвинител, бранител) кои извршуваат професионални и процесни задолженија; 2. претставници на јавниот интерес (правобранител, институции и сл.); 3. други учесници во процесот, заинтересирани за исходот на спорот (обвинет, оштетен, сведоци, експерти исл). Тие ги штитат своите интереси и 4. публика - која има различни мотиви за следење на процесот. Нив ги обединува само интересот за делото.⁷¹ Авторите практично го потврдуваат ставот дека сите присутни во време на судскиот процес се аудиториум. Но, сепак постојат одредени недостатоци на извршената поделба на аудиториумот. Имено, во третата категорија се споени две групи. Едната, се лица кои имаат интерес од судската постапка, а вторите, кои го помагаат неговото решавање. Општо земено, интересот на обвинетиот и оштетениот е различен. Но, интересот на сведокот или пак на вештото лице, воопшто не може да се поистовети со интересот на било која од овие две категории. Најверојатно авторите се воделе од претпоставката дека интересот на сите овие поткатегории споени во една е достигнување не на субјективниот, туку на објективниот интерес односно утврдување што е праведно, а што неправедно.

Прашањето за судскиот аудиториум е важно како претходно прашање за судскиот оратор. Уште при подготовката на говорот, говорникот би имал несомнена корист доколку има информации за составот на судскиот аудиториум. Левикин определил четири категории според кои може да се класифицира судскиот аудиториум: 1. класни, 2. професионални, 3. демографски и 4. социјално - психолошки.⁷² Ако ја изоставиме класната поделеност, која е вид на поделба доминантно присутна во минати политички системи, а кои евидентно, влијаеле и на науката, тогаш, во целост може да се сложиме со оваа поделба. Кај професионалниот аудиториум, поделбата се врши на судија, обвинител, бранител, експерти од различни области, обвинет, оштетен, публиката во салата и сл. Повеќе од јасно е дека аудиториумот исто така се разликува демографски и тоа по пол, возраст, образование, место на живеење и др. Можеби, највлијателна е

⁷¹Алексеев, Н. Макарова, 3. *Ораторско искусство в суде*. Ленинград, Ленинградски Государствени Университет, 1989. стр. 37. втората категорија наведена од авторите престанала до постои со промена на политичкиот систем, таа била типична за минатиот политички и правен систем

⁷²Руменчев, Величко. *Сјадебна реторика*. Софија, Универзитетско издателство „Св. Климент Охридски“, 1997. стр. 27.

поделбата која може да биде присутна по основ на образованието. Кога станува збор за социјално - психилошките разнородности, сосема е нормално да се различни потребите, интересите и мотивите заучество на различните членови на аудиториумот. На различен начин ќе биде инзнесен секој говор од нив и на различен начин истиот ќе биде восприемен. На оваа разработка може да додадеме уште една категорија, која е сродна на онаа на Перелман. Во одредени ситуации тој предлага дополнително поделба на аудиториумот според видот на аргументација кој се користи. Тој сугерира дека за секоја група во аудиториумот, за да може да се постигне еднаков и соодветен ефект е неопходно да се користи посебен вид на аргументација.⁷³ Ова е особено тешко да се постигне во пракса. Понекогаш аудиториумот може да биде комплексно составен и според тоа, самото составување на аргументацијата да биде унифицирано, нешто што зависи од комплексноста на предметот за кој се говори.

Исто така, аудиториумот може да се дели и според дополнителен критериум. Во зависност од тоа дали публиката дава повратна врска (Feedback) кон говорникот, аудиториум се дели на отворен и затворен. Затворениот аудиториум не изразува никакви врска или реакција кон тоа што го слуша или гледа, за разлика од отвориот аудиториум дава соодветна повратна врска кон говорникот. Ова е особено важно за некои говорници кои врз основа на повратната врска можат да се уверат дали нивниот говор ги постигнува посакуваните цели или не и дали според тоа говорникот треба да го корегира говорот или не. При судските говори корекциите не можат да бидат толку големи како кај политичките говори. Но, при евентуална повратна врска говорникот може да се насочи или кон импровизација или кон продолжување со претходниот начин на говор. Секако, можноста за импровизација кај обвинителот е сведена на минимум ако не е и исклучена. На пример, при докажување никаква повратна информација од страна на аудиториумот не би можела да направи било какви отстапки особено не да импровизира. Но, се разбира дека повратната врска би можела да му помогне на судскиот оратор да промени во делот на стилот, составот на речта, аргументирањето, невербалното поведење и др. Повратната врска сепак е условна кај судската реторика. Публиката во минатото можела да биде бурна и да реагира. Денес, тоа прашање е регулирано и секоја несоодветна или прекумерна реакција може да предизвика реакција на судијата која би значела глоба или отстранување од судницата. Тоа не ја исклучува можноста публиката да не реагира особено невербално преку гестикулации, израз, поза и сл.

Судскиот аудиториум има уште една карактеристика. Имено, за разлика од другите видови аудиториуми, за судскиот аудиториум е својствено што тој е исклучително стабилен. Тоа е последица на основните функции во процесот кои ги имаат определените субјекти. Тоа не подразбира само индивидуално кои лица се присутни, туку стабилноста значи и опстојувањето на јасни позиции за време на целата постапка. Имено, ако кај другите видови реторика постои можност говорникот преку говорот да ги убеди слушателите во исправноста на своите позиции, тоа кај судскиот говор е помалку можно. Така, обвинителот во текот на целата постапка ќе стои на своите позиции, а истото се однесува и на другата страна. Речиси и да нема можност на пример обвинителот да отстапи од своите позиции и да биде разубеден од страна на другиот говорник. Истото важи и за бранителот на обвинетиот кој не би станал позитивен по однос на обвинителната реч.

---

⁷³Perelman, Chaim La Nouvelle Rhetorique: Traite de l'argumentation. Bruxelles, L'Université De Bruxelles, 2008. P40

3.2 Структура на судскиот говор

Како основни говорници во судската постапка ги дефиниравме обвинителот и бранителот. Од останатите актери во судската постапка, судијата го сметаме за пасивна страна која раководи со постапката. Иако пред судот говорат и други лица како што се сведоците или стручните лица, сепак, нивните говори не би можеле да се класифицираат како судски говори, барем не во традиционална смисла. Секоја од страните учеснички во зависност од функцијата и процесната улога излагаат на судскиот аудиторинум свои становишта и аргументи врз чија основа судот треба да донесе пресуда. Според тоа, може да се каже дека предмет на судските говори се прашањата кои треба да се решат со пресуда на судот.⁷⁴

Класификацијата на говорите беше извршена на неколку места претходно во овој труд. Основниот критериум за поделба е според предметот односно темата за која се говори, која како критериум е најдревен, но и најпрактичен. Некои автори предност при поделбата на видови говори даваат на формата: монолог, дијалог исл. Кај судската реторика, најдобро е класификацијата да се врши според тоа која страна говори и според тоа, судскиот говор би се делел на обвинителен и одбранбен.

Прашањето за структурата на судскиот говор е едно од основните прашања кои се јавуваат пред говорникот уште при подготовка на говорот. Од организација на материјалот и од тоа како ќе биде организирана речта и што да биде опфатено во неа зависи во висок степен ефикасноста на дејството врз аудиторинумот. Секој случај е уникатен па според тоа и говорот мора да биде таков. Тоа најверојатно е и причината поради која во современо време теоријата и праксата се воздржуваат од регулирање на прашањето за структура на судскиот говор. Доколку со правни акти ова прашање би било регулирано, би се создала наместо олеснување, една догма, која би била сериозна препрека за ораторот, кој наместо да води сметка за суштината, ќе биде принуден да се држи до правно формулираната содржина, независно од материјалот со кој располага. Фактички, тоа би значело дека структурата нема да се определи според материјалот, туку конкретниот материјал ќе треба да се распореди во структурата на говорот.

Во основа, судскиот говор не би требало да има строга рамка односно структура според која таквите говори ќе бидат шаблонизирани. Дел од античките оратори исто така сметале дека формата знае да ја задуши инвентивноста и креативноста кај ораторот. Тоа не значи дека на ова прашање не треба да му се пристапи од теоретски аспект. Теоретската рамка може да послужи како ориентација за секој судски говорник.

Во теоријата постојат различни мислења за ова прашање. Така, Аристотел сметал дека судскиот говор треба да се состои од четири дела: вовед, излагање, потврдување и заклучок. Во Херениевата реторика е направена поделба на говорот на шест сегменти: вовед, расказ, раздел, оправдување, општи услови и заклучок. Квинтилијан пак сметал дека говорот во судот треба да се состои од следните делови: вовед, наратив, докажување, одбивање и заклучок. Перлов смета дека судскиот говор треба да се состои од: оценка на општествено - политичкото значење на делото, анализа и оценка на доказите, правна квалификација, карактеристики на обвинетиот, сообразување на размерот на казната. Шифман пак смета дека говорот треба да се ' состои од: вовед, изложување на фактичката состојба, разработка на докази, карактеристики на обвинетиот, анализа на престапот и негова квалификација и заклучок. Матвиевско пак судскиот говор го

---

⁷⁴Павлов, Станислав. *Наказателен процес на НРБ*. Софија, Народна култура, 1989, стр.522.

дели на: вовед, изложување на фактичките околности на престапот (фабула на делото), анализа и оценка на собраните докази, квалификација на престапот, карактеристики на личноста на обвинетиот и оштетениот, размерот на казната, разгледување на прашања поврзани со настанатата штета, анализа на причините и условите кои помогнале за извршување на делото и заклучок. Тарнаев пак смета дека говорот треба да има: вовед, изнесување на основите на делото, анализа на доказите, анализа на околностите кои придонеле до извршување на делото, предлагање мерки кои ќе придонесат за неповторување на делото, правна анализа на делото, карактеристики на личноста на обвинетиот, а доколку е неопходно и на оштетениот, мислење и заклучок, Басков смета дека најнапред говорот треба да започне со општествено - политичка квалификација на делото» анализа и оценка на доказите» предлагање мерки за заштита од повторување, правна оценка на престапот, карактеристики на личноста на обвинетиот, предлагање на размер на казната, надомест на материјална штета и реплики и формулирање на обвинението. Смирнов пак смета дека еден судски говор треба да почне со: оценка на политичкото значење на делото, општа карактеристика на фактичките околности на делото (фабула на делото), анализа на доказите, правна квалификација на престапот, индивидуализација на престапот, прашања поврзани со размерот на казната и надомест на материјална штета, заклучок.⁷⁵

При подготовка на својот говор, ораторот треба да биде слободен да ја определи конкретната структура како по однос на деловите на говорот, така и по однос на нивното подредување, а при тоа треба да се води од спецификата на делото и целите кои сака да ги постигне.

Како би изгледала една скица на сеопфатен судски говор денес? Најнапред тој треба да има вовед - општо и карактеристики на делото, изложување на фактичката состојба, анализа на доказите, правна квалификација на делото, карактеристики на личноста на обвинетиот и оценка на оштетениот, анализа на причините и условите кои влијаеле на извршување на делото, предлагање на видот и размерот на казната и заклучок.

Вовед - кај општата реторика тој претставува почеток на воспоставување врска помеѓу ораторот и аудиториумот. Тоа е така затоа што најчесто аудиториумот за прв пат го гледа ораторот или затоа што за прв пат говори на одредена тема. Во тие случаи воведот е насочен кон привлекување на вниманието на аудиториумот кон прашањето за кое се говори и неговото значење за публиката. Воведот на ораторот може да му даде повратна врска и насока дали треба и во колкав степен да прави корекции на говорот. Секоја претходна информација за аудиториумот е добредојдена. На тој начин ораторот може подобро да го подготви говорот. Што се однесува до судскиот говор, очекувано е дека ораторот во шлема мера ќе го знае аудиториумот. Воведот нема контактна улога и воспоставување врска како кај другите видови говори. Ораторот цели кон тоа да го привлече вниманието на аудиториумот, но тоа не е благонаклонето внимание и позитивно расположение како кај останатите говори. Обратно, за поголем дел од аудиториумот се карактеристични помала благонаклонетост и пријателско расположение, а ораторот е подготвен за таков аудиториум. Според тоа, во воведот, тој не очекува повратна врска од нив, како би го корегирал говорот. На пример, обвинителот не би го сменил говорот и нема да се откаже од своите ставови дури и ако аудиториумот не е благонаклонет или непријателски расположен.

Ова не значи дека треба да се постави бариера помеѓу воведот во судскиот

---

⁷⁵Руменчев, Величко. *Сјадебна реторика*. Софија, Универзитетско издателство Св. Климент Охридски, 1997. стр. 148-149.

говор и ораторскиот говор општо. Ова особено важи доколку постапката пред судот се одвива во неколку продолженија. Во тој случај, контактната функција на воведот е од суштинско значење. Но, дури и ако не поминало подолго време од еден до друг интервал во постапката, воведот не го губи значењето и служи за воспоставување на нова врска помеѓу ораторот и аудиториумот. Дополнително, треба да се има предвид дека ораторот кај судскиот говор не мора многу да вложува напори за да побуди интерес како кај другите видови говори. Кај судскиот говор интересот на аудиториумот е речиси загарантиран.

Еден од најчестите видови на вовед во обраќањата пред судот е повикување на говорот на претходните говорници, доколку такви постојат. На тој начин ораторот прави транзиција од говорот на претходникот кон сопственото излагање, независно дали ќе ги прифати позициите на претходникот или ќе им се спротивстави.

Освен општиот вовед, говорникот може во овој дел да се насочи и кон прашањето за карактеристиките на делото. Престапот секогаш предизвикува интерес и опасност за општеството или поединецот. Кога ораторот во воведот започнува со тоа која е опасноста за општеството или поединецот од стореното дело, тој креира солидни услови за привлекување на вниманието на аудиториумот. Во овој случај, воведот влијае на емоциите на аудиториумот.

Во воведот на говорот треба да се изнесе и целта на говорот. Ова правило важи од антиката до денес. Ораторот треба да започне со формулирање на своите основни цели. Ако кај претходно споменатиот вовед се влијаеше на емоциите, со овој дел од воведот се влијае на рационалната сфера.

Изложување на фактичката состојба најчесто следи по воведниот дел од говорот. Овој дел е често пати оспоруван. Главната забелешка е дека аудиториумот не добива нови информации. Се смета дека изложувањето на фактичката состојба е опфатено со воведот и затоа треба да се употреби само кога говорникот е на мнение дека некои делови од фактичката состојба не биле доволно разбрани од аудиториумот, кога ним не им било посветено доволно внимание од страна на аудиториумот или пак аудиториумот во прв момент не ги доживеал како суштествени. Во овие случаи, изложувањето на фактичката состојба е неопходно, затоа што говорникот го изнесува сопственото видување за неа.⁷⁶

Констатација е дека изложувањето на фабулата на делото е едно од болните места во практиката. Типична грешка е прераскажување на обвинителниот акт. Аудиториумот буквално се пренатрупува со познати детали.⁷⁷

Во овој дел од говорот може да се изнесат фактички околности кои немаат директна врска со престапот, но можат да го претстават обвинетиот во непријатна состојба од различни аспекти како што се семејните околности, професионалните и др.

Во литературата се разработени три начини на изложување на фактичката состојба. Едниот е хронолошки, кој претставува редоследно изложување на елементите. Вториот е систематскиот начин, според кој, фабулата се изложуваспоред редоследот на дејствијата за кои се расправа. Третиот начин е спој односно комбинација на овие два начини на изложување.⁷⁸

Гледано од системски аспект, изложувањето на фактичката состојба може

---

⁷⁶Владимиров, Е. Леонид. *Advocatus miles*. С. Петербург, **Издание Книжногo** Магазина и Јоридическагo Издателяства, 1911. стр. 203 - 204.

⁷⁷ Руменчев, Величко. *Сјадебна реторика*. Софија, Университетско издательство Св. Климент Охридски, 1997. стр. 157.

⁷⁸ Матвиенко, Евтасии. *Судебнаја реч*. Минск, МИТСО, 1972. стр. 105.

да се реализира на различни начини: раскажување, опишување, објаснување или комбинирано. Раскажувањето има за цел да создаде чувство на движење. Фактичката состојба се претставува низ временски развој. Овој метод се применува најчесто во праксата затоа што создава нагледност и последователност и затоа што е наједноставен начин на изложување. Опишувањето ја разделува на одделни елементи фактичката состојба и потоа ја обединува во едно цело. Кај опишувањето може да се внесе драматизам во изнесувањето што може да предизвика силна емоционална врска, затоа што овозможува речиси да се види ситуацијата за која се говори. Опишувањето може да трае подолго, но да не доведе до градација на емоциите. Објаснувањето пак служи за запознавање на аудиториумот со дејството односно со престапот. Најчесто се користи за да се објасни како е извршен престапот. Комбинираниот начин на изложување на фактичката состојба претставува можност за користење на сите или било кои начини на изнесување на фактичката состојба и нуди најголеми можности, затоа што овозможува да се опфатат сите специфики на делото.⁷⁹

Може да се заклучи дека изнесувањето на фактичката состојба би можело да има самостојна функција ако исполнува неколку основни функции: 1. да ги направи некои информации актуелни, кои биле третирани како несусштински и да воведат информации кои им промакнале на вниманието на аудиториумот, 2. потсетува на информации од фактичката состојба кои поради продолжувањето на процесот би можело да бидат заборавени, 3. прави подготовка за следниот дел од говорот „анализа и оценка на доказите“ и 4. создава емоционален набој кај аудиториумот. Создадениот емоционален фон го олеснува потоа логичкото докажување.

Анализа и оценка на доказите е можеби еден од поважните делови на судскиот говор. Целта на судската постапка и на судскиот говор е осознавање на објективната вистина. А, таа може да биде основа на пресудата само кога ќе биде докажана на несомнен начин т.е. кога ќе стане очигледна.⁸⁰

Во литературата се говори за три степени на докажување во судските говори: 1. докажување - знаење (информации), 2. докажување - проверка и 3. докажување - оправдување.⁸¹

Неспорно е дека докажувањето во судската постапка е со значително поголем обем од она кое се применува во реториката. Истовремено во реториката како синоним за докажување се употребуваат и аргументирањето.

Бирање на аргументи - за да ја поткрепиме некоја позиција може да се ослониме на различни видов на докази, вклучително на мерки, статистики, авторитет, расудување, набљудување и искуство. Може да биде од корист доколку се измери силата и ограничувањата на различни видови на аргументи кога одлучуваме што да избереме како аргумент. Треба да се води сметка кој аргументи се достапни, кои видови аргументи се најсоодветни, како различни аргументи се поткрепуваат меѓусебно и како тие го поткрепуваат заклучокот, кои се најсилни аргументи, а кои најслаби.

Во основа, аргументите се ослонуваат на премисите и доказите кои се познати и помалку контроверзни или оспорени со цел да се дојде до заклучок за нешто што е непознато или повеќе контроверзно. Ако премисите кои ги употребуваме се дискутабилни, можно е да треба да бидат поткрепени со дополнителни докази.

---

⁷⁹ Сергеич, Патјар. *Искусство речи на суде*. Москва, **Юридическаја** литература, 1960. стр. 105.

⁸⁰ Павлов, Стефан. *Наказателен процес*. Софија, СИБИ, 1979. стр. 337.

⁸¹ Орлов, ЈО, Кирил. *Структура судебногo доказиванија и понјатија судебногo доказателјаства*. Москва, СПАРК, 1978. стр. 91.

Видови на аргументи - во зависност од тоа како ќе бидат организирани доказите така се детерминираат и видовите на аргументација. На пример, развивањето на логична врска помеѓу премисите ќе произведе дедуктивен аргумент, додека пак ослонувањето на партикуларно набљудување или мерење за да изведеме заклучок ќе не доведе до индуктивен аргумент. Аргументи изведени од аналогича се креирани преку детерминирање на сличности помеѓу две компаративни работи кои покажуваат дека она што е познато за едната е сосема веројатна за другата. Абдуктивен аргумент е доста сложен и тој се создава преку спојување на различни делови од докази на различни начини за да се детерминира најверојатното објаснување за некое прашање или предмет.⁸²

Неколку силни и добро развиени аргументи се посилни и поубедливи од многубројни, а слаби и недоволно развиени аргументи. Доказот не е доволен сам по себе. Од клучно значење е тој да биде објаснет и доведен во релација со заклучокот со што тој би станал кредибилен. Силните поенти се најефективни на почетокот и на крајот на аргументот.

Што се однесува до контра - аргументите, треба да се има предвид дека едностраниот аргумент е недоволно убедлив. Со цел успешно да се убеди некој во она што се тврди, треба да се развие способност да се антиципираат приговорите и да се развијат одговори на нив. Ова подразбира и свесност за доказите и причините кои го доведуваат заклучокот до контрадикторност и способност да се препознаат недостатоци кај нив. За добра подготовка треба да се дадат одговори на следните прашања: кој би можело да не се согласува со моите позиции/ставови? Зошто? Кои празнини или пропусти има кај моите докази или размислувања? Кој доказ би можело да ја поткрепи спротивната позиција? ⁸³

Правна квалификација на делото - во говорот ораторот го искажува своето внатрешно убедување по однос на прашањето за кое се говори. Може да се каже дека на извесен начин постои единство помеѓу претходната етапа односно докажувањето и правната квалификација на делото, затоа што преку докажувањето се взира врската со нормата која го регулира тоа прашање. Или поточно кажано, докажувањето му е потчинето на правното квалификување на делото.

Ако се тргне од претпоставката дека цел на судската реторика е да докаже што е правично или што неправично, а цел на судот е да донесе законно - сообразна и праведна пресуда, тогаш, преку правилно изнесување на фактичката состојба и нејзиното докажување треба да се дојде до коректна правна квалификација на делото. Нема да има полза од правилно установување на фактичката состојба и нејзино докажување, доколку преку неправилно толкување на правото односно погрешна квалификација на делото се дојде до судска грешка од било кој вид. Толкувањето на правото не би требало да претставува потешкотија за судскиот оратор. Треба да се има предвид дека во судскиот говор на спротивните страни може да дојде до различно толкување на правото при давањето правна квалификација на делото. Обвинителот и бранителот може да имаат различен став по однос на прашањето на правно квалификување на делото. Во случај на спор, двете страни треба да докажат дали и која е во право. Разликите во однос на квалификацијата на делото се должи на субјективниот пристап при докажувањето.

Карактеристиките на личноста на обвинетиот и оцена на оштетениот

---

⁸²Frost, Michael. *Greco – Roman Legal Analysis: The Topics od Invention*. LA, Southwestern Law School, St. John's Law Review, no.1, article 3, 1992. P.109

⁸³Skene, Allyson. *Constructing a Logical Argument*. Tornto, University of Toronto, 2004, p. 2.

може да биде од значење за судскиот говор и за самиот исход на постапката. Личноста на обвинетиот или оштетениот, субјективните елементи како што се дали лицето е со одредени овластувања, дали е родител, дете и други се само дел од квалификациите кои може да послужат во судскиот говор за одредена намена. Исто така, важни елементи за определување на некои карактеристики на личноста на обвинетиот или оштетениот може да биде и образованието, семејната состојба, опкружувањето, средината и условите во кои живее или живеел, поведението пред процесот, социјалната положба, судското минато и други околности кои можат да имаат значење за определување на одговорноста. Секако овие аспекти се важни и за оценување на оштетениот, затоа што неретко и личноста на оштетениот не е за пофалба, општо или во конкретната ситуација. Исто така, неговото поведение може да биде од особено значење за делото.

Анализа на причините и условите кои влијаеле на извршување на делото е еден од елементите на судскиот говор кој може да се издвои како посебен дел. Неговото издвојување во посебен и самостоен дел е целесообразно само кога причините и условите кои влијаеле на извршување на делото се значителни и во исто време силно впечатливи и со голем придонес за настанување на делото. За секој престап има причини и услови, но не секогаш е неопходно нивното изнесување во посебен дел во судскиот говор.

Разгледувањето на причините и условите кои влијаеле на извршување на делото не е без значење. Прво, затоа што овој дел има и превентивен ефект кон аудиториумот и второ, затоа што основата на овој дел од говорот е убедувачката цел и функција.

Изнесувањето на причините и условите кои влијаеле на извршување на делото особено било користено во судските говори во минатото, особено во XVIII век во судските говори во Франција и Русија. Таму особено се користеле аргументи со особено психолошко значење - виновен е не толку обвинетиот, колку општеството кое го направило да биде таков. На тој начин, обвинетиот честопати бил претставуван како жртва.

Предлагање на видот и размерот на казната најчесто е дел од заклучните согледувања кај судските говори. Сепак, во сложени постапки и особено оние кои се многуепизодни и кога ораторот ќе оцени дека по повод неговиот предлог на видот и размерот на казната може да се развие жестока дебата, тогаш се сугерира овој дел да се издвои во посебен дел.

Дали во говорот треба да се даде ваков предлог и колку тој може да биде прецизен? Во теоријата постои став дека точен размер може да се предложи само кога се сака налагање на максимална или минимална казна. Во останатите случаи, зависно од квалификацијата на делото и земајќи ги предвид олеснителните и отежителните околности, најдобро е да се предложи среден размер на казна или приближен размер на казна. Недостаток на овој став е дека дозволува предлагање дури и максимален вид и размер на казна, како што е на пример казната доживотен затвор (или смртна казна во некои правни системи), а според тоа, за помали видови и размери на казни може да се предложи ограничувачка рамка. Односно, ако може за поголемата, треба да може и за сите останати помали казни според видот и размерот. Дополнително, предлагање на среден размер на казна или приближен размер на казна е дискутабилно. Најпрецизно би требало да се каже дека казната мора да биде соодветна за делото.

Некои автори сметаат дека посочувањето на точен размер на казната е непожелно, затоа што на тој начин кај аудиториумот се создава неправилен впечаток и сомнеж во независноста на судот.⁸⁴ Ова особено може да важи во

---

⁸⁴ Horovits, Joseph. *Law and logic*. Wien, Springer – Verlag. 1972, p.142. На ист став е и Wayne Booth,

случаи во кои судот би определи повисока казна од онаа што била предложена. Сепак, можеби најдобар пристап предлага Перлов: „Што се однесува до размерот на казната, тоа треба да зависи од конкретните околности на секое дело и не може да биде задолжително за обвинителот. Доволно е тој да го определи видот на казната, а во неопходните случаи и размерот.⁸⁵ Може да се заклучи дека предлагањето на видот и казната не треба да се разбере како обид да се влијае на одлуката на судот, туку како помош на судот. Исто така, со самото недавање на предлог за видот и размерот на казната може да се намали убедливоста на судскиот говорник.

Заклучок се применува во судскиот говор уште од антиката. Можеби не е потребен во едноставни судски постапки и дела, но во долги и сложени судски постапки, заклучокот е задолжителен дел на судскиот говор. Заклучокот треба да биде соодветен на говорот како целина и да биде помалку патетичен. Според Ричард Харис, заклучокот треба да биде „разумен и пријатен завршеток, привлечен и колку што може по гладок...Треба да остави пријатен впечаток во паметта на судскиот аудиториум. Заклучокот треба да биде доброкомпиран: умесно, кратко...“.⁸⁶ Лошо компониран заклучок кој трае долго може само да го намали впечатокот на говорот. Според видот на заклучокот, разликуваме емоционален или рационален заклучок. Емоционалниот заклучок треба да влијае на убедувањето на аудиториумот, а рационалниот заклучок да предизвика дејство, како последица на убедувањето. Неретко, се користи комбинација од овие два видови на заклучоци.

Што се однесува до одбранбените говори, обвинетиот и бранителот мора да имаат јасна стратегија за одбрана и добро подготвен настап. Обвинетиот се наоѓа во најтешка положба, затоа што целиот процес се води против него, а поради неговата претпоставена вина. Кај одбранбениот говор постојат следните алтернативи: 1. да се признае обвинението, 2. да се негира обвинението и неговите наоди, 3. делумно да се признае и 4. да се признае вината со изменети правни квалификации.⁸⁷

Наједноставно решение е да се признае вината и прифати обвинението. Во тој случај практично и не се влегува во расправа иако теоретски и тогаш може да се одржи судски говор во кој може да се докажува во какви околности настанало делото. Со тоа се задоволуваат основните правни принципи според кои двете волји се согласни. Преку признавање на обвинението се забрзува целата постапка. Најчесто ваквата разврска е резултат на неспорните докази кои постојат за конкретниот случај или пак кога правната квалификација на делото е многу пониска од вистинската и разумниот обвинет цени дека за него е поприфатливо да ја признае вината. Исто така, признавањето на обвинението може да се случи и кога едно лице ја презема одговорноста за други лица, особено кога станува збор за лица кои обвинетиот сака да ги заштити.

Негирањето на обвинението од страна на обвинетиот е вообичаено во судската пракса. Од судскиот говорник се очекува да го негира обвинението, а тоа може да се направи на неколку начини и со користење на различни аргументи: 1. обвинетиот може да тврди дека обвинението е неистинито, 2. обвинетиот може да го негира обвинението со давање на спротивни докази, 3. обвинетиот може да

Modern dogma and the Rhetoric of Assent, p.84

⁸⁵Перлов, Илија. *Судебни пренија и последное слово подсудимого в советском уголовном процессе*. Москва, Госјориздатја, 1957. стр. 91.

⁸⁶Харис, Ричард. *Упјатванија кјам адвоката за водене на граждански и наказателни дела*. Софија, Софи-Р, 1994, стр. 218.

⁸⁷Slovic, Dragoslav. *Sudska retorika*. Beograd, Kultura, 2012. Str.177

тврди дека обвинението не се заснова на правни аргументи и да ја докажува вистината и 4. обвинетиот може да го негира обвинението со молчење.⁸⁸

Кога обвинетиот го негира обвинението како неvistинито, тој најчесто тоа го прави во целост или пак на негови делови. На тој начин, обвинетиот односно неговиот бранител ја префрла одговорноста на докажувањето на обвинението исклучиво на обвинителот.

Кога обвинетиот го негира обвинението со давање спротивни докази, на обвинителот му се дава дополнителен материјал, односно изложува нови аргументи и со тоа сите опции се отворени. Што се однесува до вистинитоста на спротивните докази кои ги изнесува обвинетиот, доколку тие се неvistинити, во тој случај, обвинетиот практично само го одолговлекува процесот, а на тој начин може само да ја влоши својата позиција.

Во однос на можноста обвинетиот да тврди дека обвинението не се заснова на правни аргументи и да ја докажува вистината, практично се навлегува во дискусија преку која се разјаснуваат околностите под кои настанало делото. Одбраната тука практично се состои од давање искази за делото, но и активно учество во спорот, особено во ситуации во кои треба да се соочи обвинетиот и неговиот бранител со сведоци или други лица.

Четвртиот начин на одбрана, кој го сугерира Словиќ, негирањето на обвинението со молчење како начин на одбрана, сметам дека не е соодветен начин за настап во судска постапка и истиот не е од интерес за проучување во ова дело. Препорачливо е кај одбранбената судска реторика, бранителот добро да се подготви и да развие сопствена стратегија за настап. Тоа воопшто не претставува лесна задача, но сепак, работата е олеснета особено кога е познато со какво обвинение настапува обвинителот. Но, се препорачува бранителот да развие и резервна позиција за одбрана, иако таквата позиција е потешка за настап. Стратегијата подразбира и насочување на говорот пред се кон најслабите аргументи на обвинението и нивно соодветно напаѓање. Тоа не значи дека при настапот може и треба да се напаѓаат евидентните вистини и непобитните докази и факти. Бранителот мора добро да ја познава силата на аргументите кои ги употребува обвинителот, а тоа значи дека клиентот треба целосно да соработува со бранителот. Стратегијата на одбраната треба да се базира на негирање, потоа на докажување дека нешто не се случило или дека не се случило на начин на кој е претставено во обвинението и на начин на кој е квалификувано делото. Словиќ смета дека во адвокатурата се смета наивно негирањето на обвинението со контра аргументи пред да бидат исцрпени нејзините аргументи. На тој начин, се отвора простор за преквалификација на обвинението, а во тие околности не може да се користи силата на тој аргумент. Дури откако ќе се дојде до уверување дека обвинителот нема други докази, се користат скриени аргументи на одбраната, како последен адут. Одбраната е најмудро изведена ако главните аргументи никогаш не се ни искористат.⁸⁹ Значи, може да се заклучи дека одбранбениот судски говор секогаш треба да се насочи на негирање на доказите кои посочуваат постоење на дело, а дури потоа на околностите под кои делото се случило.

---

⁸⁸Slovic, Dragoslav. *Sudska retorika*. Beograd, Kultura, 2012. Str.178.

⁸⁹Slovic, Dragoslav. *Sudska retorika*. Beograd, Kultura, 2012. Str.182

3.3 Реториката во Република Северна Македонија

Со демократските промени кои се случуваат во изминатите речиси две и пол децении, реториката станува се поприсутна, како во теоријата, така и во практиката. Политичката реторика наоѓа подлога во плурализмот и политичкиот дијалог и тоа не само во институциите на системот на власта, туку и многу пошироко. Секој граѓанин е активен општествен чинител. Говорот почна да добива на цена, не само според силата и убавината на изговорениот начин, туку и според аргументите кои се користат и целта која се сака да се постигне. Аристотеловата дефиниција за делиберативната реторика која за крајна цел го има убедувањето што е добро, а што лошо, денес го добива своето вистинско значење во Република Северна Македонија.

Но, подемот на реториката не се однесува само на политичката реторика, туку и на останатите нејзини видови. Така, судската власт континуирано ја јакне својата независност, а со тоа улогата на судските актери станува се повеќе објективна и значајна. Судските оратори во јасно дефинирана судска постапка се обидуваат да ја докажат вистината, крајната цел на овој вид реторика. Омилитиката речиси и да не го имаше изгубено здивот, иако претходниот политички систем не беше најповолен за нејзиното присуство и развој. Денес, таа е составен дел на општествениот живот. Истото се однесува и на пригодните говори, кои секојдневно се користат. Дополнително, во низата треба да се додаде и фактот дека Реториката започна да се изучува како наука на неколку факултети и студиски програми во Република Северна Македонија.

3.3.1 Карактеристики на современата реторика во Република Северна Македонија

Реториката е дисциплина изградена врз идејата дека јазикот е важен. Тоа е дисциплина која постои повеќе од 2500 години, а во различни времиња, луѓето кои ја проучувале се интересирале за различни работи.

Реториката е комуникација

И.А. Ричардс, филозоф од почетокот на 20 век, ја дефинирал реториката како “проучување на недоразбирањата и начините за нивно спречување(лекови)”. Јазикот преку моќта на зборовите го предизвикува разумот и ги зајакнува комуникациските врски. Јазикот е најсилно средство за општење меѓу луѓето. Ние користиме јазик и применуваме одредени јазици врз основа на тоа кои сме, од каде доаѓаме, со кого комуницираме правејќи ја комуникацијата едноставна, разбирлива, суштинска и спонтанa. Комуникацијата, понекогаш, може да е комплицирана. Токму во тие случаи, реториката ги открива начините со кои може да се поедностават комуникациските вештини и способности за убаво говорење и пишување, кое овозможува начини да допрат до публика со многу различни искуства.

Реториката е за откривање

Аристотел ја дефинирал реториката како “способност за откривање во секоја дадена ситуација и достапните средства за убедување”. Често зборот “убедување” е нагласен во оваа дефиниција, сепак, концептот на “открытие” е исто така клучен овде. За да имаме идеи за комуникација, треба да научиме за ситуацијата што ја коментираме. Реториката е алатка која ви помага да размислите и да ја истражите ситуацијата додека се подготвувате да комуницирате со другите.

Реториката е генеративна

Реториката е вид способност што во голема мера се потпира на аналитичкото размислување и решавање на проблеми. Затоа, она што ја прави реториката се врските и асоцијациите, идеите и ставовите, односите со другите; она што го создава е вниманието кон светот околу нас и одредени луѓе, места и идеи во него и честопати вниманието води кон акција што го менува физичкиот свет околу нас, што доведува до производство на уметност и музика, протести и перформанси, па дури и нови згради и простории за луѓето да го водат својот живот. Разбирањето дека реториката ги прави работите може да обезбеди причина да се грижиме за неа и мотивација да ја практикуваме.

Реториката е систематска

Станува збор за методично комуницирање и генерирање со јазикот. Една карактеристика што влијае на секоја од предходните три е тоа што реториката е систематска. И на читателите и на писателите им нуди наменски и методичен пристап за комуникација, откривање и генерирање со јазикот. Обезбедува збир на вештини и концепти кои можете постојано да ги применувате со цел критички да размислувате, читате, истражувате и пишувате на начин кои ви дозволуваат да ги постигнете вашите комуникациски цели. Сепак, важно е да се сфати дека реториката не е формула која одговара на сите. Тоа не е серија чекори што ги следите на ист начин секој пат. Секоја ситуација е различна, со различни реторички цели, контексти и публика, а реториката е дизајнирана како флексибилен процес кој ви овозможува да се прилагодите на, како што рече Аристотел, “секоја дадена ситуација “. Можете да ја замислите реториката како појас со алатки. Кога ги користите вашите алатки, не секогаш користите прво ленга, потоа чекан, а потоа шрафцигер. Всушност, не секогаш ги носите истите алатки на различни работни места. Во зависност од работата, користите различни алатки на различни начини и по различен редослед за да ја исполните вашата задача. Реториката е на ист начин.

Реториката е пренослива

Станува збор за успешна промена на систематски начини на користење на јазикот во нови ситуации.⁹⁰

---

⁹⁰*Rhetoric and its Characteristics*, <https://slcc.instructure.com/courses/572388/pages/rhetoric-and-its-characteristics>

Со воспоставувањето на демократијата, во Република Северна Македонија настанаа и промени во условите во кои се развива реториката. Неретко е кажано дека реториката дише со полн капацитет само кога има апсолутна демократија. Политичката демократија и плурализмот, човековите права и граѓанските слободи, поделбата на власта на законодавна, извршна и судска, децентрализација, улогата на медиумите и граѓанскиот сектор, интеграцијата на немнозинските заедници и многу други фактори придонесуваат за постојан развој и унапредување на улогата на реториката.

Политиката се професионализира, се доближува до науката и до технологијата. Политичкото и јавното мислење се градат преку дебата и преку комуникација со јавноста, јавно претставување платформи и решенија, што подразбира плодна подлога за развој, особено на политичката реторика. Во политиката веќе постојат стручни тимови на пишувачи на говори и цели тимови што работат само на прашања од областа на делиберативната комуникација. Овој вид на комуникација е суштинско средство во тие односи, кои на системски начин ја пренесуваат пораката, со што кај аудиториумот влијаат на мислењето и уште повеќе, поттикнуваат политичка акција. Аудиториумот никогаш не бил толку достапен за говорникот. Од друга страна, самата преоптовареност на аудиториумот со голем број информации го прави да биде селективен во изборот. Таа селективност дополнително ќе влијае кај политичките елити да бидат што поконкурентни.

Но, тоа не значи дека реториката го достигнала својот врв. Постои страв од говорот, постои и неукост во говорот, постои и неумност во говорењето, макар и ненужно со деструктивна намера. Тоа е имено еден парадокс што се провлекува низ сета, а особена низ поновата политичка историја на човештвото. Слободата на говорот, исто како и слободата на мислата, писмото, јавниот протест, изборот и учеството во политиката, секогаш била меѓу врвните и темелните вредности на демократскиот универзум. Слободата на говорот созрева. Плуралната демократија создава форум за слободно говорење, не само во политичките институции на системот на власта туку стана природно да се говори пред граѓаните, а забележливо е дека нема недостиг на говорници.

Ако појдеме од претпоставката дека политичката реторика е вид реторика што има за цел убедување помал или поголем број луѓе во исправноста или неисправноста на некој став или идеја што има политички карактер, тогаш оваа претпоставка може во целост да важи за значењето на политичката реторика во Република Северна Македонија. Аристотеловата определба дека задача на политичкиот говор е да советува, да наговара или да одвраќа, а целта на овој вид на говор е да ги убеди луѓето во тоа што е корисно, а што штетно, во целост се однесува на политичката реторика кај нас. Иако Аристотел определил пет области, односно теми кај политичката реторика за кои сметал дека говорникот треба да дава совети: протокот на средства, војна и мир, одбрана на земјата, увоз и извоз и законодавството, денес, оваа листа, не само поради временската разлика туку и поради сѐшлет на дополнителни околности, е многу поширока. Кај нас во политичкиот форум може да забележиме дека се говори за секоја тема, речиси без исклучок.

Од антиката се сметало дека за да може говорникот да советува за било која тема, треба да има познавање за определени состојби и тоа не само во

сопствената земја туку и за другите, а особено во соседните. Можеби денес, оваа претпоставка не е доследно почитувана, неретко, многу политички актери говорат на теми за кои немаат ниту соодветно образование и познавање.

Овој вид говори се користат во парламентот, јавни настапи, политички собири, дебати и дискусии во парламенти за носење закони или одлуки и во многу други околности. Политичките говори се во директна релација со демократијата и со слободата на изразувањето. Во демократијата секој може да се изрази и да се спротивстави. А говорот е една од најмоќните политички орудија.

Кај политичката реторика, доколку ја следиме истата логика како и кај општата реторија, се идентификувани следниве елементи: говорник, слушатели и говор. Преку политичките говори се креира мислење, кое пак е пресудно при носењето на политичните одлуки.

Говорникот е секој активно вклучен граѓанин во политичкиот живот и случувања, но и секој *zoop politikon*.

Вториот елемент е аудиториумот. Кај политичката реторика, аудиториумот е на пиедесталот. Може да се каже дека кај овој вид реторика, аудиториумот е од поголемо значење отколку кај другите видови реторика. Еден од најважните сегменти кај политичката реторика е јавното мислење. Јавното мислење претставува еден вид општа волја на граѓаните. Тоа настанува преку политичките говори, а овие пак се пренесуваат преку директни форми на комуникација или пак индиректно, преку пропаганда, медиуми и сл. Собирите од стариот вид, во кои биле испорачувани говори, секако постојат и денес. Современите средства за комуникација придонесоа за промена во делот на публиката, односно за појава на нова психологија на масата. Денес публиката поретко е присутна на едно место, на кое се испорачува политички говор. Тоа најчесто се врши преку традиционалните и новите медиуми. Свесно или не, ние сме постојано информирани за сите политички и општествени случувања. Со тоа ние сме дел од аудиториумот. Таквата достапност до информации придонесува за градење на јавното мислење.

Третиот елемент кај политичката реторика е говорот. Постојат неколку видови политички говори: политичка агитација, дебата, пропаганда, дипломатски говор, манипулација и реклама.

Политичките говори денес, особено оние што се испорачуваат во парламентите се повеќе се кратковиди. Тоа е последица на примарните професии на политичарите и пратениците, што резултира со пониска политичка култура, а со тоа и непосредување култура на беседење. Говорите многу често се импровизирани, ретко кога се однапред планирани или подготвени, одлика на денешните политички говори е што истите тие се пласираат и вон форумите затоа што говорниците се претставници на целиот демос. Исто така, политичката припадност на говорникот ја дефинира рамката на говорење и ставовите што говорникот ги следи како одредници при дефинирањето на своите аргументи.

Од легислативен аспект, прашањето за говорот е регулирано со највисокиот правен акт во државата, Уставот. Така, според членот 16 од Уставот,

слободата на изразување на мислата се загарантирани. Уставот, исто така, ги гарантира и јавниот настап, јавното информирање, слободниот пристап до информации и слободата на примање и пренесување информации, а цензурата е забранета. Со овој член е воспоставена основата за слободата на говорот и слободата на изразување на мислата, како претпоставка за развој на реториката.

Ако форум за политичка дебата и политичка реторика во старото време беше Агората кај Хелените и Сенатот кај Римјаните, денес кај нас тоа е Собранието.

Работењето на Собранието е регулирано со соодветен закон и деловник за работа. Законот воспоставува општа рамка за Собранието, а деловникот дава подетална разработка за издвојување се неколку членови од овој акт. Така, според член 2 од Деловникот за работа на Собранието, седниците на ова тело се јавни, а јавноста може да биде исклучена само во посебни случаи предвидени со Уставот или со Деловникот. Ова значи дека за сите прашања за кои се дискутира во Собранието на Република Северна Македонија, јавноста може постојано да биде информирана. Неколку инструменти на парламентарната демократија што своето потекло го црпат од постарите демократии, како што се пратеничките прашања и интерпелацијата, исто така се предвидени со овој акт, а истите тие се познати на нашата практика. Зошто овие два инструменти се значајни од аспект на реториката? Затоа што кај пратеничките прашања, членот на законодавниот дом може на носител на јавна функција од извршната власт да му постави, најчесто во усна форма, прашање што се однесува на неговата работа или е од негова надлежност. При поставувањето на пратеничкото прашање и при давањето на одговорот, и покрај тоа што законодавецот се одлучил од практични причини за временско ограничување на дискусијата, до израз доаѓа политичката реторика и вештините на ораторот. Што се однесува на интерпелацијата, иако таа се поднесува во писмена форма, а нејзината цел е преиспитувањето на работењето на некој носител на јавна функција или на владата, можноста за политичка дискусија е основен предизвик за политичката реторика и нејзините актери. И овде е предвидено временско ограничување на говорите, како и временско ограничување за исцрпување на дискусијата, сепак, честопати сме биле сведоци на жестоки дебати и на одлични говори.

Деловникот за работа на Собранието, исто така, го регулира и прашањето за политичката дискусија, но повеќе од технички отколку од суштински аспект, што секако е и основна цел на овој акт. Така, со Деловникот се опфатени претресот, говорот и репликата, како прашања што се разработени од процедурален аспект. Тоа не значи дека Собранието, како поле за политички дискурс е ставено во една формална рамка, која ја гуши слободата на изразување или креативноста на говорниците. Напротив, поновата историја ќе остави запаметени низа говори, особено оние што означиле значајни настани, како што се прашањето за референдумот за независност на државата, носењето на Уставот на државата, носењето некои закони, воведувањето на денарот како национална валута, формирањето на државната армија, прашања поврзани со економскиот развој, националната безбедност, надворешната политика, измените на Уставот и многу други говори што опфатиле различни прашања од општествено значење.⁹¹

---

⁹¹ Андоновски, Јован, *Реторика*, Арс Ламина, Скопје, 2018, стр.199

IV ГЛАВА – СТРУКТУРАТА НА СУДСКИОТ ГОВОР И НА АРГУМЕНТАЦИОНИТЕ МОДЕЛИ ВО СОВРЕМЕНАТА ФОРЕНЗИКА (СУДСКА) РЕТОРИКА

Во овој свет на брзи промени и на неминовен развој, поминато е времето на говорење дека човекот е тој кој достигнал совршенство и максимум во својот развој и своето изразување преку општествените и културните достигнувања и организациона структурираност. Поминато е тоа време бидејќи совршенството и максимумот кои ги гледаме денес, утре можат да бидат само појдовни точки до нови совршенства и максимуми кои секако ќе бидат надминати од човековата генијалност. Но, за едно сме сигурни дека не е поминато и надминато, а тоа е човековиот говор, неговото говорно изразување и говорната комуникација меѓу луѓето. Секако ние оваа привилегија ја должиме на прородата и природната предиспозиција која ни створила услови за развој низ милениумите и воспоставување на говорењето, говорењето какво што го знаеме денес, говорењето преку кое ова го пренесувате на тие пред вас и околу вас, таа искористена и реализирана природна предиспозиција која не издвојуива од сите останати битија на земјата го следи и му помага на човекот во реализирањето на тоа што тој навистина е.

Развојот на човековата цивилизација и неговото културно издигнување е проследено и помогнато со развојот на неговиот јазик и говор, преку кој ги исполнува своите барања, желби, потреби, преку кој ја гради и збогатува својата цивилизација, а преку тоа збогатувајќи го и својот јазик и говор.

Затоа не можеме да го одвоиме говорењето и говорништвото од развојот на човекот, бидејќи токму таа особина, да говори, да мисли, да разговара, да дискутира, да дискутира непречено да комуницира со тие околу него се причина и средство за побрз развој и причина за супериорност над останатите видови на живи суштества.

Затоа и велам дека не е надминато говорењето како совршен систем на комуникација, систем кој ќе го следи развојот на човекот додека тој постои.

4.1 Теорија на правната аргументација

Правната аргументација и правната логика се и најголемите афирматори на правото и реториката во овој период, па затоа и се прават напори за нивно дефинирање.

Конкретно за аргументацијата се јавуваат повеќе обиди и автори кои се обидуваат да ја објаснат и да ја дефинираат.

Тоа е така бидејќи аргументацијата игра огромна улога во судските спорови за тоа како ќе се претстави случајот, како тој ќе се води и на крај како тој ќе заврши и во чија корист.

До 1970 година аргументацијата се обработуваше во правната теорија, но откако се согледа нејзиното големо значење, почнаа да се пишуваат одвоени и посебни теории и правила за неа.

Белгискиот филозоф на правото Хаим Перелман вели дека „аргументацијата е определена како комплекс од дискурзивни техники, кои овозможуваат да се интензивира или да се предизвика приклонувањето на личностите кон тезите кои им се презентираат за прифаќање”⁹²

Во оваа дефиниција на Перелман посебно се нагласуваат природниот јазик како средство и аргументацијата, аудиториумот кон кој таа е упатена и степенот на прифаќање на тезите од страна на аудиториумот како критериум за нејзината ефикасност и успешност.

Врската на реториката и аргументацијата може да се согледа во дефиницијата на Оливие Ребул кој аргументацијата ја смета за “метод на истражување и докажување која лежи помеѓу евиденцијата и игноранцијата, помеѓу можното и арбитражното”⁹³

Ребул настојувајќи поблиску да го определи поимот на аргументацијата, ги наведува петте суштински одлики на неговата аргументација“ 1. Таа секогаш се обраќа на некој аудиториум, 2. Таа се изразува низ медиумот на природниот јазик, 3. Нејзините премиси се веројатни, а не нужно вистинити, 4., Начинот на нејзиното развивање зависи од говорникот, 5. Нејзините заклучоци се секогаш подложени на оспорување”.⁹⁴

Ученикот на Перелман, Белгиецот Мишеј Мејер, смета дека аргументацијата претставува “проучување на односот помеѓу експлицитното и имплицитното”⁹⁵ и тој потенцира дека неговата дефиниција му изгледа како најопшта.

“Аргументацијата претставува социјална, интелектуална и вербална активност со цел да се оправда или побие некое мнение, составена од констелација на искази и насочена кон добивање на согласност од некој аудиториум”⁹⁶, е дефиниција која ја даваат претставниците на влијателната амстердамска школа Емерен, Хротендорст и Краухер.

Кристијан Планер во давањето на дефиницијата на аргументацијата не се задоволува со констатирање на нејзина повеќесмисленост и настојува да даде повеќе специјализирани сфаќања за аргументацијата.

---

⁹²Chaim Perlman et Lucie Olbrechts-Tuteca, *Traite de Largumentation-La nouvelle rhethorique*, editions del LUniversite dek Bruxelles 1970, p.5

⁹³Oliver Reboul, *Introduction a La Rhetorique*, P.U.F., Paris 1994 p.99

⁹⁴ Димишковска Трајаноска Ана, *Прагматиката и теоријата на аргументацијата*, Скопје, Ѓурѓа, 2001 ст.105

⁹⁵ Димишковска Трајаноска Ана, *Прагматиката и теоријата на аргументацијата*, Скопје, Ѓурѓа, 2001 106

⁹⁶ Димишковска Трајаноска Ана, *Прагматиката и теоријата на аргументацијата*, Скопје, Ѓурѓа, 2001 107

Според неговата општа дефиниција, “аргументацијата претставува дејство преку кое говорникот настојува, со помош на лингвистички средства, да го трансформира системот на верувања и претстави на својот соговорник”.⁹⁷

Од прецизирањето на оваа општа дефиниција на аргументацијата Планер успева да создаде уште пет конкретизирани определби на аргументацијата, според него аргументацијата сфатена како факт на јазикот гласи: “Аргументацијата претставува лингвистичка операција преку која говорникот изнесува еден исказ, аргумент чија лингвистичка структура го ориентира адресатот кон извесни следства”.⁹⁸

Неговата реторички ориентирана дефиниција на аргументацијата гласи: “Аргументацијата претставува дискурзивна операција преку која говорникот настојува да влијае врз својата публика”.⁹⁹

Планер воспоставил и дефиниција за дијалектичкиот феномент на аргументирање која гласи: “Аргументацијата претставува дискурзивна операција преку која еден говорник настојува другиот говорник да го наведе да прифати некој супстанционален заклучок, изложувајќи солидни причини за негово прифаќање”.¹⁰⁰

Според начинот на аргументирање кој го прифаќа подрачјето на науката, неговата теорија гласи: “Аргументацијата претставува дискурзивна операција која се потпира како врз пресметувањето, така и врз искуството и по пат на која се тестира определена хипотеза”.¹⁰¹

Од друга страна концептот на аргументацијата сфатен во формално-логичка смисла заклучува дека аргументациите се коректни или некоректни. Една вистинска аргументација доаѓа до вистинити заклучоци поаѓајќи од вистините премиси преку валиден начин на дедукција.

Од сите овие различни приоди и различни сфаќања за аргументацијата и низата на различни дефиниции кои се дадени за неа, се поставува прашањето дали од сето ова може да се даде една конкретна и универзална дефиниција.

По се изгледа дека сите различни сфаќања можат само да се приближат една кон друга, но не и да се стандардизираат во една дефиниција.

Од овие теории на аргументацијата некои автори отишле чекор понатаму, ги обработиле или ги искористиле и прошириле, или пак врз основа на своите истражувања и искуства направиле потполно нови теории за судската

---

⁹⁷ Димишковска Трајаноска Ана, *Прагматиката и теоријата на аргументацијата*, Скопје, Ѓурѓа, 2001 109

⁹⁸ Димишковска Трајаноска Ана, *Прагматиката и теоријата на аргументацијата*, Скопје, Ѓурѓа, 2001 110

⁹⁹ Димишковска Трајаноска Ана, *Прагматиката и теоријата на аргументацијата*, Скопје, Ѓурѓа, 2001 110

¹⁰⁰ Димишковска Трајаноска Ана, *Прагматиката и теоријата на аргументацијата*, Скопје, Ѓурѓа, 2001 111

¹⁰¹ Димишковска Трајаноска Ана, *Прагматиката и теоријата на аргументацијата*, Скопје, Ѓурѓа, 2001 111

аргументација, односно воспоставиле одредени аргументациони модели, кои ни ги појаснуваат правците и начините на аргументацијата, посебно онаа судската која не интересира нас.

Во продолжение ќе објасниме некои од најбитните теории и модели на аргументацијата во судската реторика.

4.2 Аргументациони модели

4.2.1 Еден од привите аргументациони модели е тој на Стефан Толмин

Толмин кажува дека логичкиот критериум од формалната валидност на аргументациониот модел не е соодветен за оцена на аргументите и исказите во најпростото секојдневно говорење бидејќи не задоволува одредени материјални правила и стандарди.

Сепак, Толмин се обидува да ни покаже дека нормите за евалуација на аргументите се делумно универзални, но и делумно специјализирани и стандардизирани за одредени случаи.

Во еден случај, споредувајќи ги процесите на аргументација со легалните, правни процеси вели дека прифатливоста на некој аргумент зависи од тоа дали тој аргумент и начинот кон неговото доаѓање е предвиден и пропишан со закон, односно судските прописи и правила за водење на расправата.

Сепак, различни критериуми на процедурата постојат од еден до друг случај, односно од една до друга постапка во зависност од нејзината природа, така што некоја аргументација која би била неприфатлива во одреден случај, може да биде прифатлива во друг случај.

Тргувајќи од правната аналогија тој кажува: “Процесот на судење, односно еден спор треба да се одвива во една добро организирана процедура која е составена од неколку чекори”.¹⁰²

Тој вели дека редот на нештата во една правна процедура е секогаш иста, или пак можат да се сретнат слични фази и во граѓанската и во кривичната постапка.

Секогаш постои иницијална фаза -кога се започнува со процесот; главна фаза -кога се изведуваат доказите и тврдењата и финална фаза -кога е дадена пресудата или е решен процесот.

Првиот чекот во процесот на судење е поставувањето, односно давањето на определено тврдење (Т), кое понатака може да биде споредувано со друго определено тврдење.

---

¹⁰²Evelina T.Feteris, *Fundamentals od legal argumentation*, Klauer academic publishers, Dordrecht, 199, p.41

Втор чекор е да се презентираат основите (О) на кои се темели тврдењето, кои кореспондираат со доказите во правото. Иако одредени темели се воспоставуваат, тврдењето може да биде предизвикано од некој со прашање: Како стигна до таа фаза? За да се одбранеме од предизвикот, не смееме да поставиме нови основи и нови тврдења, туку треба да се поткрепи нашето тврдење со одредено правило, принцип и т.н. кои Толмин ги нарекува гаранција (Г).

Гаранцијата треба да може да се спореди со одредени правни правила и правни принципи.

Разликата меѓу основите и гаранцијата кореспондира на правната разлика меѓу прашања на факти и прашања на право.

Овие три фази сочинуваат едноставна форма на аргуменација, но во некои случаи таа може да биде многу покомплексна.

Поткрепа (П) на гаранцијата е потребна ако основаноста на гаранцијата е предизвикана и ставена под прашање. Поткрепата кажува на кој авторитет или извор се потпира гаранцијата, некогаш во продолжение е потребен и модален квалификатор (М), на кој дополнително се повикува гаранцијата ако треба да биде детално образложена.

Одредени чекори во процесот кореспондираат со одредени прашања кои можат да се постават од страната која го предизвикува тврдењето како на пример:

1. На кои основи почива вашето тврдење?
2. Како го објаснуваш движењето од тие основи до вашето тврдење?
3. Дали е ова безбеден чекор?
4. Колку е цврсто вашето тврдење?
5. Кои можни дејствија можат да го разнишаат вашето тврдење?¹⁰³

Ако сакаме целосно да го оправдаме нашето тврдење, мора да дадеме одговор на сите овие прашања. Ако нашата гаранција е предизвикана за нејзината вистинитост, потребно е понатамошно оправдување и докажување.

Снедакер укажува како со помош на Толминовиот аргументационен модел може да се анализираат и да се класифицираат правните аргументи во еден случај.

Таа го споменува случајот со Сем Шепард, кој се товари за убиство на својата жена. Имено, таа кажува како да се постави одбраната на цврсти нозе, односно преку факти кои не можат да бидат оспорени, или доколку би биле

---

¹⁰³Evelina T.Feteris, *Fundamentals of legal argumentation*, Kluwer academic publishers, Dordrecht, 199, p. 42

оспоровани за нив би се имала силна поткрепа, може да се спаси клиентот или барем да му се изрече соодветна казна, во случајот- борба за фер судење.

Одбраната укажува дека Сем не добил фер и правично судење според стандардите, а тоа го поткрепува со неколку аргументи :

- Се кажува дека случајот бил премногу агресивно следен од медиумите и дека притисокот кои тие го вршеле бил преголем и имал свое влијание при носењето на одлуката, преку свесно или несвесно влијание на странките, поротата, судиите и целокупната јавност која го следела овој процес.
- Не било овозможено обвинетиот да се брани од слобода, бидејќи судот под притисок на јавноста дал неадекватна или премногу висока гаранција која би требало да биде обезбедена.
- Имињата на поротниците биле јавно изнесени уште неколку недели пред почетокот на процесот преку медиумите и се наметнало силно сомневање дека јавноста преку контактирањето со нив, може да влијае во голема мера на тоа како тие го гледаат случајот и дали навистина ќе можат објективно да го проценат и оценат фактите и да донесат соодветна одлука.

Тука се согледува цврстата поставеност и оправданост на аргументите кои се нудат, тие можат понатамошно да бидат тестирани и оправдувани, но врз основа на нив секако дека е голема веројатноста да се смени текот на случајот и тој да заврши со поинакви консеквенции кон обвинетиот.

Според Толмин оваа постапка е соодветна за сите судски процесни, со мали варијации помеѓу одредени случаи, но сепак ова е формата која треба да се прати, бидејќи тој вели дека за сите процеси мора да има стандардизирана форма.

Толминовиот модел на аргументација го користат или пак на него се надоврзуваат многу автори, како што се : Хенкет, Матлон, Невел и Риеке, Печеник и т.н.

Сепак овој аргументационен модел на Толмин е добар и може да се користи на лесни случаи, каде нема голема комплицираност на фактите и на доказите и кога преку една чиста и лесна процедура би се дошло до завршување на случајот, но овој модел тешко дека би бил употреблив и практичен за големи и комплицирани случаи.

4.2.2 Чејн Перелман во својата Нова Реторика

Вели дека аргументацијата е потребна за да се убедат другите во своите ставови или да се објаснат и оправдаат своите ставови пред другите со што би се добила нивната наклоност при одреден случај.

Адвокатите многу ретко ќе дадат формален доказ, но затоа скоро секогаш ги бранат своите искази и ставови со тоа што искажуваат спротивни аргументи со

кои го напаѓаат тврдењето на другата страна. Таквата аргументација би била логичка и издржана ако адвокатот успее да ги одбрани своите искази пред публиката која го слуша.

Перелман во својот модел на аргументација вели дека “ аргументацијата е секогаш насочна кон одредена публика без разлика дали таа е реална или замислена“ ¹⁰⁴. Перелман публиката ја објаснува како група на која говорникот сака да изврши влијание со својата аргументација.

Публиката може да биде сочинета од конкретна група на луѓе, како на пример поротата во судот или пратениците во едно собрание, но говорникот секогаш има за цел да ја убеди таа група во своето излагање. Ваквата точно целна определена група Перелман ја нарекува партикуларна група.

Исто така публиката може да биде составена и од сите човечки суштества, таквата публика се вика универзална публика, а аргументацијата насочена кон таквата публика се нарекува убедување.

Според Перелман аргументацијата е разумна ако е упатена на таа целна публика на која сака да ја упати говорникот и која сака да ја убеди во своите ставови, па така тој може да си определи своја целна група на која ќе се однесува неговиот говор.

За да биде аргументацијата разбрана и прифатена, говорникот треба да има одредена заедничка основа со публиката, на која ќе почне да и ги искажува своите ставови.

Перелман во својата **Нова реторика** заедно со Олбрич Тутека, кажува дека има два вида на стартни основи за започнување на аргументацијата, според нив постојат: стартна основа која се изнесува на вистинитото и стартна основа која се однесува на препорачливото.

Стартната основа која се однесува на вистинитото во себе содржи факти, вистини и презумпции кои се однесуваат на универзалната публика, додека таа на препорачливото се однесува на одредена партикуларна група на луѓе и во неа се вклучуваат хиерархиски подредени вредности.

Перелман и Олбрич разликуваат две шеми на аргументација, аргументација преку асоцијација и аргументација преку дисоцијација. Во аргументацијата преку асоцијација говорникот зема различни самостојни делови кои на крај ги сврзува во одредена аргументативна релација, а во аргументацијата преку дисоцијација говорникот зема една целина која публиката ја сметала како самостојна и ја разложува на повеќе делови.

Во својата правна аргументациона терорија Перелман вели дека “ оправдувањето или пресудувањето на судијата во еден случај не е формална

---

¹⁰⁴Evelina T.Feteris, *Fundamentals od legal argumentation*, Klauer academic publishers, Dordrecht, 199, p.42

работа¹⁰⁵ и е надминато времето кога судијата ги сведува, ги координира и ги става во кореспонденција неспорните факти со правото, имено, тој смета дека одлуката што ќе ја донесе судијата треба да ја прифатат трите страни, односно трите различни публики.

Тие страни се: “страните во спорот, правните професионалци и јавното мислење”¹⁰⁶. Нивната здобиена доверба е најбитната заедничка точка што мора еден судија да ја стекне за да може да се каже дека разумно и праведно пресудил во одреден спор.

Перелман вели дека одлуката на судијата освен треба да ја прифатат сите страни, а тој треба да објасни зашто одредена правна норма е интерпретирана на односниот начин.

Перелман спомнува неколку аргументативни форми кои ги базира на формите од Тарело.

Тарело разликува неколку аргументациони форми:

- *Argumentum a contrario*– кога одредена норма и правила се однесуваат на одредена специфицирана група на луѓе или објекти, таа норма нема да важи за субјекти кои не припаѓаат во одредената група.
- *Argumentum a simili*– одредена норма и правила се однесуваат на одредена група на луѓе или објекти, а истата таа норма ќе се однесува и на субјектите кои имаат сличности или се опфатени во соодветната групација.
- *Argumentum a fortiori*– кога има причини за делување и однесување како во одреден случај А, кој се смета како помал или се содржи во друг случај Б, тогаш има уште поголема причина да се однесува или делува како во случајот В. На пример, ако некој му нанел повреди на некој друг, а за тоа бил казнет, секако дека *a fortiori* ќе биде казнет и тој што му нанесол смртни повреди или го убил на некој друг.

Овие аргументациони форми им се многу познати на адвокатите кои го користат во нивната секојдневна пракса.

- *Argumentum a complete tudine* – е заснован на идејата дека сите правни системи се комплетни и дека секој правен систем содржи општи норми за случаи за кои не се пропишани конкретни норми и правила.
- *Argumentum a coherentia* – кажува дека сите случаи каде има судир на правни норми можат да се решат ако на одредена правна норма и се даде предност над друга.
- Физиолошката форма – претставува реконструкција или согледување на волјата на тој кој ја создал правната норма.

---

¹⁰⁵Evelina T.Feteris, *Fundamentals od legal argumentation*, Klauer academic publishers, Dordrecht, 199, p.52

¹⁰⁶Evelina T.Feteris, *Fundamentals od legal argumentation*, Klauer academic publishers, Dordrecht, 199, p.53

- Историската форма на аргумент – се заснова на долготрајното важење на одредена норма, која важи се додека таа не се смени со некоја нова официјална правна норма.
- *Reductioababsurdum*- аргументациона форма кога се претпоставува дека легислаторот е разумен и не донел норма која е нелогична или несоодветна.
- Економската форма на аргументација – кога се вели дека нема да има повторно интерпретирање на нормата ако таа е повторување на некоја друга норма.
- *Argumentumabexemplo*– му овозможува на судијата да ја интерпретира и применува нормата според предходно решен случај.
- Систематскиот аргумент односно систематската форма на аргументација – кажува дека секој правен систем е кохерентен и дека различни правни норми образуваат систем во кој сите елементи мора да бидат инкорпорирани како целина.

За аргументациониот модел на Перелман може да се каже дека ги определува основните појдовни точки при аргументацијата упатена кон одредена или општа целна група и наместо нормативен пристап, тој се решил за дескриптивен пристап и не направил јасна поделба и шема што треба да се прави и како треба да се постапува во одреден случај, што и претставува слабост на неговиот аргументационен модел.

4.2.3 Јурген Хаберман и неговата теорија на комуникативната рационалност

Хаберман тргнува од претпоставката дека кога луѓето комуницираат меѓусебно, тие комуницираат со цел да бидат разбрани меѓу себе, со цел пренесување информации кои се разбирливи за двете страни или се претпоставува дека тие информации се разбирливи за двете страни.

И во говорната и во пишаната комуникација се тргнува од премислата дека говорникот зборува искрено и вистинито и писателот пишува чесно и искрено, па обично во така идеална сфатена состојба нема потреба од објаснување или докажување на вистинитоста или спорни факти.

Но, потребата од аргументација се појавува тогаш кога една од страните ја предизвикува другата страна и кажува дека не ја разбира доволно другата страна, се сомнева во нејзината искреност и вистинитоста на тоа што го кажува или се става под знак прашалник коректноста на нормите кои се употребени во комуникативната акција.

Кога ќе се постави прашањето за валидноста и вистинитоста за тоа што е кажано и за фактите кои се изнесени, се отвара аргументација со која се труди да се стигне до основата или заедничката точка на совпаѓање меѓу двата искази на говорниците.

Во теоретската дискусија се прават напори да се постигне консензус за вистината, а во практичната дискусија се труди да се дојде до консензус за оправданоста за изнесените тврдења или говор од страна на говорникот.

Рационален консензус во една аргументација би можел да се постигне ако нема притисок и мешање врз ниедна страна во аргументацијата, но тоа би била идеална ситуација, која сепак Хаберман вели дека е можна и се среќава во секојдневната комуникација, кога секој што може да зборува ќе си го кажува своето мислење, ќе ги каже своите ставови и својот “проблематизиран став“.

Хаберман зборува за три нивоа на комуникативната рационалност и тоа: “логичното ниво- како продукт, дијалектичкото ниво- како процедура и реторичкото ниво на аргументацијата -како процес“.¹⁰⁷

*Логичкото ниво на комуникативната рационалност го опфаќа доменот на давање на логички прифатливи тврдења со кои се брани својот исказ, кога се употребуваат логички и семантички правила и законитости. За ова ниво Хаберман ги користи и цитира правилата на Алекси:

- Ниеден говорник не смее да си контрадиктори самиот на себеси;
- Секој говорник кој го поврзува некој предикатив (П) со одреден објект (О), треба да биде спремен тој предикатив (П), да го употреби на сите објекти слични на (О);
- Различни говорници не можат да употребуваат еден ист израз за различно значење.

Првото правило се однесува на логичката конзистентност, второто на универзалноста, а третото на конзистентната употреба на изразот.

*Дијалектичкото ниво подразбира дел од процедура на дискутирање, каде практикантите се трудат да постигнат консензус. Овде Хаберман исто така ги користи одредени правила од Алекси, како:

- Секој говорник може да го тврди само она што навистина го верува.
- Секој кој ќе додаде или оспорува тврдење или норма кои не се дел од дискусијата мора да нагласи јасна оправдана причина за тоа.

Првото правило се однесува на искреноста на аргументацијата, додека второто на релевантноста за прикажувањето на нови докази и факти во дискусијата.

*На реторичкото ниво, аргументацијата се подразбира како комуникациски процес. Тука говорниците се трудат да постигнат рационално издржан консензус ,и тоа, прво- дискусијата мора да биде логична и да се зборува

---

¹⁰⁷Evelina T.Feteris, *Fundamentals od legal argumentation*, Klauer academic publishers, Dordrecht, 199, p. 64

за логични ситуации, второ- треба да се почитуваат дијалектичките правила и трето- процесот мора да тече под идеалните услови кои беа спомнати претходно.

Хаберман исто така посветува внимание и на структурата на аргументацијата и фокусот го става на логичкото ниво. Тој овде го користи Толминовиот аргументационен модел и кажува дека тој може да се користи и во практична дискусија.

Во практичната дискусија одредено тврдење дека (Д) ќе му врати 1.000 денари на (И) до крајот на неделата, може да се оправда преку фактот (Ф), дека (И) му позајмил 1000 на (Д), преку правилото (П) дека долговите треба да се вратат во определеното време.

Хаберман кажува дека патот од (И) до (П) е централно во аргументацијата и пресудувањето, бидејќи покажува дека апликацијата на нормата е универзална.

“ Универзалноста претставува дека нормата може да биде прифатена само ако е во согласност со потребите на сите засегнати субјекти”¹⁰⁸ Хабермановиот концепт за универзалноста, аргументацијата ја сфаќа како процес во кој нормативниот исказ е прифатлив само ако стекне одобрување од сите засегнати страни во случајот.

Алекси од моделот на Хаберман утврдува две правила кои ги нарекува јустификациони правила и кои претставуваат потврда на честите прашања и недоумици дали хабермановиот аргументационен модел може да се примени во судството, а тие се:

- Последиците од секое правило мора да бидат прифатливи од сите засегнати во одредениот случај за да можат да се задоволат интересите на секоја индивидуа.

- Моралните правила кои се содржат во изнесените тврдења на некој говорник, мора да можат да ги издржат критичките мислење и тестови за да ја одржат и наметнат својата позиција.

Идеалните услови на аргументацијата или идеалните говорнички ситуации се среќаваат во секојдневната комуникација вели Хаберман, но не секогаш, затоа што таа не е нормирана и не подлежи на цврсти правила на аргументацијата како во судовите и судската аргументација. Според него, правните процедури гарантираат дека ќе се решат дискутабилните и спорните ситуации, бидејќи судските дискусии се институционализирани, мора да се решат во разумно време, темите за кои се аргументира се лимитирани и определени, секогаш има финална одлука и секогаш постои судија, кој е неутрален и ги сослушува и решава за аргументите на двете страни.

Ваквите идеални аргументациони ситуации какви што постојат во судовите, се основа за објективна критичка анализа во решавањето на спорите.

---

¹⁰⁸Evelina T.Feteris, *Fundamentals od legal argumentation*, Klauer academic publishers, Dordrecht, 199, p. 66

4.2.4 Нил МакКормиковата теорија за оправданоста на правните одлуки и решенија

Во оваа теорија МакКормик се фокусира на прашањето: Што го сочинува рационалното оправдување на правната одлука? Тој тука разликува две нивоа. Во првото ниво одлуките се бранат преку правните правила и фактите на случајот.

Ако фактите можат да се согледаат како пополнувачи на условите на правните правила, тогаш, таквата аргументација и таквиот аргумент тој го нарекува дедукативен валиден аргумент или дедукативна оправданост.

Ваквата оправданост или оправдување на правните одлуки може да се сретне во лесни и во тешки случаи, но со таа разлика што во лесните случаи фактите се ставаат во соодност со правните правила и се решава случајот, а во тешките случаи треба прво да се решат недоразбирањата и спорните факти, па потоа истата ситуација да се стави во соодност и на нив да се применат правните правила.

Во потешките случаи потребни се две нивоа на решавање, секундарното ниво на решавање споредува две форми на аргументи, првиот е кога се аргументира и се брани одлуката и тоа се нарекува косеквенцијален аргумент, а потоа тој аргумент мора да се стави во соодност со некоја правна норма, тогаш се добива аргументот на кохерентност.

МакКормик се посветува на одредени карактеристики на правната аргументација кои се среќаваат во секојдневното нејзино применување и се труди да објасни и докаже зошто овие карактеристики треба да се сметаат како фундаментални и основни на одредена правна аргументација.

*Дедуктивната МакКормиковата јустификација.

*Во првото ниво на аргументацијата, правните одлуки се дефинираат преку правните правила и факти кои ги исполнуваат условите за нивно применување.¹⁰⁹ Бидејќи аргументот подложи на првобитно ниво на јустификација може да биде реконструиран како дедукативен валиден елемент. Некој аргумент е дедукативно валиден ако неговата норма е таква што исказот би се однесувал и би бил во соодност со заклучокот. Пример за таков аргумент е *modus ponens* (ако А тогаш Б).

Правна норма секогаш може да биде реконструирана како исказот (ако А тогаш Б), ако одреден факт го опфаќа (А), а одредена правна последица го следи (Б), така што ако некој направи прекршок, тој може да биде прогласен за виновен и е обврзан да ја надомести штетата произлезена од прекршокот.

---

¹⁰⁹Evelina T.Feteris, *Fundamentals od legal argumentation*, Klauer academic publishers, Dordrecht, 199, p.74

Кога значењето на ваквиот израз е јасен, имаме јасна ситуација, не се бара никакво дополнително објаснување и докажување и кога (А) формира непроблематизирано усогласување на (Б) со одредено правило тогаш имаме чист случај.

*Второстепена јустификација.

Ако за некој случај немаме одредено правило, тогаш е потребно да се создаде такво правило. Но, ако има правило на неговото значење и примената на конкретниот случај не е сосема јасна, тогаш треба да се направи интерпретација на тоа правило. Во тешки случаи дедуктивната јустификација е можна само ако се создаде ново правило, или пак се даде интерпретација на постојното со која ќе може да се реши одредениот случај.

Но, за да се направи ново правило или пак да се изврши интерпретација на некое постојно потребна е второстепена јустификација. Откако ова ќе се направи се поставува битното прашање: Како рационално ќе се оправда изборот на интерпретацијата на одреденото правило?

Кога ќе се примени некое правно правило на одреден случај се јавуваат одредени проблеми кои треба да се решат. Проблемот на интерпретацијата, проблемот на релевантноста и проблемот на класификацијата.

- Првиот проблем се јавува кога не е јасно дали одредено правило е применливо на одреден факт. Најчесто правилото е неприменливо заради некои изрази кои не се опфатени во фактот или се потесни од фактичката состојба. Тогаш се интерпретира некое правило за да може во себе да ја разработи и опфати целокупната ситуација.

Проблемот на интерпретација се јавува кога (А) е двосмислено во правилото (ако А тогаш Б). Решавањето на двосмисленоста претставува избор меѓу две можни интерпретации. Откако ќе се избере одредена интерпретација тогаш одлуката може да се донесе и оправда според дедуктивната јустификација.

-Вториот проблем е проблемот на релевантноста, кога нема правило кое е применливо на ситуацијата. На пример, тужителот зазема позиција дека определена одлука (Б) треба да биде донесена врз основ на основите на фактот (А), но нема правило кое се кажува дека некој факт (А) ќе настапи, врз него треба да се примени одлука (Б). Овде МекКорник вели дека тужителот треба да го примени правилото (ако А тогаш Б), бидејќи нема воспоставено правило за одредената ситуација, но дека судијата е тој кој треба да одлучи за ова правило односно за неговата валидност и признавање во правниот систем. Во вакви случаи најчесто оправдување на одлуката на судијата би можело да се бара во генералните правила. Со генерализацијата, се прави одредено правило и се генерализираат случаи кои имаат заеднички нешта, но не се конкретно востановени како такви.

- Третиот проблем, проблемот на класификацијата се јавува кога појавувањето на одредени нови факти не се знае дали може да се смета како замена на одредени легално признати факти. Тука се бара одговор како фактите

можат да се трансформираат во легални поими. Судијата тогаш треба да ги тестира фактите во одредена секојдневна правна логика, мора да провери дали се исполнуваат одредени генерални морални правни правила и треба да докаже дека правењето на правилото според правните факти е во соодност со правниот систем и е во согласност со останатите генерални правни принципи.

* Консеквенционални аргументи, има два вида на консеквенционални аргументи, во првиот судијата ја искажува фактичката консеквентност односно резултат на избраната норма, а во вториот вид судијата ја искажува логичката консеквентност, односно логичките последици на избраното правило.

*Аргумент на конзистентност. Конзистентноста на одредено правило зависи од интерпретацијата на тоа правило. Расправата дека одлуката е конзистентна со постојното правило (ако А тогаш Б) ќе е валидна ако се покаже дека новото правило ќе опстане во релација (ако А тогаш Б),но и (ако Б тогаш А).

Оваа теорија на МекКорник е дискриптивна, како и нормативна теорија.

Дискриптивна е затоа што при аргументирањето и оправдувањето правните решенија се ставаат во соодност и се споредуваат повеќе модели на аргументи.

Нејзината нормативна страна се согледува во тоа што оваа аргументација и анализа се врши за потоа да може да се примени на одредени норми.

4.2.5 Роберт Алекси во неговата процедурална теорија на легалната аргументација

Се занимава со, како што вели тој, централното прашање за нормативните изјави,за тоа како правната дискусија може да се оправда на рационален начин.

Тој смета дека процесот на докажување на нормативните изјави е процес на практична дискусија или пратичен дискурс, а процесот на докажување на правните одлуки е правна дискусија или правен дискурс. Според Алекси “нормативната изјава или тврдење е прифатливо ако оправдувањето може да биде резултат на рационален дискурс”.¹¹⁰ Првичната идеја е дека рационалноста на оправданоста на легалната дискусија зависи од квалитетот на процедурите и од нивното следење во аргументациониот процес. Бидејќи прифатливоста на нормативните тврдења е поврзана со некој процес, тој оваа теорија ја нарекува процедурална теорија.

“Правната аргументација или правната расправа е финален и чист производ”¹¹¹.Во правото се пропишани конкретни норми за секоја поединечна

---

¹¹⁰Evelina T.Feteris, *Fundamentals od legal argumentation*, Klauer academic publishers, Dordrecht, 199, p.92

¹¹¹Evelina T.Feteris, *Fundamentals od legal argumentation*, Klauer academic publishers, Dordrecht, 199, p.102

ситуација, па во ваквата правна или судска аргументација се пропишува за што ќе се расправа и како ќе се расправа, така се смалува маневарскиот простор и се концентрира расправата во една точка од каде најлесно може да се дојде до заклучок и завршеток на расправата.

Тој кажува дека правните расправи мора да завршат со конечна и чиста пресуда. Тоа е така, затоа што во судовите постои процедура која е стриктно определена и се знаат правилата, кој кога говори и за што говори, односно се прецизирани темите на аргументација точно на она што се бара и што треба да се постигне.

Па, затоа тој развива определени правила кои мора да се следат за да се добие тоа што се бара, односно да се добие рационален и разумен резултат.

Во аргументацијата и оправдувањето на правните факти тој разликува интерна јустификација и екстерна јустификација.

*Во првиот случај станува збор за тоа дали премисите и тезите кои се истакнуваат со логични и се надоврзуват една со друга.

*Во екстерната јустификација се оправдуваат или бранат овие премиси, односно нивната систематичност и прифатливост.

Според Алекси екстерната јустификација го претставува центарот и фокусот на правната аргументација, а основото прашање во екстерната јустификација и дали аргументите изнесени во неа се прифатливи според правните стандарди.

Најпроста форма на интерната јустификација ја има оваа структура:

1.(a) (Ба - >Вга)

2. Б1

3. Вг1

1. е универзална норма 2. е фактичката состојба за апликацијата на правните последици опишани во нормата и 3. е одлуката, нормативното тврдење за правните последици, (a) е индивидуална варијабилна на природната или правната личност, (1) е индивидуална константна, (Б) е предикатив на кое било избрано ниво на комплексност на оперативните факти на нормата, (В) е комплекс кој кажува што треба да прави субјектот. Пример:

1. Војник на официјален митинг мора да ја каже вистината.

2. Господин (Д) е војник

3. Господин (Д) мора да ја зборува вистината на официјален митинг.

Ова правило е прифатливо само тогаш кога не е доведено во прашање дека универзалната норма е применлива на фактите. Понекогаш не е јасно дали нормата е применлива на фактите затоа што таа може да се интерпретира на повеќе начини.

Има причина зашто нормата може да биде нејасна.

Прво, изразите кои се користени во нормата можат да се двосмислени.

Второ, тврдењата можат да бидат нејасни во однос на тоа дали има или нема прекршување на одредено правило. Затоа мора да бидат определени јасни семантички правила за одредени зборови за да можат да се употребуваат со нивното точно значење во определени искази.

“Интерната јустификација бара секоја правна одлука да мора да следи одредни логички норми, заедно со други премиси.”¹¹²

Барем една универзална норма мора да биде додадена во јустификацијата на правниот аргумент и исто така правниот аргумент мора да следи логички форми на барем една универзална норма заедно со некои други изјави.

Потребата од логичка валидност е базирана на барањето на формалната правда насочувајќи се на принципите на универзалноста. Тоа укажува дека одредени нормативни пресуди можат да бидат оправдани само ако се базираат на универзална норма.

Интерната јустификација гарантира одреден степен на рационалност, бидејќи бара да се исполнат одредени услови кои инаку би останале скриени и незабележани. Како и да е, рационалноста на јустификацијата во целост зависи од рационалноста на премисте и тврдењата, а рационалноста на финалната одлука зависи од рационалноста на екстерната јустификација.

“Јустификацијата на тврдењата во интерната јустификација е објект на интерес во екстерната јустификација.”¹¹³

Правилата на екстерната јустификација можат да се поделат во шест групи.

Првата група содржи правила за употреба на правни аргументативни норми, другите групи се состојат од правила на догматска аргументација, употребата на специјалните аргументативни форми како аналогија, *argumentum a contrario*, *argumentum a fortiori* и тн.

*Првата и можеби најважна група е составена од аргументи кои се користат во интерпретацијата на легалните норми, тоа се семантичките правила и

---

¹¹²Evelina T.Feteris, *Fundamentals od legal argumentation*, Klauer academic publishers, Dordrecht, 199, p.105

¹¹³Evelina T.Feteris, *Fundamentals od legal argumentation*, Klauer academic publishers, Dordrecht, 199, p.107

аргументи, телеолошките, генетичките, историските и систематските методи на интерпретација.

- Семантичките аргументи се тие кои се користат со природниот јазик или техничкиот јазик, јазикот на правосудството и т.н. Семантичките правила се користат за да оправдаат или кригизираат интерпретација или да покажат дека тоа што се кажува е семантички издржано.

-Генетичките аргументи стапуваат на сцена кога интерпретацијаа корсепонидра со намерата на творецот на законот. Има две форми на генетичка аргументација и тоа првиот кога се однесува на намерата на творецот на законот и вториот кога се тврди дека тој што го направил законот адаптирал одредени правила за да се постигне некоја цел.

-Во телеолошкиот аргумент некое тврдење е оправдано со насочување на одредена желба или посакувани последици.

*Втората група на правила на екстерната јустификација се тие со кои се прави разлика во употребата на предлози од правна догматика.

*Третата група на правила се однесува на употребата на прецедентот според принципите на универзалноста, каде Алекси кажува дека “ако прецедентот може да се користи во корист или против одлуката, тој треба да се наведе и кј ска да се откаже од прецедентот го носи товарот на докажување”.¹¹⁴

*Четвртата група на аргументи ја сочинуваат специјалните форми на аргументи како што се:

-Аналогијата, кога одреден случај аналогно се решава врз основа на друг,

-Argumentum a contrario кога се сака да се докаже дека конкретниот случај не подлежи на веќе наведени норми врз кои се воделе одредени такви случаи и дека овој случај есенцијано се разликува од нив.

Алекси кажува дека кога немаме одредена основана правна аргументациона шема, тогаш можеме да се послужиме со генералната практична шема на аргументација, онаа моралната и логичката со која може да се каже дека се служиме во секојдневниот живот, а секако ова може да се употреби и како надолнување на одредената востановена и пропишана судска правна аргументација на местата каде биле направени евентуални пропусти.

4.2.6 Аулис Арнио во својата аналитичко – нормативна теорија за оправданоста на правната интерпретација

Го поставува прашањето како треба да биде оправдана легалната интерпретација. Арнио кажува дека правната интерпретација ќе биде разумна само ако биде спроведена во разумна постапка и биде прифатена во заедницата

---

¹¹⁴Evelina T.Feteris, *Fundamentals od legal argumentation*, Klauer academic publishers, Dordrecht, 199, p. 112

каде се презентира. Во аргументацијата, во која би се добила одредена јустификација за некоја интерпретација, треба да има процедурална компонента со која би се утврдувале и би се уредувале стандардите за рационалност и супстанционална каде би се пропишале условите за материјалната издржаност на јустификацијата според кои би била прифатена од пошироката средина.

Следејќи ги Алекси и Печеник во својата процедурална компонента Арнио споменува неколку типови на правила: ефициентни правила, правила за искреност, правила на генерализација и поткрепувачки правила.

Супстанционалната компонента го дефинира случајот кога правната интерпретација ќе биде прифатлива, имено “Една правна аргументација е прифатлива ако е прифатлива на одредена специфицирана група на правна заедница, каде има косензус за одредени правила и прописи, односно за нивното важење”¹¹⁵ Таквата група следејќи го Перелман, ја нарекува публика.

Кога се применува одредена правна норма на некој случај, судијата мора да ја предаде содржината, односно текстот на законот во кој оваа норма е искажана. За да се предаде содржината на законот, односно на правната норма, често е потребно да се направи интерпретација на законот или нормата.

Оваа интерпретација, односно изјава, со која се дава интерпретација на одредената норма Арнио ја нарекува интерпретациона изјава, а тврдењето со кое се изразува интерпретацијата на одредено правно правило се нарекува интерпретациона почетна точка.

Кога судијата ќе ја одреди нормата која треба да ја интерпретира за да ја примени на случајот, тогаш тој избира една од повеќето алтернативни начини на интерпретација на правната норма.

Но, дискреционото право на судијата да избере од можните интерпретации е лимитирано. Интерпретацијата мора да исполнува одредени барања, како што е правната искреност, односно интерпретацијата да биде резултат на една постапка која е во склад со сите норми, моралните норми и со законот. Од кога ќе се направи интерпретацијата, судијата е должен на јавноста, односно на публиката која е заинтересирана за интерпретацијата, да и докаже дека неговата одлука е праведна и дека до неа стигнал според предвидениот начин.

Според Арнио интерпретацијата на правната норма игра многу важна и централна улога во процесот на јустификацијата, тој неговата теорија за оправданост на правната норма ја темели токму на интерпретацијата. Арнио тргнува од еден идеализиран модел преку кој може да влезе во секоја постапка и да се најдат недореченостите и неправилностите.

Арнио неговата теорија ја смета за аналитичка и нормативна, аналитичка затоа што се анализираат повеќе концепти на јустификација и нормативна и сака да ги формулира правилата на јустификација.

---

¹¹⁵Evelina T.Feteris, *Fundamentals od legal argumentation*, Klauer academic publishers, Dordrecht, 199, p.119

Во неговата теорија тој смета дека јустификацијата на одредена интерпретациона точка е дијалог. Дијалогот се случува помеѓу две страни (А) и (Б). Интерпретаторот или аргументаторот (А) дава одредено свое тврдење во однос на аргументаторот (Б), ако за тоа има јасна слика и се постигне јасен договор и согласност, тогаш расправата е решена. Но, проблемот и потребата за понатамошна аргументација се јавува кога интерпретационата почетна точка на аргументаторот (А) не се прифаќа од (Б), тогаш (А) преку својата интерпретација ќе мора да му докаже или да го убеди (Б) во своето тврдење. Но, исто така може да се јави случај кога интерпретаторот (А) не се согласува со одредено тврдење на (Б), па тогаш (Б) ќе мора да ја објасни својата ситуација, па може да дојде до паралелно давање на интерпретации со кои се обидува да се постигне согласност меѓу двете страни и завршување на случајот.

Арнио следејќи го Алекси кажува дека има интерна и екстерна јустификација.

*Во интерната јустификација интерпретацијата извира од одредени искази кои се во согласност со веќе прифатени правила. Валидноста на тие правила се зема како докажана и готова, додека во екстерната јустификација оваа валидност на изјавите се оправдува и мора да се докаже.

*Централниот проблем на аргументацијата е поврзан со екстерната јустификација кога мора да се докаже изборот на одредена норма или тврдење во насока на универзални правила и вредности.

Арнио вели дека јустификацијата на правната интерпретација е разумна и прифатлива само ако е водена во разумна и рационална постапка и е прифатлива од конкретната публика кон која е упатена. Интерпретацијата е дијалог меѓу две страни односно форма на комуникација. Рационалноста на интерпретацијата Арнио ја нарекува коникативна рационалност. Рационалноста е поврзана со формата на аргументот, односно ако во интерната јустификација заклучок е логичен од тоа што дотогаш е дискутирано се смета за рационално, оваа рационалност се нарекува (Л рационалност). Исто така рационалноста е поврзана и со дискусионата процедура.

Легалната екстерна рационалност претставува јустификација до која се дошло преку одредени правила, односно тука се зборува за процедура, рационалноста со таква дискусија се нарекува (Д рационалност).

За прифатливоста на една интерпретација односно јустификација се зборува тогаш кога таа е прифатлива во правната заедница меѓу внатрешниот воспоставен систем на вредности.

Исто така има некои правила кои се однесуваат на рационалноста на дискусијата.

*Во првата група правила спаѓаат конзистентните правила кога се кажува одреден заклучок кој мора да следи логички на тоа што дотогаш се дискутирало и во тој процес на дискутирање не смее да има ништо контрадикторно.

*Во втората група на правила се правилата на ефикасност, што значи дека една дискусија треба да се води на јазик кој е разбирлив за двете страни без никакви двосмислености кои би го забавувале процесот.

*Правилата за искреност или третата група на правила претставуваат потреба од искреност кога аргументаторот ќе се служи со аргументација која е искрена и чесна и нема да се обидува да го збунува или да го стави во заблуда другиот учесник во аргументацијата. Исто така секој кој е учесник во дискусијата има право да си го каже својот збор и тврдење и има право да го предизвикува тврдењето на спротивната страна.

*Во четвртата група на правила односно правилата на генерализација, се валоризираат само правила кои можат да се применат на повеќе слични ситуации.

*Петтата група се однесува на поддржувачки правила и се вели дека секој предлог мора да биде оправдан со самото поднесување.

Арнио се фокусира и бара начин да докаже кога интерпретацијата е прифатлива во одредена правна заедница. “За да може една легална јустификација да биде прифатлива, интерпретацијата мора да биде кохерентна со правните извори и интерпретативни методи кои се прифатени од правната заедница”.¹¹⁶

Аргументацијата секогаш се игра во одредена јазична рамка која ја познаваат двете страни и се чувствуваат добро и сигурно во неа. “Тоа се смета како гнездо на предлози кои се нарекува слика на светот, таа слика на светот се базира на форма на животот која е формирана од акти кои се изнесуваат во комуникацијата меѓу членовите на една заедница”¹¹⁷, па Арнио смета дека рационалната јустификација на легалната интерпретација е можна само во формата на животот.

Во таква форма на животот која е позната за двете аргументациони страни, најдобро можат да ја спроведат својата расправа и да дојдат до заеднички договор.

Легалната интерпретација секогаш е насочена кон одредена публика, во правен контекст таа е насочена кон правната публика. “Следејќи го Перелман, Арнио адресатот на аргументацијата го нарекува публика, а публиката е содржана од индивидуи кои делат заедничка форма на живот.”¹¹⁸

*Арнио разликува конкретна публика која ја дели на универзална, конкретна и партикуларна конкретна публика.

---

¹¹⁶Evelina T.Feteris, *Fundamentals od legal argumentation*, Klauer academic publishers, Dordrecht, 199, p. 131

¹¹⁷Evelina T.Feteris, *Fundamentals od legal argumentation*, Klauer academic publishers, Dordrecht, 199, p.131

¹¹⁸Evelina T.Feteris, *Fundamentals od legal argumentation*, Klauer academic publishers, Dordrecht, 199, p.132

-Во првата спаѓаат сите индивидуи кои се наоѓаат во одреден простор во одредениот момент, односно сите живи единки, но за оваа публика тој смета дека не е значајна за аргументационата теорија бидејќи не е замисливо да се одржи вниманието на целокупната јавност, односно на сите единки.

-Партикуларната универзална група е релевантна за аргументационата теорија и неа може да ја сочинуваат членови на поротата во судот, пратеници во парламент и т.н.

*Исто така имаме идеална публика која исто така Арнио ја дели на идеална универзална и идеална партикуларна публика.

-Првиот тип на публика го сочинува целокупното општество и исто како и кај претходниот тип на публика не е релевантна за аргументационата теорија, за разлика од неа.

-вториот тип, односно партикуларната идеална публика е сочинета од одредени единки кои делат заеднички ставови и вредности за исти нешта, оваа публика не мора да биде конкретна публика, но таа е полезна за елаборација на идеите кои ги има аргументаторот.

Значењето на оваа теорија се согледува во тоа што Арнио поставува барања кои мора да бидат исполнети за интерпретацијата да биде оправдана и разумна.

Кога судијата при решавањето и интерпретацијата треба да избере едно од повеќето правни решенија, тој мора тоа да го оправда со норма на правната коректност.

Исто така, едно од прашањата кое се обидува да го одговори Аулис е: Кога оправдувањето на правната интерпретација ја задоволува нормата и законот од која произлегла?

Ова задоволување зависи од рационалноста на дискусијата која е водена и од прифативноста на резултатот.

Второто прашање на кое Арнио бара одговор е: Како формалниот и материјалниот критериум на рационалноста на оправдувањето на правната интерпретација се поврзуваат еден со друг?

4.2.7 Александар Печеник

Александар Печеник ја застапува неговата теорија на трансформациите во правото и во својата теорија се обидува да даде одговор на прашањата, Како може една правна одлука да биде рационално оправдана? Кои чекори треба да се преземат за да се постигне тоа? и Како овие чекори може да бидат оправдани?

Печеник кажува дека “за да се оправда една правна одлука мора да се покаже дека одлуката може да биде докажана и оправдана не само во правните лавиринти, туку и во генералните рационални сфаќања”¹¹⁹. За ова потребни се два начина на јустификација и тоа контекстуална, суфициентна, легална јустификација и длабока јустификација. Вториот вид на јустификација кажува дека аргументационите правила можат да се одбранат и објаснат преку генералните морални ставови.

Врз основа на овие два модели на јустификација Печеник ја гради својата теорија која е составена од две компоненти:

*Првиот модел на трансформација покажува кој пат мора да го помине правната јустификација за да ја одбрани својата стартна основа.

*Вториот компонент објаснува кои барања мора да се исполнат за да може длабоката јустификација да се спроведе.

Печеник, трансформацијата и јустификацијата на правна одлука ја објаснува на следниов начин, кога судијата одлучува, тогаш тој применува правно правило на фактите или на некој конкретен случај. Тој таа одлука ја добива кога одредени факти ќе ги стави во корелација со одредена правна општо прифатена норма.

Но, не секогаш ваквите факти и случаи лесно можат да се стават во корелација со некој општо прифатен правен акт. Доколку има прашања кои останале нерешени и необјаснети, за тој случај или поново ќе се интерпретира правната норма или пак ќе се создаде нова. Во такви тешки случаи решението не произлегува директно од премисата и се прави скок од фактите на решението.

Кога судијата ќе интерпретира некое правно правило, тогаш се вели дека тој извршил промена, но некогаш кога ќе треба да се создаде целосно ново правно правило, тогаш се кажува дека била додадена нова премиса.

Кога некое правило се смета дека е правно правило, тоа мора да се провери и да се потврди дека тоа е навистина правно правило. Така се знае дека правните норми припаѓаат на одреден правен систем, кои ги обележуваат одредени особености и карактеристики карактеристични за правните норми, а кога за некоја норма ќе се докаже или ќе стане правна, тоа претставува трансформација во право.

*Легалната трансформација е со следниот тек:

-Трансформацијата во право е составена од два аспекта и тоа трансформација на категоријата и трансформација на критериумот.

Трансформацијата на категоријата се согледува кога некоја норма не била правна норма, но со тек на време настанало нејзино прогласување за правна, таа

---

¹¹⁹Evelina T.Feteris, *Fundamentals od legal argumentation*, Klauer academic publishers, Dordrecht, 199, p. 139

станува дел од правниот систем и од тогаш, па натаму ќе спаѓа во нов критериум и ќе има нови особини, односно ќе ги има особините на правна норма. Тогаш се вели дека нормативниот систем се смета дека е систем на валидни правни норми. Употребата на изразот валидно право претставува базична односно основна норма.

Печеник оваа основна норма, користејќи ја Келсеновата терминологија ја нарекува Грандхорм норма.

Во легалната јустификација треба да се знае дека е потребен одреден социјален ред, бидејќи ако се сака да се избегне хаосот мора да се направи некоја норма која ќе биде следена, односно да се создаде нормативен систем.

Новата норма при легалната јустификација исто така мора да исполнува одредени социјални услови и да биде прилагодена кон општеството, организациите, здруженијата и самиот начин на живот, а исто така има и нормативни критериуми кои мора да се исполнат, тоа се одредени минимално морални услови.

-Трансформацијата на критериумите означува дека нормата која сега е преобразена во правна норма и станала право од сега ќе биде извор на правото.

*Исто така, може да се направи и трансформација во самото право и во самите правни норми. Тогаш правната валидност на норма- системот на релација како целина на уставот со другите извори мора да биде сообразена и логичка.

Најважната трансформација во правото е трансформацијата на изворот, односно за да се стигне од примарни до секундарни извори мора да се направи трансформација на изворот на нормата, односно правото.

*Исто така, има и генерална трансформација на нормата и има два начина како може да се направи генерална трансформација, како на пример: од одредена норма ќе се извлечат недоследностите и така ќе се направи поприменлива на ситуациите кои се јавуваат и таа норма може да се адаптира на некои поважни морални стандарди.

При трансформацијата на одлуката, за да се одлучи кои правни решенија се најприфатливи за одредена ситуација треба да се направат одредени избори. Според Печеник овие одлуки се прават преку трансформација на одлуката ако тоа е резултат на конкретна правна дискусија, а ако тврдењето содржи најмалку една правна норма и може да биде постигната преку дедуктивна јустификација од некој правен извор.

Печеник разликува четири видови на трансформација на одлуката:

- Прецизна интерпретација- кога е потребно прецизно разлагање на фактите за кои ако нема правна норма треба да се создаде.
- Редукција и елиминација- кога се редуцираат непотребните работи на некоја норма за да се направи поприменлива и поприменлива на одредени ситуации или елиминација на одредена неупотреблива норма

или пак елиминација кога некоја друга норма треба да стави на нејзино место.

- Креирање на генерална норма- кога се креира нова генерална норма чија потреба се јавува по елиминирањето на некоја норма или пак кога треба да се прошири областа на одредена стара норма.
- Решение при колизија на норми -тогаш се решава која норма најдобро ја утврдува ситуацијата и таа се применува, некогаш пак за решавање на проблемот која норма ќе се употреби се пристапува кон хиерхијата на нормата, или пак кога новата норма ја исклучува старата и тн.

*Длабока јустификација е потребна кога треба да се одбранат одредени правни извори, правила на интерпретација или аргументациони правила или пак правила кои се смета дека се широко прифатливи.

Длабоката јустификација како основа ги има потребите од рационалноста и тоа трите рационалности за кои зборува Печеник “логичката (Л рационалност), рационално поткрепувачката (П рационалност) и дискурзивната (Д рационалност)”¹²⁰

- Логичката рационалност подразбира донесување на заклучок од логични изјави и тврдења кои се надоврзуваат една на друга.
- Поткрепувачката рационалност означува дека заклучокот доаѓа директно од некои веќе докажани премиси, а
- Дискурзивната рационалност кажува дека заклучоците и решенијата, односно за да се дојде до нив е потребно да се помине преку процес на рационална дискусија.

*Поткрепувачката рационалност и кохерентноста во соодност се однесуваат на правна одлука која е поткрепувачки рационална ако се претпоставува дека е составена од кохерентен збир на аргументи. Кохерентноста е таков степен на збир од тврдења кои конституираат основна почетна аргументациона точка. Тоа е степен кога таквата точка зависи од различни критериуми, како на пример бројот на поддржувачки релации, должината на поддржувачкиот синџир на релации, степенот на генералноста на аргументите користени во расправата и тн.

Таква кохерентна збирка на норми може да се каже дека е универзална за одредени слични случаи.

Печеник разликува три форми на логички поткрепувачки релации помеѓу изјавите и заклучоците и тоа слаба, разумна и јака поткрепа.

*Дискурзивна рационалност и рационален консензус. Кохерентноста се врзува за материјалната страна на правната аргументација, но не и за процедуралната. Но, мора правната аргументација да обезбеди кохерентност и во процедурата, а правната одлука се среќава со дискурзивната рационалност која се сврзува со процедурата кога јустификацијата цели на разумен консензус.

---

¹²⁰Evelina T.Feteris, *Fundamentals od legal argumentation*, Klauer academic publishers, Dordrecht, 199, p.154

*Правна идеологија

Правната јустификација бара нешто повеќе освен рационалноста, одлуките мора да се во согласност и со одредени мислења и правила на одредена правна фела. Печеник користејќи ја терминологијата на Арнио кажува “дека тоа што луѓето го сметаат за разумно и прифатливо е во зависност од нивната форма и начин на живот.”¹²¹

Правната идеологија е составена од повеќе елементи. Има елемент кој е изречито формулиран во статутите и другите правни извори, друг елемент претставува праксата на судиите, правните автори, правниците и тн. Третиот елемент се однесува на грандхормс, кој некои адвокати го прифаќаат како идеален услов на рационалната дискусија, а некои адвокати пак ова истото го прифаќаат како неидеална состојба и тоа претставува четвртиот елемент.

Правната идеологија не е статична и непроменлива целина, таа се менува, расте, се развива и со секој поминат период таа го носи во себе она суштественото од тој период, го пренесува на идниот период, го комбинира со него и повторно ги запишува новите ситуации и се развива низ времето.

“Правната идеологија е теоретски устав дизајниран да ги трансформира акциите и интернационалните норми на правниците и правната фела во кохерентна целина”¹²²

Нормално со судската аргументација, аргументацијата се движи во рамки на законот и на правилата во судот и не може да се дебатира и аргументира за нешто надвор од тоа, исто така во ваквата аргументација се користат само правила, факти и закони кои се признати во правото и нема потреба за нивно докажување.

4.2.8 Прагма-дијалектичка теорија на правната аргументација на Франс Ван Емерен и Роб Гротендорст,

Правната аргументација ја сфаќаат како дел од критичка дискусија која цели да се дојде до решение и завршеток на одредена расправа.

Во оваа теорија Емерен и Гротендорст претставуваат “модел за анализа и евалуација на аргументите, кои нудат преглед на елементите што играат важна улога во решавањето и надминувањето на разликите во мислењата”¹²³

---

¹²¹Evelina T.Feteris, *Fundamentals od legal argumentation*, Klauer academic publishers, Dordrecht, 199, p.157

¹²²Evelina T.Feteris, *Fundamentals od legal argumentation*, Klauer academic publishers, Dordrecht, 199, p. 157

¹²³Evelina T.Feteris, *Fundamentals od legal argumentation*, Klauer academic publishers, Dordrecht, 199, p.164

Овој модел ни дава хеуристичка алатка со која можат да се селектираат важните аргументи кои би придонеле за решавање на спорот и критичката алатка со која се согледува дали дискусијата тече во правилен тек и е корисна за решавањето на спорот или не, и кои се позитивните, корисните или негативните, непотребни делови кои го кочат процесот кон доаѓање до решение за спорот.

Овој модел на аргументација се основа на прагма-дијалектичкиот пристап, прагматичкиот дел се состои во евалуирање и проценка на дискусијата и аргументите кои би биле добри и корисни за решавање на спорот, додека дијалектичкиот дел се согледува во тоа дека аргументацијата е дел од критичката размена на дискусии со која се сака да се објаснат и наметнат одредени ставови со кои би дошло до окончување на аргументацијата.

Прагма – дијалектичкиот модел на аргументација е составен од идеален модел за критичка дискусија и норми или правила на однесување на разумните дискутанги.

Во идеалниот модел се даваат одредени етапи низ кои мора да се помине дискусијата за да се дојде до решавање на спорот.

*Во конфронтационата етапа се дава објектот за кој ќе се дискутира и ќе се води аргументацијата.

*Во воведната етапа страните постигнуваат согласност за начинот на водење на дискусијата и методите на решавањето на спорот.

*Во аргументационата етапа се претставуваат и се бранат ставовите.

*Во завршната етапа на решавање се завршува случајот и се донесува конечно решение.

Како што веќе кажавме треба да постојат норми или правила според кои ќе се води дискусијата, а во овој модел се претставени денес насоки кои мора да се почитуваат и тоа:

- Страните не сметат да се спречуваат меѓусебно во изразувањето на своите ставови и гледишта;
- Страната која ќе изнесе одреден став мора истиот и да го одбрани, а исто така треба да побара бранење на изнесенiot став и од другата страна;
- Нападот и рушењето на тврдењето на спротивната страна мора да биде засновано врз предходно изнесените ставови;
- Страната може да го брани своето тврдење само со фактите што биле изнесени во него;
- Странките не можат да се одрекуваат од некои факти кои предходно биле изнесени или пак н есакајќи кажани од нивна страна;

-За фактите и ставовите кои се утврдиле не може дополнително да се расправа и да се проба истите да се рушат;

-Страната не може да го смета одредено тврдење на противникот докажано, ако тој за истото докажување се користи со шема која не била одобрена во аргументацијата;

-Во аргументацијата страните можат да се користат само со логични и валидни докази;

-Рушеното тврдење на некоја од странките резултира со неможност или невалидност во понатамошното користење на истото;

- Странките не смеат да се користат со нелогичен или збунувачки јазик кој би довел до нејасна дискусија или дискусија која би имала за цел да ја збунува другата страна.

Најважното за овој модел на аргументација е тоа страните да сакаат да се однесуваат и се однесуваат разумно и сакаат да дојде до решение на спорот кој го водат.

“Прагма-дијалектичкиот пристап е обид да се комбинираат емпириски адекватни искази и прикази, со критични гледни точки и ставови ¹²⁴преку која комбинација би се дошло до решавање на расправата.

Судските спорови се институцијализирана форма и тие се водат според однапред одредени правила и законски норми, но логиката на расправањето и аргументацијата се дадени преку овој модел според кој, судијата е тој кој ја води дискусијата меѓу странките, тој е самостоен и објективен и работи според законот, а странките треба да се самосвесни во спорот, да се разумни и секако да сакаат спорот да заврши со решение.

Тоа решение по исцрпувањето на аргументацијата го носи судијата, кој заклучокот за фактите и прогласената настаната состојба ги става во соодност со законот и ја изрекува пресудата.

До решавање на случајот може да дојде доколку се исполнат етапите на прагма-дијалектичкиот модел, според кои:

*Конфронтационата етапа, странките пред судијата и судот ќе ги изнесат своите ставови;

*Во воведната етапа странките заедно со судијата ќе постигнат договор за тоа како ќе се води спорот и дека ќе ги почитуваат законските норми и правила и правилата на судот и процедурата за водење на аргументацијата;

---

¹²⁴Evelina T.Feteris, *Fundamentals od legal argumentation*, Klauer academic publishers, Dordrecht, 199, p. 166

*Во аргументационата етапа се води спор под начелство на судијата, странките ги образложуваат своите ставови и мислења, тие ставови се предизвикани од другата страна или побарани да се образложат од судот, па истото мора да се направи. Потоа другата страна ја предизвикува на првата, двете страни мора да приложат докази со кои ќе ги поткрепат своите тврдења, за на крај да може да се дојде до одредени факти и состојба ;

*Последната решавачка етапа на донесување на одлуката, судијата ќе ги стави во соодност со правото и ќе донесе пресуда која ќе мора да биде почитувана од двете страни.

Овој модел на аргументација нуди добар теоретски пристап за водење на аргументацијата воопшто и судската аргументација. Посебно преку овој модел може да се согледаат корисните дискусии кои водат кон решавање, или пак некорисните и непотребните дискусии кои го кочат решавањето на спорот. Исто така може да се направи евалуација и класификација на фактите и критичните ставови и тврдења преку кои најбрзо би дошло до завршување на аргументацијата и донесување на заклучок.

V ГЛАВА – ФОРЕНЗИКА (СУДСКАТА) РЕТОРИКА ВО РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА И ПРАВНАТА АРГУМЕНТАЦИЈА

5.1 Анализа и на законот на парнична постапка од аспект на форензичка (судска) реторика и законот за вонпарнична постапка Судската реторика во Република Северна Македонија

Кај судската реторика во Република Северна Македонија, состојбата е слична со онаа кај политичката реторика. Таа ги има особеностите на општата реторика, а кои се одраз на демократските промени. Со поделбата на системот на власта, судската власт добива поголема самостојност. Тој процес е еволутивен, а како крајни цели ги има поставено градење на професионално и независно судство, ослободено од влијанието на останатите две власти (законодавна и извршна), подобрување на ефикасноста на судството и зголемување на неговата транспарентност. Во таа насока, легислативната рамка трпи повремени измени, кои треба да придонесат за забрзување на процесот на јакнење на судската власт.

Од легислативен аспект, во интерес на судската реторика денес се неколку закони со кои е регулирано прашањето за постапките пред судовите, а кои директно влијаат на говорењето пред судовите. Ако направиме споредба со политичката реторика, ќе забележиме дека судската реторика има подетелно регулирана рамка. Тоа не значи дека законодавството предвидува образец за судски говор, кој би значел задолжителна форма за секој судски оратор. Напротив, законодавството ова прашање не го регулира и остава голема слобода, особено кај одбрамбените говори. Подетално регулирана рамка се однесува на формалниот аспект на постапката, која мора да се одвива во јасно и прецизно предвидени етапи. Ова е едена од основните разлики помеѓу судските постапки во антиката и денес, а тоа, секако влијае и врз судските говори односно врз судската реторика. Спротивно на она што античките оратори го предвидувале во однос на деловите на судските говори (Аристотел, Кикерон, Квинтилијан и други), денес судските говори немаат шаблонизирана форма и ниту теоријата, ниту (праксата) реториката не сугерираат такво нешто.

Во Република Северна Македонија прашањето за судските говори е опфатено со Законот за кривичната постапка,¹²⁵ Законот за парничната постапка¹²⁶ и Законот за вонпарничната постапка¹²⁷.

Закон за кривичната постапка - овој закон е важен за судската реторика од аспект на врската помеѓу судската постапка и реториката. Со законот се опфатени сите етапи на кривичната постапка, а за нас се од особено значење оние во кои до израз доаѓа судската реторика.

Така, на рочиштето за оценка на обвинителниот акт во кривичната

¹²⁵ Службен весник на РМ, бр. 150/2010.

¹²⁶ Службен весник на РМ, бр. 79/2005.

¹²⁷ Службен весник на РМ, бр. 9/2008.

постапка, најнапред јавниот обвинител накратко ги изнесува резултатите од истражната постапка, доказите на кои се заснова обвинителниот акт и кои го оправдуваат неговото поднесување. Овој дел од постапката е усен. Осомничениот и неговиот бранител, пак, од друга страна, го образложуваат поднесениот приговор против обвинителниот акт, а ако приговор не бил поднесен може да укажат на доказите кои му одат во корист на осомничениот, на можните пропусти во истражната постапка или на незаконски прибавените докази, при што наведуваат во кој дел го оспоруваат обвинителниот акт. На рочиштето осомничениот може да даде изјава дека се чувствува виновен за сите или за одделни кривични дела од обвинителниот акт. Јавниот обвинител и бранителот може на наводите на спротивната странка да возвратат само еднаш. Кога судијата или советот за оцена на обвинителниот акт смета дека може да донесе одлука во однос на основаноста на обвинителниот акт го прогласува рочиштето за завршено. Во овој дел од постапката и двете страни имаат можност усно да ги образложат своите предлози, видувања и ставови и претставува прва можност за усно обраќање. Важно е да се спомне дека обвинетиот има можност во оваа фаза да даде изјава за признавање на вината во однос на сите или на дел од кривичните дела кои се содржани во обвинителниот акт. Ова дејствие исто така се спроведува усно.

Потоа постапката се префрла на главна расправа. На главната расправа се повикуваат обвинетиот и неговиот бранител, тужителот и оштетениот и нивните законски застапници и полномошници, како и толкувач. На главната расправа може да се повикаат и сведоците, вештаците и техничките советници. Претседателот на советот го отвора заседанието и го објавува предметот на главната расправа и составот на советот. Овој дел е исто така од усен карактер. Потоа следат воведни говори на странките. Главната расправа започнува со држење воведни говори. Прво зборува тужителот, а потоа бранителот или обвинетиот. Обвинетиот има право да не одржи воведен говор. Во своите говори странките можат да изнесат кои решавачки факти имаат намера да ги докажуваат, да ги изложат доказите што ќе ги изведуваат и да ги определат правните прашања по коишто ќе расправаат. Во говорите не смеат да се изнесуваат факти за поранешна осудуваност на обвинетиот. Странките во воведниот говор не можат да се изјаснуваат за наводите и понудените докази на спротивната странка. Ако оштетениот или неговиот полномошник се присутни, предјавуваат имотнoprавно барање. Претседателот на советот може воведните говори на странките да ги ограничи на определено време. По воведниот говор на тужителот, претседателот на советот го прашува обвинетиот дали разбира за што е обвинет и доколку се увери дека обвинетиот не разбрал за што е обвинет, накратко ќе ја изнесе содржината на обвинението на начин најразбирлив за обвинетиот. Претседателот на советот ќе го поучи обвинетиот за правото да молчи или да даде свој исказ и ќе го советува внимателно да го следи текот на главната расправа, при што ќе му укаже дека може да изнесува докази во своја одбрана, да им поставува прашања на обвинетите, сведоците и вештаците, и да става забелешки во поглед на нивните искази. Потоа претседателот на советот ќе го повика обвинетиот да се произнесе во однос на сите кривични дела на обвинението дали се чувствува за виновен или не.

Следна етапа е доказната постапка. Доказите се изведуваат по следниов редослед: докази на обвинението и докази врзани со имотнoprавното барање; докази на одбраната; докази на обвинението за побивање на доказите на одбраната (реплика) и докази на одбраната како одговор на побивањето (дуплика). Значи прво говори обвинителот, по него говори и изнесува докази обвинетиот, а

законот дозволува и можност за реплика односно дуплика со што практично се дебатира наизменично за исправноста или неисправноста на одреден елемент од доказната постапка.

Законот го опфаќа и прашањето за начините на испитување. При изведување на доказите дозволено е директно, вкрстено и дополнително испитување. Директното испитување го врши странката која го предложила сведокот, односно вештакот или техничкиот советник. Вкрстеното испитување го врши спротивната страна. Дополнителното испитување го врши повторно страната која го повикува сведокот, односно вештакот и прашањата што се поставуваат при ова испитување се ограничени на прашањата поставени во текот на испитувањето на спротивната страна. По завршувањето на испитувањето на странките, претседателот и членовите на советот можат да поставуваат прашања на сведокот, односно вештакот.

Исто така, законот предвидува и директно, вкрстено и дополнително испитување на сведоци, Прашањата за сведокот на спротивната странка се ограничени и се однесуваат на прашањата кои претходно биле поставени во текот на испитувањето на сведокот од странката која го предложила. Прашањата на повторното испитување на сведокот од странката која го предложила се ограничени и се однесуваат на прашањата поставени во текот на испитувањето на сведокот од спротивната странка. Прашањата што наведуваат на одговор не можат да се поставуваат во текот на директното испитување, освен во случаите кога има потреба да се појаснат изјавите на сведокот. По правило, прашања кои наведуваат на одговор се дозволени само во текот на вкрстеното испитување.

Од аспект на судската реторика, интересен за анализа е делот на законот кој се однесува на испитување на обвинетиот. Тоа се врши по предлог на одбраната. Испитувањето започнува со прашања на бранителот, а потоа прашања поставуваат обвинителот, оштетениот и сообвинетите.

Последната етапа од постапката која е интересна за судската реторика се однесува на завршниот збор. По завршувањето на доказната постапка, судот ги повикува тужителот, оштетениот, бранителот и обвинетиот да го дадат својот завршен збор. Ако обвинението го застапуваат повеќе обвинители или обвинетиот има повеќе бранители, сите можат да дадат завршен збор, но не смеат да се повторуваат и можат временски да бидат ограничени во излагањето.

Кривичната постапка завршува со изрекување на пресуда. Таа се изрекува и јавно се објавува во името на граѓаните на Република Северна Македонија.

Закон за парничната постапка - овој закон се однесува на споровите за основните права и обврски на човекот и граѓанинот, за личните и семејните односи на граѓаните како што се работните, трговските, имотните и другите граѓанско-правни спорови. Ако со закон за некои од тие спорови не е определено, за нив судот да решава според правилата на некоја друга постапка.

Од аспект на реториката за нас е важен текот на постапката и можноста за употреба на говорот. Така во фазата на докажување и изведување на докази, секоја странка е должна да ги изнесе фактите и да предложи докази врз кои го заснова своето барање или со кои ги побива наводите и доказите на противникот. Изведувањето докази се врши по усмен пат. Законот овозможува и употреба на сведоци и вештаци во оваа постапка. Сведок се сослушува поединечно и без присуство на сведоците кои подоцна ќе се сослушуваат. Сведокот е должен одговорите да ги дава усно. По општите прашања, сведокот се повикува да изнесе се она што му е познато за фактите за кои треба да сведочи, а потоа можат да му се поставуваат прашања заради проверување, дополнение или разјаснување. Не е

дозволено да се поставуваат прашања во кои веќе е содржано како би требало да се одговори. Сведокот секогаш ќе се прашува од каде му е познато она за кое сведочи. Сведоците можат да се соочат ако нивните искази не се сложуваат во поглед на важни факти.

Во парничната постапка, кога нема други докази или кога и покрај изведените други докази е потребно да се утврдуваат важни факти, на предлог на странка судот може да определи доказ со сослушување на странки. Кога ќе се увери дека на странката, односно на лицето кое треба да се сослуша за странката, не му се познати спорните факти, или ако сослушувањето на таа странка не е можно, судот може да одлучи да се сослуша само другата странка. Исто така, судот може да одлучи да се сослуша само едната странка, ако другата странка одбие да даде исказ или не се јави на поканата од судот.

Потоа следи подготвително рочиште, кое почнува со излагање на тужбата, а потоа тужениот го изнесува одговорот на тужбата. Ако е потребно, претседателот на советот ќе побара од странките разјаснување во однос на нивните наводи или предлози.

Потоа следи главна расправа. Претседателот на советот, односно судијата поединец ја отвора главната расправа и го објавува предметот на расправањето. Во текот на главната расправа се расправа за предлозите на странките и за фактичките наводи со кои странките ги образложуваат своите предлози, односно ги побиваат предлозите на противникот, како и за доказите понудени од нивна страна, се изведуваат доказите и се претресуваат резултатите од нивното изведување. Кога претседателот на советот ќе заврши со сослушувањето на одделен сведок, вештак или странка, членовите на советот можат на ова лице непосредно да му поставуваат прашања. Странката и нејзиниот застапник или полномошник можат по одобрение од претседателот на советот непосредно да им поставуваат прашања на противната странка, на сведоците и на вештаците.

На крајот, следат завршните зборови. По изведувањето на сите докази, двете странки, почнувајќи од тужителот, имаат право накусо да му се обратат на судот со завршни зборови, со кои се резимираат правните и фактичките аспекти на предметот.

Закон за вонпарничната постапка - со овој закон се утврдуваат правилата на постапката според кои судовите постапуваат и одлучуваат за личните, семејните, имотните и другите правни состојби и односи определени со овој или со друг закон.

Вонпарничната постапка се поведува по предлог од овластено лице и од орган определен со овој или со друг закон. Вонпарнична постапка судот поведува по службена должност во случаите кога тоа е определено со овој или со друг закон.

Од аспект на судската реторика, важно е да се спомне дека предлозите и изјавите во вонпарнична постапка се даваат во писмена форма или усно на записник пред судот. Судот ќе ги земе предвид и ќе ги оцени писмените и усните предлози дадени од сите заинтересирани лица. Судот може да сослуша учесник во постапката. Сослушувањето може да се изврши и во отсуство на другите учесници.

За потребите на овој докторат, беше извршена и писмена анкета, преку испитување на мислењето на лица кои се инволвирани во судските постапки во Република Северна Македонија. Беше спроведена анкета на шеесет лица, адвокати, од различен пол, возраст, години на работно искуство и место на живеење и работење. Анкетата беше сочинета од осум прашања. Првото

прашање гласи: Дали правите претходна подготовка за говор во судската постапка? На ова прашање 58 од 60 испитаници одговориле позитивно односно 96,66% од испитаниците одговориле дека вршат претходна подготовка на говор во судската постапка. Помалку од 4% од испитаните или само двајца одговориле дека не прават претходна подготовка на говор. Второто прашање гласи: Доколку вршите претходна подготовка на говор, дали говорот се базира на главни поенти или говорот е интегрален (целосен)? 73,33% одговориле дека претходната подготовка на судскиот говор се базира само на главни поенти, додека останатите безмалку 27% одговориле дека подготвуваат интегрален односно целосен говор. Во овие дваесет и седум проценти од испитаниците речиси сите се под 35 годишна возраст и со скромно работно искуство. Третото прашање гласи: Дали имате теоретски познавања за судската реторика? На ова прашање, 87% одговориле позитивно, додека 13% одговориле негативно. Четвртото прашање гласи: Од кои елементи се состои вашиот судски говор? При тоа, како опции се дадени следните: вовед, изложување на фактичката состојба, анализа и оценка на доказите, правна квалификација на делото, карактеристики на личноста на обвинетиот и оценка на оштетениот, анализа на причините и условите кои влијаеле на извршување на делото, предлагање на видот и размерот на казната и заклучок. Најголем дел од испитаниците се произнеле дека нивните говори доминантно се базирани на следните елементи: вовед, изложување на фактичката состојба, анализа и оценка на доказите, правна квалификација на делото и заклучок. Односно, речиси 73% од говорите имаат вовед, 80% изложување на фактичката состојба, 73% анализа и оценка на доказите, 60% правна квалификација на делото, заклучок 73%. За останатите делови од говорот, карактеристики на личноста на обвинетиот и оценка на оштетениот се произнеле само 15%, 20% се произнеле дека во нивниот говор е застапен дел кој се однесува на анализа на причините и условите кои влијаеле на извршување на делото и 15% на предлагање на видот и размерот на казната. Петтото прашање гласи: Кој од овие елементи сметата дека е најважен за судскиот говор? 62% од испитаниците одговориле дека според нив најважен дел е изложувањето на фактичката состојба, 24% одговориле дека тоа е заклучокот, 10% одговориле дека за нив најважен дел е анализа и оценка на доказите, 4% одговориле дека тоа правната квалификација на делото. Шестото прашање гласи: Која е според вас целта на судскиот говор? Како понудени опции на одговор на ова прашање беа дадени следните одговори: да убеди, да влијае на убедувањето преку разумот кај аудиториумот, да влијае на убедувањето преку емоциите кај аудиториумот, да ја докаже вистината, да докаже што е праведно, а што неправедно, да убеди, независно дали ќе биде утврдена вистината и друго. 53% од испитаниците одговориле дека цел на судскиот говор е да убеди; 27% одговориле дека цел на говорот е да ја докаже вистината, 9% дека цел на говорот е да докаже што е праведно, а што неправедно, 7% сметаат дека цел на судскиот говор е да убеди преку разумот кај аудиториумот, а 4% одговориле дека цел на говорот е да убеди, независно дали ќе биде утврдена вистината. Седмото прашање гласи: За време на судскиот говор, говорот го насочувате кон: судијата, обвинителот (во случај на одбрамбен говор), поротата (доколку има порота во постапката), медиумите (кога се присутни), кон останатите присутни, кон целиот аудиториум присутен во судските простории и друго. Интересно е што 50% одговориле дека говорот гонасочуваат кон судијата, 44% кон целиот аудиториум присутен во судските простории, 4% кон поротата и 2% обвинителот. Осмото прашање гласи: Дали сметате дека (судската) реторика треба да се изучува на: студии на правните факултети, во рамки на студиската

програма на Академијата за судии и јавни обвинители, при полагање на правосуден испит и не треба да се изучува. Ниту еден испитаник не одговорил дека реториката не треба да се изучува. 73% сметаат дека таа треба да се изучува на студиите на правните факултети, 13% дека треба да се изучува реторика на Академијата за судии и јавни обвинители и 13% дека треба да се изучува при полагање на правосуден испит. Ова е јасен показател дека изучувањето на реториката е потребно за секој иден дипломиран правник.

5.2 Анализа на повеќе судски одлуки од Основниот Суд Струга и Апелациониен Суд Битола од аспект на форензичката (судска) реторика

ГЖ-355/22

ВО ИМЕТО НА ГРАЃАНИТЕ НА РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА

АПЕЛАЦИОНИОТ СУД ВО БИТОЛА, во совет составен од судиите:Т.С.-претседател на советот, Р.Р.и П.А.-членови на советот, во правната работа на тужителот В.Ш. од О.,против тужениот ДО У. АД С. од С. за надомест на штета, со вредност на спорот од 190.530,00денари,одлучувајќи по жалбата на тужениот изјавена против пресудата на Основниот суд во О.МАЛВП-211/2021од 20.12.2021 година на седницата на советот одржана на ден12.05.2022 година,донесе:

ПРЕСУДА

Жалбата на тужениот, **СЕ УВАЖУВА.**

Пресудата на Основниот суд во О.МАЛВП-211/2021од20.12.2021година, во делот за усвоеното барање за надомест на нематеријална штета содржана во став 2, алинеа 1, 2 и 3 од изреката и во делот на одлуката за трошоци за усвоеното барање за надомест на трошоците на постапката содржана во став 4 од изреката,**СЕ ПРЕИНАЧУВА** и **СЕ ПРЕСУДУВА:**

СЕ ЗАДОЛЖУВА тужениот на тужителот да му исплати на име нематеријална штета вкупен износ од 70.000,00 денари и тоа:за претрпени физички болки износ од 25.000,00 денари, за претрпен страв износ од 25.000,00денари и за претрпени душевни болки поради намалена животна активност износ од 20.000,00 денари,со законска казнена камата во висина на

референтната стапка на НБРСМ што за секое полугодие важела на последниот ден од полугодието што му претходело на тековното полугодие, зголемена за 8 процентни поени, сметано од 20.12.2021 година, до исплатата, во рок од 8 дена по приемот на пресудата.

Поголемото тужбено барање на тужителот над вкупно досудениот износ до вкупниот износ од 85.000,00 денари и тоа, до износот од 30.000,00 денари, за претрпени физички болки, до износот од 30.000,00 денари, за претрпен страв и до износот од 25.000,00 денари за претрпени душевни болки поради намалена животна активност, СЕ ОДБИВА како неосновано.

Секоја странка да ги сноси своите првостепени трошоци на постапката.

Барањето на тужениот да се задолжи тужителот да му ги надомести трошоците на постапката за судска такса за жалба, СЕ ОДБИВА како неосновано.

Образложение

Со побиваната пресуда делумно е усвоено тужбеното барање на тужителот. Се задолжува тужениот да му исплати на тужителот на име надомест на нематеријална штета вкупен износ од 85.000,00 денари со камата на следните поединечни износи:

-за претрпен физички бол паричен износ од 30.000,00 денари со законска казнена камата во висина на референтната стапка на НБ на РСМ што за секое полугодие важела на последниот ден на полугодието што му претходело на тековното полугодие зголемена за 8 процентни поени сметано од 20.12.2021 година како ден на пресудување, па до конечна исплата, а во рок од 8 дена од денот на прием на оваа пресуда над овој износ до бараниот износ по овој основ од 100.000,00 денари тужбеното барање на тужителот, се одбива како неосновано.

-за претрпен страв износ од 30.000,00 денари со законска казнена камата во висина на референтната стапка на НБ на РСМ што за секое полугодие важела на последниот ден на полугодието што му претходело на тековното полугодие зголемена за 8 процентни поени сметано од 20.12.2021 година, како ден на пресудување, па до конечна исплата, а во рок од 8 дена од денот на прием на оваа пресуда, а над овој износ до бараниот износ по овој основ од 50.000,00 денари тужбеното барање на тужителот, се одбива како неосновано.

-За претрпени душевни болки поради намалена животна активност паричен износ од 25.000,00 денари со законска казнена камата во висина на референтната стапка на НБ на РСМ што за секое полугодие важела на последниот ден на полугодието што му претходело на тековното полугодие зголемена за 8 процентни поени сметано од 20.12.2021 година, како ден на пресудување, па до конечна исплата, а во рок од 8 дена од денот на прием на оваа пресуда, а над овој износ до бараниот износ по овој основ од

40.000,00денари тужбеното барање на тужителот, се одбива како неосновано.

Задолжен е тужениот да му исплати на тужителот на име надомест на материјална штета паричен износ од 530,00 денари со законска казнена камата во висина на референтната стапка на НБ на РСМ што за секое полугодие важел ана последниот ден на полугодието што му предходело на тековното полугодие зголемена за 8процентни поени сметано од 20.12.2021година како ден на пресудување ,па до конечна исплата ,а во рок од 8 дена од денот на прием на оваа пресуда.

Задолжен е тужениот да му исплати на тужителот на име трошоци во постапката вкупен износ од 33.991,00 денари, во рок од 8 дена по приемот на оваа пресуда, а над овој износ до бараниот износ од 37.720,00 денари, барањето за трошоците, се одбива како неосновано.

Незадоволен од вака донесената пресуда тужениот во благовремен рок изјави жалба. Пресудата ја побива во делот на усвоеното тужбено барање за надомест на нематеријална штета и во делот на одлуката за трошоците за усвоеното барање за надомест на трошоците на постапката, поради законските причини предвидени во член 342 став 1 од Законот за парничната постапка, со предлог жалбата да се уважи , пресудата се преиначи и ќе досуди справедлив паричен надоместок на тужителот,а барањето на тужителот за трошоци на постапката ќе се одбие,како и побараните трошоци за такса, за жалба по одмерување на судот.

Во одговор на жалба тужителот преку полномошникот ,адвокатА.П.одО.,ги оспори жалбените наводи на тужениот и предложи,жалбата да се одбие како неоснована,а пресудата во усвоеното тужбено барање, да се потврди. Трошоци побара во вкупен износ од 12.045,00денари.

Апелациониот суд во Битола постапувајќи по жалбата на тужениот ја испита побиваната пресуда во границите на овластувањата од чл.354 од Законот за парничната постапка, па по оценка на жалбата, одговорот на жалба,како и останатите списи во предметот,најде:

Жалбата е основана.

Основани се жалбените наводи за погрешна примена на материјалното право.

Имено, првостепениот суд од изведените докази во фактичката состојба утврдил дека на ден 11.07.2019година, на магистралниот пат О.-К., помеѓу с.Б. ис.К. се случила сообраќајна незгода помеѓу пмв и тмв, а тужителот бил сопаник во тм марка Форд Транзит со регистарски број ... и истиот се здобил со телесни повреди од случената незгода.

На 11.07.2019 година, тужителот се јавил на преглед во ЈЗУ О.Б. О., каде од страна на Д-р Д.А. специјалист по општа хирургија , при што кај истиот биле констатирани повреди од случена сообраќајна незгода, на начин

што тужителот со нозете удрил во шасијата од комбето во кое се возел. При прегледот тужителот се жалел на умерени болки во предлот на десната потколеница, а биле видливи трауматски промени кај истиот со огреботина над десната подколеница во должина од 10см надолжно поставена. На 11.07.2019 година, тужителот се јавилна преглед во ЈЗУ О.Б. О., каде од страна на д-р Љ.С. специјалист психијатар, било констатирано кај истиот вознемиреност, анксиозност, паника, болки на десната подлактица, страв и немир постреактивен настан. На 26.07.2019 година, тужителот повторно се јавил на преглед во ЈЗУ О.Б. О. при што кај истиот било констатирано и понатака чувство на вознемиреност, загриженост и пореметен сон и на истиот му била препишана терапија.

Тужителот покрај нематеријална штета претрпил и материјална штета и тоа на 12.07.2019 година тужителот во болницата О. за дадените лекарски прегледи платил износ од 450,00 денари за што на истиот му била издадена сметкоповрда број 36599/2019 од 12.07.2019 година на износ од 450,00 денари и фискална сметка од 12.07.2019 година. На 12.07.2019 година тужителот во болницата О. за дадените лекарски прегледи платил износ од 80,00 денари за што на истиот му била издадена и сметкопотврда број 366052019 од 12.07.2019 година на износ од 80,00 денари и фискална сметка.

Првостепениот суд утврдил дека тужителот од случената сообраќајна незгода се здобил со повреда изразена како нагмечување на десната, подколеница со огреботини на кожата ако ја повреда од судско медицински аспект се квалификувала како телесна повреда. Од вешт наод и мислењето на вештото лице д-р. В.В. судот го утврди интензитетот и времетраењето на повредите со кои биле предизвикани физичките болки, стравот и душевните болки поради намалена животна активност кој ги претрпил тужителот од сообраќајната незгода.

На 08.06.2021 година тужениот испратил понуда до тужителот со која за повредите од случена незгода на 11.06.2019 година, му понудил износ од 70.000,00 денари на име нематеријална штета. Оваа понуда кај тужениот била заведена под број... од 11.06.2021 година. Тужениот изготвил и спогодба за надомест на штета на тужениот на износ од 70.000,00 денари, но оваа спогодба не била потпишана ни од тужителот, а ни од тужениот. полномошникот на тужителот на 16.06.2021 година испратил поднесок до тужениот со кој го известил дека не ја прифаќал доставената понуда од тужениот за надомест на нематеријалната штета.

Врз основа на вака утврдената фактичка состојба првостепениот суд со примена на чл.953 ст.1, чл.189 ст.1 и 2, чл.141 од Законот за облигациони односи најде дека тужбеното барање за надомест на нематеријална штета е делумно основана и одлучи како во изреката на побиваната пресуда. Имајќи ги предвид околностите на случајот, вешт наод и мислењето на вештото лице д-р В.В. За интензитетот и времетраењето на повредите со кои биле стравот и душевните болки поради намалена животна активност, првостепениот суд прифатил дека справедлив паричен надоместок во конкретниот случај би претставувал износот од 85.000,00 денари, односно, 30.000,00 денари за претрпени физички болки, 30.000,00 денари за претрпен страв, и 25.000,00 денари за претрпени душевни болки поради намалена животна

активност.

Меѓутоа, со заклучокот на првостепениот суд по однос на висината наопределениот справедлив надомест, овој суд не се согласува и цени дека истиот е високо определен и не е во согласност со интензитетот и времетраењето на повредите, на што основано во жалбата се приговара од страна на тужениот бидејќи му бил понуден износ од 70.000,00 денари ,но не бил прифатен од страна на тужителот.

Согласно чл.189 ст.1 од Законот за изменување и дополнување на Законот з аоблигациони односи, објавен во Сл.в.на РМ бр.84/08 од 11.07.2008 година, во случај на повреда на личните права, судот ако најде дека тежината на повредата и околностите на случајот го оправдуваат тоа, ќе досуди справедлив паричен надомест, независно од надоместокот на материјалната штета, како и во нејзино отсуство,а согласност .2од овој член,при одлучувањето за барањето за справедлив паричен надомест судот ќе води сметка за силината и траењето на повредата со која биле предизвикани физички болки, душевни болки и страв,како и за целта за која служи надоместокот, но и за тоа надоместокот да не е воспротивност со стремежите кои не се споииви со неговата природа и општествена цел.

Согласно чл.9,-а од истиот зако,како лични права,во смисла на овој закон,се подразбираат правата на живот,телесно и душевно здравје,чест,углед,достоинство,лично име,приватност на личниот и семејниот живот,слобода,интелектуално творештво и други лични права.

Имајќи го предвид вештиот наод и мислењето на вештото лице првостепениот суд утврдил дека тужителот од случената сообраќајна незгода се здобил со повреда изразена како нагмечување на десната подколеница со огреботини на кожата , а која повреда од судско медицинска аспект се квалификувала како телесна повреда.Како резултат на здобиената повреда тужителот претрпил физички болки по повредувањето од силен интензитет во првите два дена,нареден период од 15дена болката го намалила интензитетот и преминал во болка со среден интензитет.После тоа, во следните 1-2 недели трпел континуирани болки од лесен интензитет.

Како резултат на здобиената повреда тужителот претрпил страв и тоа примарен страв со времетраење од неколку секунди во текот на случувањето на незгодата,потоа примарниот страв преминал во секундарен страв со силен интензитет.Во наредните15-тина дена кај тужителот опстојувал секундарен страв од среден интензитет, а во наредните две недели стравот преминал во секундарен страв од лесен интензитет.Покрај доживеаните стравови тужителот како последица од доживеаната акутна стресна реакција.

Тужителот од здобиените повреди претрпил и душевни болки поради намалена животна активност кои по повредата во текот на деноноќието доживеал душевни болки поради намалена животна активност од тежок до умерен степен, во следните две до три недели овие душевни болки биле од среден до умерен степен,а во следните две недели истите биле од лесен степен.

Имајќи го во предвид вака утврденото во вештиот наод и мислење по

однос на интензитетот и времетраењето на претрпените физички болки, страв и душевните болки поради намалената животна активност, како и судската пракса во подрачјето на Апелациониот суд Битола, овој суд смета дека справедлив паричен надоместок во конкретниот случај кој воедно би претставувал сатисфакција за повреденото добро, а не остварување на материјална корист, износот од 70.000,00 денари, од кои за претрпени физички болки износ од 25.000,00 денари, за претрпен страв износ од 25.000,00 денари и за душевни болки поради намалена животна активност износ од 20.000,00 денари.

Поголемото тужбено барање за надомест на материјална штета на тужителот од над вкупно досудениот износ до вкупниот износ од 85.000,00 денари и тоа, до износот од 30.000,00 денари, за претрпени физички болки, до износот од 30.000,00 денари, за претрпен страв и до износот од 25.000,00 денари за претрпени душевни болки поради намалена животна активност, го одби како неосновано.

Имајќи го во предвид фактот дека во спроведената вонсудска постапка на тужителот од страна на тужениот му беше понуден досудениот износ на име надомест на нематеријална штета, се смета дека тужителот нема успех во постапката и не му следуваат трошоци на постапката, поради тоа, овој суд одлучи секоја странка да ги сноси своите првостепени трошоци на постапката.

Со оглед дека тужениот со поднесената жалба успеа, но трошоци побара поодмерување на судот за такса за жалба, овој суд согласно чл.158 ст.2 од Законот за парнична постапка, го одби барањето на тужениот за надомест на трошоци за такса за жалба.

Предвид на изнесеното, а согласно чл.361 ст.1 т.4 од Законот за парнична постапка, се одлучи како во изреката на пресудата.

ПА/ДДС

Претседател на совет-судија
Т.С. с.р

АНАЛИЗА НА ПРЕСУДА

Пресудата е донесена од страна на Апелациониот суд Битола, како второстепен суд, во совет составен од судиите Т.С. како Претседател на советот, Р.Р. и П.А. - членови на советот, постапувајќи во правната работа на тужителот В.Ш. против тужениот ДО У. АД Скопје за надомест на штета и испуштена имотна корист, вредност 190.530,00 денари, одлучувајќи по жалбите на тужениот, против пресуда на Основен суд Охрид, на седница на советот на 12.05.2022 година.

Пред да се пристапи кон анализа на донесената пресуда, треба да се утврди формата на пресудата односно дали истата ги содржи елементите на писмено

изработена пресуда. Согласно член 327 став (1), *писмено изработената пресуда мора да има увод, изрека и образложение.*

Уводот на пресудата содржи, назначување дека пресудата се изрекува во име на граѓаните на Република Северна Македонија, назив на судот, име и презиме на претседателот и на членовите на советот, односно судијата поединец, име и презиме, живеалиште, односно престојувалиште на странките, на нивните застапници и полномошници, кратко означување на предметот на спорот денот на заклучувањето на главната расправа, назначување на странките, на нивните застапници и полномошници кои присуствувале на таа расправа, како и денот кога е донесена пресудата, став (2).

Изреката на пресудата содржи одлука на судот за усвојување или одбивање на одделни барања што се однесуваат на главната работа и на споредните барања и одлука за постоењето или непостоењето на побарувањето истакнато заради пребивање (член 322), став (3)

Во образложението судот ќе ги изложи барањата на странките и нивните наводи за фактите врз кои..., став (4). Оваа пресуда ги содржи пропишани елементи во однос на структурата, што треба да ги има една пресуда.

Во рамки на испитувањето на процесните претпоставки кои треба да бидат запазени односно дали судот е стварно надлежен да одлучува во предметот, согласно член 27 од Законот за парнична постапка, *во парничната постапка судовите судат во границите на својата стварна надлежност определена со закон*, што значи дека за одлучување во втор степен, надлежни се апелационите судови на чие подрачје припаѓа првостепениот суд што ја донел обжалената пресуда. Во случајот, тоа е Апелациониот суд Битола.

Во однос на месната надлежност, согласно член 44 од ЗПП став (1), *за судење во спорови за вондоговорна одговорност за штета, покрај судот од општа месна надлежност, надлежен е и судот на чие подрачје е извршено штет-ото дејствие или судот на чие подрачје настапила штетната последица*, а согласно став (2), *ако штетата настапила поради смрт или тежки телесни повреди, покрај судот од ставот (1) на овој член, надлежен е и судот на чие подрачје тужителот има живеалиште, односно престојувалиште*, што значи дека за одлучување во втор степен, надлежни се апелационите судови на чие подрачје припаѓа првостепениот суд што ја донел обжалената пресуда. Во случајот, тоа е Апелациониот суд Битола.

Во однос на составот на судот Законот за парнична постапка пропишува дека, *кога суди во втор степен на седници, судот одлучува во совет составен од тројца судии*, член 37 став (1) што значи дека во случајот судот е правилно составен.

Второстепениот суд со пресуда ја усвоил изјавената жалба од тужениот, ја преиначил обжалената пресуда и одлучи за трошоците на постапката, согласно член 361 став (1), *второстепениот суд со пресуда ќе ја преиначи првостепената пресуда ако, точка 4, смета дека фактичката состојба во првостепената пресуда е правилно утврдена, но дека првостепениот суд погрешно го применил материјалното право.*

Повисокиот суд, по разгледување на жалбените наводи на тужениот, дека првостепениот суд сторил повреда на член 342 став (1), *пресудата може да се побива, точка 3, поради погрешна приемна на материјалното право*, правилно заклучил дека при одлучувањето по тужбеното барање, кое делумно го усвоил, првостепениот суд иако правилно и во целост ја утврдил фактичката сосостојба, при донесување на одлуката погрешно ги применил одредбите на материјалното право. Советот на Апелациониот суд ја испитувал побиваната пресуда во границите на овластувањата определени со член 354 од Законот за парнична постапка, *второстепениот суд ја испитува првостепената пресуда во оној дел во кој се побива со жалбата, во границите на жалбените причини, а по службена должност внимава на примена на материјалното право и на повреда на одредбите на парничната постапка од членот 343 став (2) точки 1, 2, 3, 5, 10, 11, 13, 14, 15, 16 и 17 на овој закон, став (1), а согласно став(2), на пречекорувањето на тужбеното барање, второстепениот суд внимава само по барање од странката.*

Советот на Апелациониот суд, правилно одлучил кога утврдил дека досудениот износ на име надомест на нематеријална штета, не е правилно утврден и дека истиот не одговора на интензитетот на болките што ги трпел или доживеал тужителот и не е определен во рамки на пропишаните граници.

Повисокиот суд правилно постапил кога утврдил, дека износот кој што му бил понуден на тужителот за надомест на претрпената нематеријална и материјална штета преку вонсудско решавање на спорот, е во рамки на пропишаните граници и затоа со преиначената пресуда, одлучил во тие рамки и граници.

Во однос на трошоците на постапката, второстепениот суд правилно ги применил

одредбите од член 158, за надоместок на трошоците одлучува судот на определено барање од странката, без расправање, став (1), а странката е должна во барањето определено да ги наведе трошоците за кои бара надоместок, став (2), а согласно член 160 став (2), кога судот ќе ја преиначи одлуката против која е поднесен правен лек или ќе јаукине таа одлука и ќе ја отфрли тужбата, ќе одлучи за трошоците на целата постапка и одлучил секоја страна сама да си ги сноси своите трошоци.

Бидејќи со преиначената одлука од страна на повисокиот суд, фактички е досуден износот кој што му бил понуден од тужениот на тужителот пред поднесување на тужбата и започнување на судската постапка, со право второстепениот суд застанал на ставот, дека тужителот не успеал во спорот и поради тоа не му следуваат трошоци на постапката.

Второстепениот суд правилно постапил кога го одбил барањето на тужениот за надомест на трошоците за такса за жалба и го упатил тоа право да го оствари пред судот од прв степен, согласно член 158 став (2), *странката е должна во барањето определено да ги наведе трошоците за кои бара надоместок.*

ГЖ-517/22

АПЕЛАЦИОНИОТ СУД ВО БИТОЛА, во совет составен од судиите: д-р А.Б.-Претседател на советот, Ж.Д.и Н.К. - членови на советот, во правната работа на тужителот М. М. - Р. од О. против тужениот Љ.М. од С., за поништување на заклучок за продажба на недвижност, вредност 40.000,00 денари, решавајќи по жалбата на тужителот изјавена против решението на Основниот суд Охрид, П4-26/21 од 09.03.2022 година, на седница на советот одржана на 04.05.2022 година, донесе:

РЕШЕНИЕ

Жалбата на тужителката, СЕ УВАЖУВА.

Решението на Основниот суд Охрид, П4-26/21 од 09.03.2022 година, СЕ УКИНУВА и предметот се враќа на првостепениот суд на понатамошно постапување.

Образложение

Со обжаленото решение отфрлена е тужбата на тужителката М. М. -Р. од О., против тужената Љ. М. од С., за поништување на заклучок за продажба на недвижност, вредност 40.000,00 денари.

Незадоволен од решението на времена жалба поднесе тужителот преку полномошник адвокат Д.К. од О., побивајќи го решението како неправилно заради суштествени повреди на одредбите на парничната постапка. Предлага жалбата да се уважи, а обжаленото решение, се укине. Трошоци побара во износ од 7.122,00 денари.

Овој суд постапувајќи по жалбата го испита обжаленото решение во границите на овластувањата предвидени во чл.354 в.в. со чл.371 од ЗПП, па по увидот во списите во предметот и оценка на жалбените наводи, најде:

Жалбата е основана.

Основани се жалбените наводи на должникот дека првостепениот суд сторил суштествени повреди на одредбите на парничната постапка од чл.343 ст.2 т.14 од ЗПП. Обжаленото решение е нејасно и противречно, па со оглед на тоа истото не може да се испита.

Првостепениот суд го донел обжаленото решение бидејќи од страна на тужителот не било постапено по барањето на судот од 07.07.2021 година и не биле доставени податоци за адресата на живеење на тужената.

Во жалбата се наведува дека првостепениот суд неосновано ја отфрлил

тужбата, бидејќи од страна на тужениот веднаш било постапено побарањето за доставување адресни податоци за тужената и такви податоци биле доставени, па со оглед на тоа отфрлањето на тужбата од страна на првостепениот суд не одело никому во прилог, од една страна поради тоа што предметот се одолговлекувал, а од друга страна поради тоа што тужителот со отфрлањето на тужбата, би го изгубил правото да бара поништување на заклучокот за извршена продажба.

Овој суд ги испита жалбените наводи на тужителот и оцени дека истите се основани.

Согласно чл.98 ст.3 од ЗПП, поднесоците мораат да бидат разбирливи и мораат да го содржат сето она што е потребно за да може да се постапи по нив. Тие особено треба да содржат означување на судот, име и презиме поткрепени со доказ за лична идентификација, живеалиште, односно престојувалиште на странките.

Согласно чл.101 ст.1 од ЗПП, поднесоците кои се поднесени од полномошник, а кои се неразбирливи или не ги содржат податоците од чл.98 ст.(3), (4), (5) и (8) на овој закон или не се поднесени во доволен број примероци, кога тие се поднесени во писмена форма, судот ќе ги отфрли.

Во конкретниот случај, видно од содржината на тужбата и списите на предметот, тужителот ги навел адресните податоци на тужената и тоа ул. "... "бр.

..., К.В.-С., Р.С.М, а која адреса била наведена во актите донесени во извршната постапка И. бр. 553/18, која се водела пред извршител С.Т. од О..

По неуспешните обиди задостава на адресата на тужената, првостепениот суд со допис од 07.07.2021 година, побарал од тужителот да достави точни адресни податоци за тужената, по што од страна на тужителката беа преземени мерки за обезбедување на тие податоци на начин што со писмен поднесок од 07.07.2021 година, до МВРСВРО., од страна на нејзиниот полномошник беше поднесено барање за добивање податоци за адресата на живеење на тужената. Полномошникот на тужителката, по добивањето на одговорот од МВРСВРО., со писмен поднесок од 29.07.2021 година, до првостепениот суд доставил известување од 19.07.2021 година, во кое е наведена адресата на тужената на ул. "... "бр. К.В., С..

Овој суд смета дека тоа што тужителката во моментот на поднесувањето на тужбата не знаела дека тужената се иселила на друга адреса, па со оглед на тоа ја навела како адреса на живеење, адресата употребувана во рамките на извршната постапка не може да и се припише во вина, а особено и поради тоа што по барањето на првостепениот суд да достави адресни податоци за тужената, од нејзина страна веднаш беше постапено и беше обезбедена адресата, по што требало судот да пристапи кон достава на списите наменети за неа, а не кон отфрлање тужбата, а дотолку повеќе што од моментот на доставувањето на адресата на тужената до денот на донесувањето на обжаленото решение, поминале речиси девет месеци.

Имајќи предвид се претходно наведено, првостепениот суд ја усвои жалбата на тужената, првостепеното решение го укина. При повторното

постапување и одлучување, првостепениот суд треба да ги отстрани суштествените повреди на постапката, тужбата и списите наменети за тужената да ги достави на адресата која тужителката ја обезбедила уште во текот на месец јули 2021 година и да ја продолжи постапката по тужбата.

Во поглед на второстепените трошоци, а со оглед на фактот што предметот се враќа на првостепениот суд на понатамошно постапување, истите потребно е да се одмерат од страна на првостепениот суд, со одлуката за главната работа.

Со оглед на претходно наведеното, овој суд во согласност со чл. 370 ст. 1 т. 3 од ЗПП, одлучи како во изреката на ова решение.

Претседател на совет – судија,
Д-р. А.Б., с.р.

АНАЛИЗА НА ПРЕСУДА

Пресудата е донесена од страна на Апелациониот суд Битола, како второстепен суд, во совет составен од судиите А.Б. како Претседател на советот, Ж.Д. и Н.К. - членови на советот, постапувајќи во правната работа на тужителот М.М., против тужените Љ.М. и Д.Т., за Поништување на Заклучок за продажба на недвижност, вредност 40.000,00 денари, одлучувајќи по жалбите на тужителот, против решениа на Основен суд Охрид, на седница на советот на 04.05.2022 година.

Апелационите судови во рамки на своето постапување и одлучување донесуваат пресуди и решенија. Решението како акт кој што го донесе судот е уредено со одредбите од член 332 до член 336, а согласно член 336, *одредбите од членот 314, член 323 став (2), член 324 став (2), член 325 став (2) и членовите од 326 до 331 на овој закон согласно ќе се применуваат и на решенијата.*

Пред да се пристапи кон анализа на донесеното решение, треба да се утврди формата на истото односно дали ги содржи елементите на писмено изработено решение. Согласно член 327 став (1), *писмено изработената пресуда мора да има увод, изрека и образложение.*

Уводот на пресудата содржи, назначување дека пресудата се изрекува во име на граѓаните на Република Северна Македонија, назив на судот, име и презиме на претседателот и на членовите на советот, односно судијата поединец, име и презиме, живеалиште, односно престојувалиште на странките, на нивните застапници и полномошници, кратко означување на предметот на спорот..., став (2). Изреката на пресудата содржи одлука на судот за усвојување или одбивање на одделни барања што се однесуваат на главната работа и на споредните барања и одлука за постоењето или непостоењето на побарувањето истакнато заради пребивање (член 322), став (3) .

Во образложението судот ќе ги изложи барањата на странките и нивните наводи за фактите врз кои, се засноваат тие барања, доказите, решителните факти што ги утврдил, како и прописите врз кои судот ја засновал пресудата, став (4). Ова решение ги содржи пропишани елементи во однос на структурата и формата.

Во рамки на испитувањето на процесните претпоставки кои треба да бидат запазени односно дали судот е стварно надлежен да одлучува во предметот, согласно член 27 од Законот за парнична постапка, *во парничната постапка судовите судат во границите на својата стварна надлежност определена со закон, што значи дека за одлучување во втор степен, надлежни се апелационите судови на чие подрачје припаѓа првостепениот суд што ја донел обжалената пресуда. Во случајот, тоа е Апелациониот суд Битола.*

Во однос на месната надлежност, согласно член 49 од ЗПП став (1), *за судење во спорови за сопственост и за други стварни права на недвижностите...исклучиво е надлежен судот на чие подрачје се наоѓаат недвижностите* што значи дека за одлучување во втор степен, надлежни се апелационите судови на чие подрачје припаѓа првостепениот суд што го донел обжаленото решение. Во случајот, тоа е Апелациониот суд Битола.

Во однос на составот на судот Законот за парнична постапка пропишува дека, *кога суди во втор степен на седници, судот одлучува во совет составен од тројца судии*, член 37 став (1) што значи дека во случајот судот е правилно составен.

Второстепениот суд со донесеното решение ја усвоил жалбата на тужителот, го укинал решението на Основниот суд Охрид и предметот го вратил на првостепениот суд на понатамошно постапување, согласно член 358 од Законот за парнична постапка, согласно кој *второстепениот суд со решение ќе ја укине првостепената пресуда, ако утврди дека постои суштествена повреда на одредбите на парничната постапка (член 343) и ќе го врати предметот до истиот првостепен суд или ќе му го отстапи на надлежниот првостепен суд заради одржување на нова главна расправа. Во ова решение второстепениот суд ќе одлучи и кои спроведени дејствија, зафатени со суштествената повреда на одредбите на парничната постапка, се укинуваат*, став (1).

Повисокиот суд во целост ги разгледал жалбените наводи и заклучил дека со донесеното решение, првостепениот суд направил суштествена повреда на одредбите на постапката, согласно член 343 став (2) точка 14, *пресудата има недостатоци поради кои не може да се испита, а особено ако изреката на пресудата е неразбирлива ако противречи сама на себеси или на при-чините за пресудата, или ако пресудата воопшто нема причини или во неа не се наведени причините за решителните факти или тие причини се нејасни или проти-вречни, или ако за решителните факти постои противречност меѓу она што во при-чините на пресудата се наведува за содржината на исправите или записникот...*

Во рамки на своето постапување, *второстепениот суд ја испитува првостепената пресуда во оној дел во кој се побива со жалбата, во границите на жалбените причини, а по службена должност внимава на примена на материјалното право и на повреда на одредбите на парнич-ната постапка од членот 343 став (2) точки 1, 2, 3, 5, 10, 11, 13, 14, 15, 16 и 17 на овој закон*, член

354 став (1)а согласно член 371, во постапката по жалбата против решение согласно ќе се применуваат одредби-те што важат за жалбата против пресуда, освен одредбите за одговор на жалбата и за одржување расправа пред второстепениот суд.

Во образложението на решението, советот на Апелациониот суд, правилно заклучил кога утврдил дека првостепениот суд не го применил правилно член 98 од ЗПП. Имено, доколку тужбата или поднесокот не ги содржи сите потребни податоци или е нецелосен треба да се постапи во согласност со член 98 став (3), поднесоците мораат да бидат разбирливи и мораат да го содржат сето она што е потребно за да може да се постапи по нив. Тие особено треба да содржат означување на судот, име и презиме поткрепени со доказ за лична идентификација, живеалиште, односно престојувалиште на странките, односно фирмата и седиштето на правното лице запишани во.... Во случајот, тужителот доставил податоци за адреса на живеење, која во меѓувреме била променета од тужениот и повисокиот суд правилно заклучил дека не може да се земе за вина на тужителот тоа што не знаел за вака настанатата промена, при што, истиот по повикот односно приемот на дописот да од судот, за достава на точна адреса, веднаш постапил по таквото барање и точната адреса на живеење на тужениот, била доставена до првостепениот суд.

Бидејќи со изјавената жалба, тужителката успеала и побарала трошоци за постапката пред второстепениот суд, советот на Апелациониот суд одлучил и по таквото барање во согласност со член 160 од Законот за парнична постапка, согласно кој, кога ќе се укине одлуката против која е поднесен правен лек и предметот ќе се врати на повторно судење, ќе се остави за трошоците на постапката по повод правниот лек да се одлучи во конечната одлука.

К.бр.8/22

**ВО ИМЕТО НА ГРАЃАНИТЕ НА
РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА**

ОСНОВНИОТ СУД ВО СТРУГА, како првостепен кривичен суд, составен од судијата Ж.А. како судија поединец, со записничарот А.Х., постапувајќи по кривичниот предмет оформен по обвинителниот предлог на ОЈО Струга КО.бр.308/21 од 11.01.2022 година, против обвинетиот Ј.Б. од С., за кривично дело „Загрозување на безбедноста на сообраќајот“ од член 297 став 3 во врска со став 1 од Кривичниот Законик, по одржаната главна, јавна и усмена расправа во присуство на застапникот на обвинението Јавниот обвинител Ц.Л. и обвинетиот, на ден 02.06.2022 година ја донесе и јавно објави следната:

ПРЕСУДА

Обвинетиот:

Ј.Б. од татко Т., роден на ден . година во С. каде и живее на ул.,,“ бр., Албанец, државјанин на РС Македонија, со ЕМБГ, оженет за Б., татко на два малолетни деца, писмен со завршено основно образование, земјоделец, со плата од 12.000,00 денари, неосудуван, без имотен, не се води постапка за друго кривично дело.

ВИНОВЕН Е

Затоа што:

Како учесник во сообраќајот на јавните патишта на ден 30.07.2021 година околу 16,20 часот, управувајќи го ПМВ „Форд“ со регистарски ознаки СУ., негова сопственост, порегионалниот пат Р1201 Струга – Дебар во насока од „Мороишта мост“ кон Струга, не се придржувал кон прописите бидејќи постапил спротивно на член 93 став 1 од ЗБСП и со тоа го загрозил јавниот сообраќај така што го довел во опасност животот и телото на луѓето иако бил свесен дека поради неговото сторување може да настапи штетна последица, но лекомислено сметал дека ќе може да ја спречи или дека таа нема да настапи, на начин што кога со возилото пристигнал во непосредна близина на станицата за технички преглед на возила „Здружение на возачи“ во С. иако бил должен не го управувал возилото на оддалеченост од другите возила што учествуваат во сообраќајот, која одговара на брзината на движењето на возилото и другите околности на сообраќајот, при што со таа оддалеченост од другите возила да не предизвикува опасност и да не ги попречува другите возачи, со оглед дека на тој дел од патот

интензитетот и густината на сообраќајот била зголемена поради што и возилата се движеле во колона, при што во еден момент со предниот дел од возилото удрил во задниот дел од ПМВ „Голф“ со регистарски ознаки СУ., сопственост на лицето Г.Н. од село В., а управувано од оштетениот А.У. од село Д., кое непосредно пред ударот се движело по истиот регионален пат и во истата насока, а пред возилото управувано од обвинетиот како прво возило, а притоа како резултат на незгодата оштетениот А.У. се здобил со телесни повреди изразени како набиеници во пределот на вратната кична и набиеници во пределот на десната рака, а исто така и оштетената Е.У.Н. од село Д. која како сопатник се превезувала во ПМВ „Голф“ се здобила со телесни поведи изразени како нагмечувања по пределот на вратната кичма.

Со опишаните дејствија обвинетиот сторил кривично дело „Загрозување на безбедноста во сообраќајот“ од член 297 став 3 во врска со став 1 од Кривичниот Законик.

Согласно цитираниот член и ставови и членовите 4, 32, 33, 34, 38, 38-а 39, 48, 48-а, 49 и 50 од Кривичниот Законик, му се изрекува:

УСЛОВНА ОСУДА

Му се утврдува парична казна во висина од 50- пеесет дневни глоби.

Вредноста на дневната глоба е 5(пет) евра во денарска противвредност.

Паричната казна изнесува 15.424,00 денари и се определува дека таа нема да се изврши ако осудениот во рок од 1-една година не стори ново кривично дело.

Се задолжува обвинетиот да ги надомести трошоците на постапката во износ од 7.555,00 денари во корист на буџетските средства на судот, во рок од 15 дена по правосилноста на пресудата.

Оштетените А.У. и Е.У.Н., двајцата од село Д., се упатуваат своето имотно правно барање да го остваруваат во спор.

Образложение

Основното јавно обвинителство Струга, до насловниот суд поднесе предлог за издавање казнен налог КО. бр. 308/21 од 11.01.2022 година, против обвинетиот Б.Ј. од С., за кривично дело „Загрозување на безбедноста во сообраќајот“ од член 297 став 3 во врска со став 1 од Кривичниот законик.

Постапувајќи по предлогот за издавање казнен налог, судот откако изврши увид во списите на предметот К.бр.8/22, се согласи со предлогот за издавање казнен налог и со пресуда за издавање казнен налог под горниот број од 20.01.2022 година обвинетиот Ј.Б. од С., го огласи виновен за кривично дело „Загрозување на безбедноста во сообраќајот“ од член 297 став 3 во врска со став 1 од Кривичниот Законик и го осуди на парична казна од 50-педесет дневни глоби, со вредноста на дневната глоба е 5-пет евра во денарска противвредност, паричната казна изнесува 15.424,00 денари, која обвинетиот беше задолжен да ја

плати во рок од 15 дена по правосилноста на пресудата. Со пресудата донесена е и одлука за трошоците на постапката, а оштетените А.У. и Е.У.Н., беа упатени своето имотно правно барање да го остваруваат во спор.

Незадоволен од ваквата пресуда бранителот на обвинетиот, адвокат И.З. поставен по службена должност со решение на претседателот на овој суд, К.бр.8/22 од 01.03.2022 година, навремено изјави приговор.

Постапувајќи по изјавениот приговор согласно член 500 став 5 од Законот за кривичната постапка, судот закажа и одржа главна и јавна расправа на која застапникот на обвинението Јавниот обвинител Ц.Л. остана при поднесениот обвинителен предлог. Во завршен збор кажа дека од изведените докази на расправата се утврдило дека обвинетиот го сторил кривичното дело за кое се обвинува. Поради тоа, предложи судот обвинетиот да го огласи виновен за кривичното дело за кое се обвинува и да му изрече кривична санкција согласно Законот.

На главната расправа обвинетиот изјави дека се чувствува виновен за кривичното дело за кое се обвинува со обвинителниот предлог на ОЈО Струга, односно во целост ја признава вината за истото.

Со оглед да обвинетиот ја призна вината, судот утврди дека признавањето е доброволно, дека истиот е свесен за правните последици од признавањето на вината, за последиците сврзани за имотно правното барање како и за трошоците на кривичната постапка.

Од тие причини судот го огласи обвинетиот виновен за кривичното дело „Загрозување на безбедноста во сообраќајот“ од член 297 став 3 во врска со став 1 од Кривичниот Законик и му изрече кривична санкција како во изреката на пресудата.

При одлуката за видот и висината на кривичната санкција, Судот ги ценеше како отежнителните, така и олеснителните околности кои што стојат на страната на обвинетиот, а се од значење за нејзин правилен избор и одмерување. Така, степенот на кривичната одговорност кај обвинетиот, за стореното дело, оценет е како отежнителна околност, а на таков начин е оценета и јачината на загрозување и повредата на заштитеното добро согласно Законот како и зачестеноста на извршувањето на кривичното дело како појава на подрачјето на овој суд. Како олеснителни околности судот ги ценеше личните и семејните прилики на обвинетиот, истиот е оженет, татко на две малолетни деца, земјоделец со плата од 12.000,00 денари, без имотен, не осудуван, истиот изрази жалење и каење за кривичното дело, неговото коректно однесување и допринос кон ефикасното окончување на кривичната постапка како и тоа дека не се води постапка за друго кривично дело. На таков начин беше ценета и околноста дека обвинетиот ја призна вината за кривичното дело за кое што се обвинува.

Имајќи ги во предвид вака ценетите околности, тежината на кривичното дело, виноста и личноста на сторителот, овој суд смета дека целите на казнувањето предвидени во член 32 од Кривичниот Законик, основано може да се очекува дека ќе се остварат со изречената алтернативна мерка - условна осуда како во изреката на пресудата која е поблаг вид казна за овој вид на кривично дело и со неа покрај остварувањето на правдата, обвинетиот ќе се спречи во иднина да врши кривични дела, ќе се влијае врз неговото превоспитување, а исто така воспитно ќе се влијае и врз останатите граѓани каде што обвинетиот живее да не вршат кривични дела.

Одлуката за трошоците донесена е согласно член 102 став 1 и 2 точка 1 и 6 и став 3 и член 105 став 1 од Законот за кривична постапка, како и член 27 од правилникот за висината и начинот на определување на реално направените трошоци во кривичната постапка, со која обвинетиот е задолжен да плати износ од 7.555,00 денари во корист на буџетските средства на судот, од кои износ од 5.555,00 денари на име вешта награда за вештото лице сообраќаен инженер С.Ш. со пресметан ПДД, а преостанатиот износ од 2.000,00 денари претставува судски паушал имајќи ги предвид траењето, сложеноста на постапката и имотната состојба на обвинетиот.

Согласно член 114 од Законот за кривична постапка, оштетените А.У. и Е.У.Н., двајцата од село Д., се упатуват своето имотно правно барање да го остваруваат во спор.

Имајќи го во предвид горното, се одлучи како во изреката на пресудата.

ОСНОВЕН СУД СТРУГА

К.бр.8/22

02.06.2022 година

Записничар,

А.Х., с.р.

Судија,

Ж.А., с.р.

ПОУКА: Рок за жалба 8 дена од приемот на пресудата, преку овој суд до Апелационен суд Битола.

Против пресудата обвинетиот неможе да поднесе жалба поради погрешно утврдена фактичка состојба.

Д-ви на: ОЈО Струга, обвинетиот и оштетените.

АНАЛИЗА НА ПРЕСУДА

Оваа пресуда е донесена од страна на Основниот суд Струга, како првостепен суд, од судијата Ж.А., како судија поединец, со записничар А.Х., постапувајќи по

кривичниот предмет, оформен по предлог на Основното јавно обвинителство Струга, против обвинетиот Ј.Б. од, С., за кривично дело, Загрозување на безбедноста во сообраќајот од член 297 став (3) во врска со став (1) од КЗ, на ден 02.06.2021 година.

Пресудата е судска одлука со која на авторитативен начин, конечно и мериторно се решава предметот и пред да се тргне во анализа, треба да се утврди формата на пресудата односно дали истата ги содржи елементите на писмено изработена пресуда согласно член 408 став 1 од Законот за Кривична постапка. - *Писмено изработената пресуда мора наполно да и одговара на пресудата што е објавена. Пресудата мора да има увод, изрека и образложение.* Оваа пресуда, во целост ги содржи сите потребни/пропишани елементи што треба да ги има една преуда. Во уводот на пресудата, се застапени потребните податоци согласно законот. Во делот на изреката на пресудата, Условна осуда, во првата алинеја, *...во висина од 50-неесет дневни глоби....*, направена е техничка грешка (што суштински не влијае на самата изрека) на начин што наместо зборот “педесет” е употребен изразот “неесет”. Во рамки на испитувањето на процесните претпоставки кои треба да бидат запазени односно дали судот е стварно надлежен да одлучува во предметот, врз основа на член 24 од Законот за кривична постапка, *судовите во кривичните предмети судат во границите на својата стварна надлежност определена со закон*, што значи дека во случајот, Основниот суд Струга е стварно надлежен да постапува и одлучува.

А во однос на месната надлежност, согласно член 26 став (1), *месно надлежен по правило е судот на чие подрачје е извршено или обидено кривичното дело*, што значи дека во случајот, Основниот суд Струга е месно надлежен да постапува, бидејќи самото дело е извршено на тоа подрачје, а и обвинетиот има живеалиште во рамки на ова подрачје. Првостепениот суд, согласно член 25 став (1) алинеја 5, *За кривични дела за кои како главна казна е пропишана парична казна или казна затвор до пет години, во прв степен суди судија поединец*, е правилно составен. Во случајот се работи за кривично дело, за кое гонењето се презема по службена должност од страна на јавниот обвинител, кој во рамки на своите надлежности поднесува предлог за гонење до надлежниот суд, и тоа согласно член 469 став (1), *кривичната постапка се поведува врз основа на обвинителен предлог на јавниот обвинител....*, а согласно член 42 став (1), *основно право и основна должност на јавното обвинителство е да ги гони сторителите на кривични дела, истав (2), за кривични дела за кои се гони по службена должност....*, согласно точка 4 од ставот (2), *да го подига и застапува обвинителниот акт, односно обвинителниот предлог пред надлежниот суд.* Оваа постапка спаѓа во групата на Скратени постапки и за нејзино водење се применуваат одредбите од член 468 до член 481 од Законот за Кривична постапка, со кои се регулираат и уредуваат кривичните дела за кои како главна казна е пропишана парична казна или затвор до пет години. Во случајот е донесена Пресуда со која се издава казнен налог, согласно член 497 став (1), *за кривични дела од надлежност на судија поединец кога за тоа се располага со доволно докази, јавниот обвинител може да поднесе предлог за издавање на казнен налог. Согласно став (2), предлогот содржи, лични податоци на обвинетиот, опис на кривичното дело што се става на товар, правна квалификација на делото, докази со кои располага обвинителството и видот и висината на кривичната санкција...точки (1,2,3,4 и 5). Со предлогот за издавање на казнен налог јавниот обвинител му предлага на судот изрекување на една... , став (3), парична казна од*

10 до 100 дневни глоби, точка 1. Доколку судијата се согласи со предлогот од член 497, ќе донесе пресуда согласно член 499, судијата поединец ќе донесе пресуда со која ќе ги изрече санкциите или другите мерки или посебните мерки предложени од јавниот обвинител, став (1); изреката на пресудата од ставот (1) на овој член ја содржи и одлуката за имотно-правното побарување, ако постои таков предлог... став (2), пресудата содржи поука за обвинетиот, во смисла на членот 501 став(2) од овој закон, дека по изминувањето на рокот за приговор, ако приговор не е поднесен, пресудата ќе стане правосилна, став (3). Со пресудата за издавање на казнен налог на обвинетиот му била изречена парична, казна, бил задолжен со трошоци на постапката, а во однос на имотноправното побарување на оштетениот, истиот бил упатен да го остварува во парница. По приемот на пресудата, бранителот на обвинетиот поставен по службена должност, против оваа пресуда изјавил приговор, согласно член 500, пресудата со која е издаден казниот налог му се доставува на обвинетиот и неговиот бранител ако го има, став (1), а обвинетиот и неговиот бранител можат во рок од осум дена од денот на приемот на пресудата да поднесат приговор против пресудата во писмена форма или усно или со записник во судот. Приговорот не мора да биде образложен, но може да содржи докази во корист на одбраната. Обвинетиот може да се откаже од правото на приговор до закажувањето на главната расправа. Плаќањето на паричната казна пред истекот на рокот за приговор не се смета за откажување од правото на пригово, став (2). Надлежниот суд по приемот на приговорот, постапи во согласност со член 500 став 5, ако судијата не го отфрли приговорот ќе закаже главна расправа по одредбите за скратена постапка (членови 468, 469, 470, 471, 472, 473, 474, 475, 476, 477, 478, 479, 480, 481 и 482). Притоа, судијата поединец не е врзан за предложените кривични санкции или други мерки содржлани... На одржаната главна расправа обвинетиот го признал делото, па судот правилно постапил кога го применил член 381, согласно кој, по поуката за правата на обвинетиот без оглед на природата и тежината на кривичното дело за кое се води постапката, обвинетиот може доброволно да ја признае вината во однос на едно или повеќе кривични дела од обвинението. став (1) по даденото признание за вината, судијата поединец, односно претседателот на советот е должен да испита дали признание е доброволно, дали обвинетиот е свесен за правните последици од признавањето на вината, за последиците сврзани за имотноправното побарување и трошоците на кривичната постапка, став (2) по спроведувањето на дејствијата од ставот (1) на овој член од страна на судот, во доказна постапка ќе се изведат само оние докази што се однесуваат на одлуката за санкцијата, став (3), во однос на пресудата или делот од пресудата што е донесена како резултат на признавањето на вината на обвинетиот во текот на главната расправа, обвинетиот не може да поднесе жалба поради погрешно утврдена фактичка состојба, став (4). Судот правилно ги применил одредбите за одмерување и ублажување на казната и правилно одлучил со изрекувањето на алтернативна мека-условна осуда. Пресудата соржи правна поука за правото на жалба на осуденото лице доколку не е задоволно од донесената пресуда и во истата е содржана насока дека во овој случај не може да се поднесе жалба поради погрешно утврдена фактичка сосостојба.

К.бр.72/22

**ВО ИМЕТО НА ГРАЃАНИТЕ НА
РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА**

ОСНОВНИОТ СУД ВО СТРУГА, судијата Ж.А. како поединец, со записничарот Н.И., во кривичниот предмет против обвинетиот А.Р. од село Д.Б., С., за кривично дело „Загрозување на безбедноста во сообраќајот“ од член 297 став 3 во врска со став 1 од Кривичниот Законик, оформен по предлогот за издавање казнен налог поднесен од Основното јавно обвинителство Струга, КО.бр. од 21.03.2022 година, на ден 04.04.2022 година ја донесе и јавно објави следната:

ПРЕСУДА

за издавање на казнен налог

Обвинетиот:

А.Р., роден на ден .. година во С., а живее во село Д.Б., Албанец, државјанин на Република С. Македонија.

ВИНОВЕН Е

Затоа што:

На ден 28.04.2021 година во 21,20 часот, како учесник во сообраќајот на јавните патишта управувајќи го ПМВ „“ со регистарски ознаки СУ-.-АД, по локалниот пат во с.В., во непосредна близина на влезот на стара пирана во насока на движење на с.Д.Б. во правец према с.В., не се придржувал кон прописите и постапил спротивно на член 28 став 2 од ЗБСП и со тоа го загрозил јавниот сообраќај, со што го довел во опасност животот и телото на луѓето, иако бил свесен дека поради неговото сторување може да настапи штетната последица, но лекомислено сметал дека ќе може да ја спречи или дека истата нема да настапи, на начин што кога дошол во близина на влезот на стара пирана, возилото во движење не го држел што поблиску до десниот раб на коловозот и на толкава оддалеченост од него, што со оглед на брзината на движењето на возилото, условите на сообраќајот и состојбата и својствата на патот, навлегол на левата сообраќајна лента која била наменета за возила од спротивна насока и со левиот ретровизор од возилото удрил во левата страна од телото на пешакот кој се движел по локалниот пат во насока од с.В. кон с.Д. Б., а притоа во незгодата оштетениот Н.П. се здобил со телесни повреди изразени како набиеници на лево рамо и лева подлактица.

Со опишаните дејствија обвинетиот сторил кривично дело „Загрозување на безбедноста во сообраќајот“ од член 297 став 3 во врска со став 1 од Кривичниот Законик.

Согласно цитираниот член и ставови и член 4, 32, 33, 34, 38, 38-а, 39 од Кривичниот Законик:

С Е О С У Д У В А

На парична казна во висина од 50-песет дневни глоби, со вредност на дневната глоба од 5(пет) евра во денарска противвредност.

Паричната казна изнесува 15.424,00 денари, која осудениот е должен да ја плати во рок од 15 дена по правосилноста на пресудата.

Ако осудениот не ја плати паричната казна во определениот рок и истата не може да се наплати ниту со присилно извршување, судот ќе ја изврши така што за секоја дневна глоба ќе определи еден ден затвор.

Се задолжува обвинетиот да ги надомести трошоците на постапката во износ од 7.555,00 денари во корист на буџетските средства на судот, во рок од 15 дена по правосилноста на пресудата.

Оштетениот Н.П. од село Д.Б., С., се упатува своето имотно правно барање да го оствари во спор.

Образложение

Основното јавно обвинителство Струга, согласно член 497 став 1, 2 и 3 од Законот за кривичната постапка, до насловниот суд поднесе предлог за издавање казнен налог, КО.бр.286/21 од 21.03.2022 година, против обвинетиот А.Р. од село Д.Б., С., за кривично дело „Загрозување на безбедноста во сообраќајот“ од член 297 став 3 во врска со став 1 од Кривичниот Законик.

Постапувајќи по предлогот за издавање казнен налог, судот откако изврши увид во списите на предметот К.бр.72/22, се согласи со предлогот за издавање казнен налог, а поради следните причини:

Со поднесениот предлог од обвинителството, обвинетиот се обвинува затоа што на ден 28.04.2021 година во 21,20 часот, како учесник во сообраќајот на јавните патишта управувајќи го ПМВ „“ со регистарски ознаки СУ-.-АД, по локалниот пат во с.В., во непосредна близина на влезот на стара пирана во насока на движење на с.Д.Б. во правец према с.В., не се придржувал кон прописите и постапил спротивно на член 28 став 2 од ЗБСП и со тоа го загрозил јавниот сообраќај, со што го довел во опасност животот и телото на луѓето, иако бил свесен дека поради неговото сторување може да настапи штетната последица, но лекомислено сметал дека ќе може да ја спречи или дека истата нема да настапи, на начин што кога дошол во близина на влезот на стара пирана, возилото во движење не го држел што поблиску до десниот раб на коловозот и на толкава оддалеченост од него, што со оглед на брзината на движењето на возилото, условите на сообраќајот и состојбата и својствата на патот, навлегол на левата сообраќајна лента која била наменета за возила од спротивна насока и со левиот

ретровизор од возилото удрил во левата страна од телото на пешакот кој се движел по локалниот пат во насока од с.В. кон с.Д.Б., а при тоа во незгодата оштетениот Н.П. се здобил со телесни повреди изразени како набиеници на лево рамо и лева подлактица, со кои дејствија сторил кривично дело „Загрозување на безбедноста во сообраќајот“ од член 297 став 3 во врска со став 1 од Кривичниот Законик.

Судот смета дека приложените докази од страна на обвинителството и тоа: записникот за извршен увид на лице место на сообраќајна незгода бр.8/26 од 29.04.2021 година на МВР ПС Струга, медицинскиот извештај за оштетениот П.Н., на Специјалната болница за ортопедија и трауматологија Св. Еразмо Охрид од 28.04.2021 година, сообраќајно-техничкото вештачење на вештото лице С. Ш. КО.бр.286/21 од 25.01.2022 година и 2- ЦД-дискови со фотодокументација број 08/26/2021 составена од 6 фотографии и со фотодокументација број 8/26/2 составена од 5 фотографии, го оправдуваат донесувањето пресуда со која е издаден казнен налог на обвинетиот и на истиот му е изречена паричната казна како во изреката на пресудата, која беше предложена од овластениот тужител.

Одлуката за трошоците донесена е согласно член 102 став 1 и 2 точка 1 и 6 и став 3 и член 105 став 1 од Законот за кривичната постапка, како и член 27 од Правилникот за висината и начинот на определување на реално направените трошоци во кривичната постапка, со која обвинетиот е задолжен да плати износ од 7.555,00 денари во корист на буџетските средства на судот, од кои износ од 5.555,00 денари на име вешта награда за вештото лице сообраќаен инженер С. Ш. со пресметан ПДД, а преостанатиот износ од 2.000,00 денари преставува судски паушал, имајќи ги предвид траењето, сложеноста на постапката и имотната состојба на обвинетиот.

Согласно член 114 од Законот за кривичната постапка, оштетениот Н.П. од село Д.Б., С., се упатува своето имотно правно барање да го оствари во спор.

Предвид на сето погоре наведено, согласно член 499 став 1 од Законот за кривичната постапка се донесе одлука како во изреката на пресудата.

ОСНОВЕН СУД СТРУГА

К.бр.72/22

04.04.2022 година

Записничар,

Н.И., с.р.

С у д и ј а,

Ж.А., с.р.

ПОУКА: Против оваа пресуда дозволен е приговор до овој суд во рок од 8-осум дена од денот на приемот на пресудата, а по истекот на рокот за приговор, ако приговорот не е поднесен, пресудата ќе стане правосилна.

Д-ви на: ОЈО Струга, обвинетиот и оштетениот.

АНАЛИЗА НА ПРЕСУДА

Оваа пресуда е донесена од страна на Основниот суд Струга, како првостепен суд, од судијата Ж.А, како судија поединец, со записничар Н.И, постапувајќи по кривичниот предмет, оформен по предлог на Основното јавно обвинителство Струга, против обвинетиот А.Р. од село Д.Б., С., за кривично дело, Загрозување на безбедноста во сообраќајот од член 297 став (3) во врска со став (1) од КЗ, на ден 04.04.2022 година.

Пресудата е судска одлука со која на авторитативен начин, конечно и мериторно се решава предметот и пред да се тргне во анализа, треба да се утврди формата на пресудата односно дали истата ги содржи елементите на писмено изработена пресуда врз основа на член 408 став 1 од Законот за Кривична постапка.

- Писмено изработената пресуда мора наполно да и одговара на пресудата што е објавена. Пресудата мора да има увод, изрека и образложение.

Оваа пресуда, во целост ги содржи сите потребни/пропишани елементи што треба да ги има една пресуда.

Во уводот на пресудата, при опишување на кривичното дело кое му се става на товар на обвинетиот и при објавување на пресудата, во целост се содржани потребните податоци за тоа кој бил присутен на главната расправа и објавувањето на пресудата. Во делот на изреката на пресудата, *Се осудува*, во првата алинеја, *На парична казна во висина од 50-неесет дневни глоби....*, направена е техничка грешка (што суштински не влијае на самата изрека) на начин што наместо зборот “педесет” е употребен изразот “неесет”.

Во рамки на испитувањето на процесните претпоставки кои треба да бидат запазени односно дали судот е стварно надлежен да одлучува во предметот,

- врз основа на член 24 од Законот за кривична постапка, судовите во кривичните предмети судат во границите на својата стварна надлежност определена со закон, што значи дека во случајот, Основниот суд Струга е стварно надлежен да постапува и одлучува.

А во однос на месната надлежност,

- согласно член 26 став (1), месно надлежен по правило е судот на чие подрачје е извршено или обидено кривичното дело, што значи дека во случајов, Основниот суд Струга е месно надлежен да постапува, бидејќи самото дело е извршено на тоа подрачје, а и обвинетиот има живеалиште во рамки на ова подрачје. Првостепениот суд, согласно член 25 став (1) алинеја 5, За кривични дела за кои

како главна казна е пропишана парична казна или казна затвор до пет години, во прв степен суди судија поединец, е правилно составен.

Во случајот се работи за кривично дело, за кое гонењето се презема по службена должност од страна на јавниот обвинител, кој во рамки на своите надлежности поднесува предлог за гонење до надлежниот суд, и тоа

- согласно член 469 став (1), кривичната постапка се поведува врз основа на обвинителен предлог на јавниот обвинител....., а согласно член 42 став (1), основно право и основна должност на јавното обвинителство е да ги гони сторителите на кривични дела, и став (2), за кривични дела за кои се гони по службена должност јавниот обвинител е надлежен, согласно точка 4 од ставот (2), да го подига и застапува обвинителниот акт, односно обвинителниот предлог пред надлежниот суд.

Оваа постапка спаѓа во групата на Скратени постапки и за нејзино водење се применуваат одредбите од член 468 до член 481 од Законот за Кривична постапка, со кои се регулираат и уредуваат кривичните дела за кои како главна казна е пропишана парична казна или затвор до пет години.

Во случајот е донесена Пресуда со која се издава казнен налог, без одржување на главен претрес, согласно член 381 од Законот за кривична постапка.

Имено, согласно член 497 став (1), за кривични дела од надлежност на судија поединец кога за тоа се располага со доволно докази, јавниот обвинител може со обвинителниот предлог да му предложи на судот да донесе пресуда без одржување на главниот претрес. Во предлогот за донесување пресуда без главен претрес јавниот обвинител може да предложи изрекување на една или повеќе од следниве санкции или други мерки

1. Парична казна во висина од 10 до 100 дневни глоби.

А согласно член 499, ако се согласи со предлогот од член 497 на овој закон, судијата поединец ќе донесе пресуда со која ќе ги изрече санкциите или другите мерки или посебните мерки предложени од јавниот обвинител, став (1); изреката на пресудата од ставот (1) на овој член ја содржи и одлуката за имотно-правното побарување, ако постои таков предлог. Во образложението ќе се наведат само доказите кои го оправдуваат донесувањето на пресудата став (2); пресудата содржи поука за обвинетиот, во смисла на членот 501 став(2) од овој закон, дека по изминувањето на рокот за приговор, ако приговор не е поднесен, пресудата ќе стане правосилна, став (3).

Во изреката на пресудата, судот правилно го применил член 408 и 404 од Законот за Кривична постапка, согласно кој,

- ако обвинетиот е одуден на парична казна, во пресудата ќе се назначи рокот во кој треба паричната казна да се плати и начиното на замена на кој да се изврши паричната казна во случај на паричната казна да не може да се наплати ни по присилен пат, член 404 став (2), па Основниот суд Струга, лицето А.Р. го осудил на парична казна во висина од 50-педесет дневни глоби, со вредносот на дневната глоба во износ од 5-пет евра, во денарска противвредност или 15.424,00 денари,

во рок од 15 дена од денот на правосиноста на пресудата, а во случај на нејзино неизвршување, да се наплати преку присилна наплата, судот ќе ја изврши така што за секоја дневна глоба ќе определи по еден ден затвор. Истовремено, судот го задолжил осудениот и со трошоци на постапката во износ од 7.555,00 денаи, во рок од 15 дена од правосилноста на пресудата. А оштетениот во постапката, бил упатен своето побарување да го остварува во парница. Основното јавно обвинителство Струга, до надлежниот суд доставилео предлог за издавање на казнен налог во согласност со член 497 став (1), (2) и (3) од ЗКП. Основниот суд Струга, како надлежен суд, по разгледување на списите во предметот, донел пресуда во согласност со член 499 а во врска со член 497 од ЗКП. Судот по изведување и разгледување на доставените докази од Основното јавно обвинителство Струга, утврдување на фактичката сосостојба, заклучил дека се исполнети условите утврдени во член 499, за усвојување на предлогот поднесен од Основното јавно обвинителство Струга и донесување на пресуда за издавање на казнен налог. Судот со пресудата за издавање на казнен налог, одлучил за одговорноста на осудениот со изрекување на соодветна парична казна, го пропишал рокот за незиното извршување, како и условите за нејзино извршување доколку истата не може да се изврши по присилен пат, одлучил за трошоците на постапката, за имотно-правното барање на оштетениот и дал правна поука во писмената пресуда за правото на жалба по пресудата, која може да ја користи осудениот, во случај да не е задоволен од донесената пресуда.

К-100/22

**ВО ИМЕТО НА ГРАЃАНИТЕ
НА РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА**

ОСНОВНИОТ СУД ВО СТРУГА, судијата Ж.А. како поединец, со записничарот Н.И., постапувајќи во кривичниот предмет против обвинетиот П.Ж. од В., за кривично дело „Затајување“ од член 239 став 1 од Кривичниот Законик, оформен по обвинителниот предлог на Основното јавно обвинителство Струга, КО.бр.177/16 од 31.10.2016 година, по одржаната главна, јавна и усна расправа во присуство на застапникот на обвинението Јавниот обвинител Ц.Л., обвинетиот и неговиот бранител адвокат Е.Д. од С., на ден 01.06.2022 година, ја донесе и јавно објави следната:

ПРЕСУДА

I.

ДЕЛУМНО СЕ СТАВА НАДВОР ОД СИЛА и тоа по однос на кривичната санкција правосилната пресуда на Основен суд Струга К.бр.198/16 од 19.06.2017 година, со која обвинетиот П.Ж. од В., огласен е виновен за кривично дело „Затајување“ од член 239 став 1 од Кривичниот Законик и осуден на казна затвор во траење од 1(една) година и 6(шест) месеци.

II.

Обвинетиот П.Ж од В., за стореното кривично дело „Затајување“ од член 239 став 1 од Кривичниот Законик, согласно членовите 4, 32, 33, 34, 35 и 39 од Кривичниот Законик

СЕ ОСУДУВА

На казна затвор во траење од 8-осум месеци.

Согласно член 47 од Кривичниот Законик, времето поминато во притвор на обвинетиот сметано од 09.05.2022 година врз основа на решението КСП-4/22 од 13.04.2022 година, до денот кога истиот ќе биде спроведен во КПУ-Идризово Скопје, на издржување на казна затвор, му се засметува во изречената казна затвор.

Се задолжува обвинетиот да ги надомести трошоците на постапката во износ од 30.000,00 денари во корист на буџетските средства на судот, во рок од 15 дена по правосилноста на пресудата.

Оштетеното правно лице Друштво за услуги, производство и трговија „...“ ДООЕЛ со седиште во С. своето оштетно правно побарување да го остварува во спор.

Образложение

Основното јавно обвинителство Струга до насловниот суд поднесе обвинителен предлог, КО.бр.177/16 од 31.10.2016 година, против обвинетиот П.Ж. од В., за кривично дело „Затајување“ од член 239 став 1 од Кривичниот Законик.

Согласно решението на кривичниот совет при Основниот суд во Струга Кс.кр.бр.42/17 од 11.05.2017, на обвинетиот по подигнатиот обвинителен предлог му се судеше во отсуство, бидејќи истиот не беше достапен на државните органи на прогон, поради што му бил поставени и бранител по службена должност.

Со пресуда на овој суд, К.бр.198/16 од 19.06.2017 година, обвинетиот П.Ж. од В., бил огласен виновен за кривично дело „Затајување“ од член 239 став 1 од Кривичниот Законик и осуден на казна затвор во траење од 1-една година и б-шест месеци. Со истата пресуда задолжен бил да ги надомести трошоците на постапката во износ од 30.000,00 денари во корист на буџетските средства на судот, а донесена е и одлука оштетеното правно лице Друштво за услуги, производство и трговија „...“ ДООЕЛ оштетното побарување да го оствари во спор.

Со пресуда на Апелациониот суд Битола, КЖ-575/17 од 17.04.2018 година жалбата на Основниот јавен обвинител и жалбата на бранителот на обвинетиот П.Ж. од В., адвокат Ц.С. од С. биле одбиени како неосновани, а пресудата на Основниот суд Струга, К.бр.198/16 од 19.06.2017 година, освен во делот на одлуката за трошоците на кривичната постапка содржана во ставот II по однос на обвинетата К.Б. се потврдува.

На ден 10.08.2021 година обвинетиот П.Ж. преку неговиот бранител адвокат Е.Д. од С., а и лично преку Управата на КПД Идризово поднесе барање за повторување на кривичните постапки во кои наведе дека погоре наведената пресуда била донесена во отсуство на обвинетиот, поради што предложи судот да донесе решение со кои ќе дозволи повторување на кривичната постапка против обвинетиот.

Постапувајќи по барањето на осудениот, Кривичниот совет на насловниот суд донесе решение К-пов.бр.8/21 од 07.09.2021 година, со кое барањето за повторување на кривичната постапка лично и на бранителот на осудениот П.Ж. од В., адвокат Е.Д. од С. се уважува и се дозволува повторување на кривичната

постапка завршена со пресуда К.бр.198/16 од 19.06.2017 година, со која осудениот П.Ж. од село Л. О., бил огласен виновен за кривично дело „Затајување“ од член 239 став 1 од Кривичниот Законик и осуден на казна затвор во траење од 1-една година и 6-шест месеци.

Исто така, истиот совет донесе и решение КСП.бр.4/22 од 13.04.2022 година со кое го запре извршувањето на казната затвор изречена со горенаведената правосилна пресуда и према обвинетиот определи притвор во траење од 30-триесет дена сметано од денот и часот на неговото преместување од КПУ Идризово, Скопје во КПУ-Затвор Охрид, па до истекот на 30-триесеттиот ден, согласно член 165 став 1 точка 1 од Законот за кривичната постапка.

По правосилноста на решението со кое е уважено барањето на осудениот за повторување на кривичната постапка, судот закажа и одржа главна, јавна и усна расправа, на која застапникот на обвинението Јавниот обвинител Ц.Л. остана при поднесениот обвинителен предлог против обвинетиот, а во завршен збор кажа дека од признаието вина од страна на обвинетиот се утврдило дека обвинетиот го сторил кривичното дело за кое се обвинува, предлагајќи да биде огласен за виновен и да му биде изречена кривична санкција согласно Законот, а при одмерување на видот и висината на кривичната санкција судот да ги има во предвид олеснителните и отежителните околности на страната на обвинетиот. По однос на мерката притвор побара истата да биде продолжена и обвинетиот да остане во притвор до правосилноста на пресудата.

На главната расправа, обвинетиот изјави дека се чувствува виновен за кривичното дело за кое се обвинува со поднесеното обвинение односно дека ја признава вината за стореното кривично дело.

Со оглед дека обвинетиот ја призна вината за кривичното дело, судот утврди дека признавањето е доброволно, истиот не е присилен, принуден, ниту ставен во заблуда од некого, истиот е свесен од правните последици за признавање на вината, како и дека треба да ги надомести оштетните побарувања на оштетените доколку ги истакнат према него, како и да ги надомести трошоците на постапката.

Согласно член 455 став 3 од Законот за кривичната постапка, судот делумно ја стави во сила и тоа по однос на кривичната санкција правосилната пресуда на Основен суд Струга К.бр.198/16 од 19.06.2017 година, со која обвинетиот П.Ж. од В., огласен е виновен за кривично дело „Затајување“ од член 239 став 1 од Кривичниот Законик и осуден на казна затвор во траење од 1-една година и 6-шест месеци и обвинетиот П. Ж. од В., за стореното кривично дело „Затајување“ од член 239 став 1 од Кривичниот Законик, согласно членовите 4, 32, 33, 34, 35 и 39 од Кривичниот Законик, го осуди на казна затвор во траење од 8-осум месеци.

При одлуката за видот и висината на кривичната санкција, судот со подеднакво и должно внимание ги ценеше како отежителните, така и олеснителните околности што стојат на страната на обвинетиот а се од значење за нејзин правилен избор и индивидуализација. Така, очигледното планирање на кривичното дело од страна на обвинетиот, судот го оцени како отежителна околност, а на таков начин и користољубието на обвинетиот, бидејќи истиот очигледно испланирал на кој начин ќе го присвои возилото на оштетениот, а потоа истото ќе го продаде, што очигледно и го сторил имајќи предвид дека обвинетиот на главната расправа призна вина за стореното кривично дело. Искористувањето на односот на доверба, судот го оцени исто така на отежителен начин, а на таков начин судот го оцени и искуството на сторителот, и досега познат за сторител на сериозни кривични дела. Од друга страна пак,

околноста дека обвинетиот е татко на три деца од кои две малолетни, неговото признавање и каење за кривичното дело, што допринесе за ефикасно завршување на кривичната постапка, судот ги оцени на олеснителен начин. Отсуството на трајна последица, со оглед дека возилото очигледно му е вратено на сопственикот судот ја оцени како олеснителена околност, а на таков начин судот ја оцени и околноста што не се води постапка за друго кривично дело.

Имајќи ги предвид вака ценетите околности, доведени во контекст со виноста и личноста на сторителот, хоризонталната категоризација на кривичното дело, а според податоците за поранешниот живот на сторителот имајќи во предвид да против него изречени се три правосилни пресуди, овој суд цени дека со изречената казна затвор во траење од 8-осум месеци, како во изрекатаб на пресудата, ќе се остварат целите на казнувањето предвидени во член 32 од Кривичниот Законик, и со неа покрај остварувањето на правдата, ќе се спречи обвинетиот во иднина да врши кривични дела, ќе се влијае врз негово превоспитување, а воспитно ќе се влијае и врз останатите работни луѓе и граѓани во средината каде што обвинетиот живее да не вршат кривични дела.

Согласно член 47 од Кривичниот Законик, времето поминато во притвор на обвинетиот сметано од 09.05.2022 година врз основа на решението КСП-4/22 од 13.04.2022 година, до денот кога истиот ќе биде спроведен во КПУ-Идризово Скопје, на издржување на казна затвор,му се засметува во изречената казна затвор.

Согласно член 114 од Законот за кривичната постапка оштетеното правно лице Друштво за услуги, производство и трговија „...“ ДООЕЛ со седиште во С. се упатува своето имотно правно барање да го оствари во спор.

Согласно член 102 став 1 и 2 точка 1, 6 и 8 од Законот за кривичната постапка, во врска со член 105 став 1 од цитираниот Закон, судот ја задолжи обвинетиот да ги надомести трошоците на постапката во износ од 33.000,00 денари во корист на буџетските средства на судот од кои износ од 9.000,00 денари за едно застапување со 20% часовнин и 30% паушал на обвинетиот од страна на неговиот бранител поставен по службена должност адвокат Ц.С. за три застапувања вкупно 27.000,00 денари, а преостанатиот износ од 6.000,00 денари на име паушал, имајќи ги предвид времетраењето и сложеноста на постапката, како и имотната состојба на обвинетиот.

Имајќи го во предвид сето погоре наведено, а согласно член 455 став 3 од Законот за кривичната постапка, судот одлучи како во изреката на пресудата.

ОСНОВЕН СУД СТРУГА

К.бр.100/22

01.06.2022 година

Записничар,
Н.И., с.р.

С у д и ј а,
Ж.А., с.р.

ПОУКА: Рок за жалба 8 дена од денот на доставувањето на преписот преку овој суд до Апелационен суд Битола.

Против пресудата обвинетиот не може да поднесе жалба поради погрешно утврдена фактичка состојба.

Достави на: ОЈО Струга, обвинетиот и бранителот адвокат Е.Д. од С..

АНАЛИЗА НА ПРЕСУДА

Оваа пресуда е донесена од страна на Основниот суд Струга, како првостепен суд, од судијата Ж.А, како судија поединец, со записничар Н.И, постапувајќи по кривичниот предмет, оформен по обвинителен предлог на Основното јавно обвинителство Струга, против обвинетиот П.Ж. од В., за кривично дело, Затајување од член 239 став (1) од КЗ, на ден 01.06.2022 година.

Пресудата е судска одлука со која на авторитативен начин, конечно и мериторно се решава предметот и пред да се тргне во анализа, треба да се утврди формата на пресудата односно дали истата ги содржи елементите на писмено изработена пресуда согласно член 408 став 1 од Законот за Кривична постапка....*писмено изработената пресуда мора наполно да и одговара на пресудата што е објавена. Пресудата мора да има увод, изрека и образложение, став (1). Уводот на пресудата содржи назначување дека пресудата се изрекува во името на граѓаните на Република Северна Македонија, назив на судот, име и презиме на претседателот и на членовите на советот и на записничарот, име и презиме на обвинетиот, кривичното дело за кое е обвинет и дали бил присутен на главната расправа, денот на главната расправа и дали главната расправа била јавна....*став (2). *Изреката на пресудата ги содржи личните податоци на обвинетиот од член 205 став (1)) и одлуката со која обвинетиот се огласува за виновен за делото за кое е обвинет...., став (3), ако обвинетиот е огласен за виновен, изреката на пресудата мора да ги опфати потребните податоци наведени во членот 404 од овој закон ...*став (4). *Во образложението на пресудата судот ќе ги изнесе причините за секоја точка од изреката, а особено фактите што ги цени како докажани или недокажани, од кои докази ги утврдил тие факти, од кои причини не уважил одделни предлози на странките, од кои причини...*став (6). Во случајот, пресудата ги содржи пропишаните елементи што треба да ги има една пресуда. Од уводот на пресудата може да се заклучи дека таа ги содржи пропишаните податоци. Постапката се водела во присуство на

застапникот на обвинението, обвинетиот и неговиот бранител. Во однос на образложението кое што го содржи пресудата, може да се извлече заклучок, дека во целост е запазена пропишаната законска форма и структура, со што истата е јасна, концизна и во целост одговара на изведените докази и утврдените решителни факти. Во рамки на испитувањето на процесните претпоставки кои треба да бидат запазени односно дали судот е стварно надлежен да одлучува во предметот, согласно член 24, *судовите во кривичните предмети судат во границите на својата стварна надлежност определена со закон*, што значи дека во случајот, Основниот суд Струга е стварно надлежен да постапува и одлучува. Во однос на месната надлежност, согласно член 26 став (1), *месно надлежен по правило е судот на чие подрачје е извршено или обидено кривичното дело*, што значи дека, во случајов, по извршната судска одлука, Основниот суд Струга е месно надлежен да постапува. Судот е правилно составен, согласно член 25 став (1) алинеја 5, *за кривични дела за кои како главна казна е пропишана парична казна или казна затвор до 5 години, во прв степен суди судија поединец*. Во случајот се работи за кривично дело, Затајување, дефиниран во член 239 став (1) од КЗ, согласно кој, *тој што противправно за себе или за друг ќе присвои туѓ подвижен предмет што му е доверен, ќе се казни со парична казна или затвор до три години*. За ова кривично дело, гонењето се презема по службена должност од страна на јавното обвинителство, согласно член 39 став (1), *основно право и должност на јавниот обвинител е да ги гони сторителите на кривични дела за кои гонењето се презема по службена должност*, а согласно став (2), *во предметте за кривични дела за кои гонењето се презема по службена должност, јавниот обвинител има право и должност да*, согласно точка 9 од ставот (2), *поднесува и застапува обвиненија пред надлежниот суд*. За стореното кривично дело, во текот на 2017 година надлежниот суд, по донесено решение на Кривичниот совет ја водел постапката во отсуство на обвинетиот и донел пресуда со која истиот го осудил на казна затвор во траење од 1-една година и 6-шест месеци, го задолжил со трошоци на постапката, а во однос на оштетеното побарување, оштетениот бил упатен своето побарување да го истварува во парница. Против оваа пресуда, била поднесена жалба од Основниот јавниот обвинител и бранителот на обвинетиот до Апелациониот суд Битола, но истите биле одбиени како неосновани. По започнување на издржување на казната затвор, обвинетиот преку неговиот бранител, а и лично преку упрљавата на КПД Идризово, до Основен суд Струга поднел барање за повторување на постапката, со образложение дека пресудата била донесена во отсуство поради што бара од надлежниот суд да донесе Решение за повторување на постапката. Кривичниот совет по разгледување на барањето, правилно постапил кога донел решение за повторување на постапката и во истото определил согласно член 455 став (3) од Кривичниот закон, *кога судот во новата постапка ќе донесе пресуда, ќе изрече дека поранешната пресуда делумно или во целост се става надвор од сила или дека се остава во сила. Во казната што ќе ја определи со новата пресуда судот на обвинетиот ќе му ја засмета издржаната казна, а ако повторување е определено само за некое од делата за кои обвинетиот бил осуден, судот ќе изрече нова единствена казна според одредбите на Кривичниот законик*.

Судот правилно постапил кога одлучил издржувањето на казната затвор да се запре и определил притвор во согласност со член 165 ств (1), *ако постои основано сомневање дека определено лице сторило кривично дело, доколку притворот е неопходен за непречено водење на кривичната постапка, против тоа лице може да се определи притвор, ако, точка 1, се крие, не може да се*

утврди неговиот идентитет или ако постојат други околности што укажуваат на опасност од бегство. Во повторената постапка, во присуство на основниот јавен обвинител, обвинетиот и неговиот бранител биле превземени пропишаните процесни дејства согласно закон, при што на главната расправа, обвинетиот го признал делото. Судот по даденото признаие, постапил во согласност со член 381 став (1), по даденото признаие за вината, судијата поединец, односно претседателот на советот е должен да испита дали признаието е доброволно, дали обвинетиот е свесен за правните последици од признавањето на вината, за последиците сврзани за имотнoправното побарување и трошоците на кривичната постапка и му укажал на обвинетиот дека, во однос на пресудата или делот од пресудата што е донесена како резултат на признавањето на вината на обвинетиот во текот на главната расправа, обвинетиот не може да поднесе жалба поради погрешно утврдена фактичка состојба. Надлежниот суд правилно постапил во однос на имотнoправното барање на оштетениот, кога го упатил истотода го остварува во парница, во согласност со член 114 став (1), за имотнoправното барае одлучува судот, а согласно став (2) алинеја 3, доколку доказите во кривичната постапка не даваат доволна основа за целосно или делумно пресудување на имотнoправното барање, а за нивно дополнително обезбедување постои опасност од неоправдано одолжување на кривичната постапка, судот ќе го упати оштетениот имотнoправното барање да го остварува. Судот правилно ги применил одредбите од КЗ во однос на границите на одмерување на казната и засметување на притворот и веќе издржаниот затвор во изречената казна, член 47 став (1), времето поминато во притвор, како и секое лишување од слобода во врска со кривично дело, се засметуваат во изречената казна затвор, малолетнички затвор и парична казна.

Во пресудата е содржана правна поука, за правото на жалба, што му стои на располагање на осудениот, кое право може да го користи до непосредно повисокиот суд, доколку не е задоволен од донесената пресуда.

К.бр.106/21

**ВО ИМЕТО НА ГРАЃАНИТЕ НА
РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА**

ОСНОВНИОТ СУД ВО СТРУГА, како првостепен кривичен суд, составен од судијата Ж.А., како поединец, со записничарот Н.И., во кривичниот предмет против обвинетиот Т.К. од С., за кривично дело "Неплаќање издршка" од член 202 став 1 од Кривичниот Законик, постапувајќи по обвинителниот предлог на Основното Јавно обвинителство Струга, КО.бр124/21 од 07.06.2021 година, по одржаната главна, јавна и усмена расправа, во присуство на застапникот на обвинението Јавниот обвинител Ц.Л. и бранителот на обвинетиот поставен по службена должност адвокат Д.Ј. од С., во отсуство на обвинетиот, на ден 21.06.2022 година, ја донесе и јавно објави следната:

ПРЕСУДА

Обвинетиот:

Т.К., роден на ден . година, во С., каде и живее на улица „“ бр., Македонец, државјанин на Република Северна Македонија, разведен со ЕМБГ ., осудуван.

ВИНОВЕНЕ

Затоа што:

Во периодот од 15.05.2017 година до 10.05.2021 година, одбегнувал да дава издршка за неговата малолетна ќерка А.К. определена врз извршна судска одлука-Пресуда на Основниот суд во Струга П2.бр.59/17 од 06.11.2017 година и тоа по 3.000,00 денари месечно, на кој начин во наведениот период одбегнал да дава издршка во вкупен износ од 141.000,00 денари.

Со опишаните дејствија обвинетиот сторил кривичното дело "Неплаќање издршка" од член 202 став 1 од Кривичниот Законик.

Согласно цитираниот член и членовите 4, 32, 33, 34, 35, 39, 48, 48-а, 49 и 50 од Кривичниот Законик, му се изрекува,

У С Л О В Н А   О С У Д А

Му се утврдува казна затвор во траење од 6-шест месеци и се определува дека таа нема да се изврши ако осудениот за време од 1-една година не стори ново кривично дело.

Согласно член 202 став 2 од Кривичниот Законик, му се наложува на обвинетиот во рок од 30-триесет дена по правосилноста на оваа пресуда да ја исполни пристигнатата обврска за плаќање на досудената издршка во вкупен износ од 141.000,00 денари, за неговата ќерка А.К., преку нејзината мајка Р.К. и во иднина уредно да ја плаќа досудената издршка.

Согласно член 53 од Кривичниот Законик, условната осуда ќе се отповика доколку осудениот во определениот рок не ги исполни пристигнатите обврски за плаќање на издршката.

Се задолжува обвинетиот да ги надомести трошоците на кривичната постапка во износ од 10.800,00 денари во корист на буџетските средства на судот, како и да и исплати износ од 17.600,00 денари на оштетената на име трошоци на постапката, во рок од 15 дена по правосилноста на пресудата.

О б р а з л о ж е н и е

Основното јавно обвинителство во Струга, до судот против обвинетиот Т.К. од С., поднесе обвинителен предлог КО.бр.124/21 од 07.06.2021 година, за кривично дело „Неплаќање издршка” од член 202 став 1 од Кривичниот Законик.

Постапувајќи по поднесениот обвинителен предлог, судот закажа и одржа главна, јавна и усмена расправа, на која застапникот на обвинението Јавниот обвинител Ц.Л., во завршен збор кажа дека од сите изведени докази на главната расправа се утврдило дека обвинетиот го сторил кривичното дело за кое што се обвинува, поради што побара да биде огласен за виновен и да му биде изречена кривична санкција согласно Законот.

Согласно решението на Кривичниот совет на овој суд Кс.Кр.бр.77/22 од 06.05.2022 година, на обвинетиот му се суди во отсуство.

Судот на главната расправа ги изведе предложените докази со сослушување на оштетената Р.К., со читање на Пресуда од Основен суд Струга П2.бр.59/17 од 06.11.2017 година, потврда за КЕ од 26.05.2021 година на Основен кривичен суд Скопје, па по совесната и сестрана оценка на секој доказ поединечно и во врска со другите докази, во смисла на член 399 од Законот за кривичната постапка, во контекст и на одбраната на обвинетиот, ја утврди следната фактичка состојба:

Обвинетиот Т.К., роден на ден . година во С., каде и живее на улица „“ бр.. Истиот е осудуван и моментално недостапен на органите на прогонот.

Обвинетиот и оштетената Р.К. се поранешни брачни другари. Додека сеуште траела брачната заедница, на ден 30.01.2014 година им се родила ќерката А.К..

Бракот бил разведен со пресуда П2-59/17 од 06.11.2017 година, која станала правосилна на ден 04.12.2017 година.

Со истата пресуда, обвинетиот бил задолжен на име издршка за неговата ќерка А.К., преку законскиот застапник - нејзината мајка Р.К., да плаќа по 3.000,00 денари месечно, најкасно до 10-десетиот ден во месецот за тековниот месец, почнувајќи од денот на подесување на тужбата 15.05.2017 година, додека постојат законски услови за тоа. Меѓутоа и покрај ваквата обврска наложена со погорецитираната пресуда, обвинетиот не плаќал издршка за неговата ќерка - оштетената за периодот од 15.05.2017 година до 10.05.2021 година, во вкупен износ од 141.000,00 ден.

Од вака утврдената фактичка состојба, произлезе дека во дејствијата на обвинетиот содржани се битните обележја кои го сочинуваат законското битие на кривичното дело „Неплаќање издршка“ од член 202 став 1 од Кривичниот Законик.

Имено, согласно член 202 став 1 од Кривичниот Законик, ова кривично дело го врши тој што одбегнува да дава издршка определена врз основа на извршна судска одлука или порамнување.

Во конкретниот случај од правосилната и извршна судска одлука - пресудата на Основниот суд Струга, П2.бр.59/17 од 06.11.2017 година, неспорно произлезе и се утврди фактот дека обвинетиот бил задолжен на име придонес во издржувањето на неговата ќерка, да плаќа месечна издршка по 3.000,00 денари, најдоцна до 10-десетиот ден, во месецот, преку нејзината законска застапничка - мајката Р.К., почнувајќи од денот на подесување на тужбата 15.05.2017 година, додека постојат законски услови за тоа. Ваквите околности беа поткрепени и од страна на оштетената Р.М. сослушана на главната расправа која во својот исказ потврди дека обвинетиот немал платено никаква издршка за малолетната А. во периодот од 15.05.2017 година до 10.05.2021 година во вкупен износ од 141.000,00 денари.

Со оглед на вака изведените докази и со нив утврдените решавачки факти за утврдување на постоење на кривичното дело и кривичната одговорност на обвинетиот во врска со истото, овој суд смета дека обвинетиот со превземените дејствија во време, место и начин како во изреката на пресудата ги остварил битните обележја на кривичното дело „Неплаќање издршка“ по член 202 став 1 од КЗ, поради што истиот го огласи виновен за делото и му изрече кривична санкција како во изреката на пресудата.

При одлуката за видот и висината на кривичната санкција, Судот со должно и подеднакво внимание ги ценеше како отежнителните, така и олеснителните околности што стојат на страната на обвинетиот при сторувањето на кривичното дело, а се од значење за нејзино правилно одмерување и индивидуализација. Така, степенот на кривичната одговорност на обвинетиот за стореното кривично дело, Судот го оцени како отежнителна околност и тоа пред се поради изразената свест и волја за вршење на делото. На таков начин, Судот ги оцени и побудите поради кои што обвинетиот го сторил кривичното дело. Како отежнителна околност, беше оценета и јачината на загрозувањето на заштитениот објект согласно Законот, како и дека обвинетиот е осудуван. Од друга страна пак, личните прилики на обвинетиот, судот ги оцени како олеснителни околности.

Имајќи ги во предвид вака ценетите околности, доведени во контекст со тежината на кривичното дело, виновноста и личноста на обвинетиот и неговата имотна состојба, овој суд смета дека со изрекувањето на алтернативната мерка условна осуда како во изреката на пресудата ќе се остварат целите на казнувањето предвидени во член 32 од КЗ, доволно ќе се влијае врз обвинетиот во

иднина да не се јавува како сторител на било какво кривично дело, ќе се изврши врз него потребното влијание за негово превоспитување, секако и воспитно ќе се влијае врз останатите граѓани да не вршат кривични дела. Овој суд очекува дека обвинетиот во иднина ќе го корегира своето однесување и повеќе да не се јавува како сторител на кривични дела, во спротивно на истиот ќе му бидат изречени многу построги кривични санкции предвидени со Законот.

Согласно член 202 став 2 од Кривичниот Законик, на обвинетиот му е наложено да ја исполни пристигната обврска за плаќање на издршката и во иднина редовно да ја плаќа истата.

Од друга страна, во контекст на тоа, судот врз основа на член 53 од Кривичниот Законик определи дека изречената условна осуда ќе се отповика доколку осудениот во определениот рок со пресудата не ги исполни пристигнатите обврски за плаќање на издршката.

Судот ја ценеше одбраната дадена од страна на бранителот на обвинетиот адвокат Д.Ј. поставен по службена должност дека во постапката не се докажало надвор од разумно сомневање дека обвинетиот го сторил кривичното дело што му се става на товар, односно дека не се утврдила неговата економско финансиска состојба, дали поседувал некаков имот или имал некакви лични примања односно дали остварувал некакви приходи и дали и во колкава можност бил да плаќа издршка, но судот ваквата одбрана не ја прифати бидејќи истата е дадена со цел да се избегне кривична одговорност, а од друга страна со правосилната пресуда П2-59/17 од 06.11.2017 година, е задолжен да ја плаќа издршката во износ од 3.000,00 денари, која парничниот суд му ја досудил, согласно околностите кога била донесена оваа пресуда и релевантна е материјалната состојба на обвинетиот.

Согласно член 102 став 1 и 2 точка 6 и 7 и став 3 од ЗКП, во врска со член 105 став 1 од истиот Закон, судот го задолжи обвинетиот да ги надомести трошоците на кривичната постапка во вкупен износ од 10.800,00 денари во корист на буџетските средства на судот, од кои износ од 7.800,00 денари за едно застапување од страна на бранителот поставен по службена должност адвокат Д.Ј., а преостанатиот износ од 3.000,00 денари претставува судски паушал, имајќи го во предвид траењето, сложеноста на постапката, како и имотната состојба на обвинетиот, како и да и исплати износ од 17.600,00 денари на оштетената на име трошоци на постапката, како награда за две застапување на рочишта за главна расправа од страна на нејзиниот полномошник адвокат Ј.П., истите пресметани на основица од 5.000,00 денари, согласно Тарифата за награда и надоместок на трошоците за работа на адвокатите, имајќи ја во предвид запретаната казна за ова кривично дело предвидено во Кривичниот законик.

Имајќи го предвид горното се одлучи како во изреката на пресудата.

ОСНОВЕН СУД СТРУГА,

К.бр.106/21

21.06.2022 година

Записничар,

Н..И., с.р.

С у д и ј а

Ж.А., с.р.

ПОУКА: Против оваа пресуда дозволена е жалба во рок од 8- осум дена од приемот на преписот на пресудата, преку овој суд до Апелационен суд Битола.

Д-ви: на ОЈО -Струга, бранителот на обвинетиот адв Д.Ј., оштетената и нејзиниот полномошник адв Ј.П..

АНАЛИЗА НА ПРЕСУДА

Оваа пресуда е донесена од страна на Основниот суд Струга, како првостепен суд, од судијата Ж.А, како судија поединец, со записничар Н.И, постапувајќи по кривичниот предмет, оформен по обвинителен предлог на Основното јавно обвинителство Струга, против обвинетиот Т.К. од С., за кривично дело, Неплаѓање издршка од член 202 став (1) од КЗ, на ден 21.06.2022 година.

Пресудата е судска одлука со која на авторитативен начин, конечно и мериторно се решава предметот и пред да се тргне во анализа, треба да се утврди формата на пресудата односно дали истата ги содржи елементите на писмено изработена пресуда врз основа на член 408 став 1 од Законот за Кривична постапка....*писмено изработената пресуда мора наполно да и одговара на пресудата што е објавена. Пресудата мора да има увод, изрека и образложение, став (1). Уводот на пресудата содржи назначување дека пресудата се изрекува во името на граѓаните на Република Северна Македонија, назив на судот, име и презиме на претседателот и на членовите на советот и на записничарот, име и презиме на обвинетиот, кривичното дело за кое е обвинет и дали бил присутен на главната расправа, денот на главната расправа и дали главната расправа била јавна....*став (2). *Изреката на пресудата ги содржи личните податоци на обвинетиот од член 205 став (1) и одлуката со која обвинетиот се огласува за виновен за делото за кое е обвинет...., став (3), ако обвинетиот е огласен за виновен, изреката на пресудата мора да ги опфати потребните податоци наведени во членот 404 од овој закон...став (4). Во образложението на пресудата судот ќе ги изнесе причините за секоја точка од изреката, а особено фактите што ги цени како докажани или недокажани, од кои докази ги утврдил тие факти, од кои причини не уважил одделни предлози на странките, од кои причини...став (6).* Пресудата ги содржи потребните/пропишани елементи што треба да ги има една пресуда. Од уводот на пресудата може да се заклучи дека таа ги содржи пропишаните податоци. Постапката се водела во присуство на застапникот на обвинението и бранителот на обвинетиот поставен по службена должност, а во отсуство на обвинетиот. Во однос на образложението кое што го содржи пресудата, може да се извлече заклучок, дека во целост е запазена пропишаната законска форма и структура, со што истата е јасна, концизна и во

целост одговара на изведените докази и утврдените решителни факти. Во рамки на испитувањето на процесните претпоставки кои треба да бидат запазени односно дали судот е стварно надлежен да одлучува во предметот, согласно член 24, *судовите во кривичните предмети судат во границите на својата стварна надлежност определена со закон*, што значи дека во случајот, Основниот суд Струга е стварно надлежен да постапува и одлучува.

Во однос на месната надлежност, согласно член 26 став (1), *месно надлежен по правило е судот на чие подрачје е извршено или обидено кривичното дело*, што значи дека, во случајов, по извршната судска одлука, Основниот суд Струга е месно надлежен да постапува. Судот е правилно составен, согласно член 25 став (1) алинеја 5, *за кривични дела за кои како главна казна е пропишана парична казна ии казна затвор до 5 години, во прв степен суди судија поединец*.

Во случајот се работи за кривично дело, Неплаќање на издршка, дефиниран во член 202 од КЗ, согласно кој, *тој што одбегнува да дава издршка определена врз основа на извршна судска одлука или порамнување, ќе се казни со парична казна или затвор до една година.*, став (1). За ова кривично дело, гонењето се презема по службена должност од страна на јавното обвинителство, согласно член 39 став (1), *основно право и должност на јавниот обвинител е да ги гони сторителите на кривични дела за кои гонењето се презема по службена должност*, а согласно став (2), *во предметте за кривични дела за кои гонењето се презема по службена должност, јавниот обвинител има право и должност да*, согласно точка 9 од ставот (2), *поднесува и застапува обвиненија пред надлежниот суд*. Со изречената пресуда, судот одлучил по однос на кривичното дело на начин што на осудениот му изрекол условна осуда-казна затвор во траење од 6 месеци, која нема да се изврши, ако осуденото лице за време од една година не стори ново кривично дело и го задолжил осуденото лице, во рок од 30 дена да ги исплати пропуштените рати на име издршка. Судот правилно постапил кога го применил член 53 алинеја 4 од КЗ, согласно кој, *судот...може да ја отповика условната осуда и да ја изрече казната што е утврдена во условната осуда*. При определување на трошоците на постапкаа, судот правилно ги применил одредбите од член 105 став (1), согласно кој, *кога судот ќе го огласи обвинетиот за виновен во пресудата ќе изрече дека е должен да ги надомести трошоците на кривичната постапка, а бо брска со член 102 став (1), трошоците на постапката се издатоци направени по повод кривичната постапка, од нејзиното поведување до нејзиното завршување.....*, а согласно став (2), *трошоците на кривичната постапка опфаќаат, точка 6 од став (2),паушален износ и точка 7 од ставот (2), награда и нужни издатоци на бранителот....* Од пресудата, може да се изведе заклучок дека судот во целост и на правилен начин го применил член 32 од КЗ, согласно кој, *покрај остварување на правдата, цел на казнувањето е, 1) спречување на сторителот да врши кривични дела и негово превоспитување и 2) воспитно да се влијае врз другите да не вршат кривични дела*. Од образложението на пресудата може да се заклучи дека судот правилно ги применил и одредбите за правилно одмерување на казната, содржани во член 34 став (1), *на сторителот на кривично дел му се изрекува казната пропишана за стореното кривично дело, а поблага казна од пропишаната може да се изрече...*,а согласно член 39, *судот ќе му одмери казна на сторителот на кривично дело во границите што се пропишани со закон за тоа дело, имајќи ги предвид кривичната одговорност на сторителот, тежината на делото и целите на казнувањето*, став (1), *судот ќе ги има предвид сите околности што*

влијаат казната да биде помала или поголема (олеснувачки и отежнувачки околности), а особено: степенот на кривичната одговорност, побудите од кои е сторено делото..., став (2), при одмерувањето на казната судот посебно ќе води сметка за вкупното дејство на казната и нејзините последици врз личноста на сторителот и потребите на неговата ресоцијализација, став (3). Како резултат на правилната примена на наведените одредби, судот бил во можност, правилно да ги примени и одредбите од член 48, 48-а, 49 и член 50 од КЗ, за изрекување на условна осуда како алтернативна мерка. Значи, простепениот суд правилно постапил, кога при изрекување на условната осуда, покрај став (1) од член 202, го применил и став (2), при изрекувањето условна осуда ги исплати пристигнатите обврски и во иднина уредно да ја плаќа издршката. Во пресудата е содржана правна поука, за правото на жалба, што му стои на располагање на осудениот, кое право може да го користи до непосредно повисокиот суд, доколку не е задоволен од донесената пресуда.

К.бр.140/21
ВО ИМЕТО НА ГРАЃАНИТЕ
НА РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА

ОСНОВНИОТ СУД ВО СТРУГА, во совет составен од судијата Ж. А. како Претседател на советот и судиите поротници Ј. Ј. и Д. З. како членови на советот, со записничарот Н. И., постапувајќи во кривичниот предмет против обвинетиот А. А. од село Ф., С., за кривично дело „Неовластено изработување, држење, посредување и тргување со оружје или распрскувачки материи“ од член 396 став 1 од Кривичниот Законик, оформен по обвинителниот акт на Основното јавно обвинителство Струга, КО.бр.129/21 од 30.07.2021 година, по одржаната главна, јавна и усна расправа во присуство на застапникот на обвинението Јавниот обвинител С. А., обвинетиот и неговиот бранител А. У. од С., на ден 27.09.2021 година ја донесе и јавно објави следната:

ПРЕСУДА

Обвинетиот:

А. А. од татко С. и мајка Р., мом. Ц., роден 01.01.1979 година во село Ф., каде и живее, Албанец, државјанин на Република Северна Македонија, работник, вработен со плата од 12.000,00 денари, оженет за М. моминско Ц., оженет и татко на пет малолетни деца, писмен со завршено основно образование, безимотен, со ЕМБГ....., осудуван со пресуда К.бр../07 од 06.02.2007 година, за кривично дело од член 256 став 3 од КЗ, на казна затвор од 6-шест месеци условно за 1-една година, со пресуда К.бр../10 од 15.06.2011, за кривично дело од член 297 став 3 во врска со став 1 од КЗ, на парична казна од 12.240,00 денари, со пресуда К.бр../10 од 27.01.2011 година, за кривично дело од член 396 став 1 од КЗ, на казна затвор од 1-една година условно за 2-две години, со пресуда К.бр../12 од 10.09.2012 година, за кривично дело од член 215 став 1 од КЗ, на казна затвор во траење од 5-пет години, не се води постапка за друго кривично дело, во притвор од 11.05.2021 година,

ВИНОВЕН Е

Затоа што:

На ден 11.05.2021 година во С. и Д., неовластено држел огнено оружје и муниција, на начин што обвинетиот А. А. од обвинетиот Н. А., за кого постапката е сеуште во тек, кај бензиската пумпа Окта кај с. Н. С., Д, примил и ги зел платнената сина торба со натпис „Диа Сорим“ во која имало полуавтоматско кусо огнено оружје пиштол марка Necler & Koch USP Compact со калибар 9 мм Пара и една хартиена паковка со муниција за огнено оружје 50 куршуми калибар 9 мм Пара наменети за испалување од огнено оружје, по што обвинетиот А. А. истите ги зел со себе, ги ставил во своето возило марка „мерцедес“ со регистарски таблички СУ .. АЦ, заминал за С., каде во близина на фабриката Подгорка во С.,

бил запреен од страна на полициски службеници заедно со платнена сина торба со натпис „Диа Сорим“ во која се наоѓало полуавтоматското кусо огнено оружје пиштол марка Hecler & Koch USP Compact со калибар 9 мм Пара и една хартиена паковка со муниција за огнено оружје 50 куршуми калибар 9 мм Пара наменети за испалување од огнено оружје, кои на ваков начин без да поседува за истите дозвола, неовластено ги држел кај себе.

Со опишаните дејствија обвинетиот сторил кривично дело „Неовластено изработување, држење, посредување и тргување со оружје или распрскувачки материи“ од член 396 став 1 од Кривичниот Законик.

Согласно цитираниот член и став и членовите 4, 32, 33, 34, 35, 39, 40 став 1 точка 2 и член 41 став 1 точка 5 од Кривичниот Законик,

С Е О С У Д У В А

На казна затвор во траење од 2-две години.

Согласно член 47 од Кривичниот Законик, времето поминато во притвор сметано од 11.05.2021 година до правосилноста на пресудата на обвинетиот му се засметува во изречената казна затвор.

Согласно член 396 став 5 од Кривичниот Законик, од обвинетиот се одземаат полуавтоматско кусо огнено оружје пиштол марка Hecler & Koch USP Compact со калибар 9 мм Пара и една хартиена паковка со муниција за огнено оружје 50 куршуми калибар 9 мм Пара наменети за испалување од огнено оружје.

Се задолжува обвинетиот да ги надомести трошоците на постапката во износ од 5.000,00 денари во корист на буџетските средства, во рок од 15 дена по правосилноста на пресудата.

Образложение

Основното јавно обвинителство Струга до насловниот суд поднесе обвинителен акт, КО.бр../21 од 30.07.2021 година против обвинетиот А. А. од село Ф., С., за кривично дело „Неовластено изработување, држење, посредување и тргување со оружје или распрскувачки материи“ од член 396 став 1 од Кривичниот Законик.

Постапувајќи по поднесеното обвинение, судот закажа и одржа главна и јавна расправа на која застапникот на обвинението Јавниот обвинител С. А. остана при подигнатиот обвинителен акт против обвинетиот. Во завршен збор кажа дека имајќи го предвид даденото признание на вина од обвинетиот на расправата, предложи судот истиот да го огласи виновен и да му изрече кривична санкција согласно Законот. При одмерувањето на видот и висината на кривичната санкција предложи судот на отежнителен начин да го цени поранешниот живот на обвинетиот, додека во поглед на олеснувачките околности да бидат ценети презентираниите лични околности на главната расправа.

На главната расправа обвинетиот А. А. изјави дека се чувствува виновен за кривичното дело „Неовластено изработување, држење, посредување и тргување со оружје или распрскувачки материи“ од член 396 став 1 од Кривичниот

Законик, за кое се обвинува со обвинителниот акт на Основното јавно обвинителство Струга, односно во целост ја признава вината за истото.

Со оглед да обвинетиот ја призна вината за кривичното дело за кое се обвинува со обвинителниот предлог, судот утврди дека признавањето е доброволно, не е измамен од никого, ниту присилен, дека обвинетиот е свесен за правните последици од признавањето на вината, како и за трошоците на кривичната постапка.

Од тие причини судот го огласи обвинетиот А. А. виновен за кривично дело „Неовластено изработување, држење, посредување и тргување со оружје или распрскувачки материи“ од член 396 став 1 од Кривичниот Законик и му изрече кривична санкција како во изреката на пресудата.

При одлуката за висината на изречената казна затвор, судот ги имаше предвид како отежнителните, така и олеснителните околности кои што стојат на страна на обвинетиот, а се од значење за нејзин правилен избор и индивидуализација. Степенот на кривичната одговорност на обвинетиот за стореното кривично дело судот го ценеше на отежнителен начин имајќи предвид дека обвинетиот делувал со директна умисла при извршување на кривичното дело. На таков начин судот ја оцени и јачината на загрозување на заштитеното добро согласно Законот. Поранешниот живот на обвинетиот, досега познат како сторител на кривични дела во неколку наврати, помеѓу кои и повратник за кривичното дело за кое сега е огласен виновен, судот го оцени на отежнителен начин.

Од друга страна пак, личните и семејните прилики на обвинетиот судот ги ценеше на олетнителен начин, а поради следното. Обвинетиот е семеен човек, оженет и татко на пет малолетни деца, неговата сопруга е невработена што произлегува од историјата за пациент на нејзино име од матичен лекар бидејќи стои дека е неосигурена по ниту еден основ, а истата е и со здравствени проблеми, како и здравствените проблеми на неговите малолетни деца, судот ги ценеше како особено олеснувачки околности. Однесувањето на обвинетиот на главната расправа пред судот, истиот ја призна вината за стореното кривично дело и изрази каење за истото, судот исто така ги оцени на олеснителен начин.

Имајќи ги предвид вака ценетите отежнителни и олеснителни околности доведени во контекст со личноста на сторителот и тежината на кривичното дело, овој суд е на мислење дека со изречената казна затвор во висина како во изреката на пресудата, која е ублажена казна затвор за конкретното кривично дело согласно правилата за судско ублажување на казната, основано може да се очекува дека целите на казнувањето предвидени во член 32 од Кривичниот Законик ќе се остварат и со неа покрај остварувањето на правдата ќе се спречи обвинетиот во иднина да врши кривични дела и ќе се изврши потребното влијание за негово превоспитување, а воспитно ќе се влијае и врз другите граѓани во средината каде обвинетиот живее и работи да не вршат кривични дела. Судот смета дека само со изрекување на ефективна казна затвор може да се очекува дека ќе се постигнат целите на казнувањето кај обвинетиот имајќи притоа предвид дека за истото кривично дело на обвинетиот му била изречена алтернативна мерка, условна осуда, меѓутоа истиот не ја оправдал укажаната доверба од судот и повторно се јавил како сторител на истото кривично дело.

Согласно член 47 од Кривичниот Законик, судот донесе одлука времето поминато во притвор сметано од 11.05.2021 година до правосилноста на пресудата, на обвинетиот да му се засмета во изречената казна затвор.

Согласно член 396 став 5 од Кривичниот Законик, од обвинетиот се одземаат полуавтоматско кусо огнено оружје пиштол марка Hecler & Koch USP Compact со калибар 9 мм Пара и една хартиена паковка со муниција за огнено оружје 50 куршуми калибар 9 мм Пара наменети за испалување од огнено оружје.

Согласно член 105 став 1 и 2 точка 6 од Законот за кривичната постапка во член 105 став 1 од цитираниот Закон, судот го задолжи обвинетиот да ги надомести трошоците на кривичната постапка во износ од 5.000,00 денари во корист на буџетските средства на судот, кои се однесуваат на име паушал имајќи ги предвид времетраењето и сложеноста на постапката, како и имотната состојба на сторителот.

Предвид на сето погоре наведено, согласно цитираните законски одредби, се донесе одлука како во изреката на решението.

ОСНОВЕН СУД СТРУГА

К.бр.140/21

27.09.2021 година

Записничар,

Н. И., с.р.

Претседател на советот- Судија,

Ж. А., с.р

ПОУКА: Против оваа пресуда овластените лица можат да изјават жалба во рок од 15 дена од приемот на пресудата преку овој суд до Апелационен суд Битола.

Достави на: ОЈО Струга, обвинетиот преку КПУ Затвор Охрид
бранителот адвокат А. У. КПУ Затвор Охрид.

ЛП

АНАЛИЗА НА ПРЕСУДА

Оваа пресуда е донесена од страна на Основниот суд Струга, како првостепен суд, во совет составен од судијата Ж.А. како Претседател на советот и судиите-поротници, Ј.Ј. и Д.З., како членови на советот, со записничар Н.И., постапувајќи по кривичниот предмет, оформен по обвинителен акт на Основното јавно обвинителство Струга, против обвинетиот А.А. од село Ф., Струга, за кривично дело, Неовластено изработување, држење, посредување и тргување со оружје или распрскувачки материи од член 396 став 1 од КЗ, на ден 27.09.2021 година.

Пресудата е судска одлука со која на авторитативен начин, конечно и мериторно се решава предметот и пред да се тргне во анализа, треба да се утврди формата на пресудата односно дали истата ги содржи елементите на писмено изработена пресуда врз основа на член 408 став 1 од Законот за Кривична постапка...*писмено изработената пресуда мора наполно да и одговара на пресудата што е објавена. Пресудата мора да има увод, изрека и образложение. Уводот на пресудата содржи назначување дека пресудата се изрекува во името на граѓаните на Република Северна Македонија, назив на судот, име и презиме на претседателот и на членовите на советот...* став (2). *Изреката на пресудата ги содржи личните податоци на обвинетиот од член 205 став (1)) и одлуката со која обвинетиот се огласува за виновен за делото за кое е обвинет...,* став (3), *ако обвинетиот е огласен за виновен, изреката на пресудата мора да ги опфати потребните податоци наведени во членот 404 од овој закон ...* став (4). *Во образложението на пресудата судот ќе ги изнесе причините за секоја точка од изреката, а особено фактите што ги цени како докажани или недокажани, од кои докази ги утврдил тие факти, од кои причини не уважил одделни предлози на странките...,* став (6). Оваа пресуда, ги содржи потребните/пропишани елементи што треба да ги има една преуда. Од уводот на пресудата може да се заклучи дека таа ги содржи пропишаните податоци. Во однос на образложението кое што го содржи пресудата, може да се извлече заклучок, дека при изготвување на истата, не е запазена во целост пропишаната законска форма и структура, поради што не може на јасен начин да се утврди, кои докази судот ги извел, кои аргументи страните во постапката ги навеле, кои факти судот ги зел за докажани односно недокажани и врз основа на кои решителни факти, судот ја засновал својата одлука. Во рамки на испитувањето на процесните претпоставки кои треба да бидат запазени односно дали судот е стварно надлежен да одлучува во предметот, согласно член 24, *судовите во кривичните предмети судат во границите на својата стварна надлежност определена со закон,* што значи дека во случајот, Основниот суд Струга е стварно надлежен да постапува и одлучува. Во однос на месната надлежност, согласно член 26 став (1), *месно надлежен по правило е судот на чие подрачје е извршено или обидено кривичното дело,* што значи дека, во случајот, Основниот суд Струга е месно надлежен да постапува, бидејќи самото дело е извршено на тоа подрачје, а и обвинетиот има живеалиште во рамки на ова подрачје. Судот е правилно составен, согласно член 25 став (1) алинеја 3, *судот суди...во совети составени од еден судија и двајца судии - поротници за кривични дела за кои со закон е пропишана поблага казна...* Во случајот се работи за кривично дело, за кое гонењето се презема по службена должност од страна на јавното обвинителство, согласно член 39 став (1), *основно право и должност на јавниот обвинител е да ги гони сторителите на кривични дела за кои гонењето се презема по службена должност,* а согласно став (2), *во предметте за кривични дела за кои гонењето се презема по службена должност, јавниот обвинител има право и должност да,* согласно точка 9 од ставот (2), *поднесува и застапува обвиненија пред надлежниот суд.* Јавниот обвинител во рамки на своите надлежности, по завршување на истражната постапка кога јавниот обвинител ќе утврди дека постојат доволно докази од кои може да очекува донесување осудителна пресуда, го подготвува и поднесува обвинителниот акт до надлежниот суд, член 319 став (1). Со изречената пресуда, судот одлучил по однос на кривичното дело на начин што го осудил обвинетиот на казна затвор, и одлучил за трошоците на постапката. Во рамки на образложението на писмено изработената пресуда, судот во 4-от (четвртиот) пасус, наместо изразот “обвинителниот акт”, како формален основ за

започнување и водење на постапката пред надлежниот суд, го користи изразот “обвинителниот предлог”. Судот правилно го применил ставот (5) од член 396, согласно кој, предметите од ставовит 1 и 2 и средствата за нивно изработување, пренесување и растурање ќе се одземат. Во случајот, судот донел пресуда со применна на одредбата од член 381, врз основа на признанието на обвинетиот, кој на главната расправа во целост го признал кривичното дело опишано во обвинителниот акт. Имено, по поуката за правата на обвинетиот без оглед на природата и тежината на кривичното дело за кое се води постапката, обвинетиот може доброволно да ја признае вината во однос на едно или повеќе кривични дела од обвинението, член 381 став (1), а по даденото признание за вината, судијата поединец, односно претседателот на советот е должен да испита дали признанието е доброволно.... став (2). Во однос на ставот (3), дека по спроведувањето на дејствијата од ставот (2) на овој член од страна на судот, во доказна постапка ќе се изведат само оние докази што се однесуваат на одлуката за санкцијата, може да се заклучи дека во образложението освен признанието, не е наведено дали во доказна постапка биле изведени други докази. Во рамки на вака даденото признание на вина, судот во присуство на неговиот бранител, го предупредил обвинетиот дека не може да поднесе жалба на пресудата поради погрешно утврдена фактичка состојба. Од пресудата, може да се изведе заклучок дека судот во целост не го применил член 32 од Кривичниот законик, согласно кој, покрај остварување на правдата, цел на казнувањето е, 1) спречување на сторителот да врши кривични дела и негово превоспитување и 2) воспитно да се влијае врз другите да не вршат кривични дела, бидејќи со оглед на досегашното однесување и живот на осудениот, нереално е тоа да се очекува. Судот не ги применил во целост и одредбите за правилно одмерување на казната, содржани во член 34 став (1), на сторителот на кривично дело му се изрекува казната пропишана за стореното кривично дело, а поблага казна од пропишаната може да се изрече само под условите предвидени со овој закон, а согласно член 39, судот ќе му одмери казна на сторителот на кривично дело во границите што се пропишани со закон за тоа дело, имајќи ги предвид кривичната одговорност на сторителот, тежината на делото и целите на казнувањето, став (1), судот ќе ги има предвид сите околности што влијаат казната да биде помала или поголема (олеснувачки и отежнувачки околности), а особено: степенот на кривичната одговорност, побудите..., став (2), при одмерувањето на казната судот посебно ќе води сметка за вкупното дејство на казната и нејзините последици врз личноста на сторителот и потребите на неговата ресоцијализација, став (3), а, кога судот му ја одмерува казната на сторителот за кривично дело сторено во поврат, посебно ќе има предвид дали поранешното дело е од ист вид како и новото дело, дали делата се сторени од исти побуди и колку време поминало од поранешната осуда, односно од издржаната или простената казна, став (4). Во однос на времето поминато во затвор, судот правилно го применил член 47 став (1), согласно кој, времето поминато во притвор, како и секое лишување од слобода во врска со кривичното дело, се засметува во изречената казна затвор.

Во пресудата е содржана правна поука, за правото на жалба, но во рамки на истото не е содржано предупредувањето, согласно член 381 став (1), дека во однос на пресудата или делот од пресудата што е донесена како резултат на признавањето на вината на обвинетиот во текот на главната расправа, обвинетиот не може да поднесе жалба поради погрешно утврдена фактичка состојба.

К.бр.145/18

**ВО ИМЕТО НА ГРАЃАНИТЕ
НА РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА**

ОСНОВНИОТ СУД ВО СТРУГА судијата Ф.Д. како поединец, со записничарот А.К., постапувајќи во кривичниот предмет против обвинетиот Е.Ж. од село Д., С1., за кривично дело „Телесна повреда“ од член 130 став 1 од Кривичниот Законик, оформен по тужбата на приватниот тужител Ј.Л. од село Д., С1., по одржаната главна, јавна и усна расправа во присуство на приватниот тужител, неговиот полномошник Ц.С. адвокат од С1., обвинетиот неговиот бранител А.У. адвокат од С1., на ден 17.10.2018 година ја донесе и јавно ја објави следната:

ПРЕСУДА

Обвинетиот:

Е.Ж. од татко Ф. и мајка Ф., моминско презиме П., роден на 28.11.1973 година во С1., а живее во село Д., со ЕМБГ ....., Албанец, државјанин на РМ, писмен со завршено основно образование, вработен во „У.“ С1. со месечни примања од 12.000,00 денари, оженет за Л. моминско презиме К., татко на 4 малолетни деца, слабо имотен, не се води постапка за друго кривично дело,

ВИНОВЕН Е

Затоа што:

На ден 18.04.2018 година во претпладневните часови околу 10,30 часот, во просториите на фабриката „У.“ С1., сместена во индустриската зона во село М. на местото каде се подготвува смола, телесно го повредил приватниот тужител Ј.Л. од село Д., С1. на начин што го нападнал од позади со тупаница, нанесувајќи му телесна повреда изразена како набиеница на главата, пратена со крвен подлив околу левото око.

Со опишаните дејствија обвинетиот сторил кривично дело „Телесна повреда“ од член 130 став 1 од Кривичниот Законик.

Согласно цитираниот член и став и членовите 4, 32, 33, 34, 38, 38-а, 39, 48, 48-а, 49 и 50 од Кривичниот Законик, **му се изрекува**

УСЛОВНА ОСУДА

Му се утврдува парична казна од 40 (четриесет) дневни глоби, со вредност на дневната глоба од 5 (пет) евра во денарска противвредност, паричната казна изнесуваа 12.297,00 денари, која нема да се изврши ако осудениот во рок од 1 (една) година не стори ново кривично дело.

Приватниот тужител Ј.Л. од село Д. за остварување на своето имотно-правно барање се упатува во спор.

Се задолжува обвинетиот Е.Ж. од село Д. да му ги надомести на приватниот тужител Ј.Л. од с. Д. трошоците на постапката во износ од 36.044,00

денари, во рок од 15 дена по правосилноста на пресудата.

Во останатиот дел, барањето на приватниот тужител за надомест на трошоците на постапката на досудениот, од побараниот износ од 57.284,00 денари, се одбива.

Образложение

Приватниот тужител Ј.Л. од село Д., С1. до насловниот суд поднесе приватна кривична тужба против обвинетиот Е.Ж. од село Д., С1., за кривично дело „Телесна повреда“ од член 130 став 1 од Кривичниот Законик.

Постапувајќи по поднесената приватна кривична тужба, судот закажа и одржа главна и јавна расправа на која приватниот тужител преку неговиот полномошник адвокат, Ц.С., остана при поднесената тужба, а во завршен збор кажа дека со оглед дека обвинетиот ја призна вината за стореното кривично дело, остава на судот да изрече кривична санкција. По однос на имотно-правното барање, изјави дека тужителот истото ќе го остварувал во спор. Трошоци, побара.

Обвинетиот Е.Ж. на главната расправа повикан од судот да се произнесе дали во однос на кривичното дело по приватната кривична тужба се чувствува виновен или не, изјави дека во целост го признава извршувањето на кривичното дело за кое се обвинува со приватната кривична тужба од страна на приватниот тужител Ј.Л..

Со оглед да обвинетиот ја призна вината, судот постапи согласно член 381 став 2 од Законот за кривичната постапка и утврди дека обвинетиот признавањето го даде доброволно, дека истиот е свесен за правните последици од признавањето на вината, за последиците сврзани за имотно-правното побарување, како и за трошоците на кривичната постапка. Исто така судот на обвинетиот во присуство на неговиот бранител адвокат А.У. му укажа го предупреди дека како резултат на признавањето на вината не може да поднесе жалба на пресудата поради погрешно утврдена фактичка состојба.

Поради тоа судот го огласи обвинетиот виновен за кривично дело „Телесна повреда“ од член 130 став 1 од Кривичниот Законик и му изрече кривична санкција како во изреката на пресудата.

При одмерување на видот и висината на кривичната санкција, Судот со должно и подеднакво внимание ги ценеше како отежнителните, така и олеснителните околности кои што стојат на страната на обвинетиот, а се од значење за нејзин правилен избор и индивидуализација. Така, степенот на кривичната одговорност кај обвинетиот, судот го ценеше како отежнителна околност бидејќи истиот бил свесен дека со своите дејствија ќе му нанесе телесна повреда на тужителот. На таков начин судот ја ценеше и загрозувањето на заштитениот објект согласно Законот, имајќи предвид дека со вршење на ова кривично дело се засега по телесниот интегритет на личноста. Од друга страна пак, личните и семејните прилики на обвинетиот, станува збор за оженет човек и татко на четири малолетни деца, досега неосудуван, неговото коректно однесување во текот на постапката што придонесе кон ефикасно окончување на кривичната постапка, признанието на вината од негова страна, каењето за стореното дело и ветувањето дека во иднина нема да се појави како сторител на било какво кривично дело, судот ги оцени како олеснителни околности. Како олеснителна околност судот, посебно го ценеше и фактот што обвинетиот е слепо лице со 99% изгубен вид, што се утврди од потврдата број... од

08.01.2015 на Здружението на слепите лица С1.. На таков начин судот ја ценеше материјалната состојба на обвинетиот како работник со месечни примања од 12.000,00 денари, а истовремено татко на четири малолетни деца, што кај судот создава заклучок дека со ефективна парична казна навистина ќе биде загрозна неговата, но и егзистенцијата на малолетните деца.

Имајќи го предвид изнесеното погоре ценетите отежителни и олеснителни околности доведени во контекст со личноста на сторителот и тежината на кривичното дело, овој суд смета дека целите на казнувањето према обвинетиот предвидени во член 32 од Кривичниот Законик, основано може да се очекува дека ќе се остварат со изречената алтернативна мерка - условна осуда, а која што според судот е адекватна за кокретниот случај и со неа покрај остварувањето на правдата, ќе се спречи обвинетиот во иднина да врши вакви или слични кривични дела, доволно ќе се влијае врз неговото превоспитување, но и воспитно истата ќе влијае и врз останатите граѓани каде што обвинетиот живее да не вршат кривични дела. Судот е уверен дека обвинетиот ќе знае да ја цени укажаната доверба од страна на судот и во иднина повеќе ќе внимава на своето однесување.

Одлуката со која што приватниот тужител за остварување на неговото имотно-правно побарување е упатен во спор донесена е согласно член 14 од Законот за кривичната постапка побарање на полномошникот на тужителот.

Одлуката за трошоците на кривичната постапка донесена е согласно член 102 став 1 и 2 точка 7 и став 3 од Законот за кривичната постапка во врска со член 105 од цитираниот Закон, Законот за судските такси и Тарифата за награда и надоместок на работата на адвокатите, при што го задолжи обвинетиот да му ги надомести трошоците на постапката на приватниот тужител во износ од 36.044,00 денари, кои се однесуваат и тоа износ од 18.000,00 денари на име награда за две застапувања на главната расправа од страна на неговиот полномошник адвокат Ц.С., со вклучени 20% сатнина и 30% паушал, односно за едно застапување износ од 9.000,00 денари со вклучена сатнина и паушал како погоре, износ од 7.800,00 денари на име награда за состав на приватна кривична тужба со вклучен 30% паушал. На досудениот износ за состав на тужба и застапување судот досуди и износ од 4.644,00 денарина име ДДВ со оглед дека полномошникот на приватниот тужител достави доказ дека е обврзник на овој вид данок. Исто така, судот досуди износ од 4.000,00 денари на име награда за вештачење за вештото лице Др. В.К., како и износ од 1.600,00 денари на име судска такса за тужба и одлука.

Во останатиот дел, судот го одби барањето на тужителот за надомест на трошоците на постапката над досудениот, а до бараниот износ од 57.284,00 денари, бидејќи полномошникот на тужителот побарува награда за застапување на четири рочишта, иако истиот со согласност од обвинетиот бара одлагање на рочиштата, поради што судот оцени дека не му следува награда уште за две рочишта.

Предвид на сето погоренаведено, согласно цитираните законски одредби, се донесе одлука како во изреката на пресудата.

ОСНОВЕН СУД СТРУГА
К.БР.145/18
17.10.2018 ГОДИНА

Записничар,
А.К., с.р

Судија,
Ф.Д., с.р.

ПОУКА: Рок за жалба 8 дена од приемот на пресудата преку овој суд до А.суд Б..

Против пресудата обвинетиот не може да изјави жалба поради погрешно утврдена фактичка состојба.

Доставина: приватниот тужител, неговиот полномошник адв. Ц.С., обвинетиот и бранителот ,адвокат А.У

АНАЛИЗА НА ПРЕСУДА

Оваа пресуда е донесена од страна на Основниот суд Струга, како првостепен суд, од судијата Ф.Д, како судија поединец, со записничар С.К, постапувајќи во кривичниот предмет, против обвинетиот Е.Ж. од село Д., С., за кривично дело, Телесна повреда од член 130 став (1) од КЗ, оформен по тужба на приватен тужител на ден 17.10.2018 година.

Пресудата е судска одлука со која на авторитативен начин, конечно и мериторно се решава предметот и пред да се тргне во анализа на пресудата, треба да се утврди формата на пресудата односно дали истата ги содржи елементите на писмено изработена пресуда врз основа на член 408 став 1 од Законот за Кривична постапка...*писмено изработената пресуда мора наполно да и одговара на пресудата што е објавена. Пресудата мора да има увод, изрека и образложение,* став (1). *Уводот на пресудата содржи назначување дека пресудата се изрекува во името на граѓаните на Република Македонија, назив на судот, име и презиме на претседателот и на членовите на советот и на записничарот, име и презиме на обвинетиот, кривичното дело за кое е....* став (2). *Изреката на пресудата ги содржи личните податоци на обвинетиот од член 205 став (1)) и одлуката со која обвинетиот се огласува за виновен за делото за кое е обвинет....,* став (3), *ако обвинетиот е огласен за виновен, изреката на пресудата мора да ги опфати потребните податоци наведени во членот 404 од овој закон...* став (4). Во

*образложението на пресудата судот ќе ги изнесе причините за секоја точка од изреката, а особено фактите што ги цени како докажани или недокажани, од кои докази ги утврдил тие факти, од кои ричини не уважил одделни предлози.... став.(6). Пресудата ги содржи потребните/пропишани елементи што треба да ги има една преуда. Од уводот на пресудата може да се заклучи дека таа ги содржи пропишаните податоци. Во однос на образложението кое што го содржи пресудата, може да се извлече заклучок, дека во целост е запазена пропишаната законска форма и структура, со што истата е јасна, концизна и во целост одговара на изведените докази и утврдените решителни факти. Во рамки на испитувањето на процесните претпоставки кои треба да бидат запазени односно дали судот е стварно надлежен да одлучува во предметот, согласно член 24, *судовите во кривичните предмети судат во границите на својата стварна надлежност определена со закон*, што значи дека во случајот, Основниот суд Струга е стварно надлежен да постапува и одлучува. Во однос на месната надлежност, согласно член 26 став (1), *месно надлежен по правило е судот на чие подрачје е извршено или обидено кривичното дело*, а согласно став (2), *приватна тужба може да се поднесе и до судот на чие подрачје обвинетиот има живеалиште или престојувалиште*, што значи дека, во случајот, Основниот суд Струга е месно надлежен да постапува, бидејќи самото дело е извршено на тоа подрачје, а и обвинетиот има живеалиште во рамки на ова подрачје. Судот е правилно составен, согласно член 25 став (1) алинеја 5, *за кривичните дела за кои како главна казна е пропишана парична казна или казна затвор до 5 години, во прв степен суди судија поединец*. Во случајот се работи за кривично дело, Телесна повреда, дефинирано во член 130 став (1) од КЗ, за кое дело гонењето се презема по приватна тужба. Согласно член 57 алинеја (1), *во кривичната постапка оштетениот ги има следните права, точка 10, да поднесува предлог за гонење и приватна тужба согласно со одредбите на Кривичниот законик*. Согласно член 58 став (1), *За кривичните дела за кои се гони по предлог или по приватна тужба, предлогот или тужбата се поднесуваат во рок од три месеци од денот кога лицето овластено за поднесување на предлогот или приватна тужба узнало за кривичното дело и за сторителот*, а согласно став (3), *приватната тужба се поднесува до надлежниот суд*. Со изречената пресуда, судот одлучил по однос на кривичното дело на начин што на осудениот му изрекол условна осуда-парична казна, која нема да се изврши, ако осуденото лице за време од една година не стори ново кривично дело. Во однос на изјавеното имотно-правн барање, судот го упатил приватниот тужител, ова право да го остварува во парница. Со пресудата, судот го задолжил осудениот на приватниот тужител да му ги надомести трошоците на постапката, во рок на плаќање од 15 дена по правосилноста на пресудата. При определување на трошоците на постапкаа, како во делот на прифатените трошоци, така и во делот кој што бил одбиен, судот правилно ги применил одредбите од член 105 став (1), согласно кој, *кога судот ќе го огласи обвинетиот за виновен во пресудата ќе изрече дека е должен да ги надомести трошоците на кривичната постапка, а во врска со член 102 став (1), трошоците на постапката се издатоци направени по повод кривичната постапка, од нејзиното поведување до нејзиното завршување.....*, а согласно став (2), *трошоците на кривичната постапка опфаќаат, точка 7 од ставот (2),**

награда и нужни издатоци на бранителот, нужни издатоци на приватниот тужител и на неговиот законски застапник, како и награда и нужни издатоци на неговиот полномошник, и став (3), паушалниот износ се утврдува во рамките на износите определени со пропис, со оглед на траењето и сложеноста на постапката и имотната состојба на лицето кое е должно да го плати тој износ. Во случајот, судот донел пресуда со применна на одредбата од член 381, врз основа на признанието на обвинетиот, кој на главната расправа во целост го признал кривичното дело опишано во обвинителниот предлог. Имено, по поуката за правата на обвинетиот без оглед на природата и тежината на кривичното дело за кое се води постапката, обвинетиот може доброволно да ја признае вината..., член 381 став (1), а по даденото признание за вината, судијата поединец, односно претседателот на советот е должен да испита дали признанието е доброволно, дали обвинетиот е свесен за правните последици од признавањето на вината..., став (2). Во однос на ставот (3), дека по спроведувањето на дејствијата од ставот (2) на овој член од страна на судот, во доказна постапка ќе се изведат само оние докази што се однесуваат на одлуката за санкцијата, може да се увиди дека судот во целост и на правилен начин ги применил одредбите од член 381. Во рамки на вака даденото признание на вина, судот во присуство на неговиот бранител, го предупредил обвинетиот дека не може да поднесе жалба на пресудата поради погрешно утврдена фактичка состојба. Од пресудата, може да се изведе заклучок дека судот во целост и на правилен начин го применил член 32 од КЗ, согласно кој, покрај остварување на правдата, цел на казнувањето е, 1) спречување на сторителот да врши кривични дела и негово превоспитување и 2) воспитно да се влијае врз другите да не вршат кривични дела. Во образложението на пресудата може да се види дека судот правилно ги применил одредби за условната осуда како алтернативна мерка, паричната казна и правилата за одмерување на казната, содржани во член 34 став (1), на сторителот на кривично дело му се изрекува казната пропишана за стореното кривично дело, а поблага..., а согласно член 39, судот ќе му одмери казна на сторителот на кривично дело во границите што се пропишани со закон за тоа дело, имајќи ги предвид..., став (1), судот ќе ги има предвид сите околности што влијаат казната да биде помала или поголема..., став (2), при одмерувањето на казната судот посебно ќе води сметка за вкупното дејство на казната и нејзините последици врз личноста на сторителот и потребите на неговата ресоцијализација, став (3).

Во пресудата е содржана правна поука, за правото на жалба, кое право осудениот може да го користи до непосредно повисокиот суд, доколку не е задоволен од донесената пресуда.

К.бр.166/19

**ВО ИМЕТО НА ГРАЃАНИТЕ НА
РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА**

ОСНОВНИОТ СУД ВО СТРУГА составен од судијата поединец Ф. Д., со записничарот С. К., постапувајќи во кривичниот предмет против обвинетиот Н. Д. од село О., С., за кривично дело „Тешка телесна повреда“ од член 131 став 1 од Кривичниот Законик, оформен по обвинителниот предлог на Основното јавно обвинителство Струга, КО.бр.../19 од 17.09.2019 година, по одржаната главна, јавна и усна расправа во присуство на застапникот на обвинението Јавниот обвинител Н.Ј., полномошникот на оштетениот Е. Ц. адвокат А. М., со заменичко полномошно од адвокат А. У., обвинетиот и неговиот бранител адвокат Б.А., на ден 17.02.2020 година ја донесе и јавно објави следната:

ПРЕСУДА

Обвинетиот:

Н. Д. викан Ц., од татко Л. и мајка Л. моминско презиме М., роден на ... година во С. а живее во село О., со ЕМБГ ....., Албанец, државјанин на Република Северна македонија, аутомеханичар, оженет за Р., моминско презиме А., татко на три малолетни деца, писмен со завршено средно образование, слабо имотен, осудуван, не се води постапка за друго кривично дело.

ВИНОВЕН Е

Затоа што:

На ден 27.05.2019 година околу 15,30 часот, во атарот на село Д.Б. во б. на муслиманските гробишта на локалниот пат С.-село Д. Б., тешко телесно го повредил оштетениот Е. Ц. од село О., на начин што откако претходно со возилата и двајцата биле застанати на коловозот од локалниот пат и започнале вербална расправа, во еден момент обвинетиот Н. од задниот дел од пантолоните извадил хебла со која

замавнал кон оштетениот удирајќи го притоа во пределот на десната шака, а со кој удар му нанел тешка телесна повреда изразена како фрактура на 5-тата метакарпална коска на десната шака.

Со опишаните дејствија обвинетиот сторил кривично дело „Тешка телесна повреда“ од член 131 став 1 од Кривичниот Законик.

Согласно цитираниот член, став и Закон, член 4, 32, 33, 34, 35, 39, 48, 48-а, 49 и 50 од Кривичниот Законик, му се изрекува,

Алтернативна Мерка

У С Л О В Н А   О С У Д А

Му се утврдува казна затвор од 6-шест месеци и истовремено се определува дека истата нема да се изврши ако осудениот во рок од 2-две години не стори ново кривично дело.

Оштетениот Е. Ц од село О., за остварување на своето имотно правно барање се упатува во спор.

Согласно член 100-а од Кривичниот Законик, од обвинетиот Н.Д се одзема плочестата метална хебла во должина од 40 см., со натпис “18 STC“ како средство употребено за извршување на кривичното дело.

Се задолжува обвинетиот да ги надомести трошоците на кривичната постапката во износ од 1.000,00 денари во корист на буџетските средства на судот на име судски паушал, како и на оштетениот Е. Ц., му исплати износ од 76.440,00 денари, сето тоа во рок од 15 дена по правосилноста на пресудата.

Во останатиот дел, барањето на оштетениот за надомест на трошоци на постапката над досудениот, а до бараниот износ од 84.000,00 денари, се одбива.

О б р а з л о ж е н и е

Основното јавно обвинителство Струга до насловниот суд поднесе обвинителен предлог, КО.бр.../19 од 17.09.2019 година против обвинетиот Н. Д од

село О., С., за кривично дело „Тешка телесна повреда“ од член 131 став 1 од Кривичниот Законик.

Постапувајќи по поднесениот обвинителен предлог, судот закажа и одржа главна и јавна расправа, на која застапникот на обвинението Јавниот обвинител Н.Ј. остана при поднесениот обвинителен предлог, бидејќи од изведените докази на расправата се утврдило дека обвинетиот го сторил кривичното дело кое му се става на товар. Во завршен збор откако изврши измена на диспозитивот на обвинението по однос на времето на извршувањето на кривичното дело така штш наместо „Околу 14,30 часот“ да стои „Околу 15,30 часот“ побара обвинетиот биде огласен за виновен и му биде изречена кривична санкција предвидена со Закон.

Полномошникот на оштетениот адвокат А. М. во завршен збор наведе дека го поддржува завршниот збор на застапникот на обвинението по однос на кривичната одговорност на обвинетиот. По однос на оштетното побарување изјави дека истото го предјавува и побара за остварување на истото оштетениот биде упатен во спор. Трошоци побара.

Во завршен збор, бранителот на обвинетиот адвокат Б. А. побара донесување ослободителна пресуда према обвинетиот Н. Д бидејќи јавниот обвинител не докажал надвор од разумно сомневање дека обвинетиот го сторил делото за кое се обвинува. Имено, најпрвин истакна приговор на корекцијата по однос на времето на извршување на кривичното дело од страна на застапникот на обвинението, сметајќи дека во оваа фаза на постапката врз обвинителството влијаеле изјавите на сослушаните сведоци, а самиот оштетен во МВР ПС Струга на записник број .. од 27.05.2019 година навел дека делото било сторено околу 14,30 часот, а од сослушаните сведоци предложени од одбраната произлегувало дека обвинетиот на посоченото време од оштетениот не се наоѓал на местото на настанот, а обвинетиот во целост го негира извршувањето на кривичното дело со тврдење дека настанот целосно бил монтиран. Дополна дека одземениот предмет за кој се тврди дека било сторено кривичното дело, бил одземен спротивно на член 194 од Законот за кривичната постапка во смисол каде и како бил одземен.

Обвинетиот во завршен збор во целост го поддржа завршниот збор на неговиот бранител, барајќи да биде ослободен од обвинението, бидејќи не бил сторител на делото за кое се терети.

Судот по изведување на предложените и потребни докази и тоа со распит на оштетениот Е. Ц., со читање на записникот за примање на пријава на МВР ПС Струга број ..од 27.05.2019 година, записникот за извршен претрес на превозно средство на МВР ПС Струга број .. од 27.05.2019 година, потврдата за привремено одземени предмети на МВР ПС Струга број 32.4.6.1 од 27.05.2019 година, извештајот на ЈЗУ Специјална болница за ортопедија и трауматологија Св. Еразмо Охрид за оштетениот Е. Ц. од 27.05.2019 година, ренген дијагностиката на ЈЗУ Општа болница Струга за оштетениот Е. Ц. од 27.05.2019 година, вештачењето на д-р Љ. Б спец ортопед при специјалната болница за ортопедија и трауматологија Св. Еразмо Охрид

од 12.09.2019 година, потврдата за казнена евиденција за обвинетиот Н. Д на Основен суд Струга Су-03-847/19 од 19.08.2019 година,увид врз ЦД дискот бр.396/19 на МВР Криминалистичка техника Струга со 6 фотографии и увид врз железната хебла со натпис 18 STC, како и со распит на сведоците А.Д. и М. С. и по совесната и сестрана оценка на секој доказ посебно и сите заедно, во смисол на член 399 од Законот за кривичната постапка, во контекст и на одбраната на обвинетиот ја најде за утврдена следната фактичка состојба:

Обвинетиот Н. Д роден е на .. година во Струга, а живее во село О.. Оженет е и е татко на три малолетни деца. Писмен е со завршено средно образование и е безимотен.

Оштетениот Е. Ц исто така живее во село О..

На ден 27.05.2019 година околу 15,30 часот со неговото возило тргнало од село О. за С., така што кога пристигнал на муслиманските гробишта пред село Д. Б. го сретнал на оштетениот Е. Ц. кој со неговото возило доаѓал од спротивен правец. Двајцата со своите возила застанале на коловозот од локалниот пат и започнале вербална расправија. Во еден момент обвинетиот Н. од задниот дел на пантолоните извадил хебла со плочеста форма во должина од 40 см. со натпис “18 STC“ и со истата замавнал кон оштетениот, удирајќи го при тоа во пределот на десната шака со кој удар му нанел тешка телесна повреда изразена како фрактура на 5-тата метакарпална коска на десната шака и на тој начин на истиот тешко му било нарушено здравјето.

Потоа оштетениот Е. Ц. за укажување на лекарска помош се јавил кај неговиот матичен лекар кој го упатил во ЈЗУ општа болница Струга, а потоа бил упатен во Специјална болница за ортопедија и трауматологија Св Еразмо Охрид на понатамошно лекување. Оштетениот понатака случајот го пријавил во МВР ПС Струга каде што бил составен записник за примање на пријава

Од вака утврдената фактичка состојба произлезе дека во дејствијата на обвинетиот содржани се битните обележја на кривичното дело „Тешка телесна повреда“ од член 131 став 1 од Кривичниот Законик, а поради следните причини:

Ова кривично дело во неговиот основен облик, го чини тој што друг тешко телесно ќе го повреди или здравјето ќе му го наруши. Од вака стилизираната законска одредба произлегува дека дејствие на извршување е секое дејствие што доведува до тешко повредување или тешко нарушување на здравјето, а кое дејствие може да биде дејствие на лично физичко или психичко насилство. Во однос на виновноста, потребна е умисла која се состои во свест дека некој тешко телесно се повредува.

Во конкретниот случај видно од обвинението, обвинетиот се терети дека критичниот ден, време и место тешко телесно го повредил оштетениот на начин

опишан во изреката на оваа пресуда, нанесувјќи му тешка телесна повреда изразена како фрактура на 5-тата метакарпална шака на десната шака.

Фактичката состојба судот ја утврди од изведените докази на расправата.

Имено, за судот беше неспорен фактот дека критичниот ден, време и место обвинетиот и оштетениот се сретнале во близина на село Д.Б., кај муслиманските гробишта. Ова произлезе од исказот на оштетениот Е. Ц. на кој судот му поклони целосна верба, бидејќи најде поткрепа и во другите изведени докази, како во записникот за примање на пријава број 32.4.6.1 од 27.05.2019 година, потврдата за привремено одземени предмети број 32.4.6.1 од истиот датум и фотодокументацијата број 396/19 на МВР Криминалистичка техника Струга со 6-шест фотографии од 27.05.2019 година.

За видот и карактерот на повредата со која се здобил оштетениот Е.Ц.се утврди од извештајот на Специјалната болница за ортопедија и трауматологија Св Еразмо Охрид од 27.05.2019 година.

Судот, при одлучувањето ги ценеше и исказите на сведоците А. Д. и М.С. во смисол дека обвинетиот критичното време наведено првобитно во обвинителниот предлог во 14,30 часот не бил на лице место, туку од 14,10. до 14,40 часот бил во друштво со овие сведоци, но не ги прифати, а со тоа не го прифати и алибито на обвинетиот, а поради следните причини: Од обвинетиот се потврда за привремено одземени предметите наведена погоре е одземена предметната хебла која ја посочува и оштетениот при неговиот распит на главната расправа, а и на записникот за примање на пријава пред МВР Полициска станица во Струга. При ваква состојба на работите, судот прифати измена извршена од страна на застапникот на обвинението по однос на времето на извршување на кривичното дело, сметајќи дека тоа не менува ништо ако доказите упатуваат на заклучок дека е случен кривично правниот настан, што се утврди од изведените докази предложени од обвинителството.

Имајќи ги предвид утврдените решавачки факти за утврдување на постоењето на кривичното дело и неговиот стрител, овој суд смета дека со превземените дејствија во време, место и на начин како во изреката на пресудата, обвинетиот ги остварил сите битни обележја од законското битие на кривичното дело „Тешка телесна повреда“ по член 131 став 1 од Кривичниот Законик, поради што обвинетиот е огласен виновен и му е изречена кривична санкција како во изреката на пресудата.

При одмерување на висината на кривичната санкција судот со подеднакво и должно внимание ги ценеше како отежнителните, така и олеснителните околности кои што стојат на страната на обвинетиот, а се од значење за нејзин правилен избор и индивидуализација. На отежнителен начин судот ја ценеше околноста што оштетениот делото го сторил без повод или причина. На таков начин судот ја ценеше и околноста што кривичното дело кое го сторил е од насилен карактер со оглед дека со истото се загрозува физичкиот интегритет на личноста.

Од друга страна пак личните прилики на обвинетиот со оглед дека станува збор за фамилијарен човек, оженет и татко на 3 малолетни деца, неговото држење на расправата, судот ги ценеше на олеснителен начин.

Околноста што обвинетиот евидентира како осудена личност, судот не ја ценеше на отежителен начин, бидејќи станува збор за кривични дела сторени поодамна, за кои може да се примени институтот бришење на осуда.

Со оглед на вака ценетите околности, тежината на кривичното дело, вината и личноста на сторителот, овој суд смета дека со изречената алтернативна мерка-условна осуда, утврдена казна затвор во траење од 6-шест месеци, со рок на проверување од 2-две години, ќе се остварат целите на казнувањето према обвинетиот, предвидени во член 32 од Кривичниот Законик и тоа покрај остварувањето на правдата, ќе се спречи обвинетиот во иднина да стори вакво или слично кривично дело, а воспитно ќе влиае и врз другите граѓани да се воздржат од чинење на кривични дела. Останува обврската на обвинетиот да ја оправда вака укажаната доверба од страна на судот, зошто во спротивно доколку истиот повторно се јави како сторител на кривично дело, ќе се соочи со ефективна казна затвор.

Крајно за изрекување на алтернативна мерка судот посебно ја имаше предвид околноста што обвинетиот и оштетениот живеат во исто село, ќе се среќаваат често, така што изрекувањето на ефективна казна ќе влијае за понатамошно нарушување на нивните односи, а не за подобрување на истите.

Согласно член 114 став 1 и 2 од Законот за кривичната постапка, судот донесе одлука со која го упати оштетениот своето имотноправно барање да го остварува во спор, согласно барањето на неговиот полномошник.

Одлуката со која од обвинетиот е одземена предметната хембла како средство кое што било употребено за вршење на кривичното дело е донесена согласно член 100-а од Кривичниот Законик.

Одлуката за трошоците на кривичната постапка донесена е согласно член 102 став 1 и 2 точка 6 и 8 од Законот за кривичната постапка и Тарифата за награда и надоместок на работата на адвокатите, во врска со член 105 од цитираниот Закон, при што го задолжи обвинетиот да ги надомести трошоците на постапката и тоа на име судски паушал во корист на буџетските средства на судот исплати износ од 1.000,00 денари, имајќи го во предвид сложеноста, времетраењето на постапката и имотната состојба на обвинетиот. Исто така судот го задолжи на обвинетиот да му ги надомести трошоците на кривичната постапка и на оштетениот Е. Ц. во износ од 76.440,00 денари кој износ се однесува на име награда за неговиот полномошник адвокат А. У., за 7 расправи со основаца према запретената казна од 7.000,00 денари со 20% часовнина и 30% паушал, односно за една расправа износ од 10.920,00 денари.

Во останатиот дел, судот го одби барањето на оштетениот за надомест на трошоци на постапката над досудениот, а до бараниот износ од 84.000,00 денари, бидејќи се бара награда за 8 расправи, а полномошникот на оштетениот на расправата одржана на ден 31.01.2020 година не се јави уредно викан.

Предвид на сето погоре наведено, согласно цитираните законски одредби, се донесе одлука како во изреката на пресудата.

ОСНОВЕН СУД СТРУГА,

К.бр.166/19

17.02.2020 година

Записничар,

С.К.,с.р.

С у д и ја,

Ф.Д.,с.р.

ПОУКА: Рок за жалба 8 дена од приемот,
преку Овој суд до Апелационен суд Битола.

Достави на: ОЈО Струга, оштетениот, неговиот

полномошник адвокат А.У.,обвинетиот

и бранителот адвокат Б. А..

АНАЛИЗА НА ПРЕСУДА

Оваа пресуда е донесена од страна на Основниот суд Струга, како првостепен суд, од судијата Ф.Д, како судија поединец, со записничар С.К, постапувајќи по кривичниот предмет, оформен по обвинителен предлог на Основното јавно

обвинителство Струга, против обвинетиот Н.Д. од село О., С., за кривично дело, Тешка телесна повреда од член 131 став (1) од КЗ, на ден 17.02.2020 година.

Пресудата е судска одлука со која на авторитативен начин, конечно и мериторно се решава предметот и пред да се тргне во анализа, треба да се утврди формата на пресудата односно дали истата ги содржи елементите на писмено изработена пресуда врз основа на член 408 став 1 од Законот за Кривична постапка...*писмено изработената пресуда мора наполно да и одговара на пресудата што е објавена. Пресудата мора да има увод, изрека и образложение*, став (1). *Уводот на пресудата содржи назначување дека пресудата се изрекува во името на граѓаните на Република Северна Македонија, назив на судот, име и презиме на претседателот и на членовите на советот....*став (2). *Изреката на пресудата ги содржи личните податоци на обвинетиот од член 205 став (1)) и одлуката со која обвинетиот се огласува за виновен за делото за кое е обвинет....*, став (3), *ако обвинетиот е огласен за виновен, изреката на пресудата мора да ги опфати потребните податоци наведени во членот 404 од овој закон ...* став (4). *Во образложението на пресудата судот ќе ги изнесе причините за секоја точка од изреката....* став(6). Оваа пресуда, ги содржи пропишаните елементи што треба да ги има една преуда. Од уводот може да се заклучи дека таа ги содржи пропишаните податоци. Во однос на образложението кое што го содржи пресудата, може да се извлече заклучок, дека во целост е запазена пропишаната законска форма и структура, со што истата е јасна, концизна и во целост одговара на изведените докази и утврдените решителни факти. Во рамки на испитувањето на процесните претпоставки кои треба да бидат запазени односно дали судот е стварно надлежен да одлучува во предметот, согласно член 24, *судовите во кривичните предмети судат во границите на својата стварна надлежност определена со закон*, што значи дека во случајот, Основниот суд Струга е стварно надлежен да постапува и одлучува. Во однос на месната надлежност, согласно член 26 став (1), *месно надлежен по правило е судот на чие подрачје е извршено или обидено кривичното дело*, што значи дека, во случајот, Основниот суд Струга е месно надлежен да постапува, бидејќи самото дело е извршено на тоа подрачје, а и обвинетиот има живеалиште во рамки на ова подрачје. Судот е правилно составен, согласно член 25 став (1) алинеја 5, *за кривичните дела за кои како главна казна е пропишана парична казна или казна затвор до 5 години, во прв степен суди судија поединец*. Во случајот се работи за кривично дело, Тешка телесна повреда, дефинирано во член 131 став (1) од КЗ, за кое дело гонењето се презема по службена должност од страна на јавното обвинителство. Согласно член 39 став (1), *основно право и должност на јавниот обвинител е да ги гони сторителите на кривични дела за кои гонењето се презема по службена должност*, а согласно став (2), *во предметте за кривични дела за кои гонењето се презема по службена должност, јавниот обвинител има право и должност да*, согласно точка 9 од ставот (2), *поднесува и застапува обвиненија пред надлежниот суд*. Со изречената пресуда, судот одлучил по однос на кривичното дело на начин што на осудениот му изрекол Алтернативна мерка -Условна осуда, казна затвор во траење од 6 месеци, која нема да се изврши, ако осуденото лице за време од две години не стори ново кривично дело. Оштетениот од кривичното дело го упатил своето имотно-правно побарување да го остварува во парница. Во однос на средството кое било употребено за извршување на кривичното дело, судот правилно го применил член 100-а од КЗ,

согласно кој, од сторителот на кривичното дело ќе се одземат и предметите што биле наменети или се употребени за извршување на кривичното дело без оглед дали се негова сопственост... Судот правилно постапил во делот кога го задолжил обвинетиот да ги надомести трошоците на постапката и трошоците на оштетениот, во рок од 15 дена по правосилноста на пресудата, како и во делот со кој го одбил барањето на оштетениот, за надомест на дел од трошоците над досудениот износ. Судот правилно ги применил одредбите од член 105 став (1), согласно кој, кога судот ќе го огласи обвинетиот за виновен во пресудата ќе изрече дека е должен да ги надомести трошоците на кривичната постапка, а во врска со член 102 став (1), трошоците на постапката се издатоци направени по повод кривичната постапка, од нејзиното поведување до нејзиното завршување....., а согласно став (2), трошоците на кривичната постапка опфаќаат, точка 6 од став (2), паушален износ и точка 8 од ставот (2), нужни издатоци на оштетениот.... Во случајот, судот донел осудителна пресуда со примена на одредбата од член 404, врз основа на утврдена одговорност на обвинетиот во текот на главната расправа од изведените докази и утврдените факти. Од образложението, може да се виде дека во текот на главната расправа, судот правилно ги применил одредбите што се однесуваат на доказната постапка и на законит начин со совесна оценака на секој доказ посебно и на сите докази заедно, ја утврдил фактичката состојба и ги утврдил решителните факти што се од значење за донесување на пресудата. Првостепениот суд, дал целосен одговор на прашањето, зошто на одредени докази не им поклонила верба, а на други ги зел како докажани и врз нив ја засновал својата пресуда. Образложението на пресудата во целост е во согласност со член 408 став (4). Донеената пресуда има целосен објективен и субјективен идентитет, согласно член 398 став (1), пресудата може да се однесува само на лицето кое е обвинето и само на делот што е предмет на обвинението содржано во поднесениот, односно на главната расправа изменетиот или проширениот обвинителен акт. Од пресудата, може да се изведе заклучок дека судот во целост и на правилен начин го применил член 32 од КЗ, согласно кој, покрај остварување на правдата, цел на казнувањето е, 1) спречување на сторителот да врши кривични дела и негово превоспитување и 2) воспитно да се влијае врз другите да не вршат кривични дела. Во образложението на пресудата може да се види дека судот правилно ги применил одредби за условната осуда како алтернативна мерка, паричната казна и правилата за одмерување на казната, содржани во член 34,35,39,48,48-а,49 и 50 од КЗ. Согласно член 34 став (1), на сторителот на кривично дело му се изрекува казната пропишана за стореното кривично дело, а пооблага..., а согласно член 39, судот ќе му одмери казна на сторителот на кривично дело во границите што се пропишани со закон за тоа дело, имајќи ги предвид..., став (1), судот ќе ги има предвид сите околности што влијаат казната да биде помала или поголема..., став (2), при одмерувањето на казната судот посебно ќе води сметка за вкупното дејство на казната и нејзините..., став (3).

Во пресудата е содржана правна поука, за правото на жалба, кое право осудениот може да го користи до непосредно повисокиот суд, доколку не е задоволен од донесената пресуда.

К-225/21

**ВО ИМЕТО НА ГРАЃАНИТЕ НА
РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА**

ОСНОВНИОТ СУД СТРУГА, судијата Ж.А. како судија поединец, со записничарот Н.И., постапувајќи во кривичниот предмет против обвинетата А.М. од Струга за кривично дело „Издавање и употреба на невестинито лекарско или ветеринарно уверение“ од член 381 став 2 а во врска со член 24 од Кривичниот Законик, и обвинетиот А.А. од село О., за кривично дело „Издавање и употреба на невестинито лекарско или ветеринарно уверение“ од член 381 став 2 од Кривичниот законик, оформен по обвинителниот предлог на Основното јавно обвинителство Струга, КО. бр.247/21 од 23.11.2021 година, по одржаната главна, јавна и усна расправа во присуство на застапникот на обвинението Јавниот обвинител Б.Д., обвинетите и нивниот бранител адвокат С.К., на ден 16.02.2022 година, ја донесе и јавно ја објави следната:

ПРЕСУДА

Обвинетите:

1. А.М. од татко Р. и мајка А., мом. С., родена на .. година во С., каде и живее на ул. „..“ бр., Турчинка, државјанин на РСМ, медицинска сестра, мажена за Д., мајка на две малолетни деца, писмена со завршено високо образование, вработена со примања од 23.000,00 денари, не осудувана, не се води постапка за друго кривично дело, со ЕМБГ..

2. А.А. од татко Р. и мајка А., мом. С., роден на .. година во С., а живее во с. О., Македонец, државјанин на РСМ, пица мајстор, оженет за А. мом. Б., татко на едно малолетно дете, писмен со завршено средно образование, не осудуван, не се води постапка за друго кривично дело, со ЕМБГ ..

ВИНОВНИ СЕ

Затоа што:

Првообвинетата со умисла му помогнала во извршувањето на кривично дело на второобвинетиот на начин што иако била свесна за своето дело и го сакала неговото извршување на ден 02.12.2019 година отишла ПЗУ д-р. Е. П. и д-р Т.К. во С., и извадила упат за психијатриски преглед кај д-р. Е. Ш. на име Ј. А. која била сопруга на второобвинетиот и во тек била постапка за развод на брак пред Основниот суд во Струга, след што наредниот ден отишла во ординацијата на Е.Ш.

во ЈЗУ Општа болница С., носејќи со себе Н.Н. женско лице кое го претставила како Ј.А., која што во тој момент се наоѓала во Р. Г., и по извршениот преглед д-р. Е.Ш. изготвил извештај – лекарско уверение на име од А.Ј. со дијагноза F-42 кое што уверение сега првообвинетата му го дала на второобвинетиот, кој што иако знаел дека е неистинито, го употребил како вистинито, носејќи го во ЦСР С. за да му послужи како доказ при давањето на мислење од тимот во Центарот за постапката на развод на брак која се водела пред Основниот суд во С..

Со опишаните дејствија првообвинетата сторила кривично дело „Издавање и употреба на неистинито лекарско или ветеринарно уверение“ од член 381 став 2 а во врска со член 24 од Кривичниот Законик, а второобвинетиот сторил кривично дело „Издавање и употреба на неистинито лекарско или ветеринарно уверение“ од член 381 став 2 од Кривичниот законик.

Согласно цитираниот член и став и членовите 4, 32, 33, 34, 38, 38-а и 39 од Кривичниот Законик,

С Е О С У Д У В А А Т

1.Обвинетата А.М. на парична казна во висина од 40 – четириесет дневни глоби.

Вредноста на дневната глоба е 5 – пет евра во денарска противвредност, паричната казна изнесува 12.339,00 денари.

1.Обвинетиот А.А. на парична казна во висина од 60 – шеесет дневни глоби.

Вредноста на дневната глоба е 5 – пет евра во денарска противвредност, паричната казна изнесува 18.509,00 денари.

Обвинетите се должни паричната казна да ја платат во рок од 15 дена по правосилноста на пресудата.

Доколку обвинетите не ја платат паричната казна во определениот рок и истата не може да се наплати ниту со присилно извршување, судот ќе ја изврши така што за секоја дневна глоба ќе определи еден ден затвор.

Се задолжуваат обвинетите да ги надоместат трошоците на постапката во износ од по 2,500.00 денари во корист на буџетските средства на судот, во рок од 15 дена по правосилноста на пресудата.

Образложение

Основното јавно обвинителство Струга, до насловениот суд поднесе обвинителен предлог КО. бр. 247/21 од 23.11.2021 година против првообвинетата А.М. за кривично дело „Издавање и употреба на неистинито лекарско или ветеринарно уверение“ од член 381 став 2 а во врска со член 24 од Кривичниот законик, и против второобвинетиот А.А. за кривично дело „Издавање и употреба на

невистинито лекарско или ветеринарно уверение“ од член 381 став 2 од Кривичниот Законик.

Постапувајќи по поднесеното обвинение, судот закажа и одржа главна и јавна расправа, на која застапникот на обвинението Јавниот обвинител Б.Д. остана при поднесениот обвинителен предлог, а во завршен збор побара обвинетите да се огласат за виновни и да им се изречат кривични санкции согласно законот имајќи ги во предвид олеснителните и отежителните околности.

На главната расправа обвинетите А.М. и А.А. изјавија дека се чувствуваат виновни за кривичното дело за кое се обвинуваат со обвинителниот предлог, односно во целост ја признаваат вината за истото.

Со оглед да обвинетите ја признаа вината, судот утврди дека признавањето е доброволно, дека истите се свесни за правните последици од признавањето на вината, како и за трошоците на кривичната постапка.

Од тие причини, судот ја огласи обвинетата А.М. за виновна за кривичното дело „Издавање и употреба на невистинито лекарско или ветеринарно уверение“ од член 381 став 2 во врска со член 24 од Кривичниот законик, и обвинетиот А.А. за виновен за кривичното дело „Издавање и употреба на невистинито лекарско или ветеринарно уверение“ од член 381 став 2 од Кривичниот законик и им изрече кривична санкција како во изреката на пресудата.

При одлуката за избор на видот и висината на кривичната санкција, судот со подеднакво и должно внимание ги ценеше како олеснителните, така и отежителните околности што стојат на страната на обвинетите, а се од значење за нивно правилно одмерување и индивидуализација. Така, како отежителни околности судот ги ценеше степенот на кривична одговорност што стои на страната на обвинетите за стореното кривично дело, пред се изразената свест и волја за вршење кривично дело и јачината на загрозувањето и повредата на заштитеното добро согласно Закон. Од друга страна, личните и семејните прилики на обвинетите, станува збор за млади луѓе, родители на малолетни деца, и тоа А. на две, а А. на едно малолетно дете, судот ги ценеше како олеснителна околност. Однесувањето на обвинетите на главната расправа, истите ја признаа вината за кривичното дело за кое се обвинуваат, со што истите придонесоа за ефикасно завршување на постапката, судот ги оцени како олеснителни околности. На таков начин, судот го оцени и поранешниот живот на обвинетите, досега непознати за сторители на било какво казниво дело.

Имајќи ги предвид вака ценетите околности, тежината на кривичното дело, виноста и личноста на сторителите, овој суд смета дека целите на казнувањето предвидени во член 32 од Кривичниот Законик ќе се остварат со изрекување на паричната казна како во изреката на пресудата, која е адекватна на сите наведени околности и со неа пред се да се задоволи правдата, а потоа да се изврши влијание врз обвинетите во иднина да не вршат кривични дела, воспитно ќе се влијае врз нив, а и воспитно ќе се влијае врз останатите луѓе каде што обвинетите живеат и работат да не вршат кривични дела.

Одлуката за трошоците, донесена е согласно член 102 став 1 и 2 точка 6 и став 3 член 105 став 1 од Законот за кривична постапка, со која обвинетите се задолжени

да ги надоместат трошоците на кривичната постапка во износ од по 2.500,00 денари во корист на буџетските средства на судот, кој износ претставува паушал, имајќи ги предвид времетраењето и сложеноста на постапката, како и имотната состојба на обвинетите.

Предвид на сето погоре наведено, се донесе одлука како во изреката на пресудата.

ОСНОВЕН СУД СТРУГА

К.бр.225/21

16.02.2022 година

Записничар

Н.И., с.р.

Судија,

Ж.А., с.р.

ПОУКА: Против оваа пресуда овластените лица можат да изјават жалба во рок од 8 дена од денот на доставување на преписот преку овој суд до Апелационен суд Битола.

**Против пресудата обвинетите не можат да поднесат
Жалба поради погрешно утврдена фактичка состојба.**

Достави на: ОЈО Струга, обвинетите и бранителот адв. С.К..

АНАЛИЗА НА ПРЕСУДА

Оваа пресуда е донесена од страна на Основниот суд Струга, како првостепен суд, од судијата Ж.А, како судија поединец, со записничар Н.И, постапувајќи по кривичниот предмет, оформен по обвинителен предлог на Основното јавно обвинителство Струга, против обвинетата А.М. од С., за кривично дело, Издавање и употреба на неистинита лекарско или ветеринарно уверение од член 381 став (2) а во врска со член 24 од КЗ и обвинетиот А.А. од село О., за кривично дело, Издавање и употреба на неистинито лекарско или ветеринарно уверение, од член 381 став (2) од КЗ, на ден 16.02.2022 година.

Пресудата е судска одлука со која на авторитативен начин, конечно и мериторно се решава предметот и пред да се тргне во анализа, треба да се утврди формата на

пресудата односно дали истата ги содржи елементите на писмено изработена пресуда врз основа на член 408 став 1 од Законот за Кривична постапка...*писмено изработената пресуда мора наполно да и одговара на пресудата што е објавена. Пресудата мора да има увод, изрека и образложение*, став (1). *Уводот на пресудата содржи назначување дека пресудата се изрекува во името на граѓаните на Република Северна Македонија, назив на судот, име и презиме на претседателот и на членовите на советот и на записничарот...* став (2). *Изреката на пресудата ги содржи личните податоци на обвинетиот од член 205 став (1)) и одлуката со која обвинетиот се огласува...*, став (3), *ако обвинетиот е огласен за виновен, изреката на пресудата мора да ги опфати потребните податоци наведени во членот 404 од овој закон...* став (4). *Во образложението на пресудата судот ќе ги изнесе причините за секоја точка од изреката, а особено фактите што ги цени како докажани или недокажани, од кои...*(6). Оваа пресуда, ги содржи потребните/пропишани елементи што треба да ги има една пресуда. Од уводот на пресудата може да се заклучи дека таа ги содржи пропишаните податоци. Во однос на образложението кое што го содржи пресудата, може да се извлече заклучок, дека во целост е запазена пропишаната законска форма и структура, со што истата е јасна, концизна и во целост одговара на изведените докази и утврдените решителни факти. Во рамки на испитувањето на процесните претпоставки кои треба да бидат запазени односно дали судот е стварно надлежен да одлучува во предметот, согласно член 24, *судовите во кривичните предмети судат во границите на својата стварна надлежност определена со закон*, што значи дека во случајот, Основниот суд Струга е стварно надлежен да постапува и одлучува. Во однос на месната надлежност, согласно член 26 став (1), *месно надлежен по правило е судот на чие подрачје е извршено или обидено кривичното дело*, што значи дека, во случајот, Основниот суд Струга е месно надлежен да постапува, бидејќи самото дело е извршено на тоа подрачје, а и обвинетиот има живеалиште во рамки на ова подрачје. Судот е правилно составен, согласно член 25 став (1) алинеја 5, *за кривичните дела за кои како главна казна е пропишана парична казна или казна затвор до 5 години, во прв степен суди судија поединец*. Во случајот се работи за кривично дело, Издавање и употреба на неистинита лекарско или ветеринарно уверение, за кое дело гонењето се презема по службена должност од страна на јавното обвинителство. Согласно член 39 став (1), *основно право и должност на јавниот обвинител е да ги гони сторителите на кривични дела за кои гонењето се презема по службена должност*, а согласно став (2), *во предметте за кривични дела за кои гонењето се презема по службена должност, јавниот обвинител има право и должност да*, согласно точка 9 од ставот (2), *поднесува и застапува обвиненија пред надлежниот суд*. Со изречената пресуда, судот одлучил по однос на кривичното дело на начин што осудените ги огласил за виновни и им изрекол парична казна, која треба да се плати во рок од 15 дена од денот на правосиноста на пресудата, а во случај на нејзино неизвршување, да се наплати преку присилна наплата, судот ќе ја изврши така што за секоја дневна глоба ќе определи по еден ден затвор. Истовремено, судот ги задолжил осудените и со трошоци на постапката, во рок од 15 дена од правосилноста на пресудата. При определување на трошоците на постапката, судот правилно ги применил одредбите од член 105 став (1), согласно кој, *кога судот ќе го огласи обвинетиот за виновен во пресудата ќе изрече дека е должен да ги надомести трошоците на кривичната постапка*, а во врска со член 102 став (1), *трошоците на*

постапката се издатоци направени по повод кривичната постапка, од нејзиното поведување до нејзиното завршување....., а согласно став (2), трошоците на кривичната постапка опфаќаат, точка б од став (2), паушален износ, а согласно став (3), паушалниот износ се утврдува во рамките на износите определени со пропис, со оглед на траењето и сложеноста на постапката и имотната состојба на лицето кое е должно да го плати тој износ. Во случајот, судот донел пресуда со применена на одредбата од член 381, врз основа на признанието на обвинетите, кои на главната расправа во целост го признале кривичното дело опишано во обвинителниот предлог. Имено, по поуката за правата на обвинетиот без оглед на природата и тежината на кривичното дело за кое се води постапката, обвинетиот може доброволно да ја признае вината..., член 381 став (1), а по даденото признание за вината, судијата поединец, односно претседателот на советот е должен да испита дали признанието е доброволно, дали обвинетиот е свесен за правните последици од признавањето на вината..., став (2). Во однос на ставот (3), дека по спроведувањето на дејствијата од ставот (2) на овој член од страна на судот, во доказна постапка ќе се изведат само оние докази што се однесуваат на одлуката за санкцијата, може да се увиди дека судот делумно ги применил одредбите од член 381. Имено обвинетите признале вина на главната расправа, меѓутоа во Образложението на пресудата, во третиот пасус, не се содржани податоци дали признавањето на вина било во присуство на нивниот бранител. Исто така во образложението не е констатирано, дали е дадено предупредувањето на судот, дека во случај на признавање на вина, обвинетите не можат да се жалат на пресудата, поради погрешно утврдена фактичка состојба, што претставува повреда на став (4) од член 381, согласно кој, во однос на пресудата или делот од пресудата што е донесена како резултат на признавањето на вината на обвинетиот во текот на главната расправа, обвинетиот не може да поднесе жалба поради погрешно утврдена фактичка состојба. Од пресудата, може да се изведе заклучок дека судот во целост и на правилен начин го применил член 32 од КЗ, согласно кој, покрај остварување на правдата, цел на казнувањето е, 1) спречување на сторителот да врши кривични дела и негово превоспитување и 2) воспитно да се влијае врз другите да не вршат кривични дела. Во образложението на пресудата може да се види дека судот правилно ги применил одредби за условната осуда како алтернативна мерка, паричната казна и правилата за одмерување на казната, содржани во член 34 став (1), на сторителот на кривично дело му се изрекува казната пропишана за стореното кривично дело, а поблага..., а согласно член 39, судот ќе му одмери казна на сторителот на кривично дело во границите што се пропишани со закон за тоа дело, имајќи ги предвид..., став (1), судот ќе ги има предвид сите околности што влијаат казната да биде помала или поголема..., став (2), при одмерувањето на казната судот посебно ќе води сметка за вкупното дејство на казната и нејзините последици врз личноста на сторителот и потребите на неговата ресоцијализација, став (3).

Во пресудата е содржана правна поука, за правото на жалба, кое право осудениот може да го користи до непосредно повисокиот суд, доколку не е задоволен од донесената пресуда. Во рамки на правната поука е нотирано дека, осудените при изјавување на жалба не можат да се жалат поради погрешно утврдена фактичка состојба.

К.бр.241/18
ВО ИМЕТО НА ГРАЃАНИТЕ НА
РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА

ОСНОВНИОТ СУД ВО СТРУГА, судијата Ф.Д.како поединец ,со записничарот С.К., во кривичниот предмет против обвинетиот Н.И. од село Д.-С.,за кривично дело „Кражба на електрична енергија,топлинска енергија и природен гас“од член 235-став 1 од Кривичниот Законик,оформен по обвинителниот предлог поднесен од ОЈОС1.,КО.брод29.10.2018година,по одржаната главна,јавна и усна расправа,во присуство на застапникот на обвинението ЈО Н. Н., полномошникот на оштетеното правно лице ЕВН М. АД С1., адвокатски стручен соработник А.Ц. со заменичко полномошно од адвокат Ф.М. од С1., обвинетиот и неговиот бранител адвокат А.У.,на ден05.02.2019година,ја донесе и јавно објави следната:

ПРЕСУДА

Обвинетиот:

Н.И.од татко Н.и мајка Б.моминско презиме И.,роден на година во С1. а живее во село Д., Албанецдржавјанин на РМ, писмен со завршено среднообразование, невработен, безимотен, оженет за З. моминско презиме Ш., татко на едно полнолетно дете, со ЕМБГ ..., осудуван, не се води постапка за друго кривично дело,

ВИНОВЕНЕ

Затоашто:

Во периодот од 03.04.2018 година до 03.05.2018 година, во неговиот домво село Д.–С1., со намера за себе против правно да прибави имотна корист неовластено користел електрична енергија на начин што извршил премостување на мерната опрема при што со алуминиумски кабел 2 x 16 мм2.дирекно се поврзал пред мерниот уред на една фаза, кој што потоа продолжува со пресек од бмм.,од бандерата до штендерот на куката и превземал нерегистрирана електрична енергија во количина од 479,30 киловат часови и во вредност од 2.353,00денари.

Со опишаните дејствија обвинетиот сторил кривично дело,„Кражба на електрична енергија, топлинска енергија и природен гас“ од член 235-а став 1 од Кривичниот Законик.

Согласно цитираниот член и ставови и член 4,32,33,34,35,38 став 6,38-а,39,48, 48-а,49 и50 од Кривичниот Законик,**му се изрекува,**

УСЛОВНА ОСУДА

Му се утврдува казна затвор во траење од 6-шест месеци и истовремено се определува дека истата нема да се изврши ако осуденот во рок од 1-(една) година не стори ново кривично дело.

На обвинетиот Н.И. му се изрекува и парична казна во износ од 12.000,00 денари, која е должен да ја плати во рок од 15 дена по правосилноста на пресудата.

Ако осудениот не ја плати паричната казна во определениот рок, истата ќе се изврши така што за секои започнати 20 евра во денарска противвредност ќе определи еден ден затвор:

Се задолжува обвинетиот да му ја надомести на оштетеното правно лице ЕВН М. АД С1., причинетата штета во износ од 2.353,00 денари во рок од 15 дена по правосилноста на пресудата.

Сезадолжува обвинетиот да ги надомести трошоците на кривичната постапка во износ од 3.766,00 денари во корист на буџетските средства на судот, како и на оштетениот ЕВН М. АД С1. износ од 42.480,00 денари, сето тоа во рок од 15 дена по правосилноста на пресудата.

Барањето на оштетениот ЕВН М. АД С1., поднесено од полномошникот адвокат Ф.М. за надомест на трошоците на постапката над досудениот, а до бараниот износ од 112.831,00 денари, - **СЕ ОДБИВА.**

Образложение

ОЈО С1., до овој суд поднесе обвинителен предлог КО.брод 29.10.2018 година, против обвинетиот Н.И. од село Д.-С1., за кривично дело „Кражба на електрична енергија, топлинска енергија и природен гас“ од член 235-а став 1 од Кривичниот Законик.

Постапувајќи по поднесеното обвинение, судот закажа и одржа главна и јавна расправа на која застапникот на обвинението ЈО Н. Н. остана при поднесениот обвинителен предлог против обвинетиот, а во завршен збор наведе дека од изведените докази се утврдило дека обвинетиот го сторил кривичното дело кое му се става на товар. Дека обвинетиот против правно одземал електрична енергија, се утврдило од неговото признание на вината, а по однос на количината и вредноста на бесправно одземената електрична енергија, за предметниот период се утврдило од вештачењето на вештото лице М.Ц.. Поради тоа предложи обвинетиот да биде прогласен за виновен и да му биде изречена кривична санкција утврдена со Закон.

Полномошникот на оштетениот во завршен збор на расправата го поддржа завршниот збор на застапникот на обвинението по однос на кривичната одговорност на обвинетиот. Побара обвинетиот да биде задолжен по основ на надомест на штета на оштетеното правно лице му исплати износ од 2.704,00 денари со законска камата, по фактура од 18.05.2018 година. Трошоци побара.

На главната расправа, откако судот го поучи обвинетиот за правата кои ги има во текот на постапката, го повика да се произнесе дали се чувствува виновен по однос на кривичното дело по обвинителниот предлог, на што обвинетиот Н.И. изјави дека во целост го признава извршувањето на кривичното дело на начин

описан во обвинителниот предлог на ОЈОС1.КО.број од 29.10.2018 година.

Со оглед да обвинетиот ја призна вината, судот согласно член 381 став 2 од Законот за кривичната постапка утврди дека признавањето е доброволно, дека истиот е свесен за правните последици од признавањето на вината, за последиците сврзани за имотно-правното барање, како и за трошоците за кривичната постапка. Исто така, судот на обвинетиот во присуство на неговиот бранител го предупреди дека како резултат на признавањето на вината не може да поднесе жалба на пресудата поради погрешно утврдена фактичка состојба.

Од тие причини судот го огласи обвинетиот за виновен за кривично дело „Кражба на електрична енергија, топлинска енергија и природен гас“ од член 235-а став 1 од Кривичниот Законик и му изрече кривични санкции како во изреката на пресудата.

При одмерување на видот и висината на кривичните санкции, судот со подеднакво и должно внимание ги ценеше како отежнителните, така и олеснителните околности кои што стојат на страната на обвинетиот, а се од значење за нејзин правилен избор и индивидуализација. Така, степенот на кривичната одговорност кај обвинетиот судот го ценеше како отежнителна околност. На таков начин судот го ценеше и загрозувањето на заштитениот објект согласно Законот и околноста што обвинетиот евидентира како осудена личност. Од друга страна пак, личните и семејните прилики на обвинетиот, станува збор за невработен, оженет човек и татко на едно полнолетно дете, судот ги оцени како олеснителни околности. На таков начин судот ги оцени и околностите што обвинетиот ја призна вината, неговото коректно однесување во текот на постапката, каењето за стореното кривично дело и ветувањето дека во иднина нема да се појави како сторител на било какво кривично дело.

Имајќи го предвид изнесеното погоре, ценетите отежнителни и олеснителни околности доведени во контекст со личноста на сторителот и тежината на кривичното дело, Овој суд смета дека целите на казнувањето према обвинетиот предвидени во член 32 од Кривичниот Законик, основано може да се очекува дека ќе се остварат со изречената алтернативна мерка - условна осуда, утврдена казна затвор во траење од 6-шест месеци со рок на проверување од 1 -една година, која што според судот е адекватна за конкретниот случај и со неа покрај остварувањето на правдата, ќе се спречи обвинетиот во иднина да врши вакви или слични кривични дела, доволно ќе се влијае врз неговото превоспитување, но и воспитно истата ќе влијае и врз останатите граѓани каде што обвинетиот живее да не вршат кривични дела. Судот е уверен дека обвинетиот ќе знае да ја цени укажаната доверба од страна на судот и во иднина повеќе ќе внимава на своето однесување.

Бидејќи законодавецот во член 235-а став 1 од Кривичниот Законик покрај главна, предвидел и изрекување на споредна казна, судот му изрече на обвинетиот и споредна парична казна во висина како во изреката на пресудата.

Одлуката со која што обвинетиот е задолжен да му ја надомести на оштетеното правно лице ЕВНМ.АДС1.причинетата штета во износ од 2.353,00 денари кој се утврди по пат на вештачење, донесена е согласно член 114 став 1 и 2 од Законот за кривичната постапка. Поради тоа судот не го прифати предлогот на полномошникот на оштетениот за да обвинетиот на име штета исплати износ од 2.704,00 денари.

Одлуката за трошоците на кривичната постапка донесена е согласно

член102 став 1 и 2 точка 3, 6 и 8 и став 3 од Законот за кривичната постапка, во врска со член 105од цитираниот Закон,при што го задолжи обвинетиот да ги надомести трошоците на постапката во износ од 3.766,00 денари во корист на буџетските средства на судот,од кој износ од 2.266,00денари на име издатоци за приведување на обвинетиот на расправата од страна на МВР ПС С1.и износ од 1.500,00 денари кој преставува паушал, имајќи ги предвид времетраењето,сложеноста на постапката, како и имотната состојба на сторителот. Исто така,судот го задолжи обвинетиот да му ги надомести на оштетениот трошоците на постапката во износ од 42.480,00 денари кои се однесуваат за застапување на четири расправи од страна на полномошник-адвокат,односно за едно застапување износ од 9.000,00 денари со вклучени 20% сатнина и 30% паушал,како и вклучен 18% ДДВ во износ од 6.480,00 денари, бидејќи полномошникот на истиот е даночен обврзник.

Во останатиот дел,судот го одби барањето на полномошникот на оштетениот — адвокат Ф. М. од С1. за надомест на трошоците на постапката над досудениот,а добараниот износ од 112.831,00денари од следните причини: Со барањето се бара вкупен износ од 44.928,00 денари за отсуство од канцеларија, за што судот смета дека не му следува бидејќи на четирите одржани расправи со заменички полномошна издадени од адвокат Ф. М. присуствуваше стручниот соработник А.Ц., вработен кај истиот што значи дека наведениот адвокат не отсуствувал од канцеларијата. Понатака се бара на име патни трошоци на релација С.-С.1 и обратно за четири релации износ од 14.917,00 денари кој износ исто така не му следува бидејќи оштетениот можел да ангажира полномошник од адвокатите на подрачјето на овој суд. Исто така бара и износ од 10.506,00 денари на име ДДВ од 18% што судот не го прифати бидејќи претставува износ на вкупно поставеното барање со трошковникот.

Предвид на сето погоре наведено, согласно цитираните законски одредби,се донесе одлука како во изреката на пресудата.

ОСНОВЕН СУД СТРУГА

К.бр.241/18

05.02.2019година

Записничар,
С.К.,с.р.

Судија,
Ф.Д.,с.р.

ПОУКА: Рок за жалбаод 8-осум дена од приемот на пресудата,преку Овој суд до А.суд Б..

Против пресудата обвинетиот не може да поднесе жалба поради погрешно утврдена фактичка состојба.

Д-ви:НаОЈОС.1,полномошникот на оштетениот адвокат Ф.М.,обвинетиот и бранителот адвокат А.У.

АНАЛИЗА НА ПРЕСУДА

Оваа пресуда е донесена од страна на Основниот суд Струга, како првостепен суд, од судијата Ф.Д, како судија поединец, со записничар С.К, постапувајќи по кривичниот предмет, оформен по обвинителен предлог на Основното јавно обвинителство Струга, против обвинетиот Н.И. од село Д., С., за кривично дело, Кражба на електрична енергија, топлинска енергија и природен гас од член 235-а став (1) од КЗ, на ден 05.02.2019 година.

Пресудата е судска одлука со која на авторитативен начин, конечно и мериторно се решава предметот и пред да се тргне во анализа, треба да се утврди формата на пресудата односно дали истата ги содржи елементите на писмено изработена пресуда врз основа на член 408 став 1 од Законот за Кривична постапка...*писмено изработената пресуда мора наполно да и одговара на пресудата што е објавена. Пресудата мора да има увод, изрека и образложение*, став (1). *Уводот на пресудата содржи назначување дека пресудата се изрекува во името на граѓаните на Република Северна Македонија, назив на судот, име и презиме на претседателот и на членовите на советот и на записничарот, име и презиме на обвинетиот, кривичното дело за кое е....* став (2). *Изреката на пресудата ги содржи личните податоци на обвинетиот од член 205 став (1)) и одлуката со која обвинетиот се огласува за виновен за делото за кое е обвинет....*, став (3), *ако обвинетиот е огласен за виновен, изреката на пресудата мора да ги опфати потребните податоци наведени во членот 404 од овој закон ...* став (4). *Во образложението на пресудата судот ќе ги изнесе причините за секоја точка од изреката, а особено фактите што ги цени како докажани или недокажани, од кои докази ги утврдил тие факти....* (6). Оваа пресуда, ги содржи потребните/пропишани елементи што треба да ги има една пресуда. Од уводот на пресудата може да се заклучи дека таа ги содржи пропишаните податоци. Во однос на образложението кое што го содржи пресудата, може да се извлече заклучок, дека во целост е запазена пропишаната законска форма и структура, со што истата е јасна, концизна и во целост одговара на изведените докази и утврдените решителни факти. Во рамки на испитувањето на процесните претпоставки кои треба да бидат запазени односно дали судот е стварно надлежен да одлучува во предметот, согласно член 24, *судовите во кривичните предмети судат во границите на својата стварна надлежност определена со закон*, што значи дека во случајот, Основниот суд Струга е стварно надлежен да постапува и одлучува. Во однос на месната надлежност, согласно член 26 став (1), *месно надлежен по правило е судот на чие подрачје е извршено или обидено кривичното дело*, што значи дека, во случајот, Основниот суд Струга е месно надлежен да постапува, бидејќи самото дело е извршено на тоа подрачје, а и обвинетиот има живеалиште во рамки на ова подрачје. Судот е правилно составен, согласно член 25 став (1) алинеја 5, *за кривичните дела за кои како главна казна е пропишана парична казна или казна затвор до 5 години, во прв степен суди судија поединец*. Во случајот се работи за кривично дело, Кражба на електрична енергија, топлинска енергија и природен гас, дефинирано во член 235-а став (1) од КЗ, за кое дело гонењето се презема по службена должност од страна на јавното обвинителство. Согласно член 39 став (1),

основно право и должност на јавниот обвинител е да ги гони сторителите на кривични дела за кои гонењето се презема по службена должност, а согласно став (2), во предметте за кривични дела за кои гонењето се презема по службена должност, јавниот обвинител има право и должност да, согласно точка 9 од ставот (2), поднесува и застапува обвиненија пред надлежниот суд. Со изречената пресуда, судот одлучил по однос на кривичното дело на начин што на осудениот му изрекол условна осуда-казна затвор во траење од 6 месеци, која нема да се изврши, ако осуденото лице за време од една година не стори ново кривично дело, истовремено на осудениот му изрекол парична казна, со рок на плаќање од 15 дена по правосилноста, а во случај на неплаќање, паричната казна ќе се изврши на начин што за секои започнати 20 евра во денарска противвредност ќе се определи еден ден затвор. Истовремено, судот го задолжил осудениот да ја надомести причинетата штета на правното лице ЕВН Македонија, АД Скопје, во рок од 15 дена по правосилноста и одлучил за трошоците на постапката. При определување на трошоците на постапкаа, како во делот на прифатените трошоци, така и во делот кој што бил одбиен, судот правилно ги применил одредбите од член 105 став (1), согласно кој, *кога судот ќе го огласи обвинетиот за виновен во пресудата ќе изрече дека е должен да ги надомести трошоците на кривичната постапка, а во врска со член 102 став (1), трошоците на постапката се издатоци направени по повод кривичната постапка, од нејзиното поведување до нејзиното завршување.....*, а согласно став (2), *трошоците на кривичната постапка опфаќаат, точка 3 од ставот (2), издатоци за приведување, точка 6 од став (2), паушален износ и точка 8 од ставот (2), нужни издатоци на оштетениот....* Во случајот, судот донел пресуда со применна на одредбата од член 381, врз основа на признанието на обвинетиот, кој на главната расправа во целост го признал кривичното дело опишано во обвинителниот предлог. Имено, *по поуката за правата на обвинетиот без оглед на природата и тежината на кривичното дело за кое се води постапката, обвинетиот може доброволно да ја признае вината..., член 381 став (1), а по даденото признание за вината, судијата поединец, односно претседателот на советот е должен да испита дали признанието е доброволно, дали обвинетиот е свесен за правните последици од признавањето на вината..., став (2).* Во однос на ставот (3), *дека по спроведувањето на дејствијата од ставот (2) на овој член од страна на судот, во доказна постапка ќе се изведат само оние докази што се однесуваат на одлуката за санкцијата,* може да се увиди дека судот во целост и на правилен начин ги применил одредбите од член 381. Во рамки на вака даденото признание на вина, судот во присуство на неговиот бранител, го предупредил обвинетиот дека не може да поднесе жалба на пресудата поради погрешно утврдена фактичка сосостојба. Од пресудата, може да се изведе заклучок дека судот во целост и на правилен начин го применил член 32 од КЗ, согласно кој, *покрај остварување на правдата, цел на казнувањето е, 1) спречување на сторителот да врши кривични дела и негово превоспитување и 2) воспитно да се влијае врз другите да не вршат кривични дела.* Во образложението на пресудата може да се види дека судот правилно ги применил одредби за условната осуда како алтернативна мерка, паричната казна и правилата за одмерување на казната, содржани во член 34 став (1), *на сторителот на кривично дело му се изрекува казната пропишана за стореното кривично дело, а поблага..., а согласно член 39, судот ќе му одмери казна на сторителот на кривично дело во границите што се пропишани со закон за тоа дело, имајќи ги предвид..., став (1),*

судот ќе ги има предвид сите околности што влијаат казната да биде помала или поголема..., став (2), при одмерувањето на казната судот посебно ќе води сметка за вкупното дејство на казната и нејзините последици врз личноста на сторителот и потребите на неговата ресоцијализација, став (3).

Во пресудата е содржана правна поука, за правото на жалба, кое право осудениот може да го користи до непосредно повисокиот суд, доколку не е задоволен од донесената пресуда.

КЖ-36/22

АПЕЛАЦИОНИОТ СУД ВО БИТОЛА во совет составен од судиите Р.И. - претседател на совет, А.К. и З.К. -членови на советот, со записничарот А.Ѓ. - судски советник, во кривичниот предмет против обвинетиот З.Д. од Б. за кривично дело „Тешка кражба“ од член 236 став 1 точка 1 во врска со член 22 и член 45 став 1 од Кривичниот законик и обвинетиот К.Б. од Б. за кривично дело „Тешка кражба“ од член 236 став 1 точка 1 во врска со член 22 од Кривичниот законик, оформен по обвинителен предлог на Основно Јавно Обвинителство Б.Ко.бр.27/20 од 01.12.2020 година, одлучувајќи по жалбата на обвинетиот, изјавена преку неговиот бранител, адвокат Ј.Ч. од Б., изјавена против пресудата на Основниот суд Битола К.бр.662/20 од 15.09.2021 година, на седницата на советот одржана на 03.05.2022 година, донесе:

РЕШЕНИЕ

Жалбата на обвинетиот К.Б. од Б., изјавена преку неговиот бранител, адвокат Ј.Ч. од Б., СЕ УВАЖУВА

По повод жалбата, а по службена должност и за обвинетиот З.Д. од Б.,

Пресудата на Основниот суд Битола К.бр.662/20 од 15.09.2021 година во точка 1 и 2 од изреката СЕ УКИНУВА и предметот се враќа на првостепениот суд на повторно судење.

Образложение:

Основниот суд Битола со пресуда К.бр.662/20 од 15.09.2021 година, ги огласи за виновни обвинетиот З.Д. од Б. за кривично дело „Тешка кражба“ од член 236 став 1 точка 1 во врска со член 22 и член 45 став 1 од Кривичниот законик и обвинетиот К.Б. од Б. за кривично дело „Тешка кражба“ од член 236 став 1 точка 1 во врска со член 22 од Кривичниот законик, ги осуди: обвинетиот З.Д. на казна затвор во траење од 3 три години и 6 шест месеци, а обвинетиот К.Б. на казна затвор во траење од 2(две) години. Ги задолжи обвинетите да платат износ од по 4.500,00 денари на име паушал, како и солидарно да ги надоместат трошоците на кривичната постапка во износ од 3.889,00 денари. Со пресудата оштетената МПЦ за истакнатото имотно-правно побарување е упатена на спор.

Против првостепената пресуда жалба изјави обвинетиот К.Б. од Б. преку неговиот бранител, адвокат Ј.Ч. од Б. и истата ја побива поради суштествена повреда на одредбите на кривичната постапка, погрешно утврдена фактичка состојба, повреда на Кривичниот закон и кои поради одлуката за кривичната санкција. Со изјавената жалба се предлага истата да биде уважена, а првостепената пресуда да биде преиначена на начин што обвинетиот ќе биде

ослободен од обвинение или пресудата да биде укината и предметот да биде вратен на повторно судење пред првостепениот суд.

Вишото Јавно Обвинителство Б.со свој поднесок КОЖ.бр.37/22од21.01.2022година стави предлог жалбата на обвинетиот К.Б. од Б., изјавена преку неговиот бранител, адвокат Ј.Ч. од Б. да се уважи, пресудата на Основниот суд Битола К.бр.662/20 од 15.09.2021 година да се укини и за двата обвинети и предметот да се врати на првостепениот суд на повторно одлучување.

Кривичниот совет на Апелациониот суд во Битола, одлучувајќи по изјавената жалба, по проучувањето на побиваната пресуда и списите во кривичниот предмет, внимавајќи на повреди по службена должност во смисла на чл.427 ст.1т.1и 2 од Законот за кривичната постапка, утврди дека:

Жалбата е основана.

Основано се побива пресудата на првостепениот суд со изјавената жалба по законскиот основ за сторена суштествена повреда на одредбите на кривичната постапка во смисла на чл.415ст.1т.8од Законот за кривичната постапка, дека првостепената пресуда се заснова врз доказ врз кој според одредбите на овај закон не може да се заснова пресудата.

Имено, во образложението на првостепената пресуда, судот утврдува факти од исказите на сведоците Г.Р., Ј.Б., Б.Л. и Г.Б., сите полициски службеници. Фактите кои судот ги утврдува од овие сведоци се однесуваат на тоа што обвинетиот З.Д. им го кажал нив при информативен разговор и од така утврдените факти, судот утврдил вина и кај двата обвинети.

Согласно член 212 од Законот за кривичната постапка како сведоци се повикуваат лица за кои е веројатно дека ќе можат да дадат известување за кривично дело и за сторителот и за други важни околности. Во однос на тоа дали повиканите сведоци сознанијата ги добиле како непосредни очевидци, или ги разбрале преку друг, станува збор за директни сведоци или за посредни сведоци, односно сведоци кои сознанијата ги слушнале од друг. Не е спорно дека како доказно средство исказите на овие две категории на сведоци имаат подеднаква доказна сила, исто така не е спорно дека како сведок може да биде сослушан и полициски службеник кој преземал дејствија на откривање на сторител или траги на кривично дело, но само за неговите непосредни запазувања.

Полицијата може да повикува граѓани заради собирање на известувања за кривично дело и за сторителот или за други важни околности што се

однесуваат на кривичното дело. Меѓутоа собирањето на вакви известувања не претставува доказно средство. Станува збор за посебно предвидени криминалистичко-оперативни дејствија кои претставуваат важен извор на сознанија на полицијата во прилика на утврдување на околностите од значење за откривање кривични дела и факти. Според тоа, вака собраните известувања може да бидат битен патоказ на јавниот обвинител во планирањето на понатамошните активности и собирање на докази. Што значи и самиот закон не ги издначил ваквите известувања со оние кои се предвидени кај испитување на обвинето лице или испитување на сведок, што значи известувањата собрани од страна на полицијата на овој начин не може да се користат како доказ во кривичната постапка. Вклучувањето на исказ даден на овој начин во доказниот материјал не може да се изврши ни посредно. Во таа смисла исказ на службено лице од органот за внатрешни работи како сведок за содржината од известувањето што го добило обвинето лице пред започнувањето на кривичната постапка не може да се користи како доказ во кривичната постапка и засновањето на пресудата врз ваков доказ претставува битна повреда на одредбите на кривичната постапка.

Во конкретниот случај, првостепениот суд, од исказите на службените лица Г.Р., Ј.Б., Б. Л. и Т.Б., сите полициски службеници, сослушани како сведоци за содржината од известувањето што го добиле од обвинетиот З.Д., утврдил вина и кај двата обвинети. Утврдил вина кај двата обвинети од докази кои не може да се користат како доказ во кривичната постапка и врз нив ја засновал пресудата. Воедно, ако внимателно се анализираат сите останати изведени и ценети докази во текот на постапката, не произлегува дека без овие искази би била донесена истата пресуда. На овај начин првостепениот суд ја сторил суштествената повреда на одредбите на кривичната постапка.

Првостепениот суд засновајќи ја пресудата врз докази врз кои според одредбите на Законот за кривичната постапка не може да се заснова пресудата, кога од останатите изведени докази произлегува дека, без незаконитиот доказ, очигледно немало да биде донесена истата пресуда, сторена е суштествена повреда на одредбите на кривичната постапка од член 415 став 1 точка 8 од Законот за кривичната постапка, која доведува до задолжително укинување на пресудата и враќање на предметот на првостепениот суд на повторно судење.

Во конкретниот случај, жалба на првостепената пресуда е изјавена само од обвинетиот К.Б.. Согласно член 430 од Законот за кривичната постапка, ако второстепениот суд по повод на која и да е жалба утврди дека причините поради кои ја донел одлуката во корист на обвинетиот се од користи за некој од сообвинетите кој не изјавил жалба или не ја изјавил во тој правец, ќе постапи послужбена должност како да постои таква жалба. Од овие причини првостепената пресуда е укината и во делот за обвинетиот З.Д. од Б..

На новата главна расправа, судот е потребно повторно да ги изведе предложените докази, внимателно да изврши целосна анализа на истите, да ги има предвид забелешките дадени во оваа одлука, по што ќе биде во можност да донесе правилна и законита одлука.

Од овие причини, а согласно чл.43бст.1 од Законот за кривичната постапка се одлучи како во изреката на ова решение.

Записничар
А.Ѓ.с.р.

Претседател на совет-судија,
Р.И. с.р.

АНАЛИЗА НА ПРЕСУДА

Оваа решение е донесено од страна на Апелациониот суд Битола, како второстепен суд, во совет составен од судиите Р.И. како Претседател на советот, А.К. и З.К.-членови на советот, со записничар А.Ѓ.,-судски советник, постапувајќи во кривичниот предмет, оформен по обвинителен предлог на Основното јавно обвинителство Битола, против обвинетите, З.Д. за кривично дело, Тешка кражба од член 236 став (1) точка 1 во врска со член 22 и член 45 став (1) од КЗ и К.Б. за Тешка кражба од член 236 став (1) точка 1 во врска со член 22, одлучувајќи по жалбата на бранителот на обвинетиот К.Б. против пресудата на Основен суд Битола, на седница на советот на 03.05.2022 година.

Пред да се пристапи кон анализа на донесената пресуда, треба да се утврди дали пресудата ги содржи елементите на писмено изработена пресуда врз основа на член 408 став 1 од ЗКП...*писмено изработената пресуда мора наполно да и одговара на пресудата што е објавена. Пресудата мора да има увод, изрека и образложение. Уводот на пресудата содржи назначување дека пресудата се изрекува во името на граѓаните на Република Северна Македонија, назив на судот, име и презиме на претседателот и на членовите на советот...* став (2).

Изреката на пресудата ги содржи личните податоци на обвинетиот од член 205 став (1) и одлуката со која обвинетиот се огласува за виновен за делото за кое е обвинет..., став (3), ако обвинетиот е огласен за виновен, изреката на пресудата мора да ги опфати потребните податоци наведени во членот 404 од овој закон... став (4). Во образложението на пресудата судот ќе ги изнесе причините за секоја точка од изреката, а особено фактите што ги цени како докажани или недокажани, од кои докази ги утврдил тие факти, од кои причини не уважил

одделни предлози на странките..., став (6). Во однос на структурата, може да се заклучи дека пресудата ги содржи пропишани елементи што една преуда мора да ги има.

Во рамки на испитувањето на процесните претпоставки кои треба да бидат запазени односно дали судот е стварно надлежен да одлучува во предметот, согласно член 24, *судовите во кривичните предмети судат во границите на својата стварна надлежност определена со закон*, што значи дека за одлучување во втор степен, надлежни се апелационите судови на чие подрачје припаѓа првостепениот суд што ја донел обжалената пресуда. Во случајот, тоа е Апелациониот суд Битола.

Надлежен да одлучува во втор степен во согласност со одредбите со кои се определува месната надлежност, а согласно член 26 став (1), *месно надлежен по правило е судот на чие подрачје е извршено или обидено кривичното дело*, е Апелациониот суд Битола.

Второстепениот суд е правилно составен, согласно член 25 став (2) алинеја 3, *судовите судат,...а во совети составени од тројца судии за кривични дела за кои е пропишана поблага казна.....*

Во случајот се работи за кривично дело, за кое второстепениот суд по изјавената жалба, донел одлука на седница, согласно член 423 став (1), *второстепениот суд донесува одлука на седница на советот...* Судот правилно постапил кога по разгледување и испитување на жалбените наводи и правилата на кои повисокиот суд внимава по службенаа должност, го применил член 431 став (1) алинеја 4, *...да ја укине првостепената пресуда поради суштествени повреди и да го врати предметот на повторно одлучување...* Примената на член 431, довела до тоа, судот да донесе решение согласно член 436 со кое пресудата на судот од прв степен се улинува односно... *второстепениот суд, уважувајќи ја жалбата или по службена должност со решение ќе ја укине првостепената пресуда и ќе го врати предметот на повторно судење ако утврди дека постои суштествена повреда на одредбите на кривичната постапка...*

Кривичниот совет во рамки на повисокиот суд, по разгледување на жалбените наводи и поднесокот од ОЈО Битола, правилно одлучил, кога донел решение за укинување на пресудата на судот од прв степен поради постоење на суштетвени повреди на постапката, утврдени во член 415 став (1) точка 8, *кога пресудата се заснова врз доказ врз кој според одредбите на овој закон не може да се заснова пресудата освен ако со оглед на другите докази е очигледно дека и без тој доказ би била донесена иста пресуда*. При одлучувањето, повисокиот суд правилно го применил член 436 став (4), согласно кој, *кога првостепената пресуда се укинува поради суштествени повреди на одредбите на кривичната постапка, во образложението треба да се наведе кои одредби се повредени и во што се состојат повредите*. Во таа смисла, повисокиот суд, во рамки на образложението на пресуда дал широко објаснување со наративен текст и наведување на одредбите од законот кои требало да бидат применети или биле неправилно применети или толкувани.

Имено, повисокиот суд при испитување на пресудата, правилно заклучил кога утврдил дека одредбите од Законот за кривична постапка што се однесуваат на сведочењето, се неправилно применети и потполно е во право кога зборува во 5-от пасус од втората страна на пресудата, *согласно член 212 од Законот за кривичната постапка како сведоци се повикуваат лица за кои е веројатно дека ќе можат да дадат известување за кривично дело и за сторителите и за другите важни околности*, а на третата страна од пресудата во првиот пасус алинеја 12, *во таа смисла исказ на службено лице од органот за внатрешни работи како сведок за содржината од известувањата што го добило од обвинето лице пред започнувањето на кривичната постапка не може да се користат како доказ во кривичната постапка и засновањето на пресудата врз ваков доказ претставува битна повреда на одредбите на кривичната постапка.*

Значи во случајот известувањата добиени од полицијата се стекнати на посреден начин, а не се резултат на непосредно забележување, поради што истите не можат да служат како доказ во постапката или да добијат третман на доказна вредност, а уште помалку истите можат и треба да бидат основа или клучен факт врз кои може да се заснова една пресуда.

Повисокиот суд правилно постапил кога со решението за укинување на првостепената пресуда ги опфатил и двајцата обвинети иако жалба била изјавена само од второобвинетиот К.Б. Ваквата одлучуваче на повисокиот суд е во согласност со член 430 од ЗКП, *согласно кој, ако второстепениот суд по повод на која и да е жалба утврди дека причините поради кои ја донел одлуката во корист на обвинетиот се од корист и за некој од сообвинетите кој не изјавил жалба или не ја изјавил во тој правец, ќе постапи по службена должност како да постои таква жалба.*

Во решението на повисокиот суд со која се укинува обжалената пресуда и предметот се враќа на повторно одлучување на првостепениот суд, се дадени целосни и јасни насоки, што и како треба да се постапи, кои дејства да се преземе при разгледувањето испитувањето на доказите, како би била донесена правилна и на закон заснована пресуда.

КЖ-119/22

**ВО ИМЕТО НА ГРАЃАНИТЕ НА РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА
МАКЕДОНИЈА**

АПЕЛАЦИОНИОТ СУД ВО БИТОЛА, во совет составен од судиите: Љ.Ч. - претседател на советот, м-р А.К. и З.К. - членови на советот, со записничарот Л.С. - судски советник, во кривичниот предмет против обвинетиот П.Т. од О., за кривично дело „Тешки дела против безбедноста на луѓето и имотот во сообраќајот“ од член 300 став 3 во врска со член 297 став 3 во врска со став 1 од Кривичниот законик, одлучувајќи по жалбата на бранителот на обвинетиот поставен по службена должност, адвокат Д.К. од О., изјавена против пресудата на Основниот суд во Охрид К-90/20 од 10.11.2021 година, на седницата на советот одржана на 04.05.2022 година, донесе

ПРЕСУДА

Жалбата на бранителот на обвинетиот П.Т. од О., адвокат Д.К. од О., СЕ ОДБИВА како неоснована.

По повод жалбата на бранителот на обвинетиот П.Т. од О., адвокат Д.К. од О., а по службена должност, пресудата на Основниот суд во О.К-90/20 од 10.11.2021 година, СЕ ПРЕИНАЧУВА поради правилна примена на Кривичниот законик, на начин што:

Обвинетиот П.Т. од О., со лични податоци како во изреката на првостепената пресуда, огласен за виновен за кривичното дело „Тешки дела против безбедноста на луѓето и имотот во сообраќајот“ од член 300 став 3 во врска со член 297 став 3 во врска со став 1 од Кривичниот законик, согласно наведените законски одредби и одредбите од член 7, 11, 32, 33, 38, 38-а, 39, 40 и 41 став 1 точка 8 од Кривичниот законик,

СЕ ОСУДУВА

На парична казна од 60 (шеесет) дневни глоби, со висина од 10 (десет) евра на една дневна глоба, во денарска противвредност на едно евро од 61,5 денари по средниот курс на НБ на РСМ на денот на донесувањето на пресудата, што претставува износ од 36.900,00 (триесетишест илјади и девет стотини) денари, која обвинетиот е должен да ја плати во рок од 15 (петнаесет) дена по правосилноста на пресудата.

Ако обвинетиот не ја плати паричната казна во определениот рок и доколку истата не може да се наплати ниту по присилен пат, судот ќе ја изврши така што за секоја дневна глоба ќе определи еден ден затвор,согласно член38-а став2од Кривичниот законик.

Во останатиот дел, пресудата на Основниот суд во Охрид К-90/20од 10.11.2021година,СЕ ПОТВРДУВА.

Образложение

Основниот суд во Охрид, со наведената пресуда го огласи за виновен обвинетиот П.Т.,кому се судело во отсуство,за кривичното дело „Тешки дела против безбедноста на луѓето и имотот во сообраќајот“ од член 300став 3 во врска со член 297 став 3 во врска со став 1 од Кривичниот законик и го осуди на парична казна од 60 дневни глоби, сметано по 10 евра за една дневнаглоба во денарска противвредност, така што паричната казна изнесува 36.900,ооденари, која да ја плати во рок од 15 дена по правосилноста на пресудата, а доколку обвинетиот не ја плати паричната казна во определениот рок и доколкуистата не може да се наплати ниту по присилен пат, судот ќе ја изврши така штоза секоја дневна глоба ќе определи еден ден затвор. Обвинетиот е задолжен даплати на судот на име паушални трошоци износ од 3.000,оо денари, да ги плати трошоците направени пред ОЈОО.во износ од 6.111,оо денари,за медицинското вештачење да плати износ од 4.444,оо денари, како и да ги плати трошоците за неговата одбрана од страна на бранителот поставен по службена должност, адвокатот Д.К. од О., во износ од 78.848,оо денари, се во рок од 15 дена по правосилноста на пресудата.

Против првостепената пресуда, навремена жалба изјави бранителот на обвинетиот поставен по службена должност, адвокатот Д.К. од О..Пресудата ја побива поради суштествени повреди на одредбите на кривичната постапка,погрешно и нецелосно утврдена фактичка состојба,повреда на Кривичниот законик, одлуката за кривичната санкција и одлуката за трошоците на постапката, со предлог жалбата да се уважи, пресудата на првостепениот суд да се укине и предметот да се врати на првостепениот суд на повторно судење и од буџетските средства на РСМ да му бидат исплатени трошоци за состав на жалбата во износ од 16.567,оо денари.

Вишото јавно обвинителство во Битола,со писмен поднесок КОЖ.бр.126/22од 28.02.2022година,предложи жалбата на бранителот на обвинетиот да се одбие како неоснована и побиваната пресудада се потврди.

Кривичниот совет на Апелациониот суд во Битола,одлучувајќи по изјавената жалба,по проучувањето на побиваната пресуда и списите во предметот,внимавајќи на повреди согласно член 427став1 точки1и 2 од Законот за кривичната постапка, на кои судот внимава по службена должност,одлучи:

Жалбата е неоснована.

Според наводите во жалбата, сторени биле суштествени повреди на одредбите на кривичната постапка, затоа што било погрешно мислењето на првостепениот суд дека обвинетиот бил исклучиво виновен за настанувањето на сообраќајната незгода, бидејќи немал предвид дека обвинетиот во критичното време го управувал возилото со брзина од 10 км/ч, а оштетениот го управувал мопедот со брзина од 45 км/ч. На обвинетиот и на неговиот бранител не му било доставено сообраќајно-техничкото вештачење на вештото лице З.Ш., ниту ова вешто лице било сослушано на главната расправа. Затоа, одбраната не била во можност да се запознае и да истакне приговор на ова вештачење, ниту да постави прашања за разјаснување на фактичката состојба за утврдувањето на вината на обвинетиот, што директно влијаело на одмерувањето на казната на обвинетиот. Повредено било правото на одбрана, затоа што на обвинетиот не му бил уредно доставен обвинителниот предлог и не бил уредно повикан од страна на судот.

По повод жалбата и по службена должност, овој суд утврди дека првостепениот суд ја водел постапката согласно процесните правила утврдени во Законот за кривичната постапка и не сторил повреди на одредбите на кривичната постапка од член 415 став 1 точки 1, 5, 6, 8, 9, 10 и 11 од Законот за кривичната постапка, ниту на штета на обвинетиот е повреден Кривичниот законик. Првостепената пресуда е јасна и не е противречна на самата себе и во неа се дадени причините за решавачките факти и за истите не постои противречност помеѓу она што се наведува во причините на пресудата со содржината на изведените докази на главната расправа.

Првостепениот суд, од изведените докази на главната расправа правилно утврдил дека причината за случувањето на сообраќајната незгода е движењето на обвинетиот со возилото спротивно на сообраќајните правила и прописи. Тоа недвосмислено се утврдило од изведените докази, особено од сообраќајно-техничкото вештачење на вештото лице З.Ш., од исказот на оштетениот и од видео-снимката на ЦД од критичниот ден.

Од увидот во списите по предметот се утврдува дека бранителот на обвинетиот на 28.09.2020 година побарал да му биде овозможено да изврши увид во списите од предметот и таквото барање му било удоволено. Не постои писмено дека бранителот на обвинетиот барал препис на некои списи од предметот, а бранителот на обвинетиот, иако имал законска можност, на главната расправа пред првостепениот суд одржа на 10.11.2021 година не побарал да биде распитано вештото лице З.Ш. односно не предложил други докази, така што доказната постапка завршила. Правото на одбрана на обвинетиот не му е повредено, затоа што од страна на првостепениот суд биле направени повеќе обиди обвинетиот да биде пронајден и да му се суди во негово присуство. На главната расправа од 25.03.2021 година, било прифатено барањето на бранителот на обвинетиот поставен по службена должност и покрај тоа што веќе било донесено решение за негово судење во отсуство, да се направи уште еден обид и да му се врачи покана на обвинетиот, но и тоа останало без успех.

Затоа, овој суд наоѓа дека откако првостепениот суд ги ценел сите докази поединечно и во врска со другите докази, правилно и целосно ја утврдил фактичката состојба, правилно ги применил одредбите од Кривичниот законик и обвинетиот го огласил за виновен за кривичното дело кое му се става на товар. Во дејствијата преземени од страна на обвинетиот се содржани објективните и субјективните елементи на кривичното дело „Тешки дела против безбедноста на луѓето и имотот во сообраќајот“ од член 300 став 3 во врска со член 297 став 3 во врска со став 1 од Кривичниот законик, за кое е предвидена казна затвор од три месеци до три години.

Со побиваната пресуда обвинетиот е осуден на парична казна, без да бидат применети одредбите за ублажување на казната од член 40 од Кривичниот законик и без да се имаат предвид границите на ублажувањето на казната од член 41 од Кривичниот законик. Затоа, Апелациониот суд во Битола, по службена должност, поради правилна примена на Кривичниот законик ја преиначи побиваната пресуда и обвинетиот го осуди на парична казна со примена на одредбите од член 40 и 41 од Кривичниот законик. Согласно член 41 став 1 точка 8 од Кривичниот законик, доколку се исполнети условите од член 40 од Кривичниот законик, на обвинетиот за предметното кривично дело наместо казна затвор, може да му се изрече парична казна.

При определувањето на видот и висината на кривичната санкција за обвинетиот, овој суд ги имаше предвид и ги ценеше отежнувачките и олеснувачките околности на негова страна важни за индивидуализација на казната, согласно член 39 од Кривичниот законик. Како отежнувачки околности се ценети јачината на загрозувањето на заштитното добро и околностите под кои е сторено кривичното дело, бидејќи обвинетиот бил крајно невнимателен во конкретната сообраќајна ситуација и го сторил кривичното дело и неговата поранешна осудуваност, но не за исти или истородни, туку за други кривични дела. Како олеснувачки се ценети околностите дека обвинетиот е возрасен човек, сега на 74 годишна возраст и фактот што оштетениот не истакнал оштетно побарување спрема обвинетиот. Затоа, овој суд смета дека со изречената парична казна на обвинетиот како во изреката на пресудата, може да се очекува дека ќе биде остварена целта на казнувањето од член 32 од Кривичниот законик, обвинетиот во иднина да не се јавува како сторител на вакви и други кривични дела, а и спрема останатите граѓани да не се јавуваат како сторители на кривични дела.

Не се основани жалбените наводи по однос на одлуката за трошоците на постапката.

Иако со побиваната пресуда не е донесена одлука за надоместување на трошоците на бранителот на обвинетиот поставен по службена должност, таквото право на бранителот на обвинетиот ќе може да си го оствари пред првостепениот суд, согласно од него доставениот трошковник од 10.11.2021 година, како и да му бидат испатени и трошоците за состав на жалба, бидејќи овие трошоци не се настанати пред овој суд, согласно член 108 од Законот за кривичнат апостапка.

Заради наведените причини, Апелациониот суд во Битола одлучи како во

изреката на пресудата,согласно член 434и 435 став1од Законот за кривичната постапка.

Записничар,

Л.С.с.р.

Претседател на советот-судија,

Љ.Ч. с.р.

АНАЛИЗА НА ПРЕСУДА

Пресудата е донесена од страна на Апелациониот суд Битола, како второстепен суд, во совет составен од судиите Љ.Ч како Претседател на советот, м-р А.К и З.К-членови на советот, со записничар Л.С,-судски советник, постапувајќи во кривичниот предмет против обвинетиот П.Т. за кривично дело, Тешки дела против безбедноста на луѓето и имотот во собакајот од член 300 став (3) во врска со член 297 став (3) во врска со став (1) од КЗ, одлучувајќи по жалбата на бранителот на обвинетиот поставен по службена должност против пресуда на Основен суд Охрид, на седница на советот на 04.05.2022 година

Пред да се пристапи кон анализа на донесената пресуда, треба да се утврди формата на пресудата односно дали истата ги содржи елементите на писмено изработена пресуда врз основа на член 408 став 1 од ЗКП...*писмено изработената пресуда мора наполно да и одговара на пресудата што е објавена. Пресудата мора да има увод, изрека и образложение. Уводот на пресудата содржи назначување дека пресудата се изрекува во името на граѓаните на Република Северна Македонија, назив на судот, име и презиме на претседателот и на членовите на советот...* став (2). *Изреката на пресудата ги содржи личните податоци на обвинетиот од член 205 став (1)) и одлуката со која обвинетиот се огласува за виновен за делото за кое е обвинет....*, став (3), ако обвинетиот е огласен за виновен, *изреката на пресудата мора да ги опфати потребните податоци наведени во членот 404 од овој закон...* став (4). *Во образложението на пресудата судот ќе ги изнесе причините за секоја точка од изреката, а особено фактите што ги цени како докажани или недокажани, од кои докази ги утврдил тие факти, од кои причини не уважил одделни предлози на странките...*, став (6). Донесената пресуда, во однос на структурата, ги содржи пропишани елементи што треба да ги има една пресуда.

Во рамки на испитувањето на процесните претпоставки кои треба да бидат запазени односно дали судот е стварно надлежен да одлучува во предметот, согласно член 24,

судовите во кривичните предмети судат во границите на својата стварна надлежност определена со закон, што значи дека за одлучување во втор степен, надлежни се апелационите судови на чие подрачје припаѓа првостепениот суд што ја донел обжалената пресуда. Во случајот, тоа е Апелациониот суд Битола. Надлежен да одлучува во втор степен во согласност со одредбите со кои се определува месната надлежност, а согласно член 26 став (1), месно надлежен по правило е судот на чие подрачје е извршено или обидено кривичното дело, е Апелациониот суд Битола. Второстепениот судот е правилно составен, согласно член 25 став (2) алинеја 3, судовите судат,...а во совети составени од тројца судии за кривични дела за кои е пропишана поблага казна...

Во случајот се работи за кривично дело, за кое второстепениот суд по изјавената жалба, донесол одлука на седница, согласно член 423 став (1), *второстепениот суд донесува одлука на седница на советот....* Судот правилно постапил кога по разгледување и испитување на жалбените наводи и правилата на кои повисокиот суд внимава по службенаа должност, донел пресуда во согласност со член 434, согласно кој, *второстепениот суд со пресуда ќе ја одбие жалбата како неоснована и со пресуда ќе ја потврди пресудата на судот од прв степен кога ќе утврди дека не постојат причини поради кои пресудата се побива...,* а согласно член 435 став (1), *второстепениот суд, уважувајќи ја жалбата или по службена должност со пресуда ќе ја преиначи првостепената пресуда ако утврди дека решавачките факти во првостепената пресуда правилно се утврдени и дека со огле на утврдената фактичка состојба по правилна примена на законот треба да се донесе поинаква пресуда, а според состојбата на работите и во случај на повреди од членот 415 став (1) точки 5, 9 и 10 на овој закон.* Кривичниот совет на Апелациониот суд Битола, правилно одлучил, кога по разгледување и испитување на жалбените наводи на бранителот на обвинетиот по службена должност, утврдил дека не постојат повреди согласно член 427 став (1) *второстепениот суд ја испитува пресудата во оној дел во кој се побива со жалбата, но секогаш мора да внимава по службена должност да испита дали, согласно точка 1, постои повреда на одредбите на кривичната постапка од членот 415 став (1) точки 1, 5, 6, 8, 9, 10 и 11 на овој закон и дали главната расправа спротивно на одредбите од овој закон е одржана во отсуство на обвинетиот, а во случај на задолжителна одбрана и во отсуство на бранителот на обвинетиот и, точка (2) на штета на обвинетиот е повреден Кривичниот законик (член 416), поради што ја одбил жалбата како неоснована.* Повисокиот суд правилно утврдил дека првостепената пресуда е јасна, концизна, непротивречна и во истата не се направен пропусти/повреди од првостепениот суд во однос на одредбите од член 415, согласно кој, *суштествена повреда на одредбите на кривичната постапка постои, став (1) ако судот бил непрописно составен или ако во изрекувањето на пресудата учествувал судија или судија - поротник кој не учествувал на главната расправа или кој со правосилна одлука е изземен од судењето, точка 1, кога се повредени прописите на кривичната постапка по прашањето дали постои обвинение од овластен тужител или предлог од оштетениот, односно одобрение од надлежниот орган, точка 5, кога пресудата ја донел суд кој поради стварната ненадлежност не можел да суди во тој предмет или ако судот неправилно го одбил обвинението поради стварна ненадлежност, точка 6, кога пресудата се заснова врз доказ врз кој според одредбите на овој закон*

не може да се заснова пресудата освен ако со оглед на другите докази е очигледно дека и без тој доказ би била донесена иста пресуда, точка 8, ако обвинението е пречекорено (член 398 став (1) точка 9, ако со пресудата е повредена одредбата на членот 428 од овој закон, точка 10, ако пресудата е нејасна и противречна на самата себе или во неа не се наведени причините за решавачките факти или докази изведени на главната расправа, точка 11, ниту пак е повреден КЗ на штета на обвинетиот. Кривичниот совет на повисокиот суд, правилно постаил кога утврдил дека понискиот суд во целост и на правилен начин ја применил одредбата од член 399 став(1) судот ја заснова пресудата само врз фактите и доказите што се изнесени на превземено во главната расправа., и став (2) судот е должен совесно да го оцени секој доказ поединечно и во врска со другите докази и врз основа на таква оцена да изведе заклучок дали некој факт е докажан

При испитување на изречената казна на обвинетиот, повисокиот суд правилно оценил кога утврдил дека при определување на истата не се применети правилно одредбите за ублажување на казната и границите во кои може да се ублажи казната, согласно член 41, *кога постојат услови за ублажување на казната* од член 40, судот ќе ја ублажи казната во овие граници кога, став (1), *за кривично дело е пропишана казна затвор до 3 години со назначување на анјмалата мера, наместо казна затвор може да се изрече парична казна, а во согласност со член 40, судот може на сторителот да му одмери казна под границата пропишана со закон или да примени поблаг вид казна кога: законот предвидува дека сторителот може да се казни поблаго,* став (1), поради што донел пресуда со која се преиначува пресудата на судот од прв степен. Во однос на видот и висината на казната, како санкција, повисокиот суд правилно ги применил одредбите од КЗ, согласно член 39 став (2), *Судот ќе ги има предвид сите околности што влијаат казната да биде помала или поголема (олеснувачки и отежнувачки околности), а особено: степенот на кривичната одговорност, побудите од кои е сторено делото, јачината на загрозувањето или повреда/ Судот правилно постапил кога го одбил жалбениот навод на бранителот на обвинетиот поставен по службена должност во однос на одлуката за трошците утврдени во побивнига пресуда и трошоците пред повисокиот суд, со применана член 108, согласно кој, за должноста на плаќање на трошоците што ќе настанат кај повисокиот суд конечно одлучува тој суд согласно со одредбите од членот...107 на овој закон, а согласно член 107 став (1), наградата и нужните издатоци на бранителот...ги поднесува застапуваното лице...*

КЖ-152/22

**ВО ИМЕТО НА ГРАЃАНИТЕ НА РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА
МАКЕДОНИЈА**

АПЕЛАЦИОНИОТ СУД ВО БИТОЛА, во совет составен од судиите: Љ.Ч.- претседател на советот, м-р А.К. и З.К. - членови на советот, со записничарот Л.С. – судски советник, во кривичниот предмет против обвинетиот Д.П. од Б., за кривично дело „Телесна повреда“ од член 130 став 1 од Кривичниот законик, одлучувајќи по жалбата на бранителот на обвинетиот, адвокат м-р М.Т. од Б., изјавена против пресудата на Основниот суд во Битола К-221/21 од 07.09.2021 година, на седницата на советот одржана на 11.05.2022 година, донесе

ПРЕСУДА

Жалбата на бранителот на обвинетиот Д.П. од Б., адвокат м-р М.Т. од Б., СЕ ОДБИВА како неоснована.

Пресудата на Основниот суд во Битола, К-221/21 од 07.09.2021 година, СЕ ПОТВРДУВА.

Образложение

Основниот суд во Битола, постапувајќи по приватна кривична тужба на оштетената Ј.С.К. од Б., поднесена преку нејзиниот полномошник, адвокат А.П. од Б., со наведената пресуда го огласи за виновен обвинетиот Д.П. за кривично дело „Телесна повреда“ од член 130 став 1 од Кривичниот законик и го осуди на парична казна од 40 дневни глоби, со вредност на една дневна глоба од 10 евра во денарска противвредност, така што паричната казна изнесува 24.600,00 денари, која обвинетиот е должен да ја плати во рок од 15 дена по правосилноста на пресудата, а доколку не ја плати паричната казна во определениот рок и истата не може да се наплати ниту со присилно извршување, судот ќе ја изврши така што за секоја дневна глоба ќе определи еден ден затвор. Обвинетиот е задолжен на приватната тужителка – оштетената Ј.С.К. да и ги надомести трошоците на кривичната постапка за ангажиран полномошник, адвокатот А.П. од Б., во вкупен износ од 32.120,00 денари, во рок од 15 дена по правосилноста на пресудата, во спротивно ќе се наплатат по присилен пат. Приватната тужителка – оштетената Ј.С.К. од Б., за остварување на имотно- правното барање е упатена на спор.

Против првостепената пресуда, навремена жалба изјави бранителот на обвинетиот, адвокатот м-р М.Т. од Б.. Првостепената пресуда ја побива поради суштествени повреди на одредбите на кривичната постапка, погрешно и нецелосно утврдена фактичка состојба и повреда на Кривичниот законик, со предлог жалбата да се уважи, побиваната пресуда да се преиначи и обвинетиот да биде ослободен од обвинение или да се укине и предметот да се врати на првостепениот суд на повторно судење.

Полномошникот на приватната тужителка - оштетената Ј. С. К., адвокатот А.П. од Б., на изјавената жалба на бранителот на обвинетиот, поднесе одговор на жалба. Предлага, жалбата на бранителот на обвинетиот да се одбие како неоснована, побиваната пресуда да се потврди и на приватната тужителка да и бидат надоместени трошоците за одговорот на жалба, во износ од 11.700,00 денари.

Кривичниот совет на Апелациониот суд во Битола, одлучувајќи по изјавената жалба, по проучувањето на побиваната пресуда и списите во предметот, внимавајќи на повреди согласно член 427 став 1 точки 1 и 2 од Законот за кривичната постапка, на кои судот внимава по службена должност, одлучи:

Жалбата на бранителот на обвинетиот е неоснована.

Според наводите во жалбата, на обвинетиот неосновано и неоправдано не му била дадена можност да ја изнесе својата одбрана, бидејќи не бил уредно и навремено поканет да учествува во постапката и неоправдано му било судено во отсуство. Обвинетиот поканата за присуство на главната расправа ја примил неколку дена после датумот на кој била закажана главната расправа и не му била дадена можност за помирување со приватната тужителка на мировно рочиште. Фактичката состојба била погрешно и нецелосно утврдена. Доколку на обвинетиот му била дадена можност да присуствува на главната расправа и да ја изнесе својата одбрана, целокупната постапка ќе имала различен тек, а тоа ќе имало влијание и на самата одлука. Писмениот вешт наод и мислење на вештото лице д-р Б.Н. бил пристрасно изготвен, исклучиво за потребите на тужителката да успее во оваа постапка. Бидејќи погрешно била утврдена фактичката состојба, погрешно бил применет и Кривичниот законик и обвинетиот бил огласен за виновен.

Апелациониот суд во Битола, по повод жалбата и внимавајќи по службена должност, утврди дека со побиваната пресуда не се сторени суштествени повреди на одредбите на кривичната постапка од член 415 став 1 точки 1, 5, 6, 8, 9, 10 и 11 од Законот за кривичната постапка, ниту на штета на обвинетиот е повреден Кривичниот законик. Првостепената пресуда е јасна и не е противречна на самата себе и во неа се дадени причините за решавачките факти и за истите не постои противречност помеѓу она што се наведува во причините на пресудата со содржината на изведените докази на главната расправа.

Спротивно на тврдењето во жалбата, а видно од списите во предметот, обвинетиот поканата за закажаното мировно рочиште на 05.07.2021 година, примил уредно на 11.06.2021 година, а поканата за главната расправа закажана на 07.09.2021 година, уредно ја примил на 12.07.2021 година, но на ниту еден од двата датуми не се појавил пред судот. Затоа, првостепениот суд постапил правилно и согласно член 479 став 2 од Законот за кривичната постапка, главната расправа ја одржал без присуство на обвинетиот.

При донесувањето на побиваната пресуда, првостепениот суд ги ценел сите докази изведени на главната расправа и поизвршената оценка на секој доказ поединечно и во врска со другите докази, согласно член 399 став 2 од Законот за кривичната постапка, правилно и целосно ја утврдил фактичката состојба.

Со побиваната пресуда е утврдена динамиката на случувањето на кривично правниот настан и е утврден начинот на кој обвинетиот го сторил предметното кривично дело и последиците од него. Од исказот на оштетената Ј. се утврдува времето, местото и начинот на кој обвинетиот го сторил предметното кривично дело спрема неа, од Записникот за примање на пријавана СВР Б. од 01.04.2021 година, се утврдува дека утрото на 01.04.2021 година оштетената го пријавила кривично правниот настан, а од наодот и мислењето на прим. д-р Б.Н., специјалист по ортопедска хирургија и трауматологија од 15.05.2021 година, изработен врз основа на приложената медицинска документација на име на оштетената од критичниот ден 31.03.2021 година, се утврдуваат телесните повреди со кои оштетената се здобила.

Со оглед на тоа што со побиваната пресуда правилно и целосно е утврдена фактичката состојба, првостепениот суд правилно ги применил одредбите од Кривичниот законик и обвинетиот го огласил за виновен, бидејќи во дејствијата преземени од негова страна се содржани објективните и субјективните елементи на кривичното дело „Телесна повреда“ од член 130 став 1 Кривичниот законик.

Согласно член 429 од Законот за кривичната постапка, жалбата поради погрешно утврдена фактичка состојба или поради повреда на Кривичниот законик изјавена во корист на обвинетиот содржи во себе и жалба поради одлуката за кривичната санкција.

За сторителот на кривичното дело „Телесна повреда“ од член 130 став 1 од Кривичниот законик е предвидена парична казна или затвор до три години. Првостепениот суд, согласно член 39 од Кривичниот законик, ги ценел олеснувачките и отежнувачките околности на страната на обвинетиот и правилно го осудил на парична казна како во изреката на побиваната пресуда. Овој суд смета дека со вака изречената парична казна, ќе се постигнат целите на казнувањето од член 32 од Кривичниот законик и ќе се влијае обвинетиот во иднина да не се јавува како сторител на вакви и други кривични дела, а ќе се влијае и на другите граѓани да не се јавуваат како сторители на кривични дела.

Со одговорот на жалба на полномошникот на приватната тужителка-оштетената, побарано е на оштетената да и бидат надоместени трошоците за

поднесениот одговор на жалба.Овој суд не ги досуди овие барани трошоци,бидејќи согласно член108 од Законот за кривичната постапка,не се настанати пред овој суд.

Заради сите наведени причини,Апелациониот суд во Битола одлучи како во изреката на пресудата,согласно член434 од Законот за кривичната постапка.

Записничар,

Л.С.с.р.

Претседател на советот-

Љ.Ч. с.р.

АНАЛИЗА НА ПРЕСУДА

Пресудата е донесена од страна на Апелациониот суд Битола, како второстепен суд, во совет составен од судиите Љ.Ч. како Претседател на советот, м-р А.К. и З.К.-членови на советот, со записничар Л.С.,-судски советник, постапувајќи во кривичниот предмет против обвинетиот Д.П. за кривично дело, Телесна повреда од член 130 став (1) од КЗ, одлучувајќи по жалбата на бранителот на обвинетиот против пресудата на Основен суд Битола, на седница на советот на 11.05.2022 година.

Пред да се пристапи кон анализа на донесената пресуда, треба да се утврди формата на пресудата односно дали истата ги содржи елементите на писмено изработена пресуда врз основа на член 408 став 1 од ЗКП...*писмено изработената пресуда мора наполно да и одговара на пресудата што е објавена. Пресудата мора да има увод, изрека и образложение. Уводот на пресудата содржи назначување дека пресудата се изрекува во името на граѓаните на Република Северна Македонија, назив на судот, име и презиме на претседателот и на членовите на советот...* став (2). *Изреката на пресудата ги содржи личните податоци на обвинетиот од член 205 став (1) и одлуката со која обвинетиот се огласува за виновен за делото за кое е обвинет....*, став (3), *ако обвинетиот е огласен за виновен, изреката на пресудата мора да ги опфати потребните податоци наведени во членот 404 од овој закон...* став (4). *Во образложението на пресудата судот ќе ги изнесе причините за секоја точка од изреката, а особено фактите што ги цени како докажани или недокажани, од кои докази ги утврдил тие факти, од кои причини не уважил одделни предлози на странките...*, став (6). Донесената пресуда, во однос на структурата, ги содржи пропишани елементи што треба да ги има една пресуда.

Во рамки на испитувањето на процесните претпоставки кои треба да бидат запазени односно дали судот е стварно надлежен да одлучува во предметот, согласно член 24, *судовите во кривичните предмети судат во границите на својата стварна*

надлежност определена со закон, што значи дека за одлучување во втор степен, надлежни се апелационите судови на чие подрачје припаѓа првостепениот суд што ја донел обжалената пресуда. Во случајот, тоа е Апелациониот суд Битола. Надлежен да одлучува во втор степен во согласност со одредбите со кои се определува месната надлежност, а согласно член 26 став (1), месно надлежен по правило е судот на чие подрачје е извршено или обидено кривичното дело, е Апелациониот суд Битола. Второстепениот суд е правилно составен, согласно член 25 став (2) алинеја 3, судовите судат,...а во совети составени од тројца судии за кривични дела за кои е пропишана поблага казна...

Во случајот се работи за кривично дело, за кое второстепениот суд по изјавената жалба, донел одлука на седница, согласно член 423 став (1), второстепениот суд донесува одлука на седница на советот... Судот правилно постапил кога по разгледување и испитување на жалбените наводи и правилата на кои повисокиот суд внимава по службенаа должност, донел пресуда во согласност со член 434, согласно кој, второстепениот суд со пресуда ќе ја одбие жалбата како неоснована и со пресуда ќе ја потврди пресудата на судот од прв степен кога ќе утврди дека не постојат причини поради кои пресудата се побива...

Кривичниот совет во рамки на повисокиот суд, правилно одлучил, кога по разгледување и испитување на жалбените наводи на бранителот на обвинетиот, утврдил дека не постојат повреди согласно член 427 став (1) второстепениот суд ја испитува пресудата во оној дел во кој се побива со жалбата, но секогаш мора да внимава по службена должност да испита дали, согласно точка 1, постои повреда на одредбите на кривичната постапка од членот 415 став (1) точки 1, 5, 6, 8, 9, 10 и 11 на овој закон и дали главната расправа спротивно на одредбите од овој закон е одржана во отсуство на обвинетиот, а во случај на задолжителна одбрана и во отсуство на бранителот на обвинетиот и, точка (2) на штета на обвинетиот е повреден Кривичниот законик (член 416), поради што ја одбил жалбата како неоснована. Повисокиот суд правилно утврдил дека првостепената пресуда е јасна, концизна, непротивречна, решителните факти се правилно утврдени и во истата не се направен повреди од првостепениот суд во однос на одредбите од член 415, согласно кој, суштествена повреда на одредбите на кривичната постапка постои и, став (1) ако судот бил непрописно составен или ако во изрекувањето на пресудата учествувал судија или судија - поротник кој не учествувал на главната расправа или кој со правосилна одлука е изземен од судењето, точка 1, кога се повредени прописите на кривичната постапка по прашањето дали постои обвинение од овластен тужител или предлог од оштетениот, односно одобрение од надлежниот орган, точка 5, кога пресудата ја донел суд кој поради стварната ненадлежност не можел да суди во тој предмет или ако судот неправилно го одбил обвинението поради стварна ненадлежност, точка 6, кога пресудата се заснова врз доказ врз кој според одредбите на овој закон, не може да се заснова пресудата освен ако со оглед на другите докази е очигледно дека и без тој доказ би била донесена иста пресуда, точка 8, ако обвинението е пречекорено (член 398 став (1) точка 9, ако со пресудата е повредена одредбата на членот 428 од овој закон, точка 10, ако пресудата е нејасна и противречна на самата себе или во неа не се наведени причините за решавачките факти или докази изведени на главната расправа, точка 11, ниту пак е

повреден КЗ на штета на обвинетиот. Повисокиот суд правилно постапил кога застанал на страна на понискиот суд во однос на примената на член 479 став (2), за кривични дела за кои е пропишана парична казна или казна затвор до три години, ако обвинетиот не дојде на главната расправа, иако уредно е повикан или поканата не можела да се врати поради очигледно одбегнување на обвинетиот да ја прими поканата, судот може да одлучи главната расправа да се одржи без негово присуство. За останатите кривични дела за кои се води скратена постапка, присуството на обвинетиот на главната расправа е задолжително, и го одбил жалбениот навод на бранителот на обвинетиот, за неуредна достава и ускратување на можноста да се даде одбрана, како неоснован. Кривичниот совет на повисокиот суд, правилно постапил кога утврдил дека понискиот суд во целост и на правилен начин ја применил одредбата од член 399 став(1) судот ја заснова пресудата само врз фактите и доказите што се изнесени на превземено од www.pраво.org.mk 131 главната расправа., и став (2) судот е должен совесно да го оцени секој доказ поединечно и во врска со другите докази и врз основа на таква оцена да изведе заклучок дали некој факт е докажан.

Судот правилно постапил кога го одбил жалбениот навод на бранителот на обвинетиот во однос на трошоците за состав на одговор на жалба, со примена на член 108, согласно кој, за должноста на плаќање на трошоците што ќе настанат кај повисокиот суд конечно одлучува тој суд согласно со одредбите од членот...107 на овој закон, а согласно член 107 став (1), наградата и нужните издатоци на бранителот... е должно да ги плати застапуваното лице.

КЖ-240/22

**ВО ИМЕТО НА ГРАЃАНИТЕ НА РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА
МАКЕДОНИЈА**

АПЕЛАЦИОНИОТ СУД ВО БИТОЛА, во совет составен од судиите:Р.И.- претседател на советот, А.М.и З.К.-членови на советот,со записничарот А.Ѓ.-судски советник, во кривичниот предмет против обвинетиот М. Ј.од С., за кривично дело „Неовластено производство и пуштање во промет на наркотични дроги,психотропни супстанции и прекурзори“од чл.215ст.1 од Кривичниот Законик, одлучувајќи по жалбигена Основниот јавен обвинител П. и бранителот на обвинетиот-адвокат Ф.К. од П. , изјавени против пресудата на Основниот суд Прилеп К-48/22 од 02.03.2022 година, на седницата одржана на ден 05.05.2022година,донесе

ПРЕСУДА

Жалбата на Основниот јавен обвинител П.,СЕ УВАЖУВА.

Пресудата на Основниот суд Прилеп К-48/22 од 02.03.2022година, СЕ ПРЕИНАЧУВА во делот на казната на начин што:

Обвинетиот М. Ј.од С.,со лични податоци како во изреката на првостепената пресуда, за дејствијата од изреката, за кои е огласен за виновен да сторил кривично дело „Неовластено производство и пуштање во промет на наркотични дроги,психотропни супстанции и прекурзори“од чл.215ст.1 од Кривичниот Законик,

Согласно погоре наведените одредби како и одредбите од член 4, 7, 11,32,33,34,35 и 39 од КЗ,

СЕ ОСУДУВА

На казна затвор во траење од5(пет)години.

Во изречената казна затвор на обвинетиот му се засметува времето поминато во притвор сметано од 20.10.2021 година од 13,40 часот па наваму,согласно член47 став1 од Кривичниот Законик.

Во останатиот дел (освен воделот нарешението на трошоците на постапката)Пресудата на Основниот суд Прилеп К-48/22 од 02.03.2022година,СЕ ПОТВРДУВА.

РЕШЕНИЕ

Жалбата на бранителот на обвинетиот М.Ј.од С.,адвокат Ф.К.од П.,СЕ УВАЖУВА.

Решението за трошоци на постапката содржано во Пресудата на Основниот суд ПрилепК-48/22 од 02.03.2022 година, СЕ УКИНУВА и во тој дел предметот се враќа на првостепениот суд на повторно одлучување.

Образложение

Основниот суд П.,со наведената пресуда го огласи за виновен обвинетиот за кривично дело „Неовластено производство и пуштање во прометна наркотични дроги ,психотропни супстанции и прекурзори “ од чл.215 ст.1 од Кривичниот Законик. Го осуди на казна затвор во траење од 3 (три) години. Во изречената казна одлучи да му се засмета и времето што обвинетиот го поминал во притвор сметано од 20.10.2021 година. Согласно член 215 став 7 в.в. со член100-а став 2 од Кривичниот законик од обвинетиот се одземаат предметите наведени во изреката како предмети употребени за сторување на кривичното дело во корист на РСМ.Обвинетиот е задолжен со трошоци во кривичната постапка, во износ од 2.000,00 денари на име пашал, како и кривични трошоци во износ од 14.040,00денари кои да ги плати во рок од 15дена по правосилноста на пресудата. Одлучено е од буџетските средства на судот на име трошоци на кривичната постапка на бранителот на обвинетиот поставен по службен а должност адвокат Ф.К.да му се исплатат 14.040,00денари. Барањето на бранителот на обвинетиот поставен по службена должност адвокат Ф.К. за надомест на трошоците на кривичната постапка во износ од 233.640,00денари над досудените се одбива како неосновано.

Против ваквата пресуда жалба изјави Основниот јавен обвинител П.и истата ја побива по законскиот основ за одлуката за кривичната санкција.Предлага, пресудата на првостепениот суд да се преиначи, на начин што на обвинетиот да му биде изречена казна затвор во подолго времетраење.

Во врска со изјавената жалба - одговор на истата изјави бранителот на обвинетиот во кој се негираат наводите во изјавената жалба со предлог,жалбата да се одбие како неоснована, а пресудата на првостепениот суд да се потврди.Побара трошоци за составна одговорот на жалба.

Против пресудата во делот на решението за трошоци жалба изјави бранителот на обвинетиот,адвокат Ф.К.. Предлага, пресудата на првостепениот суд да се укине во делот на трошоците на постапката и во тој дел предметот да се врати пред првостепениот суд на повторно судење. Побара трошоци за состав на жалба.

Вишото Јавно Обвинителство Битола ,со писмен предлог со Кож.бр. 245/22 од 20.04.2022 година предложи жалбата на бранителот на обвинетиот да се одбие како неоснована.Жалбата на Основниот јавен обвинител да се уважи, пресудата да се преиначи на начин што на обвинетиот да му биде изречена повисока казна затвор.Во останатиот дел пресудата да се потврди.Ваквиот предлог на ВЈО Битола,Овој суд го достави до обвинетиот и бранителот.

Кривичниот совет на Апелациониот суд во Битола одлучувајќи по изјавените жалби утврди дека основани се причините поради кои пресудата се побива со изјавените жалби, постапувајќи согласно чл.427 ст.1 т.1 и 2 од Законот за

кривичната постапка на кои одредби Овој суд внимава во рамките на своите службени овластувања, согласно чл.435 став 1 и член 436 став 3 од Законот за кривичната постапка,одлучи како во изреката на оваа одлука,а заради следниве причини:

Пресудата е донесена врз основа на признание на вина дадено од страна на обвинетиот.

Жалбата на Основниот јавен обвинител П.,е основана.

Основано се побива пресудата на првостепениот суд со изјавената жалба по законскиот основ за висината на казната. При одредувањето на видот на кривичната санкција првостепениот суд имал во предвид и целен повеќе околности важни за индивидуализација на истата. При одредување на висината на казната првостепениот суд акцентот го ставил на олеснувачките околности, ако и во конкретниот случај се помалкубројни во споредба со отежнувачките околности. Како олеснувачки околности судот го целел признанието на вина на обвинетиот и изразеното каење за стореното дело како и ветувањето дека нема повеќе да прави вакви кривични дела. Како отежнувачки околности судот ги целел зачестеното сторување на ваков вид на кривични дела,јачината на загрозувањето на заштитетното добро,количината на наркотичната дрога и досегашната осудуваност за исто кривично дело кај обвинетиот.

Иако судот навел дека сите овие околности ги целел како отежнувачките ,сепак во недоволна мера истите ги валоризирало до причина што самите околности на делото упатуваат на заклучок дека се работи за многу висок степен на кривична одговорност кај обвинетиот ,да изрекувањето на казна затвор во траење од три години е неоправдано и покрај даденото признание на вина од страна на обвинетиот.

За кривичното дело за кое обвинетиот е огласен за виновен предвидена е казна затвор во траење од три до десет години. Не постојат никакви олеснувачки околности да судот изрекол казна затвор на законски предвидениот минимум со оглед на начинот на сторување на делото и количината на наркотична дрога која била пронајдена кај обвинетиот.

Заради погоре наведеното овој суд уважувајќи ја жалбата на Основниот јавен обвинител П. му изрече на обвинетиот казна затвор во траење од пет години, а со која ќе бидат постигнати целите на казнувањето како на планот на специјална превенција така и на планот на генералната превенција.

Жалбата на бранителот на обвинетиот изјавена во делот на одлуката за трошоци на постапката за бранителот,содржана во побиваната пресуда е основана.

Основано се наведува во жалбата дека судот неправилно ги пресметал трошоците на постапката. Видно од образложението на пресудата е дека судот му досудил на бранителот на обвинетиот трошоци во износ од 14.040,00денари и тоа за дадена одбрана само за главна расправа . Барањето на бранителот за надомест на

трошоци од 233.640,00 денари, над досудените судот го одбил како неосновано бидејќи над досудените бараните трошоци не биле направени во оваа кривична постапка, ниту пак се докажало дека се направени.

Ваквиот заклучок на првостепениот суд е погрешен доколку се имаат во предвид одредбите од член 102 од ЗКП. Видно и од списите во самиот предмет е дека бранителот на обвинетиот имал превземено и други дејствија на одбрана на обвинетиот, односно има доставено приговор на обвинителен акт ,понатаму исто така во списите по предметот содржана е и жалба на решение за притвор од страна на бранителот. Доколку ,пак дел од списите и жалбите кои ги поднесувал бранителот на обвинетиот не се составен дел во списите по овој предмет, тоа не значи дека такви дејствија не се превземани во оваа постапка. Заради погоре наведеното овој суд ја уважи жалбата на бранителот и решението за трошоци содржано во предметната пресуда го укина и во тој дел предметот го врати на првостепениот суд на повторно одлучување.

Поради сето погоре изнесено, се одлучи како во изреката на оваа одлука.

Овој суд го имаше во предвид барањето на бранителот за трошоци за состав на жалба и одговор на жалба, но истите не претствауваат трошоци согласно чл. 108 од ЗКП, за кои треба да одлучува овој суд, па решение за истите ќе донесе првостепениот суд.

Записничар,
А.Г.ср.

Претседател на советот- судија
Р.И.с.р.

АНАЛИЗА НА ПРЕСУДА

Пресудата е донесена од страна на Апелациониот суд Битола, како второстепен суд, во совет составен од судиите Ружица Иваноска како Претседател на советот, А.М. и З.К. - членови на советот, со записничар А.Г.,-судски советник, постапувајќи во кривичниот предмет против обвинетиот М.Ј. за кривично дело, Неовластено производство и пуштање во промет на наркотични дроги, психотропни супстанции и прекурсори од член 215 став (1) од КЗ, одлучувајќи по жалбите на Основниот јавен обвинител и бранителот на обвинетиот против пресуда на Основен суд Прилеп, на седница на советот на 05.05.2022 година

Пред да се пристапи кон анализа на донесената пресуда, треба да се утврди формата на пресудата односно дали истата ги содржи елементите на писмено изработена пресуда врз основа на член 408 став 1 од ЗКП...*писмено изработената пресуда мора наполно да и одговара на пресудата што е објавена. Пресудата мора да има увод, изрека и образложение. Уводот на пресудата содржи назначување дека пресудата се изрекува во името на граѓаните на Република Северна Македонија, назив на судот, име и презиме на претседателот и на членовите на советот...* став (2).

Изреката на пресудата ги содржи личните податоци на обвинетиот од член 205 став (1)) и одлуката со која обвинетиот се огласува за виновен за делото за кое е обвинет..., став (3), ако обвинетиот е огласен за виновен, *изреката на пресудата мора да ги опфати потребните податоци наведени во членот 404 од овој закон...* став (4).

Во образложението на пресудата судот ќе ги изнесе причините за секоја точка од изреката, а особено фактите што ги цени како докажани или недокажани, од кои докази ги утврдил тие факти, од кои причини не уважил одделни предлози на странките..., став (6). Донесената пресуда, во однос на структурата, ги содржи пропишани елементи што треба да ги има една преуда.

Во рамки на испитувањето на процесните претпоставки кои треба да бидат запазени односно дали судот е стварно надлежен да одлучува во предметот, согласно член 24, *судовите во кривичните предмети судат во границите на својата стварна надлежност определена со закон,* што значи дека за одлучување во втор степен, надлежни се апелационите судови на чие подрачје припаѓа првостепениот суд што ја донел обжалената пресуда. Во случајот, тоа е Апелациониот суд Битола. Надлежен да одлучува во втор степен во согласност со одредбите со кои се определува месната надлежност, а согласно член 26 став (1), *месно надлежен по правило е судот на чие подрачје е извршено или обидено кривичното дело,* е Апелациониот суд Битола. Второстепениот суд е правилно составен, согласно член 25 став (2) алинеја 3, *судовите судат,...а во совети составени од тројца судии за кривични дела за кои е пропишана поблага казна...*

Во случајот се работи за кривично дело, за кое второстепениот суд по изјавените жалби, донел одлука на седница, согласно член 435 став (1), *Второстепениот суд, ја уважувајќи жалбата или по службена должност со пресуда ќе ја преиначи првостепената пресуда ако утврди дека решавачките факти во првостепената пресуда правилно се утврдени и дека со оглед на утврдената фактичка состојба по правилна примена на законот треба да се донесе поинаква пресуда, а според состојбата на работите и во случај на повреди од членот 415 став (1) точки 5, 9 и 10 на овој закон,* а согласно член 436 став (3), *второстепениот суд може и само делумно да ја укине првостепената пресуда ако одделни делови од пресудата можат да се издвојат без штета за правилното пресудување.*

Судот правилно постапил кога по разгледување и испитување на жалбените наводи во жалбите и правилата на кои повисокиот суд внимава по службенаа должност, ги усвоил жалбите на Јавниот обвинител во однос на висината на изречената санкција и жалбата на бранителот на обвинетиот во однос на трошоците на постапкаа и донел пресуда со која ја преиначил пресудата на судот од прв степен

Кривичниот совет на Апелациониот суд Битола, правилно одлучил, кога по разгледување и испитување на жалбените наводи на Јавниот обвинител и бранителот на обвинетиот, утврдил дека постојат повреди согласно член 427 став (1) *второстепениот суд ја испитува пресудата во оној дел во кој се побива со жалбата, но секогаш мора да внимава по службена должност да испита дали, согласно точка 1, постои повреда на одредбите на кривичната постапка од членот 415 став (1) точки 1, 5, 6, 8, 9, 10 и 11 на овој закон и дали главната расправа спротивно на одредбите од овој закон е одржана во отсуство на обвинетиот, а во случај на задолжителна одбрана и во отсуство на бранителот на обвинетиот и, точка (2) на штета на обвинетиот е повреден Кривичниот законик (член 416), поради што ги усвоил поднесените жалби и донел пресуда со која се преиначува пресудата на судот во прв степен.*

При испитување на изречената казна, повисокиот суд правилно постапил кога утврдил дека при одредување на санкцијата на обвинетиот, не биле правилно применети одредбите од ЗКП во однос на одмерување и одредување на кривичната санкција, па му била изречена поблага санкција од вообичаено. Имено, судот во прв степен, иако навел дека при одредување на казната ги имал во предвид олеснителните и отежителните околности кои што влијаат на висината казната, може да се заклучи дека отежителните околности воопшто не биле земени во предвид, за сметка на олеснителните кои доминираат и биле пресудни при одредувањето на кривичната санкција.

Судот правилно постапил кога го прифатил жалбениот навод на бранителот на обвинетиот во однос на одлуката за трошките утврдени во побивната пресуда и трошоците пред повисокиот суд, со примена на член 108, согласно кој, *за должноста на плаќање на трошоците што ќе настанат кај повисокиот суд конечно одлучува тој суд согласно со одредбите од членот...107 на овој закон, а согласно член 107 став (1), наградата и нужните издатоци на бранителот и на полномошникот на приватниот тужител или на оштетениот е должно да ги плати застапуваното лице, без оглед на оној што според одлуката на судот е должен да ги поднесува трошоците на кривичната постапка, освен ако според одредбите на овој закон наградата и нужните издатоци на бранителот паѓаат на товар на Буџетот на Република Македонија. Ако на обвинетиот му бил поставен бранител, а со плаќањето на наградата и на нужните издатоци би било доведено во прашање издржувањето на обвинетиот или издржувањето на лицето кое е должен тој да го издржува, наградата и нужните издатоци на бранителот ќе се исплатат од Буџетот на Република Северна Македонија.*

**ВО ИМЕТО НА ГРАЃАНИТЕ НА
РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА**

ОСНОВНИОТ СУД ВО СТРУГА, составен од судијата И.А., како судија поединец, постапувајќи во правната работа на тужителот В.Д. од село Д., застапуван од полномошник Е.К. адвокат од С., против тужените Ф.Д., Д.Д., И.Д., Д.С. и М.В. сите од село Д., застапувани од полномошник А.У. адвокат од С., за утврдување сопственост, вредност на спорот 334.578,00 денари, на заклучената главна и јавна расправа во присуство на полномошникот на тужителот, прво тужениот и полномошникот на другите тужени, на ден 14.09.2018 година ја донесе и објави следната:

ПРЕСУДА

Тужбеното барање на тужителот В.Д. од село Д. С., - СЕ УСВОЈУВА.

СЕ УТВРДУВА дека тужителот се стекнал со право на сопственост по основ на целосно реализиран усмен договор за купопродажба, совесно владение врз недвижните имоти и тоа: на КП.бр.. на мв.,„Село“, катастарска култура ГЗ/ГИЗ во површина од 552 мкв. и КП.бр.. на мв.,„Село“,катастарска култура ГЗ/ЗПЗ 1 во површина од 120 мкв., опишани во Лист „Б“ од Имотен лист бр.. за КО Д., како и КП.бр., адреса (улица у кучен број на зградата) Д., број назграда 1, намена на зграда А1-1, влез 1, кат ПР, број 1, намена на посебен/заеднички дел од зграда СТ во површина од 34 мкв. опишана во Лист „В“ од Имотен лист бр.121 за КО Д. и се задолжуваат тужените да му го признаат тоа право на тужителот и да трпат промена на правото на сопственост во рок од 15 дена по приемот на оваа пресуда.

Секоја странка да ги сноси своите трошоци.

Образложение

Тужителот преку својот полномошник во тужбата и подржана на главната расправа, наведе дека истиот е сопственик на недвижен имот кој се наоѓа во село Д. и тоа на парцелите како во петигумот на тужбата. Наведениот имот преставувал една целина со недвижниот имот на тужителот и преставуваат дворно место, а парцелата тужителот ја купил од правниот претходник на сега тужените, покојниот Ф.Д. бивш од село Д., на кого и се водел недвижниот имот при Агенцијата за катастар на недвижности на РМ, а тужените биле законски наследници, односно сопругата, синови и ќерки на сега покојниот Ф.Д. бивш од село Д.. Предложи да се усвои тужбеното барање како што било поставено во петигумот на тужбата.

Докази предложи. Трошоци не побара.

Во писмениот одговор на тужбата, полномошникот на тужените истакна дека не го оспорува тужбеното барање на тужителот дека истиот таа недвижност ја имал

купено пред повеќе години, со усмен договор, договорената цела во целост му била исплатена и странките биле во многу добри односи и тужителот местото го владеел несметано од никого.

Докази не предложи. Трошоци не побара.

Судот ги изведе предложените докази и тоа со читање на ИЛ.бр.. за КО-Д., записник за увид на лице место од 02.07.2018 година, со увид во скица за спорната парцела, сослушување на сведокот А.Д., тужителот и првотуженот во својство на странки, при што утврди:

Тужителот е роден и живее во село Д..

Тужените се законски наследници на покојниот Ф.Д. бивш од село Д., односно прво и второтужениот се синови на покојниот, третотужената сопруга, а четврто и петтотужените се ќерки.

Пред повеќе од 20-23 години, тужителот со правниот претходник на тужените склучил усмен договор за купопродажба на недвижниот имот означен во изреката на оваа пресуда. Усмениот договор бил склучен во присуство на сведоци, при што била постигната купопродажна цена од 23.000 тогашни германски марки, кои пари на покојниот му беа исплатени на рака. Откако беше исплатена купопродажната цена, недвижноста му била предадена во владение на тужителот и оттогаш истата ја владее несметано од никого.

Инаку, од страна на вештото лице извршена е идентификација на парцелата која според катастарската евиденција се води како Кп.бр.. на м.в. „Село“, катастарска култура гз/гиз во пов. од 552 мкв. и Кп.бр. 531 на м.в. „Село“ катастарска култура гз/зпз 1 во пов. од 120 мкв. опишана во лист Б од Ил.бр.. за КО Д., како и Кп.бр. 531 бр. на зграда 1 намена на зграда А1-1, влез 1, кат ПР бр. 1, намена на посебен/заеднички дел од зграда СТ, во пов. од 34 мкв., опишана во лист В од Ил.бр.. за КО Д..

На лице место парцелата се протега во правец југ-север и е со приближно правоаголна форма. Парцелата од јужната страна е оградена во дел со ѕид од бетонски блокови, а во дел со помошен објект изграден од шлит. Од источната страна исто така парцелата е оградена во дел со ѕид од бетонски цигли, а во дел со бетонски блокови, а во продолжение постои стар руиниран објект. Ѕидот од оваа страна е во височина од околу 3 метри. Од северната страна исто така парцелата е оградена во дел со ѕид, а во дел со станбен објект кој е изграден на северо-западната страна од парцелата. Од западната страна парцелата е оградена во дел со споменатиот објект, во дел со помошен објект изграден од керамички блок, а во дел со помошниот објект опишан погоре. На западната страна постои трокрилна влезна капија изведена од метални профили и лим. Во време на увидот парцелата во дел е затревната површина, а во дел е тампонирана. На средишниот дел од источната граница постои една слива, а во продолжение има лозница. На источно-северниот крај од парцелата постои едно спратен руиниран помошен објект. На крајниот северо-западен дел постои двоспратен семеен објект во кој живее тужителот. На средишниот дел од парцелата постојат две сливови дрва, како и лозница која на тужителот му служи за создавање на сенка. На средишниот дел поставена е монтажна гаража.

Фактичката состојба се утврди од изведените докази во текот на постапката.

Неспорно е дека тужителот е роден и живее во село Д.; исто така неспорно е дека тужените се правни следбеници и законски наследници на покојниот Ф.Д. бивш од село Д..

Фактот дека помеѓу тужителот и правниот претходник на тужените пред 20-23 години е склучен договор за купопродажба на спорниот спор, за купопродажна цена за 23.000 тогашни германски марки, како и фактот дека купопродажната цена во целост му била исплатена на покојниот Ф. и дека недвижноста му била предадена во владение на тужителот, се утврди од сослушаниот сведок А.Д., како и на тужителот и првотужениот сослушани во својство на странка.

Местоположбата, мерите и границите на парцелата се утврдија од увидот на судот на лице место и од изготвената скица.

Од овие и вака изведени докази, судот најде дека тужбеното барање на тужителот е основано, а поради следното:

Согласно член 112 став 1 од Законот за сопственост и други стварни права " Право на сопственост се стекнува според закон, врз основа на правна работа и со наследување". Секое стекнување на правото на сопственост за да биде признато и заштитено мора да има своја правна основа.

Согласно член 144 став 1 од Законот за сопственост и други стварни права "врз основа на допуштено правно дело чија цел е стекнување сопственост, сопственоста преоѓа од дотогашниот сопственик на стекнувачот на начин определен со закон", а во став 2 од истиот член е предвидено дека "правното дело со кое се стекнува сопственост на недвижност, покрај суштествените елементи кои што треба да ги содржи, треба да биде склучено во писмена форма, ако со закон поинаку не е предвидено".

Во конкретниот случај, како основа за стекнување на право на сопственост на тужителте е договорот за купопродажба. Имено, неспорно е дека тужените се правни следбеници на сега покојниот Ф.Д., бивш од с. Д.. Исто така, неспорно се утврди дека покојниот, уште пред повеќе од 20-23 години, му ја продаде на тужителот со усмен договор, катастарската парцела која е опишана во изреката на ова пресуда.

Според тоа а во смисла на член 144 став 1 од ЗСДСП, правното дело врз основа на кое тужителите се стекнале со право на сопственост е склучено усмено меѓу тужителите, од една страна, како купувач и правните претходници на тужениот, од друга страна како продавач. Согласно член 65 од Законот за облигациони односи "Договорот за чие склучување се бара писмена форма се смета за полноважен иако не е склучен во таа форма ако договорните страни ги извршиле во целост или во поголем дел, обврските што настануваат од него, освен ако од целта поради која е пропишана формата очигледно не произлегува нешто друго". Неспорно е дека странките во целост ги исполниле своите обврски, односно тужителите ја платиле купопродажната цена, а правниот претходник на тужените уште додека беше жив, предметниот недвижен имот им го предал во сопственост и владение на тужителите, кои непречено и непрекинато го владеат, а од целта поради која е пропишана формата очигледно не произлегува нешто друго, судот смета дека договорот е полноважен, иако не е склучени во писмена форма, поради што се донесе одлука како во диспозитивот.

Тужителите иако успеа во спорот, истите не побара трошоци, па согласно член 148 од ЗПП се донесе одлука секоја странка да ги сноси своите процесни трошоци направени во текот на постапката.

ОСНОВЕН СУД СТРУГА

П1 – 62/18

14.09.2018 год.

Судија,

И.А. с.р.

ПОУКА: Рок за жалба 15 дена од приемот
преку овој суд до Апелационен суд Битола.

Д-ви на: пол. на странките првотужениот

АНАЛИЗА НА ПРЕСУДА

Оваа пресуда е донесена од страна на Основниот суд Струга, како првостепен суд, од судијата И.А., како судија поединец, постапувајќи во правната работа на тужителот В.Д. од село Д., застапуван од полномошник, против тужените Ф.Д., Д.Д., И.Д., ДС. и М.В. од село Д., за утврдување на сопственост, вредност на предметот 343.578,00 денари, на ден 14.09.2018 година.

Во општ контекст, пресудата е судска одлука со која на авторитативен начин, конечно и мериторно се решава конкретен предмет. Пред да се тргне во анализа на пресудата, треба да се утврди формата на пресудата односно дали истата ги содржи елементите на писмено изработена пресуда. *Со пресуда судот одлукува за главната работа и споредните барања, член 311 став (1), ако постојат повеќе барања, судот за сите тие барања по правило ќе одлучи со една пресуда, став (2).* Согласно член 327 став (1), *писмено изработената пресуда мора да има увод, изрека и образложение. Уводот на пресудата содржи, назначување дека пресудата се изрекува во име на граѓаните на Република Македонија, назив на судот, име и презиме на претседателот и на членовите на советот, односно судијата поединец, име и презиме, живеалиште, односно престојувалиште на странките, на нивните застапници и полномошници, кратко означување на предметот на спорот..., став (2).* *Изреката на пресудата содржи одлука на судот за усвојување или одбивање на одделни барања што се однесуваат на главната работа и на споредните барања и одлука за постоењето... став (3)* *Во образложението судот ќе ги изложи барањата на странките и нивните наводи за фактите врз кои се засноваат тие барања, доказите, решителните факти што ги утврдил, како и прописите врз кои судот ја засновал пресудата, став (4).* Оваа пресуда ги содржи пропишани елементи во однос на

структурата, што треба да ги има една пресуда. Во рамки на испитувањето на процесните претпоставки кои треба да бидат запазени односно дали судот е стварно надлежен да одлучува во предметот, согласно член 27 од Законот за парнична постапка, *во парничната постапка судовите судат во границите на својата стварна надлежност определена со закон*, што значи дека во случајот, Основниот суд Струга е стварно надлежен да постапува и одлучува. Во однос на месната надлежност, согласно член 49 од ЗПП став (1), *за судење во спорови за сопственост и за други стварни права на недвижностите...исклучиво е надлежен судот на чие подрачје се наоѓаат недвижностите* што значи дека во случајот Основниот суд Струга е месно надлежен да постапува. Во однос на составот на судот Законот за парнична постапка пропишува, *во кои случаи суди судија поединец се определува со овој закон*, член 34 став (2), а согласно став 4, *ако со овој закон поиналу не е определено, судијата поединец во решавањето на предметите од својата надлежност ги има сите права и должности...* Согласно член 36 став (1), *судија поединец суди спорови за имотн-правни барања кога вредноста на спорот не го надминува износот од 3.000.000 денари*, што значи дека во случајот судот е правилно составен.

Во овој случај е донесена пресуда, со која се утврдува право на сопственост на тужителот спрема тужените, во однос на недвижноста предмет на оваа постапка.

Оваа пресуда по својот карактер има утврдувачко дејство. Судот правилно ги применил одредбите од ЗПП, во однос на донесената пресуда, со која на тужителот му утврдил право на сопственост, по основ на целосно реализиран усмен договор, а тужените ги задолжил да му го признае таквото право и да трпат промени и упис во катастарската евиденција при АКН, Струга. Во образложението на пресудата, судот на правилен начин ги извел сите факти и докази од значење за правилно утврдување на фактичката состојба, поради што бил во можност да донесе правилна и на закон заснована пресуда.

Во образложението на пресудата на јасен начин е образложен процесот на донесување на одлуката, така што, најпрво во кратки црти е опишано тужбеното барање и наводите на полномошникот на тужителот, потоа е прочитан писмениот одговор на тужба од полномошникот на тужените во кој не се оспорува тужбеното барање на тужителот, по што судот ги извел предложените докази согласно одредбите од ЗПП на начин што, *секоја странка е должна да ги изнесе фактите и да предложи докази врз кои го заснова своето барање или со кои ги побива наводите и доказите на спротивната страна*, член 205 став (1), *докажувањето ги опфаќа сите факти што се важни за донесување на одлука*, член 206 став (1), а согласно член 217 став (1), *странката е должна самата да ги поднесе исправата или документот на која се повикува задоказ на своите наводи*. По завршување на вака спроведената доказна постапка, првостепениот суд бил во можност, правилно да го приеми член 8 од ЗПП, *кои факти ќе ги земе како докажани одлучува судот по свое убедување врз основа на совесна и грижлива оценка на секој доказ посебно и на сите докази заедно, како и врз основа на резултатите од целокупната постапка*. Суд, правилно утврдил дека предметната недвижност во јавните книги е запишана на име на претходникот на тужените, а тужените се законски наследници (деца и сопруга на правниот претходник), правилно е утврдено дека таа недвижност долги години, врз основа на усмено склучен договор е оттуѓена и согласно тоа, истата е користена од страна на тужителот, без никаква забелешка или попречување од страна на тужените. Судот правилно постапил, кога го применил член 112 став (1) од ЗСДСП, согласно кој, *правото на сопственост се*

стекнува според закон, врз основа на правна работа и со наследство и одлучил дека тужителот се стекнал со правото на сопственост врз основа на допуштената правна работа, усмен договор. Иако во случајот не станува за директно пропишаната законска и формална форма за склучување и важност на договорот, сепак ваквиот договор ги содржи сите суштествени елементи и не постои никаков сомнеж во однос на истиот, судот правилно постапил кога го усвоил тужбеното барање на тужителот. Па во таа смисла, правилно е ставот дека, иако во членот 144 став (1 и 2) од ЗСДСП е утврдено, *правното дело со кое стекнува сопственост на недвижност, покрај суштествените елементи кои што треба да ги содржи, треба да биде склучено во писмена форма, ако со закон не е поинаку определено*, одлучил дека согласно член 65 од ЗОО, во одредени случаи може да се признае постоењето на одреден договор, *ако договорот за чие склучување се бара писмена форма се смета за полноважен иако иако не е склучен во таа форма, ако договорните страни го извршиле во целост....* Во однос на трошоците на постапката, судот правилно го применил член 148 став (1) од ЗПП, согласно кој, *кога, странката која во целост ќе ја загуби парницата е должна на противната странка и на нејзиниот замешувач да им ги надомести трошоците*, но во случајот судот одлучил секоја од странките сама да ги поднесе своите трошоци, бидејќи тужителот, не побарал трошоци.

Пресудата содржана правна поука, за правото на жалба, што им стои на располагање на странките, кои доколку не се задоволни од донесената пресуда имаат право да поднесат жалба до непосредно повисокиот суд од своето апелационо подрачје.

**ВО ИМЕТО НА ГРАЃАНИТЕ НА
РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА**

ОСНОВНИОТ СУД ВО СТРУГА, составен од судијата Т.П. како судија поединец, во правната работа на тужителот Б.С. од село В., застапуван од полномошникот адвокат А.И. од С., против тужениот В.Н. од С. застапуван од времениот старател адвокат Н. Ч. од С., за утврдување право на сопственост, вредност 221.697,00 денари, по одржаната главна, јавна и усна расправа заклучена на ден 29.12.2021 година во присуство на тужителот и неговиот полномошник, а во отсуство на тужениот и времениот старател уредно поканети, на ден 03.01.2022 година, ја донесе и јавно објави следната:

ПРЕСУДА

Тужбеното барање на тужителот Б.С. од село В., - **СЕ УСВОЈУВА**.

СЕ УТВРДУВА дека тужителот Б.С. од В. се стекнал со право на сопственост по основ на реализиран усмен договор за купопродажба на недвижен имот заведен во лист “Б“ од имотниот лист број., за КО В. и тоа:

-Кп.бр.. дел 1 на м.в. „Село“ култура зз н, класа 2, во површина од 1091 мкв, и

-Кп.бр.. дел 5 м.в. „Село“ култура зз н, класа 3, во површина од 17 мкв, како и

1/4 (една идеална четвртина) од недвижниот имот заведен во лист “Б“ од имотниот лист број.. за КО В. и тоа:

- Кп.бр.. дел 6 м.в. „Село култура зз н, класа 3 во површина од 301 мкв, па **СЕ ЗАДОЛЖУВА** тужениот В.Н. од С., да му го признае тоа право на тужителот и да трпи промена и упис во катастарската евиденција при Агенцијата за катастар на недвижности - Одделение за катастар на недвижности - Струга, во рок од 15 дена по приемот на пресудата.

Секоја странка да ги сноси своите трошоци направени во текот на постапката.

Образложение

Во тужбата подржана на главната расправа, тужителот преку полномошникот адвокат А.И. од С., наведе дека пред повеќе од 20 години помеѓу тужителот како купувач и тужениот како продавач бил склучен усмен договор за купопродажба на недвижен имот со кој тужениот на тужителот му го продал недвижниот имот заведен во лист “Б“ од имотниот лист број.. за КО В., и тоа Кп.бр.. дел 1 на м.в. „Село“ култура зз н, класа 2, во површина од 1091 мкв, Кп.бр.. дел 5 м.в. „Село“ култура зз н, класа 3, во површина од 17 мкв, како и 1/4 (една идеална четвртина) од недвижниот

имот заведен во лист “Б“ од имотниот лист број. за КО В. означен како Кп.бр. дел 6 м.в. „Село“ култура зз н, класа 3 во површина од 301 мкв. По наплатување на купопродажната цена тужителот имотот предмет на купопродажбата го примил во фактичко владение и несметано го владее и ден денес. Тужителот има правен интерес да се утврди правото на сопственост врз горенаведениот имот, по наведениот основ, па побараа да се усвои тужбеното барање. Докази предложи. Трошоци не побара.

Судот главната расправа ја одржа во отсуство на тужениот и неговиот времен старател уредно повикан, а согласно член 280 став 2 од Законот за парнична постапка, на која ги изведе предложените докази и тоа со читање на имотен лист број 100425 за КО Велешта, а се однесува на Кп.бр. и Кп.бр., имотен лист број. за КО В., а се однесува на Кп.бр., записник за увид на лице место од 20.12.2021 година и со сослушување на тужителот во својство на странка, па врз основа на совесна и грижлива оценка на секој доказ посебно и сите заедно, како и врз основа на резултатите од целокупната постапка, а во смисла на чл. 8 од ЗПП ја утврди следната фактичка состојба:

Тужителот живее во село В., а тужениот во С.. Во катастарската евиденција недвижниот имот заведен во лист “Б“ од имотниот лист број. за КО В., и тоа Кп.бр. дел 1 на м.в. „Село“ култура зз н, класа 2, во површина од 1091 мкв, Кп.бр. дел 5 м.в. „Село“ култура зз н, класа 3, во површина од 17 мкв, како и 1/4 (една идеална четвртина) од недвижниот имот заведен во лист “Б“ од имотниот лист број. за КО В. означен како Кп.бр. дел 6 м.в. „Село“ култура зз н, класа 3 во површина од 301 мкв, се води како сопственост на име од тужениот Н.В. од С..

Пред повеќе од 20 години тужителот од тужениот ја има купено предметната недвижност, а тогаш направиле и меѓусебен писмен договор за купопродажба на недвижноста.. Тогаш во целост му се исплатила купопродажната цена пред двајца сведоци од страна на тужителот и двајца сведоци од страна на тужениот и во тоа време му се предала недвижноста во владение, кое владение го има се до ден денес. Никој досега не му попречил во владението на предметната недвижност.

Предметната недвижност Кп.бр. од сите страни е оградена со метални цевки и жичана ограда. Пристап до истата има од североисточната страна од пристапен пат од бехатонки, означен како Кп.бр. и Кп.бр. Влез во парцелата има преку 2 - две еднокрилни врати, а источно од оваа парцела се наоѓа Кп.бр. којашто заедно со Кп.бр. претставува една целина. Кп.бр. е запуштена со дива вегетација, а во средина има неколку овошни насади. Наведената Кп.бр. се наоѓа источно од Кп.бр., и како што е наведено погоре е пристапен пат до Кп.бр. Оваа парцела на самата источна страна излегува на асфалтиран регионален пат кој води од С. за Д..

Од вака утврдената фактичка состојба судот го усвои тужбеното барање на тужителот од следните причини.

Неспорен е фактот дека во катастарската евиденција на име од тужениот Н.В.од С. е заведен недвижниот имот во лист “Б“ од имотниот лист број. за КО В. и тоа Кп.бр. дел 1 на м.в. „Село“ култура зз н, класа 2, во површина од 1091 мкв, Кп.бр. дел 5 м.в. „Село“ култура зз н, класа 3, во површина од 17 мкв, како и 1/4 (една идеална четвртина) од недвижниот имот заведен во лист “Б“ од имотниот лист број. за КО В. означен како Кп.бр. дел 6 м.в. „Село“ култура зз н, класа 3 во површина од 301 мкв, а се утврди од имотен лист број. за КО В. и имотен лист број. за КО В..

Од исказот на тужителот сослушан во својство на странка, се утврди дека пред повеќе од 20 години тужителот од тужениот ја купил предметната недвижност, а тогаш

направиле и меѓусебен писмен договор за купопродажба на недвижноста.. Тогаш во целост му се исплатила купопродажната цена пред двајца сведоци од страна на тужителот и двајца сведоци од страна на тужениот и во тоа време му се предала недвижноста во владение, кое владение го има се до ден денес и дека никој досега не му попречил во владението на предметната недвижност.

Од записник за увид на лице место од 20.12.2021 година, се утврди дека недвижноста Кп.бр.. од сите страни е оградена со метални цевки и жичана ограда, а пристап до истата има од североисточната страна од пристапен пат од бехатонки, означен како Кп.бр.. и Кп.бр., дека влезот во парцелата оди преку 2 - две еднокрилни врати, а источно од оваа парцела се наоѓа Кп.бр.. која што заедно со Кп.бр.. претставува една целина, потоа дек Кп.бр.. е запуштена со дива вегетација, а во средина има неколку овошни насади, додека Кп.бр.. се наоѓа источно од Кп.бр., претставува пристапен пат до Кп.бр.. и дека оваа парцела на самата источна страна излегува на асфалтиран регионален пат кој води од С. за Д..

Согласно член 112 став 1 од Законот за сопственост и други стварни права, правото на сопственост сте стекнува според закон, врз основа на правна работа и со наследување. Во конкретниот случај, тужителот врз основа на допуштеното правно дело - усмен договор за купопродажба се стекнал со право на сопственост на погоре наведената недвижност. Во секој случај, не постои сомнеж дека ова правно дело ги содржи суштествените елементи, иако истото не е склучено во писмена форма, како што е предвидено во одредбата од чл.144 од Законот за сопственост и други стварни права, и дека сопственоста преминала на стекнувачот тужителите. Во член 65 од Законот за облигационите односи е определено дека “Договорот за чие склучување се бара писмена форма се смета за полноважен иако не е склучен во таа форма, ако договорните страни ги извршиле во целост или во поголем дел обврските што настануваат од него, освен ако од целта поради која е пропишана формата очигледно не произлегува нешто друго“. Во контекст на тоа, во случајот неспорно се утврди дека тужителот ја исполнил својата обврска од договорот за купопродажба, плаќајќи ја договорената купопродажна цена, кое нешто не е оспорено од тужениот, потоа спорната недвижност предадена е во владение на тужителот, кој од тогаш и несметано од никого ја користи и владее.

Со оглед на целосно реализираниот договор за купопродажба, кој има правна важност согласно погоре цитираните законски одредби, усвоено е тужбеното барање на тужителот и е утврдено дека истиот има право на сопственост на недвижноста по основ на купопродажба, односно на начин подробно опишано во изреката на пресудата.

Во прилог на горното е и околноста дека никој од тужениот или неговиот времен старател во одговор на тужбата, ниту на расправа не го оспори тужбеното барање, па судот смета дека не е спротивно на одредбите од чл.3 од ЗПП и се работи за право со кое што странките можат слободно да располагаат.

Бидејќи тужителот успеа во спорот и не побара парнични трошоци, судот согласно чл.148 од ЗПП одлучи секоја странка да си ги сноси своите трошоци.

ОСНОВЕН СУД СТРУГА

П1-144/21

03.01.2022 година

Судија,
Т.П. с.р,

ПОУКА: Рок за жалба 15 дена од приемот преку
Овој суд до Апелационен суд Битола.

Д-ви на: полномошникот на тужителот и
времениот старател на тужениот.

АНАЛИЗА НА ПРЕСУДА

Оваа пресуда е донесена од страна на Основниот суд Струга, како првостепен суд, од судијата Т.П, како судија поединец, постапувајќи во правната работа на тужителот Б.С. од село В., С., застапуван од полномошник, против тужениот В.Н. од С. застапуван од временниот старател адвокат, за утврдување на право на сопственост, вредност на предметот 221.697,00 денари, на ден 03.01.2022 година

Општо земено, пресудата е судска одлука со која на авторитативен начин, конечно и мериторно се решава конкретен предем. Пред да се тргне во анализа на пресудата, треба да се утврди формата на пресудата односно дали истата ги содржи елементите на писмено изработена пресуда. *Со пресуда судот одлукува за главната работа и споредните барања, член 311 став (1), ако постојат повќе барања, судот за сите тие барања по правило ќе одлучи со една пресуда, став (2).* Согласно член 327 став (1), *писмено изработената пресуда мора да има увод, изрека и образложение. Уводот на пресудата содржи, назначување дека пресудата се изрекува во име на граѓаните на Република Северна Македонија, назив на судот, име и презиме на претседателот и на членовите на советот, односно судијата поединец, име и презиме, живеалиште, односно престојувалиште на странките, на нивните застапници и полномошници, кратко означување на предметот на спорот..., став (2).* *Изреката на пресудата содржи одлука на судот за усвојување или одбивање на одделни барања што се однесуваат на главната работа и на споредните барања и одлука за постоењето... став (3)* *Во образложението судот ќе ги изложи барањата на странките и нивните наводи за фактите врз кои се засноваат тие барања, доказите, решителните факти што ги утврдил, како и прописите врз кои судот ја засновал пресудата, став (4).* Оваа пресуда ги содржи пропишани елементи во однос на структурата, што треба да ги има една пресуда. Во рамки на испитувањето на процесните претпоставки кои треба да бидат запазени односно дали судот е стварно надлежен да одлучува во предметот, согласно член 27 од Законот за парнична постапка, *во парничната постапка судовите судат во границите на својата стварна надлежност определена со закон, што значи дека во случајот, Основниот суд Струга е*

стварно надлежен да постапува и одлучува. Во однос на месната надлежност, согласно член 49 од ЗПП, *за судење во спорови за сопственост и за други стварни права на недвижностите...исклучиво е надлежен судот на чие подрачје се наоѓаат недвижностите* што значи дека во случајов Основниот суд Струга е месно надлежен да постапува. Во однос на составот на судот Законот за парнична постапка пропишува, *во кои случаи суди судија поединец се определува со овој закон*, член 34 став (2), а согласно став 4, *ако со овој закон поинаку не е определено, судијата поединец во решавањето на предметите од својата надлежност ги има сите права и должности...* Согласно член 36 став (1), *судија поединец суди спорови за имотн-правни барања кога вредноста на спорот не го надминува износот од 3.000.000 денари*, што значи дека во случајот судот е правилно составен. Во случајот, со донесената пресуда, се утврдува право на сопственост на тужителот во однос на недвижноста што била предмет на постапка. Оваа пресуда по својот карактер има утврдувачко дејство. Судот правилно ги применил одредбите од ЗПП, во однос на донесената пресуда, со која на тужителот му призна односно утврдил право на сопственост, а тужениот го задолжил да му го признае таквото право на тужителот и да трпи промени и упис во катастарската евиденција при АКН, Струга. Во образложението на пресудата, судот на правилен начин ги извел сите факти и докази од значење за правилно утврдување на фактичката состојба, поради што бил во можност да донесе правилна и на закон заснована пресуда. Судот, правилно постапил кога го применил член 280 став (2) од ЗПП, согласно кој, *ако на првото рочиште за главна расправа не дојде тужениот, а изостанокот не го оправда и нема услови за донесување на пресуда поради изостанок, како и кога на некое подоцнежено рочиште ќе изостане тужениот, расправата може да се одржи*. Во образложението на пресудата во целост и концизно е образложен процесот на донесување на одлуката, на начин што, најпрво во кратки црти е опишано тужбеното барање и наводите на полномошникот на тужителот, по што судот ги извел предложените докази согласно одредбите од ЗПП на начин што, *секоја странка е должна да ги изнесе фактите и да предложи докази врз кои го заснова своето барање или со кои ги побива наводите и доказите на спротивната страна*, член 205 став (1), *докажувањето ги опфаќа сите факти што се важни за донесување на одлука*, член 206 став (1), а согласно член 217 став (1), *странката е должна самата да ги поднесе исправата или документот на која се повикува задоказ на своите наводи*. По завршување на оваа спроведената доказна постапка, првостепениот суд бил во можност, правилно да го примени член 8 од ЗПП, *кои факти ќе ги земе како докажани одлучува судот по свое убедување врз основа на совесна и грижлива оцена на секој доказ посебно и на сите докази заедно, како и врз основа на резултатите од целокупната постапка*. Првостепенот суд, правилно утврдил дека предметната недвижност во јавните книги е запишана на име на тужениот, правилно утврди дека таа недвижност долги години, врз основа на писмено склучен договор е оттуѓена и согласно тоа, истата е користена од страна на тужителот, без никаква забелешка или попречување од страна на тужениот. Судот правилно постапил, кога го применил член 112 став (1) од ЗСДСП, согласно кој, *правото на сопственост се стекнува според закон, врз основа на правна работа и со наследство* и одлучил дека тужителот се стекнал со правото на сопственост врз основа на допуштената правна работа, усмен договор. Иако во случајот не станува за директно пропишаната законска и формална форма за склучување и важност на договорот, сепак ваквиот договор ги содржи сите суштествени елементи и не постои никаков сомнеж во однос на истиот, судот правилно постапил кога го усвоил тужбеното барање на тужителот. Па во таа смисла, правилно е стојалиштето, кога заклучил дека, иако во членот 144 став (2) од ЗСДСП е утврдено, *правното дело со кое стекнува сопственост на недвижност, покрај суштествените*

елементи кои што треба да ги содржи, треба да биде склучено во писмена форма, ако со закон не е поинаку определено, одлучил дека согласно член 65 од ЗОО, во одредени случаи може да се признае постоењето на одреден договор, ако договорот за чие склучување се бара писмена форма се смета за полноважен иако иако не е склучен во таа форма, ако договорните страни го извршиле во целост или во поголем дел обврските што настануваат од него..... Во однос на трошоците на постапката, судот правилно го применил член 148 став (1) од ЗПП, согласно кој, кога, *странката која во целост ќе ја загуби парницата е должна на противната странка и на нејзиниот замешувач да им ги надомести трошоците*, но во случајот судот одлучил секоја од странките сама да ги поднесе своите трошоци, бидејќи тужителот односно странката што успеала во парницата, тоа не го побарала.

Пресудата содржана правна поука, за правото на жалба, што им стои на располагање на странките, кои доколку не се задоволни од донесената пресуда имаат право да поднесат жалба до непосредно повисокиот суд од своето апелационо подрачје.

П1-194/21
ВО ИМЕТО НА ГРАЃАНИТЕ НА
РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА

ОСНОВНИОТ СУД ВО СТРУГА, составен од судијата Т.П. како судија поединец, во правната работа на тужителите Д.Р. и Д.Р. двајцата од село Р., застапувани од полномошникот адвокат Т.Т. од С., против тужените М.А. од С., Д.Н., Д.Е., Д.Ш., Д.Е., Д. Е., Д.И., Д.З., Д.А. и Д.Н. сите од село Р., застапувани од полномошникот адвокат И.З. од С., за утврдување право на сопственост, вредност 1.000.000,00 денари, по одржаната главна, јавна и усна расправа, заклучена на ден 31.12.2021 година во присуство на тужителите и нивниот полномошник и тужените З. и А. и полномошникот на тужените, на ден 03.01.2022 година ја донесе и објави следната:

ПРЕСУДА

I.

Тужбеното барање на тужителите Д.Р. и Д.Р. двајцата од село Р.,- **СЕ УСВОЈУВА**.

СЕ УТВРДУВА дека тужителот Д.Р. од село Р. по основ на наследство и физичка делба се стекнал со право на сопственост недвижниот имот опишан во лист “Б“ од ИЛ.бр... за КО С., означен како Кп.бр... на м.в. „...“, катастарска култура зз н, класа 3, во површина од 3864 мкв., па **СЕ ЗАДОЛЖУВААТ** тужената М.А. од С. како законски наследник на покојниот Д.А. бивш од село Р., тужените Д.Н., Д.Е., Д.Ш. и Д.Е. сите од село Р. за себе, потоа тужените Д.Е., Д.И., Д.З., Д.А. и Д.Н. сите од село Р. како законски наследници на покојниот Д.В. бивш од село Р., да му го признаат таквото право на тужителот и да трпат промена и упис во јавните книги што се водат при Агенцијата за катастар на недвижности-Одделение за катастар на недвижности во Струга, во рок од 15 дена по приемот на пресудата.

II.

СЕ УТВРДУВА дека тужителот Д.Р. од село Р. по основ на наследство и физичка делба се стекнал со право на сопственост недвижниот имот опишан во лист “Б“ од ИЛ.бр... за КО., означен како Кп.бр.. на м.в. „...“, катастарска култура дм, во површина од 498 мкв., Кп.бр. на м.в. „...“, катастарска култура зпз 1, во површина од 67 мкв., и Кп.бр... на м.в. „...“, катастарска култура пс, класа 4, во површина од 180 мкв., па **СЕ ЗАДОЛЖУВААТ** тужената М.А. од С. како законски наследник на покојниот Д.А. бивш од село Р., тужените Д.Е., Д.Ш. и Д.Е. сите од село Р. за себе, потоа тужените Д.Е., Д.И., Д.З., Д.А. и Д.Н. сите од село Р. за себе, да му го признаат

таквото право на тужителот и да трпат промена и упис во јавните книги што се водат при Агенцијата за катастар на недвижности-Одделение за катастар на недвижности во Струга, во рок од 15 дена по приемот на пресудата.

III.

СЕ УТВРДУВА дека тужителот Д.Р. од село Р. по основ на наследство и физичка делба се стекнал со право на сопственост недвижниот имот опишан во лист “Б“ од ИЛ.бр... за КО Р. ВОНГРАД, означен како Кп.бр.. на м.в. „...“, катастарска култура 11000, класа 3, во површина од 2465 мкв., па **СЕ ЗАДОЛЖУВААТ** тужената М.А. од С. како законски наследник на покојниот Д.А. бивш од село Р., тужените Д.Е., Д.Ш. и Д.Е. сите од село Р. за себе, пота тужените Д.Е., Д.И., Д.З., Д.А. и Д.Н. сите од село Р. за себе, да му го признаат таквото право на тужителот и да трпат промена и упис во јавните книги што се водат при Агенцијата за катастар на недвижности-Одделение за катастар на недвижности во Струга, во рок од 15 дена по приемот на пресудата.

IV.

СЕ УТВРДУВА дека тужителитеот Д.Р. и Д.Р. двајцата од село Р. по основ на наследство и физичка делба се стекнале со право на сопственост по една идеална половина (1/2) од недвижниот имот опишан во лист “Б“ од ИЛ.бр.. за КО Струга, означен како Кп.бр.. на м.в. „...“, катастарска култура 33 н, класа 5, во површина од 6607 мкв., па **СЕ ЗАДОЛЖУВААТ** тужената М.А. од С. како законски наследник на покојниот Д.А. бивш од село Р., тужените Д.Н., Д.Е., Д.Ш. и Д.Е. сите од село Р. за себе, пота тужените Д.Е., Д.И., Д.З., Д.А. и Д.Н. сите од село Р. како законски наследници од покојниот Д.В. бивш од село Р., да им го признаат таквото право на тужителите и да трпат промена и упис во јавните книги што се водат при Агенцијата за катастар на недвижности-Одделение за катастар на недвижности во Струга, во рок од 15 дена по приемот на пресудата.

V.

СЕ УТВРДУВА дека тужителитеот Д.Р. и Д.Р. двајцата од село Р. по основ на наследство и физичка делба се стекнале со право на сопственост по една идеална половина (1/2) од недвижниот имот опишан во лист “Б“ од ИЛ.бр... за КО Р. ВОНГРАД, означен како Кп.бр... на м.в. „...“, катастарска култура 17000, класа 1, во површина од 3504 мкв., па **СЕ ЗАДОЛЖУВААТ** тужената М.А. од С. како законски наследник на покојниот Д.А. бивш од село Р., тужените Д.Е., Д.Ш. и Д.Е. сите од село Р. за себе, пота тужените Д.Е., Д.И., Д.З., Д.А. и Д.Н. сите од село Р. за себе да му го признаат таквото право на тужителот и да трпат промена и упис во јавните книги што се водат при Агенцијата за катастар на недвижности-Одделение за катастар на недвижности во Струга, во рок од 15 дена по приемот на пресудата.

Секоја странка да си ги сноси своите трошкови.

Образложение

Во тужбата подржана и на главната расправа, тужителот преку полномошникот, наведе дека тужителите се браќа и правни следбеници на покојниот Д.А. бивш од село Р., а нивна сестра е и тужената М.А. од С.. Тужителите се во блиско крвно сродство и со останатите тужени, така тужената Н. им е баба-мајка на нивниот татко, тужените Е., Ш. и Е. им се стриковци - браќа на таткоим, потоа тужените Е., И., З., А. и Н. ми се први братучеди од покојниот ми стрико В.- брат на таткоим. Многу одамна пред да почине таткото на тужителите А., се направила физичка делба на заедничкиот имот кој се води во катастраската евиденција со некои од тужените и нивните правни предходници. Така недвижниот имот опишан во лист "Б" од ИЛ.бр.. за КО С., означен како Кп.бр... на м.в. "...", катастарска култура зз н, класа 3, во површина од 3864 мкв., и недвижниот имот опишан во лист "Б" од ИЛ.бр... за КО Р., означен како Кп.бр... на м.в. "...", катастарска култура дм, во површина од 498 мкв., Кп.бр... на м.в. "...", катастарска култура зпз 1, во површина од 67 мкв., и Кп.бр.2116 на м.в. "...", катастарска култура пс, класа 4, во површина од 180 мкв., му припаднал на тужителот Р., недвижниот имот опишан во лист "Б" од ИЛ.бр... за КО Р. ВОНГРАД, означен како Кп.бр... на м.в. "...", катастарска култура 11000, класа 3, во површина од 2465 мкв., на тужителот Р., додека недвижниот имот опишан во лист "Б" од ИЛ.бр... за КО С., означен како Кп.бр... на м.в. "...", катастарска култура зз н, класа 5, во површина од 6607 мкв., и недвижниот имот опишан во лист "Б" од ИЛ.бр... за КО Р. ВОНГРАД, означен како Кп.бр... на м.в. "...", катастарска култура 17000, класа 1, во површина од 3504 мкв., им припаднал по една идеална половина на двајцата тужители. Тужените не спореле дека погоренаведениот имот треба да им припадне на тужителите и не им го спореле тоа право, затоа што парцелите предмет на тужбеното барање несметано од никого ги владееле повеќе од 20 години. Предложиа тужбеното барање на тужителите да се усвои онака како што е поставено со петитумот на тужбата, а со оглед дека од страна на тужените на расправата како и со дадените писмени одговори на тужба не го спорат, односно го признаваат тужбеното барање во целост, а во постапката се докажа дека тужителите го владеат предметниот недвижен имот, истите помеѓу себе го имаат поделено и секој од нив си го знае својот дел, побараа да се усвои во целост тужбеното барање онака како што е поставено во петитумот на тужбата. Докази предложи, трошоци не побара.

Тужените во писмениот одговор на тужба и на рочиште преку нивниот полномошникот адвокат И.З. од С., истакнаа дека примиле тужба, дека наводите во истата се точни во целост, дека истото го признаваат, па оставаат на судот врз основа на изведените докази и утврдената фактичка состојба да се донесе одлука заснована на закон. Докази не предложи, трошоци не побара.

Судот на главната расправа ги изведе предложените докази и тоа со читање на ИЛ.бр... за КО С. кој се однесува на Кп.бр..., ИЛ.бр... за КО Р. кој се однесува на Кп.бр..., ИЛ.бр.. за КО Р. Вон Град кој се однесува на Кп.бр., ИЛ.бр.. за КО С. кој се однесува на Кп.бр., ИЛ.бр.105 за КО Р. Вон Град кој се однесува на Кп.бр., записник за увид на лице место од 27.12.2021 година и со сослушување на тужителите и тужените З. и А. во својство на странки, па врз основа на совесна и грижлива оценка на

секој доказ посебно и сите заедно, како и врз основа на резултатите од целокупната постапка, а во смисла на чл. 8 од ЗПП ја утврди следната фактичка состојба:

Странките живеат во село Р., освен додека тужената М.А. која живее С..

Тужителите се браќа и правни следбеници на покојниот Д.А. бивш од село Р., а нивна сестра е и тужената М.А. од С., додека тужената Н. им е баба - мајка на нивниот татко, тужените Е., Ш. и Елмаз им се стриковци - браќа на нивниот татко, потоа тужените Е., И., З., А. и Н. им се први братучеди од покојниот ми стрико В. - брат на нивниот татко.

Во катастарската евиденција на име од правните предходници на тужителите, правните предходници тужените и тужените во идеални делови запишан е недвижниот имот опишан во лист "Б" од ИЛ.бр. за КО С., означен како Кп.бр. недвижниот имот опишан во лист "Б" од ИЛ.бр. за КО Р., означен како Кп.бр. во површина од 498 мкв., во површина од 67 мкв., и во површина од 180 мкв., потоа недвижниот имот опишан во лист "Б" од ИЛ.бр. за КО Р. ВОНГРАД, означен како Кп.бр., недвижниот имот опишан во лист "Б" од ИЛ.бр. за КО С., означен како Кп.бр. и недвижниот имот опишан во лист "Б" од ИЛ.бр. за КО Р. ВОНГРАД, означен како Кп.бр..

Но, додека бил жив правниот предходник на тужителите сега покојниот А.Д., правните претходници на тужените и некои тужени се договориле и направила физичка делба, односно погоренаведениот недвижен имот го поделиле на начин што недвижниот имот опишан во лист "Б" од ИЛ.бр. за КО С., означен како Кп.бр. на м.в. "...", катастарска култура зз н, класа 3, во површина од 3864 мкв., и недвижниот имот опишан во лист "Б" од ИЛ.бр. за КО Р., означен како Кп.бр. на м.в. "...", катастарска култура дм, во површина од 498 мкв., Кп.бр.2116 на м.в. „Село“, катастарска култура зпз 1, во површина од 67 мкв., и Кп.бр.2116 на м.в. „Село“, катастарска култура пс, класа 4, во површина од 180 мкв., му припаднал на тужителот Р., недвижниот имот опишан во лист "Б" од ИЛ.бр. за КО Р. ВОНГРАД, означен како Кп.бр. на м.в. "...", катастарска култура 11000, класа 3, во површина од 2465 мкв., на тужителот Р., додека недвижниот имот опишан во лист "Б" од ИЛ.бр. за КО С., означен како Кп.бр. на м.в. "...", катастарска култура зз н, класа 5, во површина од 6607 мкв., и недвижниот имот опишан во лист "Б" од ИЛ.бр... за КО Р. ВОНГРАД, означен како Кп.бр. на м.в. "...", катастарска култура 17000, класа 1, во површина од 3504 мкв., им припаднал по една идеална половина на двајцата тужители. Тужителите, предметните недвижности несметано долги години си ги користат и владеат и никој во тоа никој не им има посметано, а најмалку тужените.

На лице место Кп.бр. има повеќеаглеста неправилна форма во која се пристапува од северната страна од пристапен пат. Од сите страни е оградена со шетена жица и дрвени метални колци. Наведениот објект означен како зпз 1 на лице место не постои, а на југозападната страна постојат неколку помали помошни простории од приземје. Видно во поголем дел недвижноста се користи како бавча. Од северната страна граничи со канал низ кој протекува вода означен како Кп.бр., а од јужната страна со река означена како Кп.бр... Од источната страна граничи со Кп.бр. и Кп.бр., додека од западната страна граничи со Кп.бр... По однос на Кп.бр., целата е обрасната со шума и тоа костени и дабови дрва. Истата има приближно правоаголна форма со правец на протегање север-југ при што од југ граничи со пристапен пат, а од север со река означена како Кп.бр., додека од запад граничи со Кп.бр., од исток со Кп.бр. и Кп.бр.. По однос на Кп.бр. истата има правоаголна долгнавеста форма со правец на протегање исток-запад. Парцелата претставува нива од сите страни разграничена со природна меѓа и дива вегетација, а на истата на југозападното коше

има помошен објект за чување на храна за стока. До истата нема пристапен пат, а се влегува од Кп.бр.. која граничи од северната страна. Од југ оваа парцела граничи со Кп.бр., додека од запад со Кп.бр., а од исток со Кп.бр. и .. По однос на Кп.бр.. има долгнавеста форма со правец на протегање север-југ во која при увидот видливи се ендечиња како гранични меѓи од исток и запад. Од југ граничи со Кп.бр., од исток со Кп.бр., од запад со Кп.бр. и од север со Кп.бр. И Кп.бр.. има правоаголна долгнавеста форма во правец север - југ. Погolem дел од оваа недвижност е покриена со вода, а не се забележуваат меѓни граници од запад и исток. Од север и југ оваа парцела граничи со одводни канали. Од исток граничи со Кп.бр., а од запад со Кп.бр..

Ваквата фактичка состојба судот ја утврди од изведените докази во постапката.

Неспорен за судот е фактот дека тужените се во сродство, односно дека тужителите се браќа и правни следбеници на покојниот Д.А. бивш од село Р., а нивна сестра е и тужената М.А. од С., додека тужената Н. им е баба - мајка на нивниот татко, тужените Е., Ш. и Е. им се стриковци - браќа на нивниот татко, потоа тужените Е., И., З., А. и Н. им се први братучеди од покојниот ми стрико В. - брат на нивниот татко.

Од увидот во ИЛ.бр.. за КО С. кој се однесува на Кп.бр., ИЛ.бр.. за КО Р. кој се однесува на Кп.бр., ИЛ.бр.. за КО Р. Вон Град кој се однесува на Кп.бр., ИЛ.бр.. за КО С. кој се однесува на Кп.бр., ИЛ.бр.. за КО Р. Вон Град кој се однесува на Кп.бр., се утврди дека во катастарската евиденција на име од правните предходници на тужителите, правните предходници тужените и тужените во идеални делови запишан е недвижниот имот опишан во лист "Б" од ИЛ.бр.. за КО Струга, означен како Кп.бр., недвижниот имот опишан во лист "Б" од ИЛ.бр.. за КО Р., означен како Кп.бр.2116 во површина од 498 мкв., во површина од 67 мкв., и во површина од 180 мкв., потоа недвижниот имот опишан во лист "Б" од ИЛ.бр.. за КО Р. ВОНГРАД, означен како Кп.бр., недвижниот имот опишан во лист "Б" од ИЛ.бр.. за КО Струга, означен како Кп.бр. и недвижниот имот опишан во лист "Б" од ИЛ.бр.. за КО Р. ВОНГРАД, означен како Кп.бр..

Дека додека бил жив правниот предходник на тужителите сега покојниот А.Д., правните претходници на тужените и некои тужени, се договориле и направила физичка делба, односно погоренаведениот недвижен имот го поделиле на начин што недвижниот имот опишан во лист "Б" од ИЛ.бр.. за КО С., означен како Кп.бр. на м.в. „..“, катастарска култура зз н, класа 3, во површина од 3864 мкв., и недвижниот имот опишан во лист "Б" од ИЛ.бр.. за КО Р., означен како Кп.бр. на м.в. „..“, катастарска култура дм, во површина од 498 мкв., Кп.бр. на м.в. „..“, катастарска култура зпз 1, во површина од 67 мкв., и Кп.бр. на м.в. „..“, катастарска култура пс, класа 4, во површина од 180 мкв., му припаднал на тужителот Р., недвижниот имот опишан во лист "Б" од ИЛ.бр.. за КО Р. ВОНГРАД, означен како Кп.бр. на м.в. „..“, катастарска култура 11000, класа 3, во површина од 2465 мкв., на тужителот Р., додека недвижниот имот опишан во лист "Б" од ИЛ.бр.. за КО С., означен како Кп.бр. на м.в. „..“, катастарска култура зз н, класа 5, во површина од 6607 мкв., и недвижниот имот опишан во лист "Б" од ИЛ.бр.. за КО Р. ВОНГРАД, означен како Кп.бр. на м.в. „..“, катастарска култура 17000, класа 1, во површина од 3504 мкв., им припаднал по една идеална половина на двајцата тужители и дека тужителите, предметните недвижности несметано долги години си ги користат и владеат и никој во тоа никој не им има посметано, а најмалку тужените, се утврди од распитот и сослушаните тужителите и тужените З. и А. во својство на странки.

Од записникот за увид на лице место од 27.12.2021 година, се утврди за предметните недвижности за нивната форма, правец на протегање, граничните меѓи и положбата на истите

Согласно член 112 став 1 од Законот за сопственост и други стварни права, правото на сопственост се стекнува според закон, врз основа на правна работа и со наследување.

Во конкретниот случај, странките врз основа на наследување и физичка делба се стекнале со право на сопственост на погоре наведените недвижности, затоа што додека бил жив правниот предходник на тужителите, со останатите тужени и правни предходници извршил физичка делба на предметните недвижности на начин како во изреката од пресудата.

Во случајот, неспорно се утврди дека странките немаат никаков спор предметните недвижности да им припаднат на тужителите дотолку повеќе што истите несметано си ги владеат и користат и во тоа никој не им има попречено, а најмалку тужените.

Со оглед на целосно исполнатите услови од погоре цитираната законска одредба, усвоено е тужбеното барање на тужителите е утврдено дека истите се стекнале со право на сопственост по основ на наследство и физичка делба на предметните недвижности.

Во прилог на горното е и околноста дека тужените и нивниот полномошник ниту во одговор на тужбата, а и на одржаната главна расправа, не го оспорија тужбеното барање, а при тоа судот смета дека тоа не е спротивно на одредбите од чл.3 од ЗПП и се работи за право со кое што странките можат слободно да располагаат.

Бидејќи тужителите успеаа во спорот и не побараа парнични трошоци, судот согласно чл.148 од ЗПП одлучи секоја странка да си ги сноси своите трошоци.

ОСНОВЕН СУД СТРУГА

П1-194/21

03.01.2022 година

Суд и ја

Т.П. с.р

ПОУКА: Рок за жалба 15 дена од приемот преку

Овој суд до Апелационен суд Битола.

Д-ви на: Полномошниците на странките.

АНАЛИЗА НА ПРЕСУДА

Оваа пресуда е донесена од страна на Основниот суд Струга, како првостепен суд, од судијата Т.П., како судија поединец, постапувајќи во правната работа на тужителите Д.Р. и Д.Р. од село Р., застапувани од полномошник, против тужените М.А., Д.Н., Д.Е.,

Д.Ш., Д.Е., Д.Е., Д.И., Д.З., Д.А. и Д.Н. од село Р., застапувани од полномошник, за утврдување на право на сопственост, вредност на предметот 1.000.000,00 денари, на ден 03.01.2022 година.

Пресудата е судска одлука со која на авторитативен начин, конечно и мериторно се решава конкретен предмет. Пред да се тргне во анализа на пресудата, треба да се утврди формата на пресудата односно дали истата ги содржи елементите на писмено изработена пресуда. *Со пресуда судот одлучува за главната работа и споредните барања, член 311 став (1), ако постојат повеќе барања, судот за сите тие барања по правило ќе одлучи со една пресуда, став (2).* Согласно член 327 став (1), *писмено изработената пресуда мора да има увод, изрека и образложение. Уводот на пресудата содржи, назначување дека пресудата се изрекува во име на граѓаните на Република Северна Северна Македонија, назив на судот, име и презиме на претседателот и на членовите на советот, односно судијата поединец, име и презиме, живеалиште, односно престојувалиште на странките, на нивните застапници и полномошници, кратко означување на предметот на спорот, денот на заклучувањето на главната расправа, назначување на странките, на нивните застапници и полно-мошници кои присуствувале на таа расправа, како и денот кога е донесена пресудата, став (2).*

Изреката на пресудата содржи одлука на судот за усвојување или одбивање на одделни барања што се однесуваат на главната работа и на споредните барања и одлука за постоењето или непостоењето на побарувањето истакнато заради пребивање (член 322), став (3).

Во образложението судот ќе ги изложи барањата на странките и нивните наводи за фактите врз кои се засноваат тие барања, доказите, решителните факти што ги утврдил, како и прописите врз кои судот ја засновал пресудата, став (4). Оваа пресуда ги содржи пропишани елементи во однос на структурата, што треба да ги има една пресуда. Во рамки на испитувањето на процесните претпоставки кои треба да бидат запазени односно дали судот е стварно надлежен да одлучува во предметот, согласно член 27 од Законот за парнична постапка, *во парничната постапка судовите судат во границите на својата стварна надлежност определена со закон, што значи дека во случајот, Основниот суд Струга е стварно надлежен да постапува и одлучува.* Во однос на месната надлежност, согласно член 49 од ЗПП став (1), *за судење во спорови за сопственост и за други стварни права на недвижностите...исклучиво е надлежен судот на чие подрачје се наоѓаат недвижностите* што значи дека во случајот Основниот суд Струга е месно надлежен да постапува. Во однос на составот на судот Законот за парнична постапка пропишува, *во кои случаи суди судија поединец се определува со овој закон, член 34 став 1, а согласно став 4, ако со овој закон поинаку не е определено, судијата поединец во решавањето на предметите од својата надлежност ги има сите права и должности што му припаѓаат на претседателот на советот и на советот.*

Согласно член 36 став (1), *судија поединец суди спорови за имотн-правни барања кога вредноста на спорот не го надминува износот од 3.000.000 денари, што значи дека во случајот судот е правилно составен.*

Во овој предмет е донесена пресуда, со која се утврдува стекнување на право на сопственост по основ на наследство и физичка делба, на тужителите спрема тужените, во однос на недвижностите опишана во пресудата. Донесената пресуда по својот карактер, има утврдувачко дејство. Судот во овој случај, правилно ги применил одредбите од ЗПП, кога одлучил на тужителот да му признае односно утврдил право на сопственост, а тужените ги задолжил да трпат промени и упис во катастарската евиденција при АКН, Струга.

Тужените во ниту еден момент во рамки на постапката или надвор од неа, не го оспориле барањето на тужителите или ставиле било каква забелешка по однос на истото. Во образложението на пресудата, судот на правилен начин ги извел фактите и доказите од значење за правилно утврдување на фактичката состојба, со што бил во можност да донесе правилна и на закон заснована пресуда. Во образложението на пресудата на јасен начин е образложен процесот на донесување на одлуката, така што, најпрво во кратки црти е опишано тужбеното барање и наводите на полномошникот на тужителите, потоа е даден одговорот на полномошникот на тужените, кој ниту во одговорот на тужба ниту на рочиштето за главна расправа се противел или имал забелешки во однос на петитумот на тужбеното барање.

Во доказна постапка, судот ги извел предложените докази согласно одредбите од ЗПП на начин што, *секоја странка е должна да ги изнесе фактите и да предложи докази врз кои го заснова своето барање или со кои ги побива наводите и доказите на спротивната страна*, член 205 став (1), *докажувањето ги опфаќа сите факти што се важни за донесување на одлука*, член 206 став (1), а согласно член 217 став (1), *странката е должна самата да ги поднесе исправата или документот на која се повикува за доказ на своите наводи*. По завршување на доказната постапка, првостепениот суд бил во можност, правилно да го приемни член 8 од ЗПП, *кои факти ќе ги земе како докажани одлучува судот по свое убедување врз ос-нова на совесна и грижлива оцена на секој доказ посебно и на сите докази заедно, како и врз основа на резултатите од целокупната постапка*. Судот, правилно утврдил дека предметните недвижности во јавните книги се запишани на име на тужителите и тужените како сопственици на идеални делови, потоа правилно утврдил дека тие недвижност, согласно извршената физичка делба, долги години, биле користени од тужителите, без никаква забелешка или попречување од страна на тужените. Судот правилно постапил, кога го применил член 112 став (1) од ЗСДСП, согласно кој, *правото на сопственост се стекнува според закон, врз основа на правна работа и со наследство* и одлучил дека тужителите се стекнале со правото на сопственост врз основа на допуштената правна работа, по пат на наследување и физичка делба.

Во однос на трошоците на постапката, судот правилно го применил член 148 став (1) од Законот за парнична постапка, согласно кој, *странката која во целост ќе ја загуби парницата е должна на противната странка и на нејзиниот замешувач да им ги надомести трошоците*, но во случајот судот одлучил секоја од странките сама да ги поднесе своите трошоци, бидејќи тужителот, не побарал трошоци.

Донесената пресуда, содржана правна поука, за правото на жалба, што им стои на располагање на странките, кои доколку не се задоволни од вака донесената пресуда имаат право да поднесат жалба до непосредно повисокиот суд од своето апелационо подрачје.

**ВО ИМЕТО НА ГРАЃАНИТЕ НА
РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА**

ОСНОВНИОТ СУД ВО СТРУГА, составен од судијата Т.П. како судија поединец, во правната работа на тужителот М.Н. од село Д., застапуван од полномошник адвокат Д.Ј. од С., против тужените Ж.Ф., Ж.Б., Ж.Н. и Ж.Б. сите од село Д., за утврдување на сопственост, вредност 40.000,00 денари, по одржаната главна, јавна и усна расправа заклучена на ден 31.12.2021 година во присуство на тужителот и неговиот полномошник, а во отсуство на тужените уредно поканети, на рочиштето за објава на одлука на ден 03.01.2022 година ја донесе и јавно објави следната:

ПРЕСУДА

Тужбеното барање на тужителот М.Н. од село Д., - **СЕ УСВОЈУВА.**

СЕ УТВРДУВА дека тужителот М.Н. од село Д., се стекнал со право на сопственост по основ на усмен договор за купопродажба на една идеална половина (1/2) од недвижен имот Кп.бр., на м.в. „...“, култура зз н, 6 класа, во површина од 4476 мкв., опишана во лист “Б“ од ИЛ.бр... за КО Д., па **СЕ ЗАДОЛЖУВААТ** тужените Ж.Ф., Ж.Б., Ж.Н. и Ж.Б. сите од село Д., да му го признаат тоа право на тужителот и да трпат промена и упис во јавните книги во АКН - ОКН Струга, во рок од 15 дена по приемот на оваа одлука.

Секоја странка да си ги сноси своите трошоци.

Образложение

Во тужбата и на одржаната главна расправа тужителот преку неговиот полномошник адвока Д.Ј. од С., наведе дека тужените се правни следбеници – синови на покојниот Ц.Ж. бивш од село Д. кој починал на ден 03.02.2008 година. Во текот на 1999 година тужителот од правниот следбеник на тужените со усмен договор за купопродажба купил една идеална половина (1/2) од недвижен имот Кп.бр., на м.в. „...“, култура зз н, 6 класа, во површина од 4476 мкв., опишана во лист “Б“ од ИЛ.бр.. за КО Д., кога и во целост му ја исплатил купопродажната цена, но во меѓувреме починал и не успеале договорот да го состават писмено и да го заверата пред надлежни институции, иако тужителот недвижниот имот го примил во сопственост и владение и до ден денес никој не му го оспорува тоа. Поради тоа тужителот ја поднесол предметната тужба и согласно одредбите од член 112 од ЗСДСП побара да се усвои тужбеното барање, бидејќи од изведените докази неспорно се утврдила неговата основаност. Докази предложи, трошоци не побара.

Судот, во отсуство на тужените уредно поканети, ги изведе предложените докази со читање ИЛ.бр.. за КО Д. кој се однесува на Кп.бр.. и записник за увид на

лице место од 28.12.2021 година и со сослушување на сведокот Ж.Р. од село Д. и тужителот во својство на странка, па по совесна и сестрана оценка на секој доказ посебно и сите заедно, како и врз основа на резултатите од целокупната постапка, во смисла на член 8 од Законот за парнична постапка ја утврди следната фактичка состојба:

На име на тужените во катастарската евиденција запишано е право на сопственост по една идеална четвртина (1/4) од недвижниот имот Кп.бр., на м.в. „„“, култура зз н, 6 класа, во површина од 4476 мкв., опишана во лист “Б“ од ИЛ.бр. за КО Д..

Една идеална половина (1/2) од овој недвижен имот и тоа западниот дел го купил тужителот од правниот претходник на тужените покојниот Ц.Ж. уште во далечната 1981 година. Тогаш направиле само усмен договор, му била платена бараната цена и недвижноста му била дадена во владение. Никој досега не му посметал во користење на недвижноста, а исклучиво коректна била купопродажбата со продавачот, а исто така и досега коректни биле и тужените кои никогаш не му правеле било каков проблем. Купената недвижност тужителот несметано ја обработува, а сега на истата има засадена пченица и никој, а најмалку тужените му сметале во користење и владение на предметната недвижност.

Кп.бр. има приближно правоаголна форма, со правец на протегање исток-запад. На лице место по средина на парцелата по ширината минува земјен пат со правец на протегање север-југ и ја дели на два дела. Западната половина од оваа парцела при увидот беше засадена и изникната пченица, додека источната половина не е обработена и е обраснета со дива вегетација. Парцелата е омеѓена со природни граници меѓи од дрва и друга вегетација и истата од северната страна граничи со Кп.бр. и Кп.бр., од југ со Кп.бр., од запад со Кп.бр. и од исток со Кп.бр..

Од вака утврдената фактичка состојба судот најде дека тужбеното барање на тужителот е основано, заради следното:

Неспорно е дека на име од тужените во катастарската евиденција запишано е право на сопственост по една идеална четвртина (1/4) од недвижниот имот Кп.бр., на м.в. „„“, култура зз н, 6 класа, во површина од 4476 мкв., опишана во лист “Б“ од ИЛ.бр. за КО Д..

Од наводите изнесени при распитот на сведокот Ж.Р. и тужителот во својство на странка, се утврди дека една идеална половина и тоа западниот дел го купил тужителот од правниот претходник на тужените покојниот Ц.Ж. уште во далечната 1981 година. Тогаш направиле усмен договор, му била платена бараната цена и недвижноста му била дадена во владение, а купената недвижност тужителот несметано ја обработува и сега на истата има засадена пченица и никој, а најмалку тужените му сметаат во користење и владение на предметната недвижност.

Од записникот за увид на лице место од 28.12.2021 година, се утврди дека Кп.бр. има приближно правоаголна форма, со правец на протегање исток-запад, по средина на парцелата по ширината минува земјен пат со правец на протегање север-југ и ја дели на два дела, потоа западната половина од оваа парцела при увидот беше засадена и изникната пченица, додека источната половина не е обработена и е обраснета со дива вегетација и дека парцелата е омеѓена со природни граници меѓи од дрва и друга вегетација и истата од северната страна граничи со Кп.бр. и Кп.бр., од југ со Кп.бр., од запад со Кп.бр. и од исток со Кп.бр..

Согласно чл.112 ст.1 од Законот за сопственост и други стварни права, правото на сопственост се стекнува според закон, врз основа на правна работа и со наследување. Во конкретниот случај, тужителот врз основа на допуштеното правно дело - договор за купопродажба се стекнал со право на сопственост на погоре наведената недвижност. Истиот е склучен во усмена форма и притоа исполнети се условите за негово реализирање, односно договорните страни ги исполниле обврските и ги оствариле правата кои што произлегуваат од тоа правно дело, па според тоа во секој случај непостои сомнеж дека ова правно дело ги содржи суштествените елементи. Во контекст на тоа е и одредбата од член 65 од Законот за облигационите односи во која стои дека “Договорот за чие склучување се бара писмена форма се смета за полноважен иако не е склучен во таа форма, ако договорните страни ги извршиле во целост или во претежен дел обврските што настануваат од него, освен ако од целта поради која е пропишана формата очигледно не произлегува нешто друго“.

Во случајот, неспорно се утврди дека тужителот ја исполнил својата обврска од договорот за купопродажба, плаќајќи ја договорената купопродажна цена на продавачот – правниот предходник на тужените. Со оглед на целосно реализираниот договор за купопродажба, кој има правна важност, согласно погоре цитираната законска одредба, усвоено е тужбеното барање на тужителот и е утврдено дека истиот има право на сопственост по основ на купопродажба на една идеална половина (1/2) од предметниот недвижен имот опишан како што во изреката.

Со оглед на тоа дека тужителот успеа во спорот и не побара трошоци, судот одлучи секоја странка да си ги сноси своите трошоци направени во текот на постапката, согласно член 148 од ЗПП.

ОСНОВЕН СУД СТРУГА

П1-227/21

03.01.2022 година

С у д и ј а,

Т.П., с.р.

ПОУКА: Рок за жалба 15 дена од приемот преку

овој суд до Апелациониот суд во Битола.

Д-ви: На полномошникот на тужителот и тужените.

АНАЛИЗА НА ПРЕСУДА

Оваа пресуда е донесена од страна на Основниот суд Струга, како првостепен суд, од судијата Т.П., како судија поединец, постапувајќи во правната работа на тужителот М.Н. од село Д., С., застапуван од полномошник, против тужените Ж.Ф., Ж.Б., Ж.Н. и Ж.Б. од село Д., С., за утврдување на сопственост, вредност на предметот 40.000,00 денари, на ден 03.01.2022 година.

Во општ контекст, пресудата е судска одлука со која на авторитативен начин, конечно и мериторно се решава конкретен предмет. Пред да се тргне во анализа на пресудата, треба да се утврди формата на пресудата односно дали истата ги содржи елементите на писмено изработена пресуда. *Со пресуда судот одлучува за главната работа и споредните барања*, член 311 став (1), *ако постојат повеќе барања, судот за сите тие барања по правило ќе одлучи со една пресуда*, став (2). Согласно член 327 став (1), *писмено изработената пресуда мора да има увод, изрека и образложение. Уводот на пресудата содржи, назначување дека пресудата се изрекува во име на граѓаните на Република Северна Македонија, назив на судот, име и презиме на претседателот и на членовите на советот, односно судијата поединец, име и презиме, живеалиште, односно престојувалиште на странките, на нивните застапници и полномошници, кратко означување на предметот на спорот....*, став (2). *Изреката на пресудата содржи одлука на судот за усвојување или одбивање на одделни барања што се однесуваат на главната работа и на споредните барања и одлука за постоењето...* став (3) *Во образложението судот ќе ги изложи барањата на странките и нивните наводи за фактите врз кои се засноваат тие барања, доказите, решителните факти што ги утврдил, како и прописите врз кои судот ја засновал пресудата*, став (4). Оваа пресуда ги содржи пропишани елементи во однос на структурата, што треба да ги има една пресуда. Во рамки на испитувањето на процесните претпоставки кои треба да бидат запазени односно дали судот е стварно надлежен да одлучува во предметот, согласно член 27 од Законот за парнична постапка, *во парничната постапка судовите судат во границите на својата стварна надлежност определена со закон*, што значи дека во случајот, Основниот суд Струга е стварно надлежен да постапува и одлучува. Во однос на месната надлежност, согласно член 49 од ЗПП, *за судење во спорови за сопственост и за други стварни права на недвижностите...исклучиво е надлежен судот на чие подрачје се наоѓаат недвижностите* што значи дека во случајот Основниот суд Струга е месно надлежен да постапува. Во однос на составот на судот Законот за парнична постапка пропишува, *во кои случаи суди судија поединец се определува со овој закон*, член 34 став (2), а согласно став 4, *ако со овој закон поинаку не е определено, судијата поединец во решавањето на предметите од својата надлежност ги има сите права и должности....* Согласно член 36 став (1), *судија поединец суди спорови за имотн-правни барања кога вредноста на спорот не го надминува износот од 3.000.000 денари*, што значи дека во случајот судот е правилно составен.

Во овој случај е донесена пресуда, со која се утврдува право на сопственост на тужителот спрема тужените, во однос на недвижноста што била предмет на оваа постапка, при што по својот карактер има утврдувачко дејство. Судот правилно ги применил одредбите од ЗПП, во однос на донесената пресуда, со која на тужителот му призна право на сопственост, а тужените ги задолжил да му го признае таквото право и да трпат промени и упис во катастарската евиденција при АКН, Струга. Во образложението на пресудата, судот на правилен начин ги извел сите факти и докази од значење за правилно утврдување на фактичката состојба, поради што бил во можност да донесе правилна и на закон заснована пресуда. Во првиот пасус од образложението во алинеја 4 на првата страна од пресудата, судот, наместо терминот, правен претходник на тужените, го корисити изразот правен следбеник на тужените, што во одредени ситуации може да доведе до погрешен заклучок.

Судот, во делот на изведувањето на доказите и утврдувањето на фактичката состојба, го применил член 280 став (2) од ЗПП, согласно кој, *ако на првото рочиште за главна*

расправа не дојде тужениот, а изостанокот не го оправда и нема услови за донесување на пресуда поради изостанок, како и кога на некое подоцнежнo рочиште ќе изостане тужениот, расправата може да се одржи, меѓутоа во делот на образложението во последниот пасус од првата страна на пресудата, а и во останатиот текст никаде не навел дека се применува и мисли на член 280 од ЗПП. Во образложението на пресудата на јасен начин е образложен процесот на донесување на одлуката, така што, најпрво во кратки црти е опишано тужбеното барање и наводите на полномошникот на тужителот, по што судот ги извел предложените докази согласно одредбите од ЗПП на начин што, секоја странка е должна да ги изнесе фактите и да предложи докази врз кои го заснова своето барање или со кои ги побива наводите и доказите на спротивната страна, член 205 став (1), докажувањето ги опфаќа сите факти што се важни за донесување на одлука, член 206 став (1), а согласно член 217 став (1), странката е должна самата да ги поднесе исправата или документот на која се повикува задоказ на своите наводи. По завршување на вака спроведената доказна постапка, првостепениот суд бил во можност, правилно да го приеми член 8 од ЗПП, кои факти ќе ги земе како докажани одлучува судот по свое убедување врз основа на совесна и грижлива оцена на секој доказ посебно и на сите докази заедно, како и врз основа на резултатите од целокупната постапка. Суд, правилно утврдил дека предметната недвижност во јавните книги е запишана на име на тужените, правилно утврди дека таа недвижност долги години, врз основа на усмено склучен договор е оттуѓена и согласно тоа, истата е користена од страна на тужителот, без никаква забелешка или попречување од страна на тужените. Судот правилно постапил, кога го применил член 112 став (1) од ЗСДСП, согласно кој, правото на сопственост се стекнува според закон, врз основа на правна работа и со наследство и одлучил дека тужителот се стекнал со правото на сопственост врз основа на допуштената правна работа, усмен договор. Иако во случајот не станува за директно пропишаната законска и формална форма за склучување и важност на договорот, сепак ваквиот договор ги содржи сите суштествени елементи и не постои никаков сомнеж во однос на истиот, судот правилно постапил кога го усвоил тужбеното барање на тужителот. Па во таа смисла, правилно е ставот дека, иако во членот 144 став (2) од ЗСДСП е утврдено, правното дело со кое стекнува сопственост на недвижност, покрај суштествените елементи кои што треба да ги содржи, треба да биде склучено во писмена форма, ако со закон не е поинаку определено, одлучил дека согласно член 65 од ЗОО, во одредени случаи може да се признае постоењето на одреден договор, ако договорот за чие склучување се бара писмена форма се смета за полноважен иако иако не е склучен во таа форма, ако договорните страни го извршиле во целост..... Во однос на трошоците на постапката, судот правилно го применил член 148 став (1) од ЗПП, согласно кој, кога, странката која во целост ќе ја загуби парницата е должна на противната странка и на нејзиниот замешувач да им ги надомести трошоците, но во случајот судот одлучил секоја од странките сама да ги поднесе своите трошоци, бидејќи тужителот, не побарал трошоци.

Пресудата содржана правна поука, за правото на жалба, што им стои на располагање на странките, кои доколку не се задоволни од донесената пресуда имаат право да поднесат жалба до непосредно повисокиот суд од своето апелационо подрачје.

**ВО ИМЕТО НА ГРАЃАНИТЕ НА
РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА**

ОСНОВНИОТ СУД ВО СТРУГА, во совет составен од судијата Т.П., како Претседател на советот и судиите поротници Б.Т. и Ј.Ј. како членови на советот, во правната работа на тужителот Н.К. од С., застапуван од полномошникот адвокат А.Д. од С., против тужениот Трговско друштво за производство, трговија и услуги “Г. – 2007“ ДООЕЛ С., застапуван од полномошникот адвокат П.Д. од С. за поништување на решение, вредност 40.000,00 денари, без одржување на рочиште, на ден 01.12.2021 година, ја донесе и објави следната:

ПРЕСУДА

врз основа на признание

Тужбеното барање на тужителот Н.К. од С., - **СЕ УСВОЈУВА**.

Решението за престанок на работниот однос број 11-03/21 од 08.10.2021 година донесено од страна на тужениот Трговско друштво за производство, трговија и услуги “Г. – 2007“ ДООЕЛ С. со кое се му престанува работниот однос на тужителот на ден 01.10.2021 година, - **СЕ ПОНИШТУВА** и истото не произведува правно дејство.

СЕ ЗАДОЛЖУВА тужениот да го врати на работа тужителот на работно место на кое работел до престанување на работниот однос како возач на товарно моторно возило кај тужениот или на друго работно место кое одговара на степенот на образование и стручна подготовка, во рок од 8 дена од приемот на пресудата.

СЕ ЗАДОЛЖУВА тужениот да му ги надомести на тужителот процесните трошоци на постапката во износ од 10.900,00 денари, во рок од 8 дена од приемот на пресудата.

Во останатиот дел од барањето за надомест на трошоци на досудениот, а до износот од 11.500,00 денари, - **СЕ ОДБИВА**.

Образложение

Тужителот во тужбата поднесена преку полномошникот адвокат А.Д. од С., наведе дека бил вработен кај тужениот на работно место возач на товарно моторно возило кај тужениот, а на ден 08.10.2021 година донесол решението за престанок на работниот однос број 11-03/21 сметано од 01.10.2021 година. Нејасно било, неразбирливо и поради што му престанал работниот однос на тужителот, односно поради кои причини тужениот го донесол оспореното решение и истото да важи ретроактивно.

Постапувајќи по тужбата, судот истата ја достави до тужениот на одговор, а на ден 29.11.2021 година, полномошникот на тужениот до судот достави писмен одговор

на тужба во кој наведе дека го признава тужбеното барање и предлага да се донесе пресуда по признание без одржување на рочиште.

Со оглед на тоа, а имајќи во предвид дека тужениот го призна тужбеното барање, судот откако претходно утврди дека странките можат слободно да располагаат со своите барања, согласно член 317 од Законот за парничната постапка донесе одлука како во изреката на пресудата.

Одлуката за трошоците е донесена согласно член 148 и 149 од ЗПП па го задолжи тужениот на име процесни трошоци да му исплати на тужителот вкупен износ од 10.900,00 денари, од кои за состав на тужба со пашал 30% износ од 9.100,00 денари, за судски такси за тужба износ од 1.200,00 денари и за одлука по признание износ од 600,00 денари, а сето тоа согласно Законот за судски такси, Таксената тарифа и Тарифата за награда и надоместок на трошоците за работа на адвокатите. Во останатиот дел од барањето за надомест на трошоци над досудениот, судот го одби, бидејќи не е правилно пресметан, а такси за одлука по признани спрема вредноста на спорот му следува 600,00 денари, а не 1.200,00 денари колку што побара тужителот.

ОСНОВЕН СУД СТРУГА

РО-67/21

01.12.2021 година

Председател на совет

С у д и ј а,

Т.П. с.р.

ПОУКА: Рок за жалба 8 дена од приемот преку овој суд до Апелационен суд Битола.

Д-ви: На полномошниците на странките.

АНАЛИЗА НА ПРЕСУДА

Оваа пресуда е донесена од страна на Основниот суд Струга, како првостепен суд, во совет составен од судијата Т.П., како претседател на советот и судиите-поротници Б.Т. и Ј.Ј., како членови на советот, постапувајќи во правната работа на тужителот Н.К. од С., застапуван од полномошник, против тужениот Трговско друштво за производство, трговија и услуги Г.-2007 ДООЕЛ од С., застапувано од полномошник, за поништување на решение, вредност на предметот 40.000,00 денари, на ден 01.12.2021 година.

Во општ контекст, пресудата е судска одлука со која на авторитативен начин, конечно и мериторно се решава конкретен предмет. Пред да се тргне во анализа на пресудата, треба да се утврди формата на пресудата односно дали истата ги содржи елементите на писмено изработена пресуда. *Со пресуда судот одлучува за главната работа и споредните барања*, член 311 став (1), *ако постојат повеќе барања, судот за сите тие барања по правило ќе одлучи со една пресуда*, став (2). Согласно член 327 став (1), *писмено изработената пресуда мора да има увод, изрека и образложение. Уводот на пресудата содржи, назначување дека пресудата се изрекува во име на граѓаните на Република Северна Македонија, назив на судот, име и презиме на претседателот и на членовите на советот, односно судијата поединец, име и презиме, живеалиште, односно престојувалиште на странките, на нивните застапници и полномошници, кратко означување на предметот на спорот....*, став (2). *Изреката на пресудата содржи одлука на судот за усвојување или одбивање на одделни барања што се однесуваат на главната работа и на споредните барања и одлука за постоењето...* став (3) *Во образложението судот ќе ги изложи барањата на странките и нивните наводи за фактите врз кои се засноваат тие барања, доказите, решителните факти што ги утврдил, како и прописите врз кои судот ја засновал пресудата*, став (4). Оваа пресуда ги содржи пропишани елементи во однос на структурата, што треба да ги има една пресуда. Во рамки на испитувањето на процесните претпоставки кои треба да бидат запазени односно дали судот е стварно надлежен да одлучува во предметот, согласно член 27 од Законот за парнична постапка, *во парничната постапка судовите судат во границите на својата стварна надлежност определена со закон*, што значи дека во случајот, Основниот суд Струга е стварно надлежен да постапува и одлучува. Во однос на месната надлежност, согласно член 58 од ЗПП, *ако во спорот од работен однос, тужителот е работник, за судење е надлежен покрај судот кој е општо месно надлежен за тужениот и судот и судот на чие подрачје се врши работата или се вршела, односно судот на чие подрачје работата би морала да се врши, како и судот на чие подрачје е заснован работниот однос*, што значи дека во случајов Основниот суд Струга е месно надлежен да постапува. Во однос на составот на судот Законот за парнична постапка пропишува, *во парничната постапка судовите судат во совет*, член 34 став 1, а согласно став 3, *претседателот на советот може да ги презема само оние дејствија во постапката и да ги донесува само оние одлуки за чие преземање односно донесување е овластен со закон*. Согласно член 35 став (1), *во прв степен споровите ги суди совет или судија поединец*, а согласно став (2), *кога суди во прв степен, советот е составен од еден судија како претседател на советот и од двајца судии поротници*.

Во овој случај се работи за спор од работен однос и во рамки на постапката е донесена пресуда врз основа на признание, со која се поништува решението за престанок на работен однос. Споровите од работен однос се специфичен вид на спорови, за кои во законот е пропишано дека се од итен карактер и на истите треба да му се пристапи со сериозно внимание и однос. Согласно член 405 став(1), *во постапката во споровите од работните односи, а особено при определувањето на роковите и рочиштата, судот секогаш ќе обрне посебно внимание на потребата од итно решавање на работните спорови*, а согласно став (3), *во споровите од работните односи кои се однесуваат за престанок на работниот однос, рочиштето за главна расправа мора да се одржи в о рок од 30 дена од денот на приемот на одговорот на тужбата. Во постапката во споровите од работните односи, постапката пред првостепениот суд мора да се заврши во рок од шест месеца од денот на поднесувањето на тужбата*, став (4). Во рамки на оваа постапка, судот правилно ги применил одредбите од ЗПП, во однос на

донесената пресуда, на начин што го усвоил тужбеното барање на тужителот, го поништил донесеното решение за престанок на работен однос, го задолжил тужениот да го врати тужителот на работа, како и да му ги надомести трошоците на постапката.

Во образлжението на пресудата на јасен начин е образложено процесот на донесување на одлуката, така што, најпрво во кратки црти е опишано тужбеното барање и наводите на полномошникот на тужителот, а потоа во кратки црти е образложено постапувањето на тужениот, кој по приемот на тужбеното барање, доставено од судот, дал одговор на тужба во кој го признал тужбеното барање во целост, со барање од судот да донесе пресуда врз основа на признание без одржување на рочиште. По приемот на одговорот на тужба, судот постапил во согласност со член 317, *ако тужениот до заклучувањето на главната расправа го признае тужбеното барање, судот без натамошно расправање ќе донесе пресуда со која го усвојува тужбеното барање (пресуда врз основа на признание), став (1), а согласно став (4), признавањето на тужбеното барање, на рочиштето или во писмен поднесок, тужениот може и без согласност на тужителот да го отповика до донесувањето на пресудата.* Судот правилно постапил, кога по даденото признание од страна на тужениот, само утврдил дали не се повредени одредбите од член 3 став (3) од Законот за парнична постапка, согласно кој, *судот нема да ги уважи располагањата на странките кои се, во спротивност со присилните прописи, во спротивност со одредбите на меѓународните договори ратификувани во согласност со Уставот на Република Македонија и во спротивност со моралот* и откако утврдил дека не постои никаква пречка, донел пресуда врз основа на признание.

Во однос на трошоците на постапката, судот правилно го применил член 148 став (1) од ЗПП, согласно кој, *странката која во целост ќе ја загуби парницата е должна на противната странка и на нејзиниот замешувач да им ги надомести трошоците,* и член 149, *при одлучувањето кои трошоци ќе и се надоместат на странката судот ќе ги земе предвид само оние трошоци што биле потребни за водење на парницата. За тоа кои трошоци биле потребни, како и за висината на трошоците одлучува судот, оценувајќи ги грижливо сите околности,* став (1), а, *наградата и другите трошоци на адвокатите се одмеруваат според тарифата, за надоместок на трошоците на адвокатите,* став (2)

Пресудата содржана правна поука, за правото на жалба, што им стои на располагање на странките, кои доколку не се задоволни од донесената пресуда имаат право да поднесат жалба до непосредно повисокиот суд од своето апелационо подрачје.

ЗАКЛУЧОК

Изработката на труд на тема поврзано со реториката и реторичките аспекти во судската пракса во Република Северна Македонија освен што беше исклучително тежок процес, истовремено ми претставуваше и посебен предизвик за да обработам труд во кој ќе ги истражувам аспектите на красноговорот, вештините и начинот на аргументација и аргументационите модели во судската постапка.

Реториката е еден поим што постојано го среќаваме во секојдневните дискурси меѓутоа многу ретко се сретнуваат научно обработени трудови или материјали кои го дефинираат поимот и прават научно заокружување на поимот реторика а и на реторичките аспекти и вештини.

Освен тоа, при изработката на трудот успеавме да ги прикажеме зачетоците на реторичката мисла и никулците на реториката во човековата историја. Исто така имавме прилика и да ја гледаме и еволуцијата на реториката како дисциплина и како вештина, тргнувајќи од антиката па се до денешно време. Сите развојни фази низ историјата на човештвото оставиле по некој траг во развојот и на реториката и оставиле свои специфики кои ја направиле по комплицирана и по предизвикувачка за научниците.

Преку овиј труд сфативме дека целта на реториката и реторичката вештина не е сама по себе убавото и доброто изнесување на мислите. Со говорот треба нешто да се постигне, да предизвикува емоции, да влијае на мислењето. Убедување на останатите во исправноста на некој правен, политички, верски или научен систем или идеја, убедување на група на луѓе дека нешто треба да се смени или спротивно, некоја состојба да се задржи, убедување на судијата или поротата се само некои од целите на говорништвото.

Основна цел на ова истражување беше да се утврдат потеклото и поимот на реториката, претставување на хронолошки преглед на историјата на реториката и дефинирањето на ораторските системи во различните временски периоди од развојот на човештвото, како и утврдување на значењето на реториката.

Реториката како вештина се појавила и достигнала висок степен на развој во Античка Грција. Таа потоа се раширила и во околните области и држави, вклучително и во Стариот Рим. Римската реторика, во голем степен се ослонувала на хеленската реторика. Многумина истакнати римски оратори биле под влијание на хеленската култура и цивилизација, одлично го владееле хеленскиот јазик, а и своето знаење го стекнале кај хеленските подучувачи по реторика. Но, секако, постоел и разлики помеѓу хеленската и римската реторика. Неспорно е дека римјаните извршиле рецензија на хеленската реторика, но исто така дале и свој придонес во развојот на реториката. Со сигурност може да се каже дека хелените биле повеќе насочени кон теоријата, додека пак римјаните, освен кон теоријата, биле насочени и кон практичните проблеми. Може да се констатира дека римската реторика се развила во посебен ораторски систем, кој оставил трага и на наредните развојни етапи на реториката.

Што се однесува до судското говорништво, и римската и современата судска реторика имаат иста задача, а тоа е да со тој говор да се обвини или одбрани. И римската и современата судска реторика имаат иста цел односно да се убеди што е праведно или неправедно. И денес како и во антиката, на судското говорништво му е

адекватно минатото време, бидејќи и оној кој обвинува и оној кој брани говорат за нешто што веќе се случило. Причина за судската расправа е потребата некоја од страните во постапката да обвинува или да брани. Тоа значи, преку судскиот говор и во римската судска реторика и во современата реторика се цели кон утврдување на преведното и неправедното.

Кога за некое дело ќе биде поведна судска постапка, таа се води според посебна правна процедура, која е регулирана со закон. Законите во римската држава биле доста прецизни од материјален, но не секогаш тоа било случај кога станува збор за прецизност од формален односно процесуален аспект. Денес, судските постапки се формално и процесуално прецизно дефинирани со јасно утврдени етапи и улоги на сите страни кои учествуваат во постапката.

Може да констатираме, дека и покрај некои помали разлики кои се одлика на еволутивните промени на правото и судските постапки, римската судска реторика има несомнено влијание врз развојот на современата правна реторика. Доминантни се елементите кои се поклопуваат, како преку опфатот на поимот на судската реторика, основните елементи (говор, говорник, аудиториум), така и преку елементите на судскиот говор во Рим и денес. Ова подеднакво важи и за судската реторика во Република Македонија.

Денешниот динамичен живот и потребата за попрактично делување и решавање на работите и проблемите кои настануваат во секојдневните текови и односи на луѓето се одразува во сите сегменти на општественото битисување, тоа секако води до побрзо и посигурно одвивање на општествениот живот и човековите потреби, но со тоа се пропратува и можноста за претерано поедноставување и шаблонизирање на човековата дејност и неговата работа, а тоа секако не сакаме да се случи и човекот да стане само еден дел на одреден автоматизиран систем, губејќи ги своите вредности и чувство за убавина, умереност или ако сакате уметничката човекова вредност во изведувањето на работи.

Уште од античко време некои дејности и професии се карактеризирале како одреден вид на уметност, а во тоа секако спаѓа и правничката професија. Ова нема за цел да ја „командизира“ правничката професија и правниците, туку преку согледување на аргументационите правила, нивниот развој и потребата од нивна примена и во современата судска реторика, повторно да се врати убавината и посебноста на оваа дејност и да се ублажи монотонијата на процесната шаблонизираност, а тоа ќе се постигне преку истражување на историскиот развој и тек на аргументацијата и спорењето, компарација на некои светски искуства и модели, согледувања на добрите и условно лошите страни на одредени видови на расправа и аргументациони модели, како што тоа беше направено, со цел да се закрепнат, зајакнат и надоградат научните размислувања од оваа тематика. Од ваквите истражувања ќе се увиди кои модели се прилагодени за кои услови во современата судска реторика, дали и колку се употребуваат одредени аргументациони модели.

Аргументационите модели претставуваат исклучително интересна и многу ретко обработена тематика, тематика која е доста инспиративна, провокативна и која може да придонесе за подобра и работа на едно повисоко ниво на судовите и целокупното правосудство преку современата судска реторика. Овие модели на аргументација се од огромно значење за судската аргументација, иако не се воспоставени цврсти норми и тврдења за оваа тема, сепак се корисни и во праксата, а

исто така и како појдовни точки за натамошни истражувања и проучувања во ова поле. Без аргументација не може да се замисли секојдневниот живот а уште помалку судското каде се одбиваат најважните процеси за решавање на споровите, недореченостите во општеството и правораздавањето. Сето ова се гледа и во практичниот дел на овој труд, т.е при анализа на пресудите донесени од судовите во Република Северна Македонија. Ова кажува да висок развој на реторичките аспекти и вештини и во судската постапка, каде до израз доаѓаат квалитетните настапи на учесниците во постапките, добро организираните говори, интервенции и целиот тек на постапката за да го убедат судот да им поклони верба и да донесе позитивна одлука.

БИБЛИОГРАФИЈА

1. Bell, Jonathan. *The Acceptability of Legal Argument. The Legal Mind.* Oxford, Oxford University Press, 1986
2. Brian Leggett, *History of Cassical Rhetoric – An overview of its early development*, Posted on October 16, 2012,
3. Carter, Michael. *Stasis and Kairos: Principles of Social Costruction in Classical Rhetoric.* NC, North Carolina State University, *Rhetoric Review*, 1988
4. Chaignet A.Ed.*La Rhetorique et histoire.* Paris, F.Vieweg, 1888
5. Chaim Perlman et Lucie Olbrechts-Tuteca, *Traite de Largumentation-La nouvelle rhethorique*, editions del LUniversite dek Bruxelles 1970
6. Cic. *De Inv.* 1.6.1-3
7. Cic. *De orat.* 1.146.4-5 *sic esse non eloquentiam ex artificio, sed artificium ex eloquentia natum.*
8. Conley, M.Thomas. *Rhetoric in the European Tradition.* Chicago, The University od Chicago, 1994
9. De Isat, Walter. *Le Proces. Comment le presenter au juge.* Paris, Thuillies Ed Ramgal, 1938
10. *Encyclopedia of Rhetoric*
11. Evelina T.Feteris, *Fundamentals od legal argumentation*, Klauer academic publishers, Dordrecht
12. Favre, Jules. *Avocats republicains du Second Empire.* Paris, Denoel et Stelle, 1993
13. Ferguson, R.James. *Roman Rhetoric and the Legal System.* Berkeley, University of California Press, 2000
14. Frost, Michael. *Greco – Roman Legal Analysis: The Topics od Invention.* LA, Southwestern Law School, *St.John’s Law Review*, no.1, article 3, 1992
15. G.A.Kennedy, *A New History of Classical Rhetoric.* Princeton, 1994
16. Garcon, Maurice. *Essai sur l’eloquence judicare.* Paris, Mercure de France, 1947
17. Gin, Piere Louis. *De L’eloquence Du Barreau.* Paris, Kessinger Pulishing, 2009
18. Gotoff, Harold. *Oratory: The Art of Illusion.* Harvard Studies on Classical Philology, Harvard, Harvard University Press. 1993, p. 310.
19. Greenidge, A.H.Jones. *The Legal Procedure of Cicero’s Time.* London, Elibron Classics, 2005.p.10
20. Harries, Jill. *Cicero and the Law.* London, Duckworth, 2006
21. Horovits, Joseph. *Law and logic.* Wien, Springer – Verlag. 1972, p.142. На ист став е и Wayne Booth, *Modern dogma and the Rhetoric of Assent*
22. Hougardy, Maurice. *La parole en public.* Paris, Scientifiques et litteraires, 1946
23. J.Harries,*Cicero and the Law*, p.149
24. J.Powell, J. Paterson, *Cicero the Advocate*, Oxford, 2003 p.18
25. Kennedy, A.George. *A new History of Classical Rhetoric.* Princeton, NJ, Princeton University Press, 1994 p.68
26. Le Bon, Gustave. *The Crowd. A stady of the Popular Mind-*
27. Oliver Reboul, *Introduction a La Rhetorique*, P.U.F., Paris 1994 p.99
28. Pasquier, Etienne. *Le Barreau.* Paris, Grasset, 1939. P.152-153
29. Perelman, Chaim. *La Nouvelle Rhetorique: Traite de l’argumentation.* Bruxelles, L’Universite De Bruxelles, 2008. P.40
30. Powell, Jonathan, Paterson Jeremy. *Cicero the Advocate.* Oxford University Press, 2003

31. Rhetoric and its Characteristics, <https://slcc.instructure.com/courses/572388/pages/rhetoric-and-its-characteristics>
32. Roland Barthes: L'ancienne rhétorique, Aide mémoire, 1970, Seuil
33. Skene, Allyson. Constructing a Logical Argument. Toronto, University of Toronto, 2004
34. Slovic, Dragoslav. Sudska retorika. Beograd, Kultura, 2012
35. Steinbrink, Bernd. Die rhetorische Theorie in der Antike. Stuttgart, Gert Ueding, 1976
36. Tanford, Alexander. The trial Process: Law, Tactics and ethics. Charlottesville, Lexis Nexis. 1993
37. Wetlaufer, V. Gerald. Rhetoric and its Denail in Legal Discourse. Virginia, Virginia Law Review. 1990
38. Алексеев, Н. Макарова, З. Ораторское искусство в суде. Ленинград, Ленинградский Государственный Университет, 1989. стр. 37. втората категорија наведена од авторите престанала до постои со промена на политичкиот систем, таа била типична за минатиот политички и правен систем
39. Андоновски, Јован, Реторика, Арс Ламина, Скопје, 2018
40. Аристотел. Реторика. прев. од старогрчки Весна Томовска. Скопје, Македонска книга, 2002
41. Акимовска, М.Поленак. Судска реторика и правна аргументација важна карактеристика во едукацијата на правниците. Зборник во чест на Стефан Георгиевски. Скопје, Правен факултет "Јустинијан Први", 2009
42. Владимиров, Е. Леонид. Advocatus miles.. С. Петербург, Издание Книжного Магазина и Јурidического Издательства, 191
43. Димишкова Трајаноска Ана, Прагматиката и теоријата на аргументацијата, Скопје,
44. Димишкова Трајаноска Ана, Прагматиката и теоријата на аргументацијата, Скопје, Гурѓа, 2001
45. J.A.E.Vons, Gorgias The Sophist and Early rhetoric, Companion
46. Караниколова Луси, Реторика (авторизирани предавања), Европски Универзитет, Факултет за правни науки, Скопје, 2011
47. Караниколова, Реторика (авторизирани предавања)
48. Лажетик-Бужаровска, Г. и Наумовски, Г. Зборник во чест на Стефан Георгиевски. Скопје, Правен факултет "Јустинијан Први", 2009 г.
49. Матвиенко, Евтасии. Судебнаја реч.. Минск, МИТСО, 1972
50. Мирчев, Димитар. Политичките говори на совремието. Скопје, Мисла, 1998
51. Наумовски Гоце, фореzничка (судска) реторика (авторизирани предавања), Правен Факултет "Јустинијан Први"- Скопје, 2010
52. Наумовски, Фореzничка (судска) реторика (авторизирани предавања)
53. Нушич, Бранислав. Реторика. Наука о беседништву. Београд, 1938
54. Орлов, ЈО, Кирил. Структура судебногo доказиванија и понјатија судебногo доказателјства. Москва, СПАРК, 1978
55. Павлов, Станислав. Наказателен процес на НРБ. Софија, Народна култура, 1989, стр.522.
56. Павлов, Стефан. Наказателен процес. Софија, СИБИ, 1979
57. Парафраза на овие содржини има во Платоновииот дијалог Филеб (58a8-b2)
58. Перлов, Илија. Судебниe пренија и последнеe слово подсудимого в советском уголовном процессе. Москва, Госјориздатја, 1957
59. Поленак - Акимовска, Мирјана. Зборник на трудови по повод 30 години студии по новинарство „Комуникологијата и другите науки". Скопје, Правен Факултет „Јустинијан Први“, 2007

60. Поленак – Аќимовска, Мирјана. Судската реторика и правната аргументација важна карика во едукацијата на правниците. Зборник во чест на Стефан Георгиевски. Скопје, Правен факултет “Јустинијан Први“, 2009
61. Руменчев, Величко. Сјадебна реторика. Софија, Универзитетско издателство Св.Климент Охридски. 1997.стр.10. Истиот став го застапува и Кузнецова, Т. Ораторское искусство в древнем Риме. Москва, 1976
62. Сергеич, Патјар. Искусство речи на суде. Москва, Јоридическаја литература, 1960
63. Станојевич, О.Аврамович, С. Ars Rhetorica, вештина беседништва. Београд, ЛП Службени лист СРЈ, 2002
64. Томовска, Весна. Античка реторика. Скопје, Магор, 2013
65. Ф.Лажетик-Бужаровска и Г.Наумовски, Зборник во чест на Стефан Георгиевски Правен Факултет “Јустинијан Први” Скопје, 2009 год.
66. Харис, Ричард. Упјатванија кјам адвоката за водене на граѓански и наказателни дела. Софија, Софи-Р, 1994
67. Службен весник на Република Македонија бр. 52/91.
68. Службен весник на РМ, бр. 150/2010.
69. Службен весник на РМ, бр. 150/2010.
70. Службен весник на РМ, бр. 79/2005.
71. Службен весник на РМ, бр. 79/2005.
72. Службен весник на РМ, бр. 9/2008.
73. Службен весник на РМ, бр. 9/2008.
74. Quintilian. Institutio oratoria. 3.6.80.2-3
<https://archive.org/details/institutioorator04quinuoft>. Cicero. Orator. 45.1-4
https://archive.org/stream/cicerodeoratore01ciceuoft/cicerodeatore01ciceuoft_djvu.txt
75. <http://socserv2.socsci.mcmaster.ca/~econ/ugcm/3113/lebon/Crowds.pdf>
76. <http://www.sobranie.mk/delovnik-na-sobranieto-na-republika-makedonija-precisten-tekst.nspх>
77. http://books.google.mk/books?id=elsMAgBAJ&printsec=frontcover&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false
78. <https://archiv.org/details/lavocatr00robe>
79. <https://blog.iiese.edu?leggett/2012/10/16/history-of-classical-rhetoric-an-overview-of-its-early-development/>